

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง



อำนวยการ วรรณกุล

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

พฤษภาคม 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง



อำนาจ วรรณกุล

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

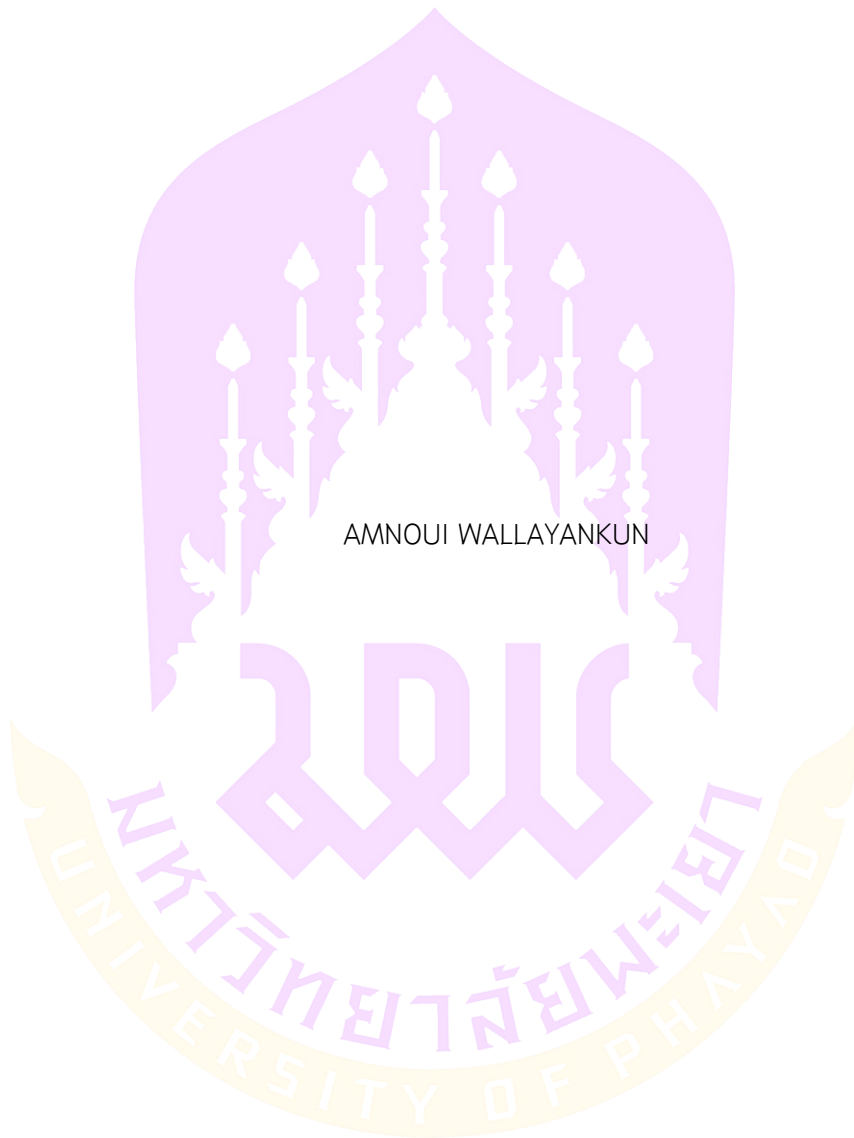
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

พฤษภาคม 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

NETWORK DEVELOPMENT TO ENHANCE GEOTOURISM IN LAMPANG PROVINCE



A Dissertation Submitted to University of Phayao
in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Doctor of philosophy Degree in Tourism and Hotel Management
May 2024

Copyright 2024 by University of Phayao

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง

ของ อำนวย วรรณกุล

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมชัย ปัญญาดี)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ดร. วรวิทย์ มัชฌิมบุรุษ)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประกอบศิริ ภัคดีพิณิจ)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ดร. กรัณธ์รัตน์ ตะวัตตกุล)

..... อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา

(ดร. นิรมล พรหมนิล)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุวารี นามวงศ์)

..... คณบดีคณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประกอบศิริ ภัคดีพิณิจ)

เรื่อง:	การพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง
ผู้วิจัย:	อำนาจ วรญาณกุล, วิทยานิพนธ์: ปร.ด. (การจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ดร. วารินทร์ มัชฌิมบุรุษ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ ดร.กรัณณ์พันธ์ คະวัตติกุล
คำสำคัญ:	เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา, การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา, การยกระดับการท่องเที่ยว, แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่าย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง มีจุดมุ่งหมายการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีของจังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย 3) เพื่อพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และ 4) เพื่อพัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง อุทยานธรณีโลกสตูล ไครราชจีโอพาร์ค และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แบบสอบถามพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดประชุมกลุ่มย่อยของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง พบว่า จังหวัดลำปางมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานับเป็นจำนวนมาก แต่อุทยานธรณิลำปางยังไม่มี การคัดเลือกและจัดลำดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และยังขาดความพร้อมในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทำให้ภาคเอกชน ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ขาดการรับรู้รับทราบเกี่ยวกับอุทยานธรณิลำปาง ส่งผลให้ยังไม่มี การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง 2) การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ในภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความต้องการมากที่สุดในด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว และการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ 3) การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณิลำปางที่เหมาะสม เป็นรูปแบบผสมระหว่างเครือข่ายรูปแบบดาว (Star network) และเครือข่ายรูปแบบสายการบิน (Hub and spoke network) โดยใช้ตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative governance model) 4) แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ กลยุทธ์การบริหารจัดการพื้นที่ กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ กลยุทธ์การจัดการองค์กร และกลยุทธ์องค์ประกอบการท่องเที่ยวและความปลอดภัย

Title: NETWORK DEVELOPMENT TO ENHANCE GEOTOURISM IN LAMPANG PROVINCE
Author: Amnoui Wallayankun, Dissertation: Ph.D. (Tourism and Hotel Management), University of Phayao, 2023
Advisor: Dr. Warach Madhyamapurush Co–advisor Assistant Professor Dr.Prakobsiri Pakdeepinit
Dr.Krantharat Khawatkun
Keywords: Geotourism network, Tourist needs, Network management

ABSTRACT

Research study on network development to enhance geotourism in Lampang Province The research aims are as follows: 1) To study the context and potential of geological tourism attractions in Lampang Province. 2) To study behavior and needs of Thai tourists towards geotourism in the Thailand Global Geopark area. 3) To develop the geotourism network of Lampang Province. And 4) to develop a strategic plan for promoting geotourism in Lampang Province. The population used in this research study are people involved in geotourism in Lampang Geopark, Satun Geopark, Khorat Geopark and Thai tourists towards geological tourism in the Thailand Global Geopark area. The research tools are assessment of overall potential of geosites, interview form with people involved in geotourism, questionnaire on behavior and needs of tourists towards geotourism, including focus group meetings of those involved in Lampang geotourism. In the data analysis section, the researcher used preliminary statistical analysis, inferential statistical analysis and content analysis. The results of the research found that 1) Studying the context and potential of geosites in Lampang Province, it was found that Lampang Province has many geosites. But Lampang Geopark has not yet selected and prioritized the development of geosites. And still lacks readiness to carry out various operations, causing the private sector people and communities In the Lampang geosites, there is a lack of awareness about the Lampang Geopark. As a result, there is still no sustainable community economic development occurring in geosites in Lampang Province. 2) The behavior and needs of Thai tourists towards geotourism in the Thailand Global Geopark area. Overall, it was found that Most tourists have the highest level of need for activities in tourist destinations, followed by attractions in tourist destinations. Convenience of traveling Facilities in tourist attractions Safety in tourist attractions and accommodation services in tourist attractions, respectively. 3) Appropriate geotourism network of Lampang Geopark, it is a hybrid between star network and hub and spoke Network by using a collaborative governance model. 4) Strategic plan to upgrade the Lampang geotourism network and promote geotourism in Lampang Province, consisting of 5strategies are human resource management strategies, area management strategy, integrated marketing communications strategy, organizational management strategy and tourism component strategies and safety.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี ประธานสอภวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวารี นามวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และ ดร.นิรมล พรหมนิล ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ที่ได้ให้คำชี้แนะเพิ่มเติมให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณ ดร.วราวัชต์ มัชฌิมบุรุษ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ และ ดร.กรัณนทร์รัตน์ คะวัตติกุล ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่อง และให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการเรียนและงานวิจัยด้วยดีเสมอมา จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยพะเยา คณาจารย์ และบุคลากรมหาวิทยาลัยพะเยาที่ช่วยสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ในระหว่างการศึกษาและการทำวิจัย

ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทั้งจังหวัดลำปาง สตูล และ นครราชสีมา ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ท้ายนี้ขอขอบคุณ ดร.สิรินภา นันตะภาพ ที่เป็นทั้งกำลังใจและกำลังสติปัญญา ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย พร้อมทั้งเพื่อน ๆ พี่น้องที่ร่วมเล่าเรียนศึกษาระดับดุขฎีบัณฑิตทุกท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยการพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จังหวัดลำปาง จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ ได้มีข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางต่อไป

อำนาจ วรรณกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	5
ขอบเขตของงานวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	9
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
บริบทพื้นที่ศึกษา.....	11
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	30
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ.....	55
งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	65
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	79
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	82
วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของ จังหวัดลำปาง.....	82

วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย	90
วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง.....	95
วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 4 พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง	98
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	102
ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง.....	102
ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย	135
ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง.....	159
ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 4 พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง	184
บทที่ 5 สรุปผลและอภิปรายผล	198
สรุปผลการวิจัย	198
อภิปรายผลการศึกษา	211
ข้อเสนอแนะ.....	219
บรรณานุกรม	221
ภาคผนวก	233
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม	234
ภาคผนวก ข ลงพื้นที่สัมภาษณ์	271
ภาคผนวก ค ผลการสัมภาษณ์.....	273
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	285



สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 รายชื่อแหล่งธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณิลำปาง	28
ตาราง 2 ค่าคะแนนองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน	89
ตาราง 3 การกำหนดระดับศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง	90
ตาราง 4 กลุ่มตัวอย่างที่ให้การสัมภาษณ์ในวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 3	100
ตาราง 5 กลุ่มตัวอย่างที่ให้การสัมภาษณ์ในวัตถุประสงค์ที่ 4	101
ตาราง 6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและผลการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง	125
ตาราง 7 ค่าคะแนนเฉลี่ยของการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	126
ตาราง 8 ค่าคะแนนเฉลี่ยของการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว.....	129
ตาราง 9 ค่าคะแนนเฉลี่ยของการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ.....	131
ตาราง 10 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ.....	135
ตาราง 11 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ.....	136
ตาราง 12 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษา.....	136
ตาราง 13 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ.....	137
ตาราง 14 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้	137
ตาราง 15 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภูมิลำเนา	138
ตาราง 16 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับจำนวนครั้งที่เคยเดินทาง มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา.....	139

ตาราง 17 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับช่วงเวลาที่ใช้เดินทางมา ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	139
ตาราง 18 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการ เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในครั้งนี้	140
ตาราง 19 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบุคคลที่เดินทางมาพร้อม กับผู้ตอบแบบสอบถามในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในครั้งนี้	141
ตาราง 20 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย โดยประมาณที่ ใช้ในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	141
ตาราง 21 แสดงจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามและลำดับสิ่งที่นึกถึงหากกล่าวถึงแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	142
ตาราง 22 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับช่องทางที่ได้รับข้อมูลของ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	143
ตาราง 23 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านความสะดวกในการเดินทาง	144
ตาราง 24 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	145
ตาราง 25 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	146
ตาราง 26 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีฯ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา.....	147
ตาราง 27 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	149
ตาราง 28 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มี ต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา.....	150
ตาราง 29 แสดงค่าเฉลี่ยรวมและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของ นักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาทุกด้าน	151

ตาราง 30 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอายุที่มีต่อความต้องการของ นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	154
ตาราง 31 แสดงผลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของ นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามอายุของนักท่องเที่ยง	154
ตาราง 32 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาที่มีต่อความต้องการของ นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	155
ตาราง 33 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพที่มีต่อความต้องการของ นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	155
ตาราง 34 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ที่มีต่อความต้องการของ นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	156
ตาราง 35 แสดงผลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของ นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามรายได้ของนักท่องเที่ยง	157
ตาราง 36 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภูมิภาคที่มีต่อความต้องการของ นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	157
ตาราง 37 แสดงผลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของ นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามภูมิภาคของนักท่องเที่ยง	158
ตาราง 38 แสดงโครงสร้างการบริหารของอุทยานธรณีโลกสตูลและโคราชจีโอพาร์คที่ได้จาก การสัมภาษณ์.....	164
ตาราง 39 แสดงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูล โคราชจีโอ พาร์ค และอุทยานธรณีลำปาง	175
ตาราง 40 ประเด็นปัญหาและข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย	185

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 แสดงพื้นที่วิจัย 7 อำเภอในจังหวัดลำปาง	12
ภาพ 2 แนวคิดแผนใหม่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา.....	39
ภาพ 3 กรอบความคิดและขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	40
ภาพ 4 ตราสัญลักษณ์อุทยานธรณีระดับโลก	43
ภาพ 5 ความสัมพันธ์ในเครือข่ายแบบหลวม ๆ.....	48
ภาพ 6 ความสัมพันธ์เครือข่ายผ่าน Hub	49
ภาพ 7 ความสัมพันธ์เครือข่ายแบบแน่นแฟ้น	50
ภาพ 8 เครือข่ายรูปแบบดาว (Star network)	50
ภาพ 9 เครือข่ายแบบสายการบิน (Hub and spoke Network).....	51
ภาพ 10 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	81
ภาพ 11 น้ำตกแจ้ซ้อน.....	110
ภาพ 12 น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน.....	111
ภาพ 13 วัดพุทธบาทสุทธาวาส.....	112
ภาพ 14 หล่มภูเขียว.....	113
ภาพ 15 ผาก้าน.....	114
ภาพ 16 ผาหอบ	115
ภาพ 17 วัดรัตนคูหา.....	116
ภาพ 18 เขาส่องกระจก	117
ภาพ 19 แผ่นดินหวืด	118
ภาพ 20 น้ำตกออปหลง	119
ภาพ 21 น้ำตกแม่เกี๋ยง.....	120

ภาพ 22 ภูเขาไฟผาดอกจำปาแตก.....	121
ภาพ 23 ภูเขาไฟผาดอกหินฟู.....	122
ภาพ 24 สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิตย์	123
ภาพ 25 ไปงน้ำร้อนบ้านไปงน้ำร้อน.....	124
ภาพ 26 รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีลำปาง.....	178
ภาพ 27 รูปแบบกลยุทธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง (LP-OAH15A+S).....	190



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geotourism) เกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ถูกกล่าวขึ้นครั้งแรกที่ประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1995 โดยศาสตราจารย์ โทมัส โฮส (Thomus Hose) ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการอธิบายและการบริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับธรณีวิทยาและธรณีสัณฐานของพื้นที่ นอกเหนือจากการชื่นชมทางสุนทรียภาพ ทำให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานี้เป็นเครื่องมือในการดูแลและอนุรักษ์สมบัติทางธรณีวิทยา (ณัฐพรรณ, 2563) เป็นการท่องเที่ยวในสถานที่ธรรมชาติที่มุ่งเน้นไปที่ลักษณะทางธรณีวิทยา และ ภูมิประเทศ เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกการเรียนรู้การอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยาและความหลากหลายทางธรณีวิทยา รวมไปถึงการเสริมสร้างความเข้าใจในวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง โลก โดยมีกลยุทธ์หลักในการสร้างการท่องเที่ยวลักษณะนี้ ได้แก่ การมีเส้นทางศึกษาธรณีวิทยา (Geo-trail) กิจกรรมทางธรณีวิทยา (Geoactivity) การมีจุดชมวิว (Viewpoint) มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ (Guide) และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor centre) เป็นต้น โดยมี 5 ปัจจัยหลักสู่การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ได้แก่ พื้นฐานทางธรณีวิทยา (Geology base) ข้อมูลการศึกษาธรณีวิทยาของพื้นที่ (Geological information) ความยั่งยืน (Sustainable) ผลประโยชน์ของพื้นที่ (Local benefit) และ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist satisfaction) (Newsome and Dowling, 2010)

การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติที่เน้นลักษณะทางธรณีวิทยาของแหล่งท่องเที่ยว มีความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร แตกต่างกันตรงที่การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจะเน้นลักษณะกระบวนการทางธรณีวิทยาที่ต้องการจะสื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเป็นหลักภายใต้เป้าหมายสูงสุดคือ แหล่งธรณีวิทยาและแหล่งอนุรักษ์ธรณีวิทยา ได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยชนาคำชา, 2555) แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเน้นความเพลิดเพลินกับพืชพันธุ์และสัตว์ป่า Ceballos-Lascurain (1987)

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้คุณค่ากับอุทยานธรณี และมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งอุทยานธรณีเพื่อการอนุรักษ์และผลักดันแหล่งทรัพยากรธรณีวิทยา โดยได้เริ่มดำเนินการสร้างเครือข่ายอุทยานธรณีระดับโลก (Global

Geoparks Network: GGN) เป็นโครงการด้านการอนุรักษ์มรดกทางธรณีวิทยา โบราณคดี นิเวศวิทยา และวัฒนธรรม เพื่อเกิดการรวมกลุ่ม และเสริมสร้างความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ โลก เพิ่มมูลค่าและอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยา สร้างอาชีพ และสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น ปัจจุบันมีสมาชิกอุทยานธรณีระดับโลกจำนวน 195 แห่งจาก 48 ประเทศทั่วโลก (UNESCO, 2023) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก คือ ทำให้แหล่งทางธรณีวิทยา ระดับประเทศเป็นที่รู้จักในระดับโลกปลูกกระแสการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทำให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น พร้อมกับพัฒนาแหล่งการศึกษาธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ของพื้นที่การอนุรักษ์ทรัพยากร ให้ดำเนินไปพร้อมกับการพัฒนา และจะทำให้เพิ่มนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นและจากต่างประเทศ เช่น จีโอพาร์คเกาะเชจู ประเทศเกาหลีใต้ หลังจากการจัดตั้งเป็นมรดกโลกใน พ.ศ. 2550 ระยะเวลา 3 ปีต่อมา มีนักท่องเที่ยวอยู่ระหว่าง 5.4–6.7 ล้านคน แต่หลังจากการจัดตั้งเป็นจีโอพาร์คโลกใน พ.ศ. 2553 ระยะเวลา 3 ปีต่อมา มีนักท่องเที่ยวประมาณ ระหว่าง 8.0–10.9 ล้านคน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีงาน อาชีพ รายได้ มากขึ้น และมีการลงทุนทั้งจาก ภาครัฐ ภาคเอกชนเพิ่มขึ้น (คณะทำงานอุทยานธรณีโคราช, 2560, สื่อบนออนไลน์)

อุทยานธรณี (Geopark) คือ พื้นที่ที่รวมแหล่งธรณีวิทยาและสภาพภูมิประเทศที่มีความสำคัญทางธรณีวิทยา พื้นที่เหล่านี้ได้รับการบริหารจัดการแบบองค์รวม ซึ่งประกอบด้วย การคุ้มครองหรือการอนุรักษ์ การให้การศึกษา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน อุทยานธรณีไม่ได้เกี่ยวข้องกับเฉพาะธรณีวิทยาเพียงอย่างเดียว อุทยานธรณีต้องมีการเชื่อมโยงทางธรณีวิทยากับ ทรัพยากรด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น ธรรมชาติวิทยา วัฒนธรรม และมรดกด้านอื่น ๆ ที่จับต้องไม่ได้ (กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, ม.ป.ป., สื่อบนออนไลน์) ซึ่งนอกจากการท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาแล้วยังมีการท่องเที่ยวลักษณะอื่นที่เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานธรณีด้วย เช่น ด้านนิเวศ ด้านวัฒนธรรม หรือแหล่งโบราณคดี ก็นับเป็นด้านที่อุทยานธรณีให้ความสำคัญ ที่จะอนุรักษ์ สร้างเป็นแหล่งความรู้ และพัฒนาอย่างรู้คุณค่าก่อประโยชน์ให้กับชุมชน ทั้งนี้ Coutinho et al., (2019) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์สะท้อนให้เห็นถึง 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การเน้นความสำคัญของความหลากหลายทางภูมิศาสตร์และมรดกทางธรณีวิทยา
- 2) ความสำคัญของการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
- 3) ความจำเป็นในการสื่อความหมาย ให้แก่ประชาชนทั่วไป และ
- 4) การคำนึงถึงผลที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยใช้แนวคิดเรื่องความยั่งยืนในการวางแผนและการนำเสนอการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการที่ได้รับอิทธิพลอย่างต่อเนื่องจากเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของยุคหลังสมัยใหม่

อุทยานธรณีประเทศไทย ปัจจุบันมีจำนวน 6 แห่ง ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) อุทยานธรณีโลกยูเนสโก ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล จังหวัดสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา 2) อุทยานธรณีประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีผาชัน สามพันโบก จังหวัดอุบลราชธานี และอุทยานธรณีขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 3) อุทยานธรณีท้องถิ่น ได้แก่ อุทยานธรณีเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ และอุทยานธรณีไม้กลายเป็นหินตาก จังหวัดตาก (กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์)

ภาคเหนือของประเทศไทย ปัจจุบันมีอุทยานธรณีระดับท้องถิ่น จำนวน 1 แห่ง คือ อุทยานธรณีไม้กลายเป็นหินตาก จังหวัดตาก มีพื้นที่ครอบคลุม 4 อำเภอของจังหวัดตาก ได้แก่ อำเภอสามเภา อำเภอบ้านตาก อำเภอเมืองตาก และอำเภอวังเจ้า รวมพื้นที่ 5,691 ตารางกิโลเมตร ความโดดเด่นของพื้นที่คือการค้นพบซากดึกดำบรรพ์ไม้กลายเป็นหินจำนวน 8 ท่อน ซึ่งท่อนที่ยาวที่สุด มีความยาวขณะค้นพบถึง 72.22 เมตร ซึ่งเชื่อว่ามีมีความยาวที่สุดในโลก และยังพบว่าแต่ละท่อนเป็นต้นไม้ต่างชนิดกัน ปังบอกถึงความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดต้นไม้บนพื้นที่แห่งนี้ เมื่อประมาณ 8 แสนปีก่อน นอกจากนี้บ้านเมืองในพื้นที่ยังสร้างตามแนวแม่น้ำปิงทำให้มีบรรยากาศที่สงบ เหมาะแก่การพักผ่อนและซึมซับความเป็นธรรมชาติ (กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์)

จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 268.80 เมตร พื้นที่มีลักษณะเป็นรูปยาวรี ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงมีภูเขาสูงอยู่ทั่วไปทอดตัวยาวตามแนวทิศเหนือไปทางทิศใต้ของจังหวัด และในบริเวณตอนกลางของจังหวัดบางส่วนมีที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำ และตามลักษณะทางกายภาพทางด้านธรณีฐานธรณีวิทยา จังหวัดลำปางมีพื้นที่เป็นที่ราบล้อมรอบด้วยภูเขา มีลักษณะเป็นแอ่งแผ่นดินที่ยาวและกว้างที่สุดในภาคเหนือ เรียกว่า “อ่างลำปาง” ลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ บริเวณตอนบน ของจังหวัดเป็นที่ราบสูง ภูเขา และเป็นป่าคอนข้างที่อุดมสมบูรณ์ด้วยไม้มีค่า บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด บริเวณตอนใต้ ของจังหวัดเป็นป่าไม้รัง บางส่วนเป็นทุ่งหญ้า (สำนักงานจังหวัดลำปาง, สื่อออนไลน์)

จังหวัดลำปางมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่นทางธรณีวิทยาระดับประเทศ และระดับโลก มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย (กรมทรัพยากรธรณี, 2549) ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ 2) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถาน 3) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและหัตถกรรม 4) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ

นอกจากนี้ จังหวัดลำปางยังมีแหล่งธรรมชาติทางธรณีวิทยา จำนวน 51 แห่ง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งซากดึกดำบรรพ์ มีจำนวน 1 แห่ง 2) แหล่งน้ำพุร้อน มีจำนวน 7 แห่ง 3) แหล่งธรณีสัณฐาน มีจำนวน 43 แห่ง โดยแบ่งเป็นประเภทภูเขา 3 แห่ง ประเภทน้ำตก 24 แห่ง และ ประเภทถ้ำ 16 แห่ง

ด้วยเหตุนี้จึงนับได้ว่า จังหวัดลำปางมีแหล่งมรดกทางธรณีวิทยาที่มีความโดดเด่นหลากหลาย และทรงคุณค่า เหมาะแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี และส่งเสริมให้เป็นแหล่งองค์ความรู้มรดกทางธรณีสำหรับเยาวชน ประชาชน และนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรณีที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์สมควรแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีที่คงไว้ซึ่งมรดกเชิงธรณี มรดกเชิงโบราณคดี และมรดกเชิงทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ จังหวัดลำปาง ได้มีการประกาศให้พื้นที่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา อำเภอ แม่เมาะ อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว อำเภอแม่ทะ และอำเภอเมืองปาน เป็น “อุทยานธรณีระดับท้องถิ่น” เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2565 ซึ่งในพื้นที่อุทยานธรณีสู่ลำปางดังกล่าวมีแหล่งธรณีวิทยาที่สำคัญ และมีเอกลักษณ์เฉพาะ จากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ในพื้นที่ พบว่าขาดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และขาดการเชื่อมโยงการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ส่งผลให้ไม่มีการบริหารจัดการเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีการสร้างความร่วมมือในระดับชุมชน ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวของทั้งสองจังหวัดเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น จึงเกิดคำถามที่น่าสนใจว่า หากจังหวัดลำปางจะดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจะต้องดำเนินการอย่างไร จะต้องมีการบริหารจัดการและพัฒนาเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในรูปแบบไหน และแผนกลยุทธ์ที่จะใช้ในการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางเพื่อขับเคลื่อนการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น จะต้องมีการสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางอย่างไร หรือการสื่อสารให้คนในชุมชนหรือคนในจังหวัดลำปางเข้าใจถึงความหมายหรือประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอย่างไร ในการก่อให้เกิดการรายได้ มีการสร้างอาชีพเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำงานและเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นโดยการสร้างความต้องการที่เพิ่มขึ้น ทั้งด้านที่พักและการบริการด้านการท่องเที่ยวในลักษณะอื่น ๆ เช่น การจ้างคนในท้องถิ่นเป็นมัคคุเทศก์ หรือพนักงานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Newsome and Dowling, 2010) นอกจากนี้ การสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดลำปางให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นใน

ระดับประเทศและสากลจากการเกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะทางด้านธรณีวิทยา ซึ่งสอดคล้องกับ Ashton (2014) ได้อธิบายคุณลักษณะเฉพาะของสถานที่ เอกลักษณ์เฉพาะตัว และไม่มีในภูมิภาคอื่น ช่วยสร้างภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวได้ อาจารย์รวมถึงผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น กิจกรรมและเทศกาลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วย อีกทั้งเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางให้มีศักยภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเกิดจากการร่วมมือของเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและคนในชุมชนพื้นที่แหล่งธรณีวิทยาได้เรียนรู้เรื่องราวทางธรณี ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างรู้คุณค่ามากขึ้น

ดังนั้น การศึกษาเรื่องการพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จังหวัดลำปาง จึงเป็นการศึกษาในสามมิติ มิติแรก คือการศึกษาบริบทและศักยภาพทางด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีของจังหวัดลำปาง มิติที่สอง คือการศึกษาหรือการถอดบทเรียนจากอุทยานธรณีโลกประเทศไทย เพื่อนำมาปรับใช้ในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง มิติที่สาม คือการพัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง จากการรับฟังความคิดเห็นจากนักวิชาการ ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีของจังหวัดลำปาง
2. ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย
3. พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง
4. พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสัณฐานวิทยาอำเภอปาง
จำนวน 15 แหล่ง ได้แก่

1.1 น้ำตกแจ้ซ้อน ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมือง
ปาน จังหวัดลำปาง

1.2 น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมือง
ปาน จังหวัดลำปาง

1.3 วัดพุทธบาทสุทธาวาส ตั้งอยู่ในตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

1.4 หล่มภูเขียว ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท ตำบลบ้านฮ้อน อำเภองาว
จังหวัดลำปาง

1.5 ผาก้าน ตั้งอยู่ในตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.6 ผาหอบ ตั้งอยู่ในตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.7 วัดรัตนคูหา ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.8 เขาส่องกระจก ตั้งอยู่ในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

1.9 แผ่นดินหวัด ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.10 น้ำตกออบหลง ตั้งอยู่ในตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.11 น้ำตกแม่เกียง ตั้งอยู่ในตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.12 ภูเขาไฟผาคอกจำป่าแดด ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัด
ลำปาง

1.13 ภูเขาไฟผาคอกหินฟู ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.14 สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิตย์ ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1.15 โป่งน้ำร้อนบ้านโป่งน้ำร้อน ตั้งอยู่ในตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัด
ลำปาง

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาในครั้งนี้ แบ่งตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ
วิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสัณฐานของ
จังหวัดลำปาง ได้กำหนดให้มีประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน
และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีสัณฐานวิทยาของจังหวัดลำปาง รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน

ที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารของหน่วยงานที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งธรณีไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล จังหวัดสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน

วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง โดยกำหนดให้มีประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน และตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน และโคราชจีโอพาร์ค รวมทั้งสิ้นจำนวน 3 คน ที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารของหน่วยงานที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ลำปาง สตูล และนครราชสีมา

วัตถุประสงค์ที่ 4 พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ได้กำหนดจัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้มุ่งประเด็นการศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีของจังหวัดลำปาง โดยใช้ตัวชี้วัดในการประเมินอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก จำนวน 5 ด้าน มาใช้ในการศึกษา ได้แก่ ด้านธรณีและสภาพภูมิประเทศ ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านการสื่อความหมาย ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง โดยแบบประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์มาจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีวิทยาชั้นฐาน สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) ประกอบด้วยเกณฑ์ดัชนีชี้วัดตามองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ รวมถึงการศึกษา

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค โดยใช้แนวคิดองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 ปัจจัย ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activities) สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) การบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) และได้เพิ่มแนวคิดด้านความปลอดภัย (Safety) ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยได้นำประเด็นศึกษาดังกล่าวข้างต้นมาเป็นปัจจัยสนับสนุนในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางในปัจจุบัน ร่วมกับการถอดบทเรียนความสำเร็จจากเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค ประกอบด้วยประเด็นโครงสร้างการบริหารอุทยานธรณี การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงธรณีของภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม และการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เพื่อนำมาปรับใช้และพัฒนาเป็นรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางที่เหมาะสม สุดท้ายคือกระบวนการพัฒนาแผนกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง โดยมีการนำแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทฤษฎีการบริหารจัดการพื้นที่ ทฤษฎีการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ทฤษฎีการจัดการองค์กร และทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยวและความปลอดภัย มาปรับใช้ในการพัฒนาแผนกลยุทธ์ฯ ในการวิจัยครั้งนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีลักษณะโดดเด่นทางธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง เช่น น้ำพุร้อน เหมืองถ่านหิน ถ้ำ น้ำตก และซากดึกดำบรรพ์ เป็นต้น เพื่อดูความสวยงามและศึกษาการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมถึงนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ใหม่ และเกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นคล้ายกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้การมีสำนึกรักษ์มรดกทางธรณีวิทยาและสิ่งแวดล้อม

เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา หมายถึง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชนในพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง

การยกระดับการท่องเที่ยว หมายถึง การพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเชิงธรณีโดยการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง

แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่าย หมายถึง แนวทางการดำเนินงานของอุทยานธรณีสลุปาง ที่มีการนำไปปฏิบัติเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เมื่อทราบบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางแล้วสามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ที่ได้รับการพัฒนาก่อนหลัง ทำให้ทราบพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงและหน่วยงานที่รับผิดชอบที่สามารถจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ใกล้เคียงได้
2. เมื่อทราบพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทยแล้ว สามารถสร้างหรือจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ดีขึ้น
3. ได้เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีสลุปางให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางได้มากยิ่งขึ้น
4. ได้แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ในการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปางให้เป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้น

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด
ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ศึกษา

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว
- 2.3 แนวคิดด้านการส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- 2.4 แนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
- 2.5 แนวคิดเรื่องอุทยานธรณี
- 2.6 แนวคิดที่เกี่ยวกับเครือข่ายและความร่วมมือ
- 2.7 แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
- 2.8 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความปลอดภัยในการท่องเที่ยว
- 2.9 แนวคิดและทฤษฎีด้านการจัดการการท่องเที่ยว

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

- 3.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์
- 3.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HRS)
- 3.3 แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ (Area base approach)
- 3.4 แนวคิดที่เกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication: IMC)
- 3.5 แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการองค์กร (Organization Management: OM)
- 3.6 แนวคิดที่เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

3. งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

บริบทพื้นที่ศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่วิจัย 7 อำเภอในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา อำเภอแม่เมาะ อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว อำเภอแม่ทะ และอำเภอเมืองปาน รายละเอียดดังนี้

จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 268.80 เมตร พื้นที่มีลักษณะเป็นรูปยาวรี ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงมีภูเขาสูงอยู่ทั่วไป ทอดตัวยาวตามแนวทิศเหนือไปทางทิศใต้ของจังหวัด และในบริเวณตอนกลางของจังหวัด บางส่วน มีที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำ ลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ บริเวณตอนบนของจังหวัดเป็นที่ราบสูง ภูเขา และเป็นป่าค่อนข้างที่อุดมสมบูรณ์ด้วยไม้มีค่า บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด บริเวณตอนใต้ ของจังหวัดเป็นป่าไม้รัง บางส่วนเป็นทุ่งหญ้า (สำนักงานจังหวัดลำปาง, 2565, สื่อบนไลน์)

พื้นที่อุทยานธรณีลำปาง เป็นที่ราบล้อมรอบด้วยภูเขา มีลักษณะภูมิฐานของแผ่นดินที่เรียกว่า “แอ่งลำปาง” ซึ่งเป็นแอ่งสะสมตะกอนภาคพื้นทวีปขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ในช่วงมหายุคซีโนโซอิก โดยมีแนววางตัวขนานกับรอยเลื่อนปกติคือแนวเกือบเหนือใต้ เนื่องจากเปลือกโลกเกิดการขยายตัวในแนวคดโค้งสุโขทัยและในเทือกเขาด้านตะวันตก เกิดการทับถมของตะกอนเม็ดละเอียดและตะกอนอินทรีย์ มีการสะสมตัวของไดอะตอมไมต์ในช่วงยุคนีโอจีน ซึ่งแสดงถึงการเกิดทะเลสาบขนาดใหญ่ โดยขอบของทะเลสาบจะพบชั้นหอยน้ำจืด จำพวกหอยขม และชั้นถ่านหินลิกไนต์ การทับถมของตะกอนเม็ดละเอียดนี้ ทับถมต่อเนื่องขึ้นมาถึงสมัยไพลโอซีน ชั้นตะกอนของแอ่งลำปางจึงมีความหนาแน่นมากกว่า 2 กิโลเมตร (กรมทรัพยากรธรณี, 2565, สื่อบนไลน์)



ภาพ 1 แสดงพื้นที่วิจัย 7 อำเภอในจังหวัดลำปาง

ที่มา: อำนวย วรญาณกุล, 2567

ลักษณะทางธรณีวิทยาทั่วไปในพื้นที่อุทยานธรณิลำปาง

1. ธรณีวิทยาทั่วไป

ข้อมูลของสำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี (2560) พบว่า หลักฐานทางธรณีวิทยาที่ปรากฏให้เห็นในเขตจังหวัดลำปาง แสดงถึงวิวัฒนาการอันยาวนานของพื้นที่ในยุคธรณีกาลตั้งแต่ก่อนยุคแคมเบรียน ต่อเนื่องตลอดจนกระทั่งสิ้นสุดมหายุคพาลีโอโซอิกตั้งแต่ราว 570–245 ล้านปีแล้ว ผ่านยุคออร์โดวิเชียน ไชลูเรียน-ดีโวเนียน และคาร์บอนิเฟอรัส จนกระทั่งสิ้นยุคเพอร์เมียน ทะเลได้ปกคลุมทั้งพื้นที่ของจังหวัดลำปางรวมทั้งภาคเหนือของประเทศไทย ในขณะที่ยังมีชื่อเรียกรวมกันว่าผืนแผ่นดินชาน-ไทย (Shan-Thai Terrane) โดยได้ทิ้งหลักฐานของตะกอนที่สะสมตัวในทะเลซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นภูเขาของหินปูน หินดินดาน และหินทราย ที่กระจายตัวให้เห็นเป็นแนวเทือกเขาทางตะวันตกและทางตะวันออกของอำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม ทางตะวันตกของอำเภอเถิน สบปราบและแม่พริก เป็นต้น

การชนกันของเปลือกแผ่นทวีประหว่างชาน-ไทย และแผ่นทวีปอินโดจีนในช่วงการสิ้นสุดของมหายุคพาลีโอโซอิกเมื่อกว่า 200 ล้านปีก่อน ทำให้เกิดการแทรกดันของแมกมาเป็นหินแกรนิตตามแนวเทือกขุนตาน และลาวาไหลท่วมทันผ่านเปลือกโลกขึ้นมาเป็นแนวหินภูเขาไฟที่เห็นอยู่ทางด้านตะวันออกของจังหวัดลำปาง และทำให้หินตะกอนตามแนวหินอัคนีแปรสภาพไปเป็นหินแปร รวมทั้งส่งผลต่อการเกิดสัตรีสายพันธ์ใหม่ขึ้นและครองโลกในเวลาต่อมาตลอดช่วงมหายุคมีโซโซอิก

การชนกันของแผ่นเปลือกทวีปดังกล่าวส่งผลให้มีการยกตัวสูงขึ้นของแผ่นดิน ทะเลตื้นขึ้นเรื่อย ๆ ในยุคไทรแอสซิกช่วงต้นมหายุคมีการสะสมตะกอนคาร์บอนเนตแผ่กระจายกว้างขวาง และกลายเป็นแนวเทือกเขาหินปูนในเวลาต่อมา แผ่นดินยกตัวสูงขึ้นจนเหนือระดับทะเล และเริ่มมีการสะสมตะกอนบนบกเป็นหินทราย หินกรวดมน สีแดง ที่ปรากฏให้เห็นทางตะวันตกของอำเภอเถิน ในเขตอำเภองาว และทางตอนเหนือของอำเภอแม่เกาะ เป็นต้น

เมื่อ 65.5 ล้านปีที่แล้วปลายยุคครีเทเชียส แผ่นทวีปอินเดียและแผ่นทวีปยูเรเชียเกิดการชนกัน ทำให้เกิดการยกตัวของแนวเทือกเขาหิมาลัย ส่งผลให้พื้นแผ่นดินของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการหมุนตัวไปตามการหมุนของเข็มนาฬิกา และการทรุดตัวลงกลายเป็นแอ่งสะสมตะกอนในภาคเหนือของประเทศไทย รวมทั้งแอ่งต่าง ๆ ในจังหวัดลำปาง เช่น แอ่งลำปาง แอ่งแม่ทะ แอ่งแม่เกาะ แอ่งงาว ฯลฯ มีการสะสมตะกอนดิน เลน ซากไม้ และพวกไดอะตอมในช่วง 33.5-5.3 ล้านปีของสมัยโอลิโกซีนถึงไมโอซีน และซากไม้บางแห่งได้กลายเป็นถ่านหินในเวลาต่อมา จากนั้นราว 8-7 แสนปีของยุคน้ำแข็งของโลกในสมัยไพลสโตซีน ในเขตจังหวัดลำปาง มีการไหลหลากของลาวาร้อนขึ้นมาตามรอยแตกของเปลือกโลกและจากปล่องของภูเขาไฟ กลายเป็นแนวหินบะซอลต์ที่ยังคงปรากฏให้เห็นปัจจุบันในเขตอำเภอเกาะคาและอำเภอสบปราบ การปรับเปลี่ยนภูมิประเทศเป็นแบบปัจจุบัน มีอิทธิพลของทางน้ำเป็นหลัก โดยเฉพาะหลัง 10,000 ปีในสมัยโฮโลซีน พบมีการกัดเซาะ พัดพา ทับถมตะกอนจนทำให้กลายเป็นตะกอนรูปขั้นบันได เป็นที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นแหล่งเพาะปลูก และเป็นตั้งถิ่นฐานชุมชนปัจจุบัน

จังหวัดลำปางมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่นทางธรณีวิทยาระดับประเทศและระดับโลก มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย (กรมทรัพยากรธรณี, 2549) ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท วนอุทยานม่อนพระยาแช่ เขื่อนกิ่วลม น้ำตกวังแก้ว ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ฯลฯ

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถาน ได้แก่ วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม วัดเจดีย์ขาวหลัง วัดพระธาตุจอมปิง วัดพุทธบาทสุทธาวาส ศาลเจ้าพ่อประตูผา หออะม็อก ฯลฯ

3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและหัตถกรรม ได้แก่ ถนนคนเดินกาดกองต้า บ้านป่องนั๊ก หมู่บ้านแกะสลักบ้านหลุก ศูนย์ศิลปาชีพแม่ต้า โครงการศูนย์ศิลปาชีพรอยต่อบ้านทุ่งจี้ ฯลฯ

4. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ ได้แก่ สวนสาธารณะหนองกระทิง สวนสาธารณะเขลางค์นคร ฯลฯ

ข้อมูลของสำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี (2560) ได้มีการสำรวจและประเมินแหล่งธรณีวิทยาพื้นที่อุทยานธรณีลำปาง สามารถจำแนกความหลากหลายทางธรณีวิทยาได้ดังนี้ 1) แหล่งแร่แบบฉบับ 2) แหล่งหินแบบฉบับ 3) แหล่งธรณีวิทยาชั้นฐาน 4) ประเภทแหล่งน้ำพุร้อน และ 5) แหล่งซากดึกดำบรรพ์ ซึ่งจะมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งแร่แบบฉบับ จำนวน 2 แหล่ง ประกอบด้วย

1.1 **เหมืองไดอะตอมไมต์** ตำบลม่อนแสนศรี อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: ไดอะตอมไมต์ หรือดินเบา เป็นชั้นการสะสมตัวของซากดึกดำบรรพ์ขนาดจุลภาคของพืชเซลล์เดี่ยวที่เรียกว่าไดอะตอม (Diatom) โดยในขณะมีชีวิตไดอะตอมจะสกัดตั้งซิลิกาจากน้ำรอบ ๆ ตัวของมัน และคายออกมาอยู่ในรูปของเปลือกห่อหุ้มตัวมันเอง หลังจากที่ไดอะตอมเหล่านี้ตายไป จะตกตะกอนสู่พื้นร่วมกับตะกอนชนิดอื่น ๆ สำหรับบริเวณที่เป็นแหล่งดินเบาเกิดขึ้นจากการจับตัวแน่นของตะกอนภายใต้ความร้อน และความกดดัน ดังนั้นลักษณะของดินเบาที่พบจึงมีลักษณะเหมือนกับหินตะกอนเนื้อประสม กล่าวคือ ปรากฏการสะสมเป็นชั้น ๆ อาจสลับตัวกับหินตะกอนชนิดอื่น

ลักษณะเด่น: โครงสร้างของไดอะตอมนี้ เป็นซิลิกาที่ไม่ปรากฏรูปผลึก มีรูปร่างหลากหลาย และมีโครงสร้างซับซ้อน คุณสมบัติเด่นของไดอะตอม คือ มีความพรุนสูงมาก น้ำหนักเบา ความบริสุทธิ์ของแร่ธาตุซิลิกาสูง และนำความร้อนต่ำ จากรายงานแหล่งไดอะตอมไมต์ จังหวัดลำปาง กล่าวถึงการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี โดยการเจาะสำรวจพบว่า มีปริมาณสำรองสูง โดยเฉพาะในอำเภอเมือง อำเภอเกาะคา และอำเภอแม่ทะ มีมากถึง 243 ล้านตัน โดยบริเวณตำบลน้ำใจ อำเภอแม่ทะ มีปริมาณที่สูงกว่าแหล่งอื่น ๆ โดยแหล่งกำเนิดของไดอะตอมไมต์ จังหวัดลำปางมีการเกิดเป็นทะเลสาบน้ำจืด มีอายุอยู่ในช่วงไมocen

ถึงปัจจุบัน ความหนาของชั้นดินเบาามีถึง 35 เมตร มีสีขาว เทา เทาเหลือง และวางตัวสลับกับชั้นดินอื่น ๆ ที่มีสีเหลือง สีส้ม สีเทา และมีชั้นดินเหนียวปนอยู่บ้าง

1.2 เหมืองแร่ดินขาว ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: เป็นแร่ที่เกิดจากการผุพังของหินไรโอไลต์ ที่มีส่วนประกอบของแร่เฟลด์สปาร์สูง โดยเมื่อผุพังแล้วจะให้ลักษณะเหมือนดิน มีสีขาว เมื่อถูกน้ำจะเหนียวคล้ายดินเหนียว อายุเพอร์โมไทรแอสสิก พื้นที่โดยรอบของเหมืองมีโครงสร้างธรณีวิทยาตัดผ่าน คือ รอยเลื่อน พบหลักฐานของระนาบรอยเลื่อน Slickenside

ลักษณะเด่น: เป็นเหมืองแร่ดินขาวที่มีขนาดใหญ่ จะเห็นกระบวนการเริ่มต้นของวัสดุเซรามิก ตั้งแต่ระเบิดหิน ตักหิน และมีการขนส่งเข้าสู่โรงงานบดคัดขนาด และส่งไปตามโรงงานเซรามิกในจังหวัด

2. แหล่งหินแบบฉบับ จำนวน 2 แหล่ง ประกอบด้วย

2.1 เหมืองแม่เมาะ ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: แอ่งแม่เมาะเป็นแอ่งสะสมตะกอนยุคเทอร์เชียรี ขอบแอ่งล้อมรอบด้วยภูเขาทางทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ส่วนทางด้านทิศใต้มีหินภูเขาไฟชนิดหินบะซอลต์ปิดทับ พื้นที่แอ่งแม่เมาะเป็นที่ราบลุ่ม วางตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ มีขนาดพื้นที่ประมาณ 135 ตารางกิโลเมตร รูปร่างแอ่งใต้ดินเป็นโครงสร้างประทุนหงาย (Syncline) แบ่งได้เป็นอีก 4 แอ่งย่อย ความหนาของตะกอนกลางแอ่งประมาณ 1,000 เมตร ชั้นหินฐานรองรับแอ่งมีอายุแก่กว่า และเป็นชั้นต่อเนื่องกับภูเขาโดยรอบ ชั้นถ่านหินหนาที่มีการทำเหมืองอยู่จะอยู่ในแอ่งย่อยกลาง มีพื้นที่ประมาณ 32 ตารางกิโลเมตร สภาพธรณีวิทยาในแอ่งมีความซับซ้อนมาก เป็นชั้นหินที่มีรอยเลื่อนจำนวนมากตัดผ่าน พบซากดึกดำบรรพ์แสดงสภาพแวดล้อมในอดีตว่าเป็นแอ่งตะกอนบนแผ่นดิน ได้แก่ กรามช้าง ปลา ตะพาบน้ำ ไบไม้ หอยขม หอยเจดีย์ หอยกาบคู่ และมีชั้นถ่านหินอายุประมาณ 13 ล้านปี การสำรวจพบชั้นถ่านหินอยู่ตื้นใกล้กับผิวดินบริเวณขอบแอ่ง และเอียงเทลึกลงไปสู่แอ่งกลาง ชั้นถ่านหินที่อยู่ลึกสุดประมาณ 600 เมตร

ลักษณะเด่น: แอ่งลำปางเป็นแอ่งสะสมตะกอนภาคพื้นทวีปที่เริ่มสะสมตัวเมื่อสมัยไมโอซีน และมีชั้นหินตะกอนที่สะสมตัวหนาเกือบ 2 กิโลเมตร พบชั้นถ่านหินจำนวนมากที่สุดในประเทศไทยจึงเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญในการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย จากการขุดเปิดทำเหมืองถ่านหินทำให้มีการค้นพบซากดึกดำบรรพ์ที่สะสมตัวอยู่ร่วมกับชั้นถ่านหิน ประกอบด้วย หอย ปลา เต่า จระเข้ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม จากลักษณะของสิ่งมีชีวิต

ที่ค้นพบและพืชที่พบทั้งใบไม้และละอองเรณู บ่งบอกว่าแอ่งแม่เกาะในอดีตนั้นเคยเป็นป่าฝนเขตร้อน หรือป่าดิบชื้น ที่อุดมไปด้วยพืชพันธุ์ไม้จำนวนมาก และมีแอ่งน้ำจืดขนาดใหญ่ที่กลายเป็นแหล่งสะสมตัวของชั้นพีต (Peat) จำนวนมากซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของถ่านหิน อีกทั้งยังเป็นแหล่งอาหารของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแอ่งนี้

2.2 ดอยผาพลึง ตำบลบ้านโป่ง อำเภอองาว จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: ธรณีวิทยาโดยทั่วไปของดอยผาพลึง ประกอบด้วยหินในกลุ่มหินงาว หมวดหินผาหวด พบหินปูนเนื้อดิน มี allochems ของซากดึกดำบรรพ์มาก สีเทาน้ำตาลอ่อน เนื้อหินตกผลึกใหม่และเป็นเม็ดไขปลา บางบริเวณมีเศษหินและเม็ดทรายปน ชั้นหินเอียงเทไปทางทิศตะวันออก ซากดึกดำบรรพ์ที่พบ ได้แก่ คดข้าวสาร ปะการัง ไบรโอซัว พลัฟลิ่งทะเล แบรคิโอพอด และฟอรัมมินิเฟอรา Sakagami and Hatta (1982) และ Yanagida (1988) ให้อายุยุคเพอร์เมียนตอนปลาย สังก์ ปิยะศิลป์ (2515) ให้อายุจากซากดึกดำบรรพ์ คดข้าวสาร แบรคิโอพอด และไบรโอซัว เป็นยุคเพอร์เมียนตอนกลาง หมวดหินห้วยตาก ประกอบด้วย หินดินดานสีเทาดำ สีน้ำตาลปนเทา มีหินทรายชั้นบาง ๆ แทรกสลับ หินปูน หินกรวดมน เนื้อหินมีชั้นส่วนของเถาภูเขาไฟปน มีซากดึกดำบรรพ์จำนวนมากของพวกแบรคิโอพอด และหอย กาบคู่เป็นส่วนน้อย รวมทั้งเศษพืชและหอยเจดีย์ในบางบริเวณ ความหนาประมาณ 1,100 เมตร จากการศึกษาแบรคิโอพอดโดย Yanagida (1988) ให้อายุยุคยุคเพอร์เมียนตอนปลาย หินอายุไทรแอสสิกกระจายตัวทางด้านทิศตะวันออก ประกอบด้วยหินดินดานสีเทา หมวดหินพระธาตุ หินโคลนสีเทาเขียว มีชั้นหินทรายแทรกสลับของหมวดหินฮองหอย กลุ่มหินลำปาง

ลักษณะเด่น: เป็นแหล่งของชั้นหินแบบฉบับของหมวดหินห้วยตาก กลุ่มหินงาว พบที่ห้วยผาพลึงและห้วยผาหวด ความหนาประมาณ 762 เมตร ส่วนใหญ่เป็นหินดินดานและหินโคลน โดยมีชั้นของหินทราย หินปูน และหินกรวดมน แทรกสลับเป็นช่วง ๆ สะสมตัวในสภาพแวดล้อมแบบทะเลน้ำตื้น

นอกจากนี้ ยังมีความเป็นไปได้ที่บริเวณดอยผาพลึงจะเป็นรอยต่อระหว่างยุคเพอร์เมียนและยุคไทรแอสสิก โดยพบหลักฐานของซากดึกดำบรรพ์หอยสองฝา สกุล *Claraia* sp. ในชั้นหินดินดาน และแอมโมนอยด์ สกุล *Ophiceratids* sp. ในชั้นหินดินดานสีเทาที่วางตัวรองรับอยู่ข้างใต้ของหมวดหินพระธาตุตอนล่าง Chonglakmani (1981) ซากดึกดำบรรพ์ทั้งสองชนิดนี้ให้อายุไทรแอสสิกตอนล่าง อยู่ในช่วง Lower Scythian Age และได้รับการอ้างอิงเพื่อใช้บ่งบอกถึงรอยต่อระหว่างยุคเพอร์เมียนและไทรแอสสิก ในระดับสากล Ishibashi and Chonglakmani (1990) และ Ishibashi et al.(1994) พบซากดึกดำบรรพ์ของแอมโมนอยด์ สกุล

Paratiroilites sp. ในหินดินดาน และฟิวซิลินิดชนิด *Palaeofusulina sinensis* ในหินปูนของหมวดหินห้วยทาก ให้อายุหิน ยุคเพอร์เมียนตอนบนสุด ช่วง Dorashamian Age การค้นพบซากดึกดำบรรพ์ทั้ง 4 ชนิดนี้ จึงน่าจะใช้เป็นหลักฐานสำคัญในการกำหนดรอยต่อระหว่างยุคเพอร์เมียนและไทรแอสสิกในประเทศไทย และสามารถเชื่อมโยงกับยุคเพอร์เมียนและยุคไทรแอสสิก ที่ได้จากการศึกษาและวิจัยในประเทศจีน อินเดีย ปากีสถาน และอิหร่านเพื่อกำหนดขอบเขตของทะเล Tethys ในทวีปเอเชีย (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

3. แหล่งธรณีวิทยาชั้นฐาน จำนวน 14 แหล่ง ประกอบด้วย

3.1 เขาส่องกระจก ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: เขาส่องกระจกดอยแก้ว เป็นหินปูนหมวดหินผาก้าน กลุ่มหินลำปาง ด้านล่างตั้งแต่ทางบันไดเดินขึ้น จะพบว่าเป็นหินตะกอน ชนิดหินดินดาน อยู่ด้านล่างเมื่อเดินขึ้นไปตามทางเดินจะพบเป็นหินปูนเป็นกลุ่มก้อน ซึ่งมีการถูกกัดเซาะตามธรรมชาติเป็นรูปทรงต่าง ๆ เนื่องจากหินปูนเมื่อถูกน้ำฝนละลายกัดกร่อนเป็นรูปทรงต่าง ๆ เห็นเป็นรูปคล้ายพระพุทธรูปหัวสิงห์ เป็นต้น

ลักษณะเด่น: เป็นเขาหินปูนขนาดสูง เห็นเป็นรูหรือช่องว่างตรงปลายยอดภูเขา แสงอาทิตย์ยามเช้าจะส่องผ่านช่องผานี้ บริเวณทางขึ้นเป็นบันไดจึงสามารถเดินทางขึ้นไปได้สะดวก บริเวณด้านล่างก่อนทางขึ้นบันไดจะรูปปั้นพระสังกัจจายน์อยู่ นักท่องเที่ยวสามารถเดินขึ้นบันไดไปเรื่อย ๆ เพื่อขึ้นไปสักการะพระพุทธรูปด้านบน เมื่อเดินขึ้นไปบริเวณหน้าเขาส่องกระจกจะมีรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมให้กราบไหว้บูชาอยู่ แต่ถ้านักท่องเที่ยวต้องการขึ้นไปยังบริเวณของเขาส่องกระจกที่เป็นโพรงนั้นอาจจะต้องมีการปีนป่ายขึ้นไปต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ถัดจากเขาส่องกระจกแล้ว จะมีทางเดินเพื่อนักท่องเที่ยวได้ไปกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปที่อยู่บนเขา นอกจากนี้หากเดินอ้อมไปหลังพระพุทธรูป ชาวบ้านบอกกล่าวว่าจะเจอรอยพระพุทธรูปที่อยู่โดยรอบซึ่งเป็นความเชื่อของชาวบ้านเพื่อทำให้เกิดศรัทธาและการกราบไหว้บูชา ขอพร ตามความเชื่อ บริเวณโดยรอบเขาส่องกระจกดอยแก้วนี้ เป็นหินปูนที่มีรูปร่างต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านจึงมีการโยงเรื่องราวความเชื่อทางพระพุทธศาสนาไว้

3.2 ผาก้าน ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: เทือกเขาหินปูนนี้มีชื่อว่า ดอยผาก้าน จัดอยู่ในหมวดหินผาก้าน กลุ่มหินลำปาง หินปูนนี้มีอายุยุคไทรแอสสิก วางตัวต่อเนื่องกับหมวดหินพระธาตุ และถูกปิดทับด้วยหมวดหินฮองหอย

ลักษณะเด่น: เป็นสถานที่ชมวิวแนวเทือกเขาหินปูนที่เป็นหน้าผาตั้งตระหง่าน แฉวยาว ดูสวยงาม มีสถานที่พักผ่อนให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว

3.3 แผ่นดินหวิด ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: แผ่นดินหวิด เกิดจากการสะสมตัวของตะกอนทางน้ำเก่า ซึ่งมีการพัดพาโดยทางน้ำเอาตะกอนกรวด ทราย โคลน มาทับถมกันเป็นชั้นที่มีการจับตัวกันแบบ กึ่งแข็งตัว และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำใต้ดินทำให้เกิดมีชั้นศิลาแลงอยู่บนชั้นบนสุดของชั้นตะกอน เมื่อมีการยกตัวขึ้นของเปลือกโลกทำให้ชั้นตะกอนถูกยกตัวเป็นเนินสูง ซึ่งเมื่อมีน้ำไหลผ่านบริเวณดังกล่าวจึงทำให้เกิดการกัดเซาะตะกอนโดยทางน้ำ เมื่อชั้นดินด้านล่างถูกกัดเซาะได้ง่ายกว่าชั้นตะกอนที่อยู่ด้านบน จึงทำให้เกิดเห็นเป็นแนวคล้ายแผ่นดินลอยขึ้นมาสูงหรือหน้าผาที่มีความสูงชัน ทำให้มองเห็นเป็นรูปทรงแปลกตา

ลักษณะเด่น: มีเส้นทางเดินไปตามทาง เพื่อชมธรรมชาติ ซึ่งเป็นทางเดินเล็ก ๆ เป็นแนวยาวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทำให้มองเห็นวิวทิวทัศน์ของอำเภอแม่เมาะได้ชัดเจน แผ่นดินหวิดในภาษาท้องถิ่นนี้ หมายถึง ภูมิประเทศที่ถูกทางน้ำหรือสายน้ำกัดเซาะเป็นร่องลึกหรือกัดเซาะจนเป็นหน้าผาชัน ทำให้แผ่นดินขาดออกจากกัน จึงเรียกเป็นคำพื้นเมืองภาคเหนือว่า “แผ่นดินหวิด”

3.4 ผาหอบ ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: หินปูนบริเวณผาหอบ จัดอยู่ในหมวดหินผากัน กลุ่มหินลำปาง เป็นหินปูนชั้นบางถึงชั้นหนามาก มีลักษณะของโอโอลิท และอนโคลิท พบซากดึกดำบรรพ์ ได้แก่ จำพวก *Daonella sp.* ไครนอยด์สเต็ม ปะการัง และสาหร่าย โครงสร้างทางธรณีวิทยาที่พบเห็น จะเป็นแนวรอยเลื่อนขนาดใหญ่ ซึ่งทำให้เกิดเป็นหน้าผารอยเลื่อนขนาดใหญ่ เกิดการกัดเซาะของทางน้ำ ทำให้เห็นเป็นร่องรอยการเว้าแหว่ง บริเวณหน้าผาหินปูน

ลักษณะเด่น: ผาหอบ หรือ ดอยผาหอบ มีลักษณะลำน้ำที่ไหลผ่านช่องเขา เป็นหน้าผาสูงชันสองฝั่งแม่น้ำจางมีลักษณะโน้มเข้าหากัน ซึ่งมีความสวยงามแปลกตา ประกอบกับน้ำใสในแม่น้ำที่มีการไหลไม่แรงมากนัก มีบริเวณที่สามารถเล่นน้ำได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มีกิจกรรมล่องแพ และพายเรือคายัคเพื่อไปเที่ยว ถ้าเสมอจันทร์ ผาซ่อนรักที่อยู่ตามลำน้ำอีกด้วย ผาหอบนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก หลังมีการเผยแพร่ภาพความสวยงามที่มี ผ่านทางโซเชียลมีเดีย ทำให้ประชาชนใน

จังหวัดลำปางจำนวนมาก แห่ไปสัมผัสความงดงามที่ธรรมชาติสรรค์สร้างขึ้น ซึ่งคนในชุมชนที่มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด ช่วยกันดูแลและจัดการแหล่งท่องเที่ยวนี้

ผาหอบเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีแม่น้ำจางไหลผ่านหินปูนที่เป็นหน้าผาสูงชันขนานอยู่ทั้งสองข้าง มีแพ เรือพายคายัค ให้บริการนักท่องเที่ยว และในบริเวณใกล้เคียงกันยังมีถ้ำซึ่งสามารถล่องแพเข้าไปชมได้อีกด้วย แม่น้ำจางมีน้ำไหลตลอดทั้งปี ในอดีตเป็นเส้นทางลำเลียงไม้และเป็นจุดพักของเหล่าพ่อค้าไม้ระหว่างเดินทาง ทำให้ในช่วงฤดูร้อนมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวพักผ่อนเล่นน้ำคลายร้อนจำนวนมากไม่น้อยเลยทีเดียว

3.5 น้ำตกออบหลง ตำบลสบป่าด อำเภอมแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: น้ำตกออบหลง เป็นหินปูนสีเทาอ่อน จัดอยู่ในหมวดหินผาก้านอายุไทรแอสซิก ขนานไปกับหินบะซอลต์อายุควอเทอร์นารี โดยมีทางน้ำตัดผ่าน ลักษณะของหินบะซอลต์เป็นแท่งบะซอลต์ (Columnar basalt) เกิดจากการเย็นตัวของบวมโลก การเย็นตัวอย่างรวดเร็วทำให้มีแรงดึงผิวบนผิวหน้าของหินบะซอลต์ทุกด้าน เมื่อเกิดการแข็งตัวเป็นหิน จึงทำให้หินบะซอลต์เป็นแท่งเหลี่ยม มีตั้งแต่หกเหลี่ยม และแปดเหลี่ยม เป็นต้น

ลักษณะเด่น: เป็นน้ำตกหินปูน มองเห็นหน้าผาซึ่งเป็นหินบะซอลต์ที่มีความสวยงาม คือ เป็นแท่งหินบะซอลต์ บริเวณน้ำตกออบหลง ค้นพบโดยชาวบ้านในชุมชน ตำบลแม่เมาะ ซึ่งเดินทางของในป่า แล้วเห็นสถานที่แห่งนี้มีความร่มรื่นและมีความสวยงาม เมื่อเห็นหน้าผาบริเวณหน้าน้ำตกเป็นหินรูปร่างแปลกตา สวยงาม เหมาะแก่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ในอนาคตคนในชุมชนแม่เมาะจะผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งแห่ง

3.6 น้ำตกแม่เกียง ตำบลสบป่าด อำเภอมแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: บริเวณน้ำตกแม่เกียงเป็นหินบะซอลต์หินบะซอลต์เนื้อแน่นสีเทาดำ ในตอนล่าง แสดงการแตกแบบ Entablature คล้ายเสาเหลี่ยม ส่วนตอนบนเป็นเนื้อแบบฟองอากาศ แตกแบบเป็นก้อน บริเวณลานด้านบนของน้ำตกเป็นหินบะซอลต์แสดงการแตกแบบเป็นแผ่น อายุของหินอยู่ในยุค ควอเทอร์นารี ประมาณ 0.69–0.95 ล้านปี

ลักษณะเด่น: เป็นน้ำตกขนาดเล็ก สูงประมาณ 4 เมตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 319 เมตร ปรากฏเป็นหลุมค่อนข้างกลมลักษณะคล้ายกุ่มกมลักษณะนี้ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1–3 เมตร จำนวน 3 หลุม

3.7 ภูเขาไฟคอกจำป่าแดด ตำบลแม่เมาะ อำเภอมแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: ภูเขาไฟคอกจำป่าแดดเป็นภูเขาไฟที่ดับแล้วไม่มีการปะทุขึ้นอีกแล้ว เกิดจากการทะลักล้นของหินหนืดภายในโลกออกมาตามแนวรอยเลื่อนลึก (Deepseated fault) เหนือ-ใต้ ซึ่งเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของเปลือกโลก หินหนืดที่ล้นทะลักออกมาจากแนวของรอยเลื่อนนี้ จึงเกิดเป็นปล่องภูเขาไฟ 2 ปล่อง เรียงตัวกันเป็นแนวอยู่ใกล้กัน คือ ภูเขาไฟคอกจำป่าแดด และภูเขาไฟคอกหินฟู หินที่ภูเขาไฟคอกจำป่าแดด เป็นหินบะซอลต์ ที่เกิดจากการเย็นตัวของลาวาที่ไหลออกมาจากปากปล่องภูเขาไฟ แล้วเกิดการเย็นตัวกลายเป็นหินบะซอลต์ ซึ่งมีทั้งหินบะซอลต์ที่มีรูพรุน และหินบะซอลต์ที่ไม่มีรูพรุน แต่จะพบหินบะซอลต์ที่มีรูพรุนกระจายอยู่อย่างแพร่หลายรอบ ๆ ปากปล่องภูเขาไฟ สำหรับ หินบะซอลต์ที่เกิดจากลาวาหลากของภูเขาไฟนี้ได้ไหลออกมาปกคลุมพื้นที่โดยรอบนั้น มีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอยู่ในบริเวณอำเภอเกาะคา อำเภอสบปราบ และอีกกลุ่มหนึ่งอยู่บริเวณอำเภอเมืองและอำเภอแม่ทะ โดยเห็นหลักฐานจากหินบะซอลต์ที่พบในบริเวณดังกล่าว

ลักษณะเด่น: ภูเขาไฟจำป่าแดด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ แต่การเดินทางไปเที่ยวอาจจะไม่เห็นรูปร่างเป็นภูเขาไฟชัดเจนมากนัก ต้องใช้ภาพถ่ายดาวเทียมหรือภาพถ่ายมุมสูง ประกอบในช่วงฤดูร้อนเมื่อต้นไม้ผลัดใบจะเห็นลักษณะภูมิประเทศทรงภูเขาไฟชัดกว่าช่วงฤดูอื่นที่มีต้นไม้ปกคลุม พื้นที่ของภูเขาไฟจำป่าแดดนี้ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร สูงจากระดับทะเลปานกลาง 630 เมตร ปากปล่องมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 150 เมตร ขอบปล่องด้านเหนือและด้านตะวันตกเฉียงใต้เปิดออกแสดงให้เห็นการไหลของลาวา เนื่องจากปล่องภูเขาไฟแห่งนี้เป็นแหล่งน้ำซับที่ไหลลงสู่เชิงภูเขาเป็นลำห้วยสายเล็ก ๆ จึงเรียกว่า “จำ” หรือ “ซำ” หมายถึงน้ำซับใต้ผิวดิน ลำห้วยดังกล่าวไหลเป็นทางลัดเลาะลงสู่เชิงเขาสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้พื้นที่ลำห้วยไหลผ่าน ชาวบ้านบางคนจึงถือว่าเป็นลำน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งในพื้นที่ภูเขาไฟคอกจำป่าแดดได้มีการศึกษาวิจัย โดย ดร.เปียร์ อเรนเซ็น ผู้อำนวยการสถาบันสแกนดิเนเวีย ได้ทำการค้นคว้าร่องรอยประวัติศาสตร์ วิวัฒนาการของมนุษย์ลุ่มแม่น้ำจาง และศึกษาทางด้านธรณีวิทยาของเหมืองถ่านหินแม่เมาะร่วมด้วย พบว่าช่วงรอยผาเกิดนั้นเคยเป็นแหล่งต้นน้ำที่ไหลรวมกับแม่น้ำจาง แต่ถูกลาวาจากภูเขาไฟไหลปิดทับถมร่องน้ำจนทางน้ำเปลี่ยนทิศทางซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากภาพถ่ายทางอากาศในช่วงฤดูแล้ง ภูเขาไฟคอกจำป่าแดดนี้มีลักษณะพิเศษคือมีการระเบิดเป็นรูปดวงจันทร์เต็มดวงและครึ่งเสี้ยวคาบเกี่ยวกัน (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

3.8 ภูเขาไฟคอกหินฟู ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: เป็นภูเขาไฟ ประกอบไปด้วยหินบะซอลต์ ที่เกิดจากการเย็นตัวของลาวา การประทุของภูเขาไฟมีสองแบบ มีแบบประทุขึ้นมาจากปากปล่องภูเขาไฟที่มักมีตัวภูเขาไฟและปากปล่องภูเขาไฟเด่นชัด การประทุขึ้นมาตามรอยแตกขึ้นสู่ผิวโลกนี้ บางบริเวณมีความยาวหลายสิบกิโลเมตร ลาวาที่ประทุขึ้นมาตามรอยแตกนี้จะทำให้เห็นเป็นภูมิประเทศที่ราบสูงและไม่แสดงลักษณะของปากปล่องภูเขาไฟชัดเจนนัก หินบะซอลต์บริเวณผาดอกหินฟูนี้ส่วนใหญ่เป็นบะซอลต์ที่มีรูพรุนมาก คือพวกหินสกอเรีย (Scoria) สีนํ้าตาลแดง มีนํ้าหนักเบา พบหินบอมล์ภูเขาไฟ (Volcanic bombs) ร่วมด้วย ลักษณะค่อนข้างกลมรี มีร่องรอยการบิดตัว แสดงถึงการประทุออกมา

ลักษณะเด่น: ภูเขาไฟคอกหินฟูนี้ มีการทำบันไดทางเดินเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางขึ้นไปชมวิว ของอำเภอแม่ทะได้ มีศาลาเพื่อพักผ่อนไว้ด้านบนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็นจุดชมวิวที่มีการพัฒนาแต่อาจจะไม่ต่อเนื่องบ้าง ระหว่างทางที่เดินขึ้นไปยังจุดชมวิว สามารถเดินขึ้นชมบรรยากาศโดยรอบ ที่มีต้นไม้อยู่รอบ ๆ ทางเดินได้อีกด้วย

3.9 น้ำตกแจ้ซ้อน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

ธรณีวิทยา: บริเวณน้ำตกแจ้ซ้อนเป็นหินโบอิโตแกรนิตเนื้อดอกอายุไทรแอสซิก ซึ่งถูกแรงกระทำให้เกิดร่องเขาเกิดจากรอยแตกของหินหลัก ๆ 2 แนว แนวแรกคือตามนํ้าแม่มอญ และแนวที่สองคือ แกนแนวเกือบตั้งฉากกับแม่น้ำ ซึ่งทำให้เกิดหน้าผาสูงของแต่ละชั้นของน้ำตกจากแรงกระทำดังกล่าวทำให้หินแกรนิตบริเวณนี้มีแนวแตกมากมาย

ลักษณะเด่น: เป็นน้ำตกที่กำเนิดจากลำน้ำแม่มอญ มีน้ำไหลตลอดทั้งปี มีแอ่งน้ำรองรับอยู่ตลอดสาย ไหลตกลงมาเป็นชั้น ๆ มี 6 ชั้นอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ 1 กิโลเมตร มีทางเดินไปสะดวกและสามารถเดินจากบ่อน้ำพุร้อนไปถึงน้ำตก

3.10 วัดพุทธบาทสุทธาวาส หรือวัดพระพุทธรูปผาแดง ตำบลวิเชตนคร

อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: ตั้งอยู่บนเทือกเขาหินปูนที่มีลักษณะเป็นเทือกเขาแนวยาววางตัวในแนวทิศเหนือ-ทิศใต้ เทือกเขาหินปูนนี้จัดอยู่ในหมวดหินผาก้าน วางตัวต่อเนื่องถัดจากหมวดหินพระธาตุ และถูกปิดทับด้วยหมวดหินฮองหอยของกลุ่มหินลำปาง หินปูนมีเนื้อละเอียด แข็ง แต่ค่อนข้างเปราะ ลักษณะของชั้นหินเป็นแบบชั้นบางถึงหนา และเป็นแบบมวลเนื้อแน่น มีสีเทาขาว นํ้าตาล ในบางแห่งมีลักษณะคล้ายตกผลึกใหม่ ลักษณะภูมิประเทศบริเวณนี้ เรียกว่า ภูมิประเทศแบบคาสต์ เกิดจากการตกตะกอนสะสมตัวของสารละลายหินปูนหรือแคลเซียมคาร์บอเนต (CaCO₃) หลังจากการสะสมตัวเป็นหินแข็ง การเปลี่ยนแปลงของแผ่นเปลือกโลกทำให้ชั้นหินปูนเหล่านี้เกิดการยกตัวขึ้นกลายเป็นเขาสูง เมื่อเขาหินปูนเหล่านี้ถูกกัด

กร่อนโดยกระบวนการชะละลาย เนื้อหินถูกชะละลายออกไปเรื่อย ๆ จึงเกิดลักษณะธรณีสัณฐานเป็นยอดแหลม สูง ๆ ต่ำ ๆ ขึ้น

ลักษณะเด่น: ตั้ววัดสร้างอยู่บนเทือกเขาหินปูน มีพระเจดีย์สี่ขาวหลายองค์ ตั้งอยู่บนยอดเขา บนยอดเขาแห่งนี้ ถือเป็น Unseen ในโลกแห่งหนึ่ง มีรอยพระพุทธบาทประดิษฐานอยู่ เป็นที่เคารพบูชาของชาวอำเภอแจ้ห่มมานาน

3.11 สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิตย์ ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: บริเวณสำนักสงฆ์เทพสถิตย์ เป็นหินปูน สีเทาดำ แสดงโครงสร้างแบบไขปลาคอยด์ (Oncoid) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-3 เซนติเมตร ชั้นหนาถึงหนามาก จนถึงเป็นมวลหนาในตอบน การวางตัวของชั้นหิน $106/16^{\circ}\text{NE}$, $140/18^{\circ}\text{NE}$ พบซากดึกดำบรรพ์ไครนอยด์จำนวนมาก แสดงลักษณะภูมิประเทศแบบคาสต์ (Karst topography) อายุของหินปูนจัดอยู่ในหมวดหินผาก้านพบซากดึกดำบรรพ์ได้ เช่น อยนคอยด์ ซึ่งบ่งบอกสภาวะแวดล้อมของการสะสมตัวบริเวณนี้ว่ามีการสะสมตัวในทะเลตื้น

ลักษณะเด่น: มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 415 เมตร ประกอบด้วยหินปูนสีเทาดำ แสดงโครงสร้างแบบไขปลาคอยด์ (Oncoid) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-3 เซนติเมตร ชั้นหนาถึงหนามาก จนถึงเป็นมวลหนาในตอบน ภายในสำนักสงฆ์ยังพบถ้ำขนาดเล็ก ทางเข้าเป็นโพรงแคบและลึกลงไปประมาณ 4.2 เมตร มีประติมากรรมถ้ำ ได้แก่ หินงอกหินย้อย ม่านหินย้อย ทำนบ เส้าหิน

3.12 วัดรัตนคูหา (ถ้ำผากล้วย) ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: ประกอบด้วยหินปูน สีเทาเข้ม ชั้นหนาปานกลางถึงมวลหนา เนื้อหินแสดงการตกผลึกใหม่ มีแนวแตกในแนวตั้งและมีสายแร่แคลไซต์ตัดผ่านจำนวนมาก ซากดึกดำบรรพ์ที่พบ ได้แก่ ไครนอยด์ หอยฝาเดียว แสดงลักษณะภูมิประเทศแบบคาสต์ (Karst topography) อายุของหินปูนจัดอยู่ในหมวดหินผาก้าน

ลักษณะเด่น: มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 430 เมตร ถ้ำผากล้วยมีลักษณะเป็นถ้ำลอด มีโถงถ้ำขนาดกลางจำนวน 2 ถ้ำ และโถงย่อย ๆ หลายโถง มีประติมากรรมถ้ำ ได้แก่ หินงอกหินย้อย เส้าหิน ทำนบ และม่านหินย้อย มีปล่องธรรมชาติด้านบนแสงส่องลงมาถึง ภายในถ้ำได้รับการพัฒนาโดยติดหลอดไฟส่องสว่างและทำทางเดินคอนกรีต

3.13 หล่มภูเขียว ตำบลบ้านอ้อ อำเภองาว จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: บริเวณหล่มภูเขียว เป็นหินปูนสีเทาถึงเทาขาว จากแผนที่ธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง ให้บริเวณหล่มภูเขียวอยู่ในกลุ่มหินงาว กลุ่มหินนี้ประกอบด้วยหินทรายเนื้อภูเขาไฟ หินทราย หินดินดาน สีเทาถึงเขียวเทา หินปูนในตอนบนของการลำดับชั้นหินหล่มภูเขียว เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่งที่ชั้นหินปูนยุบตัวลงเป็นหลุมลึก โดยปกติหลุมยุบจะเกิดในบริเวณที่ราบใกล้กับภูเขาที่เป็นหินปูน เนื่องจากหินปูนมีคุณสมบัติละลายน้ำที่มีสภาพเป็นกรดอ่อนได้ ประกอบกับภูเขาหินปูนมีรอยเลื่อนและรอยแตกมากมาย ทำให้เห็นเป็นภูเขาหินปูนที่มีหน้าผาชัน หน้าผาเป็นรอยเลื่อนและรอยแตกในหินปูน บริเวณใดที่รอยแตกของหินปูนตัดกันจะเป็นบริเวณที่ทำให้เกิดโพรงได้ง่าย โพรงหินปูนถ้าอยู่พื้นผิวดินก็คือถ้ำ ถ้าไม่โผล่เรียกว่าโพรงหินปูนใต้ดิน

ลักษณะเด่น: หล่มภูเขียว แอ่งน้ำสีเขียวมรกตขนาดใหญ่ ในพื้นที่อำเภองาว จังหวัดลำปาง มีความงดงามอันลึกลับของธรรมชาติแอบซ่อนอยู่ นั่นคือ “หล่มภูเขียว” แอ่งน้ำขนาดใหญ่บนภูเขา ผืนน้ำมีสีเขียวมรกตงดงามสงบนิ่ง แต่ไม่อาจหยั่งถึงความลึกว่ามากมายเพียงใด บริเวณโดยรอบเป็นป่าดิบแล้งร่มรื่น ธรรมชาติโดยรอบหล่มภูเขียวเป็นป่าดิบแล้ง มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านได้เดินป่าเข้ามาพบแหล่งน้ำสีเขียวมรกตอยู่ภายใต้หุบเขาดังกล่าว จึงเรียกชื่อว่า “หล่มภูเขียว” ส่วนหุบเขาอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ตรงข้ามกันแต่ไม่มีน้ำเรียกว่า “หล่มแล้ง” ชาวบ้านเชื่อว่าหล่มภูเขียวเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีพญานาคใหญ่อาศัยอยู่ จึงได้ทำพิธีบูชาเป็นประจำทุกปี มีเรื่องเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ว่า สมัยก่อนชาวบ้านจะนำขันธ์ข้าวพร้อมดอกไม้ธูปเทียนมาบูชาโดยนำไปวางบนขอนไม้และลอยไปกลางลำน้ำเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบึงน้ำ และได้เกิดปรากฏการณ์ขอนไม้จมลงไปได้แล้วลอยขึ้นมา โดยที่เทียนยังไม่ดับ จึงเกิดความเชื่อว่าแหล่งน้ำนี้เป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น ชาวบ้านจึงนำน้ำจากหล่มภูเขียวมาใช้ดื่มกินและอธิษฐานขอให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ และนำไปใช้ในพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านตามความเชื่อสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน

3.14 อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท ตำบลบ้านหวด อำเภองาว จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: ถ้ำผาไท เป็นถ้ำหินปูน บริเวณปากถ้ำอยู่บนภูเขาซึ่งสูงจากพื้นราบประมาณ 215 เมตร หินปูนบริเวณถ้ำผาไทและบริเวณใกล้เคียงเป็นหินปูนที่เกิดจากการสะสมตัวของตะกอนคาร์บอเนตในทะเลโบราณ เมื่อประมาณ 250 – 235 ล้านปีที่แล้ว ซึ่งอยู่ในช่วงยุคไทรแอสสิกมีลักษณะเป็นหินปูนสีเทา เทาอ่อน ประกอบด้วยแร่แคลไซต์ (CaCO_3) เป็น

ส่วนใหญ่ ทำปฏิกิริยากับกรดเกลือ (HCl) พบสินแร่ทองแดงอะซูไรต์ (Azurite) มีลักษณะเป็นสีน้ำเงินอยู่บริเวณหินงอกหินย้อย หินปูนบริเวณถ้ำผาไทถูกจัดให้อยู่ในหมวดหินผาก้าน กลุ่มหินลำปาง ภายในถ้ำยังมีน้ำที่มีหินปูนสะสมอยู่ที่หยดลงมาจากรอยแตกถ้ำแสดงถึงว่าถ้ำผาไทยังมีการเกิดของหินงอกหินย้อยอยู่ตลอดเวลา

ลักษณะเด่น: ลักษณะภายในถ้ำเป็นโถงขนาดใหญ่ ความลึกจากปากถ้ำเข้าไปประมาณ 1,150 เมตร บริเวณปากถ้ำอยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 375 เมตร ในอดีตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 เคยเสด็จประพาสถ้ำผาไท เมื่อ พ.ศ. 2469 ดังปรากฏหลักฐานพระปรมาภิไธยย่อ ปปร. ภายในถ้ำ

4. แหล่งน้ำพุร้อน จำนวน 2 แหล่ง ประกอบด้วย

4.1 น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนเกิดสัมพันธ์กับหินแกรนิตยุคคาร์บอนิเฟอรัส และยุคไทรแอสซิก แหล่งกำเนิดความร้อนที่ต้นตัวขึ้นมาอยู่ใต้ผิวโลกระดับต้น น้ำพุร้อนแจ้ซ้อนไหลขึ้นมาสู่ผิวดินตามแนวรอยแตก รอยเลื่อนในหินยุคไซลูเรียน-ดีโวเนียน ที่ปิดทับหินแกรนิตนั้น โดยแนวรอยแตกรอยเลื่อนเหล่านี้อยู่ในแนวเหนือใต้ และแนวตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงใต้

ลักษณะเด่น: สถานที่ท่องเที่ยวภายในบริเวณอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ประกอบด้วย ธารน้ำแร่ ธารน้ำอุ่น บ่อน้ำพุร้อน และน้ำตกแจ้ซ้อน ธารน้ำแร่เต็มไปด้วยหินธรรมชาติ แทรกอยู่ท่ามกลางแอ่งน้ำร้อน น้ำแร่มีอุณหภูมิสูงถึง 70 – 80 องศาเซลเซียส สามารถแช่ไขให้สุกได้ภายใน 15 นาที ไข่จะมีลักษณะไข่แดงสุกไข่ขาวสุกไม่แข็ง ธารน้ำจากน้ำตกแจ้ซ้อน ซึ่งอยู่ห่างจากอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนประมาณ 1 กิโลเมตร ไหลมาบรรจบกับธารน้ำร้อนกลายเป็นธารน้ำอุ่น ทางอุทยาน ฯ ได้สร้างที่อาบน้ำแร่ขึ้นอย่างมาตรฐานเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว

4.2 โป่งน้ำร้อนบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: น้ำพุร้อนเกิดเป็นพุบ่อน้ำซึมและบ่อน้ำอุ่นพบบริเวณนาข้าว คลุมพื้นที่ 20x20 ตารางเมตร น้ำร้อนที่ผุดขึ้นมาจากตะกอนน้ำพาหนาประมาณ 39 เมตร วางตัวอยู่บนหินดินดาน สีเทาแกมเขียว อายุไทรแอสซิก ซึ่งมีอุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส จากการแบ่งน้ำพุร้อนด้วยอุณหภูมิที่ผิวดิน บ่อน้ำร้อนบ้านโป่งร้อน ถูกจัดให้อยู่ประเภทน้ำพุร้อนเกิดจากการปนหรือการผสมกันระหว่างน้ำร้อนและน้ำบาดาลที่เป็นน้ำเย็นระหว่างการไหลขึ้นมา

ของน้ำพุร้อน จึงเห็นเป็นบ่อน้ำอุ่นบนพื้นดิน ซึ่งน้ำพุร้อนนี้เกิดในหินชนิดอื่นที่ปิดทับหินแกรนิต โดยน้ำฝนและน้ำผิวดินไหลลงสู่ใต้ดินตามรอยเลื่อน รอยแตก และรูพรุนของหิน จนถึงความลึกระดับหนึ่งได้รับการถ่ายเทความร้อนแล้วไหลกลับสู่ผิวดินตามรอยเลื่อนรอยแตกของหิน เกิดเป็นน้ำพุร้อน หรือบ่อน้ำอุ่น

ลักษณะเด่น: เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในลำปางกับบ่อน้ำแร่บ่อน้ำร้อนที่มีน้ำร้อนอุณหภูมิสูงจนสามารถต้มไข่ให้สุกได้ ขณะเดียวกันยังสามารถใช้บริการห้องอาบน้ำแร่และห้องแช่น้ำร้อนที่ได้รับการสร้างขึ้นมาอย่างเป็นสัดส่วนและถูกสุขลักษณะ และบริเวณโดยรอบยังได้รับการปรับภูมิทัศน์ให้แลดูสวยงามน่าประทับใจ ไปบ่อน้ำร้อนบ้านโป่งร้อนเป็นบ่อเล็ก ๆ น้ำร้อนอุณหภูมิสูงสามารถต้มไข่สุกได้ การบริหารจัดการเป็นแบบชาวบ้านที่เรียบง่าย มีการจัดระบบสิ่งแวดล้อมและปรับปรุงภูมิทัศน์สวยงาม มีบริการห้องอาบน้ำแร่และห้องแช่น้ำร้อนเป็นสัดส่วนถูกสุขลักษณะ มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ เช่น ร้านอาหาร ห้องอาบน้ำ/แช่น้ำแร่ ร้านค้า/ร้านขายของที่ระลึก ร้านสวัสดิการขายสินค้า OTOP ห้องสุขา แยกชายหญิง ที่จอดรถ และบริการรถนำเที่ยว

5. แหล่งซากดึกดำบรรพ์ จำนวน 3 แหล่ง ประกอบด้วย

5.1 แหล่งซากดึกดำบรรพ์หอยขมแม่เมาะ ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ธรณีวิทยา: แหล่งซากดึกดำบรรพ์หอยขมแม่เมาะ ตำบลแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบในกลุ่มหินแม่เมาะ อายุไมโอซีน ประมาณ 13 ล้านปี จัดอยู่ในหมวดหินห้วยหลวง พบเป็นชั้นหินเคลย์สีขาว หนาประมาณ 10-12 เมตร อยู่ระหว่างชั้นหินลิกไนต์ K3 และ K4 แสดงลักษณะเป็นชั้นสลับกันระหว่างชั้นหอยแตกหักกับชั้นหอยที่มีรูปทรงสมมาตร ชั้นหินมีทิศทางการเอียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ด้วยมุม 20 องศา (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ลักษณะเด่น: แหล่งซากดึกดำบรรพ์หอยขมแม่เมาะ ตำบลแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบซากดึกดำบรรพ์หอยขมน้ำจืดวงศ์ *Viviparidae* สกุล *Bellamyia* และสกุล *Idiopoma* พบในชั้นหินเคลย์สีขาว ประกอบด้วยซากหอยขมชั้นหนาประมาณ 10-12 เมตร อยู่ระหว่างชั้นหินลิกไนต์ K3 และ K4 แสดงลักษณะเป็นชั้นสลับกันระหว่างชั้นหอยที่แตกหักกับชั้นหอยที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งซากดึกดำบรรพ์ที่มีจำนวนของซากดึกดำบรรพ์ในมิติของความกว้าง ยาว หรือหนา มากที่สุดเท่าที่ค้นพบในแต่ละภูมิภาคหรือในประเทศไทย แหล่งซากดึกดำบรรพ์หอยขมแม่เมาะ จึงเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางวิชาการอย่างมาก ในการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านธรณีวิทยา ประวัติความเป็นมาของโลก และยังเป็นมรดกทางธรรมชาติของแผ่นดิน

5.2 แหล่งซากดึกดำบรรพ์ประตุผา ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: ศาลเจ้าพ่อประตุผา พบรอยสัมผัสแบบต่อเนื่องระหว่างชั้นหินตะกอนเนื้อเม็ดของหมวดหินฮ่องหอยและหินปูน หมวดหินผากัน อายุไทรแอสสิก ประกอบด้วยชั้นล่างสุด เป็นหินกรวดมนสีน้ำตาล เม็ดกรวดประกอบด้วย หินทราย การัดขนาดไม่ตีมาก ความมนกึ่งเหลี่ยมถึงดี เมทริกซ์เป็นทรายขนาดละเอียด สารเชื่อมประสานเป็นซิลิกา ปิดทับด้วยหินทรายเม็ดละเอียด สีเทา สีน้ำตาลเหลือง แทรกสลับกับหินดินดาน สีเทา อัตราการพองสูง ชั้นบางถึงหนาปานกลาง พบซากดึกดำบรรพ์ของแอมโมไนต์ สกุล *Paratrachyceras* sp. สภาพค่อนข้างแตกหัก และหอยสองฝา ชั้นบนสุดเป็นหินปูนสีเทามวลหนา นอกจากประตุผาแล้ว ยังมีถ้ำบริเวณใกล้เคียงกับประตุผาคือถ้ำพญามือเหล็ก ซึ่งเป็นโพรงถ้ำขนาดเล็ก เกิดจากกระบวนการการละลายเนื่องจากน้ำฝนเกิดการละลายหินปูนแล้วกัดเซาะหินปูนทำให้เกิดเป็นโพรงถ้ำต่าง ๆ

ลักษณะเด่น: ศาลเจ้าพ่อประตุผา อยู่ในพื้นที่ฝึกรรบบพิเศษประตุผา ซึ่งมีภาพเขียนโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประเภทแหล่งเขียนสี และแหล่งฝังศพ พบเมื่อปี พ.ศ. 2531 และยังพบหินโผล่ข้างทางหลวงหมายเลข 1 สายลำปาง-งาว มีความสูงจากระดับน้ำ ทะเลปานกลาง 277 เมตร เป็นหินปูนที่จัดอยู่ในหมวดหินผากันของกลุ่มหินลำปางยุคไทรแอสสิก หมวดหินผากัน ส่วนใหญ่เป็นหินปูน แต่บางบริเวณจะพบหินทราย และหินโคลน หินปูนมีสีเทาอ่อน ถึงเทาเข้ม แสดงลักษณะภูมิประเทศแบบคาสต์ (Karst topography) หมวดหินผากันพบซากดึกดำบรรพ์ได้ เช่น ออนคอยด์ ซึ่งบ่งบอกสภาพแวดล้อมของการสะสมตัวบริเวณนี้ว่ามีการสะสมตัวในทะเลตื้น

5.3 แหล่งซากดึกดำบรรพ์แอมโมไนต์สบป่าด ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)

ธรณีวิทยา: เป็นหินทรายสีน้ำตาล เนื้อละเอียด เนื้อหินมีปริมาณควอตซ์สูง จัดอยู่ในหมวดหินฮ่องหอย กลุ่มหินลำปาง

ลักษณะเด่น: พบซากดึกดำบรรพ์แอมโมไนต์จำนวนมาก เปลือกด้านนอกแสดงลายเส้นหลากหลายรูปแบบ ทั้งแบบลายเส้นเรียบ คดโค้ง เป็นสันนูน และแบบมีปุ่มหนาม น่าจะมีทำการศึกษาวิจัยความหลากหลายทางสายพันธุ์ในรายละเอียดต่อไป

จากข้อมูลของสำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี (2560) ได้มีการจัดทำข้อมูล (ตาราง 1) เกี่ยวกับรายการและคำบรรยายแหล่งธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีสบป่าด

การพิจารณาระดับความสำคัญของแหล่งธรณีวิทยา และการใช้ประโยชน์แหล่งธรณีวิทยา รายละเอียดดังนี้

รายการและคำบรรยายแหล่งธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีลำปาง
แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งธรณีวิทยา (G) พิจารณาที่มรดกทางธรณีวิทยาของพื้นที่ 2) แหล่งธรรมชาติ (N) พิจารณาที่ความสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิต (สัตว์และพืช) หรือความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ และ 3) แหล่งวัฒนธรรม (C) คือ สถานที่ที่มีแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและสถานที่ที่เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมของชาติ

การพิจารณาระดับความสำคัญของแหล่งธรณีวิทยา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับนานาชาติ (INT) เป็นแหล่งที่ได้รับความสนใจในแวดวงวิทยาศาสตร์หรือองค์กรใด ๆ ในระดับนานาชาติ 2) ระดับชาติ (NAT) เป็นแหล่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโดยองค์กรระดับชาติ และ 3) ระดับภูมิภาค (REG) เป็นแหล่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโดยระดับภูมิภาค

การใช้ประโยชน์แหล่งธรณีวิทยา แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ 1) การใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เป็นแหล่งที่จะจำกัดการเข้าถึงเพื่อการปกป้องคุ้มครองหรือการเข้าถึงได้ยากแหล่งเหล่านี้จะอนุญาตให้เฉพาะกลุ่มของนักวิจัยเข้าไปศึกษาวิจัยได้ 2) เพื่อการศึกษาเรียนรู้ จะอนุญาตให้กลุ่มเป้าหมายทั้งหลายและรวมถึงกลุ่มวิจัยทางวิทยาศาสตร์เข้าศึกษาเรียนรู้ได้ และ 3) เพื่อการท่องเที่ยว เป็นแหล่งที่เปิดกว้างเพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและชื่นชมในความงามและความแปลกใหม่

ตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า จังหวัดลำปางมีแหล่งธรณีวิทยาที่มีการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งที่เปิดกว้างเพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและชื่นชมในความงามและความแปลกใหม่น่าสนใจ จำนวน 16 แหล่ง ประกอบด้วย เขื่อนแม่เมาะ เขาสองกระจก ผาก้าน แผ่นดินหวืด ผาหอบ น้ำตกออบหลง น้ำตกแม่เกี๋ยง ภูเขาไฟผาดอกจำป่าแดด ภูเขาไฟผาดอกหินฟู น้ำตกแจ้ซ้อน วัดพุทธบาทสุทธาวาส สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิตย์ วัดรัตนคูหา หล่มภูเขียว น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน และโป่งน้ำร้อนบ้านโป่งร้อน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำแหล่งธรณีวิทยาที่กล่าวมาข้างต้นจำนวน 15 แหล่ง มาศึกษาเพื่อประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ยกเว้น เขื่อนแม่เมาะ ซึ่งเป็นพื้นที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ และมีกรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับพื้นที่อนุรักษ์ซากหอยดีดำบรรพ์ ผู้วิจัยจึงไม่นำเขื่อนแม่เมาะ มาพิจารณาในการศึกษาครั้งนี้

ตาราง 1 รายชื่อแหล่งบรรณวิทยานิพนธ์ที่อุทยานธรณีลำปาง

ที่	ชื่อแหล่ง	E	N	ประเภท	ระดับ ความสำคัญ	วิทยาศาสตร์	การศึกษา	การท่องเที่ยว	การคุ้มครอง
1	เหมืองโถงตะดอมไม้ดี	547812	2009059	G	INT	X	X		
2	เหมืองแร่ดินขาว	557935	2047928	G	INT	X	X		
3	เหมืองแม่เมาะ	576502	2027520	G	INT	X	X	X	
4	ดอยผาพลึง	0593191	2070235	G	INT	X	X		
5	เขาสองกระจง	534734	1993948	G/N	REG			X	
6	ผากำ	580349	2037929	G/N	REG			X	
7	แผ่นดินไหว	571860	2019962	G/N	REG		X	X	
8	ผาหอบ	573102	2015345	G/N	REG		X	X	
9	น้ำตกออบหลวง	572107	2014630	G	REG			X	
10	น้ำตกแม่เกียง	571590	2014793	G/N	INT	X	X	X	
11	ภูเขาไฟภาคอกจำป่าแดด	566300	2020259	G	INT	X	X	X	
12	ภูเขาไฟภาคอกหินฟู	566033	2017857	G	INT	X	X	X	
13	น้ำตกแจ้ซ้อน	549291	2083362	G/N	REG		X	X	
14	วัดพระพุทธรูปมหาศาล	556087	2072774	G/N	REG			X	
15	สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิตย์	567317	2020197	G/C	REG		X	X	
16	วัดรัตนคูหา (ถ้ำผากล้วย)	0569389	2022708	G/C	REG			X	
17	หล่มภูเขียว	592129	2075064	G/N	REG		X	X	
18	น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน	549736	2082813	G/N	INT	X	X	X	
19	อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท	594537	2057506	G	REG				
20	โป่งน้ำร้อนบ้านโป่งร้อน	536376	2016115	G/N	REG			X	

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	ชื่อแหล่ง	E	N	ประเภท	ระดับ ความสำคัญ	วิทยาศาสตร์	การศึกษา	การท่องเที่ยว	การคุ้มครอง
21	แหล่งซากดึกดำบรรพ์ หอยขมแม่เกาะ	0573790	2025653	G	INT	X	X		X
22	แหล่งซากดึกดำบรรพ์ประจวบ ผา	586609	2047171	G	NAT	X	X		
23	แหล่งซากดึกดำบรรพ์สบ ป่าด	0578575	2017859	G	REG	X	X		

ที่มา: สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว มีแนวคิดและการศึกษาความหมายของการท่องเที่ยวไว้หลากหลาย ยกตัวอย่าง ดังนี้

ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์ (2561) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ต่างจากสภาพแวดล้อมเดิมที่แปลกใหม่เป็นการชั่วคราว อาจจะค้างคืน หรือไม่ค้างคืน ก็ได้ เพื่อพักผ่อนและจุดประสงค์อื่น ๆ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่านายหน้าจากสถานที่ท่องเที่ยว และไม่เป็นการประกอบอาชีพ การท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมและธุรกิจต่าง ๆ เช่น การนำเที่ยวการบริการและการลงทุน

McIntosh, Goelder and Ritchie Brent. (1995) นิยามว่า การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งกับกิจกรรมและสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: UNWTO) นิยามความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางที่ต้องมีเงื่อนไข 3 ประการได้แก่ 1) การเดินทางออกจากที่อยู่อาศัย ที่พำนัก หรือสภาพแวดล้อมไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) การเดินทางเป็นไปโดยความสมัครใจของผู้เดินทาง และ 3) มีวัตถุประสงค์ของการเดินทางใด ๆ ก็ตาม เช่น การพักผ่อน เพื่อความบันเทิง เยี่ยมญาติ หรือเพื่อการศึกษาหาความรู้ เป็นต้น โดยไม่ใช้การประกอบอาชีพและหารายได้ (ศรีัญญา วรากุลวิทย์, 2546).

ณัฐพรรณ พวงยะ (2563) ได้สรุปความสำคัญ ของการท่องเที่ยวไว้ดังต่อไปนี้

1. มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดสินค้าและบริการ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เกิดการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. มีการลงทุนจากนายทุนต่างประเทศ ทำให้เกิดการหมุนเวียนของสกุลเงินต่างประเทศ
3. กระตุ้นให้พัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศเพื่อรองรับอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น
4. เกิดการแลกเปลี่ยนและสร้างสัมพันธ์ไมตรีของผู้คนหลากหลายถิ่น ที่มีความแตกต่างกันของวัฒนธรรมและภาษา
5. สนับสนุนและฟื้นฟูประเพณีและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบทอด

6. กระตุ้นภาคการศึกษา เกิดการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และเผยแพร่ข้อมูลเชิงวิชาการ

7. เพิ่มจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

8. เป็นการฟื้นฟูสุขภาพทางกายและทางใจ ช่วยผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าในชีวิตประจำวัน

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยว คือ กิจกรรมที่มนุษย์ทำแตกต่างจากกิจวัตรประจำวัน มุ่งตอบสนองความพึงพอใจ เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับ ผู้คน กิจกรรม การบริการ หรือ สถานที่ เป็นการชั่วคราว

2. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ปัจจัยด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ที่แสดงถึงความต้องการที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ โดย Dickman (1996) กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจ จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นซึ่งสามารถแบ่งแยกเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา หาดทราย ชายหาด ภูเขา อุทยานแห่งชาติเทศกาลต่าง ๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่โด่งดัง และโดยทั่วไปสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่าหนึ่งอย่าง อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเช่น สถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ ความเป็นมาประวัติศาสตร์ ฯลฯ

ดังนั้น องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) จึงประกอบด้วย ดังนี้

สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural attractions), สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้าง ขึ้น (Built attractions) รวมถึงกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้นซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก และกิจกรรมการประชุม (Meeting, Incentive, Exhibition, Convention (MICE)), สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural attractions), สิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social attractions)

กิจกรรม (Activities) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย อาทิ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ วายน้ำ เป็นต้น

ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สภาพการเข้าถึง (เส้นทางคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งเที่ยวนั้น ๆ มีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการ

เดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยว มาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น โดยรถยนต์เร็ว หรือการเดินทาง สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพเป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกรัง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำลำคลอง ต้องใช้เรือหรือแพ มีสิ่งกีดขวางหรือไม่ และถ้าเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเดินเหมาะกับนักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหา พาหนะสะดวกหรือยาก และค่าเช่าจ้างแพงหรือถูก เป็นต้น ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการประเมิน สภาพการเข้าถึง อาจพิจารณาได้จากความสะดวก อุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางการเดินทาง ลักษณะการเดินทางและสภาพถนน การคมนาคมขนส่ง และความสะดวกในการเดินทางทาง มายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น เที่ยวบิน การตรวจคนเข้าเมือง รถโดยสารสาธารณะ สภาพถนน ถนนหนทาง นอกจากนี้การเข้าถึงในแหล่งท่องเที่ยวยังหมายถึงสิ่งที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้จัก และทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น เช่น การลงเว็บไซต์ เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการ ชั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่น ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้งปริมาณและ คุณภาพควบคู่กันไป และถ้าหากในบริเวณแหล่งเที่ยวนั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่าง ครบถ้วน ก็จะพิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งชุมชนข้างเคียงได้ยากง่ายเพียงใด ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ ในการประเมิน สิ่งอำนวยความสะดวกอาจพิจารณาได้จาก ระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการการให้บริการ บ้านพัก สถานบริการต่าง ๆ ระบบสื่อความหมายและระบบการจัดการ เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าต่าง ๆ บริษัทบริการการท่องเที่ยว ร้านของที่ระลึก การบริการอื่น ๆ อาทิ ร้านตัดผม การบริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ร้านเช่ารถ ระบบสาธารณูปโภค ตู้เอทีเอ็มสถานีตำรวจ โรงพยาบาล ฯลฯ

ที่พัก (Accommodation) สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อม ทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควร อยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ได้ง่ายและมีความปลอดภัย ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว เช่น โรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ อพาร์ทเมนท์ ฯลฯ

แนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว เป็นการชี้ให้เห็นปัจจัยภายนอกที่ไม่เกี่ยวกับตัวนักท่องเที่ยวเอง และจะให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวแต่ละครั้งต่างกันไป เช่น นักท่องเที่ยวบางกลุ่มให้ความสำคัญกับด้านที่พักมากกว่ากิจกรรมที่พบระหว่างการท่องเที่ยว หรือนักท่องเที่ยวบางส่วน เช่น ผู้สูงอายุต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากเป็นพิเศษว่า นักท่องเที่ยวที่ยังอายุน้อย หรือสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเอง ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ว่ากลุ่มใดก็มีความต้องการเดินทางมารับประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจมาก ถึงแม้ว่าจะมีความยากลำบากในการเข้าถึงก็ตาม ดังนั้น องค์ประกอบการท่องเที่ยว จึงมีความสำคัญแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับความต้องการปัจจัยของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม

3. แนวคิดด้านการส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ สิ่งแวดล้อม และชุมชน ในการนำมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้ความเหมาะสมในการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อม (ดรรรชนี, 2560)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้เอง และทรัพยากรที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จัดอยู่ในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ความสำคัญของทรัพยากรถูกแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตวิทยา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545)

การจัดการทรัพยากรเกิดขึ้นเพื่อความยั่งยืนของระบบการท่องเที่ยว ประกอบด้วยหลักการ ดังต่อไปนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี โดยมีวิธีจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อแหล่งทรัพยากรทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

2. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่กับสถานที่ท่องเที่ยวให้นานขึ้น เกิดการบอกต่อและการกลับไปเที่ยวซ้ำ

3. ประสานแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคณะทำงานกับแผนงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติแผนพัฒนา 12 ท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แผนพัฒนาของกระทรวงหรือกรมที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวในระยะยาว

4. ขยายเศรษฐกิจท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการประชาสัมพันธ์ความโดดเด่นของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวมากขึ้นเป็นการกระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่น

5. การประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องและการพัฒนาบุคลากร เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและการให้ความรู้การอบรมบุคลากร จะช่วยเป็นการยกระดับมาตรฐานและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว

6. การจัดเตรียมคู่มือและเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบเอกสารแผ่น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

7. ประเมินผล ตรวจสอบและวิจัยด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว โดยจะต้องเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ การทราบผลการประเมินจะช่วยให้ทราบผลของการบริการและคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและสร้างความพึงพอใจที่ตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้หลักการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่ควรคำนึงถึง ดังที่กล่าวมาข้างต้น ระเบียบพรณ ทองห่อ และคณะ (2549) ได้กล่าวถึงวิธีดำเนินการสำหรับจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อประเมินศักยภาพและจัดระดับเป็นการวิเคราะห์หาจุดเด่นของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เพื่อกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วยขั้นตอนการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่และขั้นตอนการประเมินศักยภาพและจัดระบบของทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นขั้นตอนที่มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

2. การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นการประเมินปริมาณนักท่องเที่ยวต่อความสามารถในการรับได้ของแหล่งเที่ยวนั้น โดยไม่ลดคุณภาพของการท่องเที่ยว และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศเดิมของพื้นที่นั้น นอกจากนี้ปริมาณนักท่องเที่ยวแล้วยังรวมไปถึงรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ปริมาณสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว

3. การกำหนดเขตการใช้พื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวการแบ่งเขต (Zoning) เป็นวิธีดำเนินการที่จำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยว และจัดเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป การแบ่งเขตเป็นลักษณะการจัดการพื้นที่ตามสภาพและความเหมาะสมของทรัพยากร เพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวการ

แบ่งเขตที่เหมาะสม สามารถช่วยป้องกันการทำลายทรัพยากรได้อีกทางหนึ่ง ตัวอย่างการแบ่งเขต เช่น เขตบริการนักท่องเที่ยว (Visitor center) เส้นทางเดินป่า เขตที่มีความเปราะบางด้านนิเวศและสัตว์ป่า เขตป่าสงวน และเขตอันตราย เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง การพัฒนาแหล่งทรัพยากรที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ทั้งความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นำไปสู่การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ภายใต้ความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและความต้องการของชุมชน (โคธยา สิงขรวงศ์, 2546) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องศึกษาเครื่องมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เครื่องมือสำหรับการพัฒนาที่จำเป็นอย่างยิ่ง 4 ประการ ได้แก่ การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการชุมชน การจัดการข้อมูล และการตลาดอย่างยั่งยืน (นุชนารถ รัตนสูงศ์ชัย, 2558) ดังต่อไปนี้

1. การจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์สูงสุดของการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและคุ้มค่า จำเป็นต้องมีระบบจัดการสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งเป็นเครื่องมือย่อย ดังนี้

1.1 ดัชนีชี้วัดคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว (Indicator) เป็นสิ่งที่บ่งชี้หรือสะท้อนให้เห็นสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังเผชิญอยู่ขณะนั้น ประกอบด้วยดัชนีด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

1.2 การแบ่งเขตการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว (Zoning) เป็นการกำหนดบริเวณเพื่อประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว พิจารณาจากความเปราะบาง ของระบบนิเวศ ลักษณะทั่วไปของพื้นที่การคมนาคม ความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น ขั้นตอนการแบ่งเขต ประกอบด้วย การกำหนดลักษณะพิเศษของพื้นที่กำหนดเขตวิฤกฤติตามขีดความสามารถของพื้นที่และกำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้ที่ดิน เช่น เขตสงวน เขตรักษา เขตดัดแปลง และเขตพื้นที่คุณค่า

1.3 การกำหนดมาตรฐานสิ่งก่อสร้าง (Physical structure management) ให้มีรูปแบบและโครงสร้างที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อความสอดคล้องกับทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยว และไม่บดบังความงามของแหล่งท่องเที่ยว มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนา 6 ด้าน ได้แก่ ความหนาแน่นของสิ่งก่อสร้าง ความสูงของสิ่งก่อสร้าง ระยะห่างระหว่างสิ่งก่อสร้าง รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้าง การจัดการภูมิทัศน์ของพื้นที่และความเป็นไปได้ทางวิศวกรรม

1.4 การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว (Carrying Capacity: CC) หมายถึง ระดับการนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่โดยไม่ส่งผล

กระทบเชิงลบต่อทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็นขีดความสามารถทางสังคม ขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ และขีดความสามารถทางกายภาพที่จะรองรับการท่องเที่ยว

2. การจัดการชุมชน เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับจัดการพฤติกรรมมนุษย์ และการมีส่วนร่วมของมนุษย์ แบ่งออกเป็นเครื่องมือย่อย ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (Local Participation) และคนนอกพื้นที่ เช่น หน่วยงานกลาง กลุ่มที่ไม่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ นักท่องเที่ยว นักวิชาการ ผู้ประกอบการ ภายนอก ร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวตามความถนัดและบทบาทหน้าที่ของตนเอง กลุ่มคนนอกพื้นที่มีโอกาสแสดงความสนใจและต่อรองความต้องการของตน ส่วนกลุ่มคนในพื้นที่ เช่น ชาวบ้าน ก็จะมีโอกาส ในการต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนและสังคม ผ่านขั้นตอนการมีหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มประสานงาน การประชุม การให้คำปรึกษา เป็นต้น

2.2 กฎหมายและข้อกำหนด (Laws and Regulations) เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของแหล่งท่องเที่ยว

3. การจัดการข้อมูล

3.1 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการนำเทคโนโลยีมาช่วยทำให้การจัดการท่องเที่ยววางยิ่งขึ้น เช่น การวางแผนและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวการตลาดทรัพยากรการท่องเที่ยวและการจัดการข้อมูลและวิจัย เช่น Online Travel Agent (OTA) คือ เครือข่ายเว็บไซต์ สำหรับการจองบริการการท่องเที่ยวหรือระบบขนส่ง เป็นต้น การมีแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์สำหรับการค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การใช้ระบบ Geographic Information System (GIS) เพื่อสำรวจข้อมูลทางภูมิศาสตร์และจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่

3.2 โลจิสติกส์การท่องเที่ยว หมายถึง เครือข่ายห่วงโซ่อุปทานสำหรับการท่องเที่ยว เป็นการเชื่อมโยงองค์การด้านการท่องเที่ยวในการ สร้างสรรค์กิจกรรมผลิตการท่องเที่ยวและบริการที่ครบวงจรออกสู่สังคม และเป็นกระบวนการจัดการให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงแหล่งท่องเที่ยวตามที่กำหนดไว้เชื่อมโยงกันระหว่างหลายธุรกิจ เช่น การขนส่งที่พัก แหล่งท่องเที่ยว การนำเที่ยว การจัดหาอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจซักรีด และระบบบำบัดของเสีย เป็นต้น

4. การจัดการการตลาดอย่างยั่งยืน คือการเข้าใจความคาดหวังหรืออุปสงค์ของนักท่องเที่ยวว่าต้องการอะไร แล้วผู้ผลิตจะสร้างอุปทานที่สอดคล้องต่ออุปสงค์เหล่านี้ได้อย่างไร หากตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวได้ก็จะเพิ่มปริมาณการเข้ามาใช้บริการได้มากขึ้น

โดยเริ่มจากศึกษาความต้องการของตลาดปัจจุบัน ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวคู่แข่งที่คล้าย ๆ กัน ศึกษาเศรษฐกิจ วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของงานตัวเองแล้วเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ ภายใต้หัวใจสำคัญ คือ “การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการและปริมาณของลูกค้าที่เป็นตลาดเป้าหมายกับประเภทลักษณะและปริมาณของผลิตภัณฑ์ที่จัดหาขึ้น”

การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ไม่ว่าจะแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ต้องมีกระบวนการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเขตพื้นที่การใช้ การจัดภูมิทัศน์ ข้อจำกัดการรองรับนักท่องเที่ยว การใช้ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีการจัดทำข้อมูล ระบบข้อมูล เอกสารของตัวแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งเชื่อมโยงท่องเที่ยวอื่น ๆ ทั้งการเดินทาง ที่พัก อาหาร และการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น งานวิชาการ และข้อระเบียบต่าง ๆ

4. แนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

นิยามของการท่องเที่ยวเชิงธรณี การท่องเที่ยวเชิงธรณี เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา จึงค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติที่เน้นลักษณะทางธรณีวิทยาของแหล่งท่องเที่ยว มีความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรแตกต่างกัน ตรงที่การท่องเที่ยวเชิงธรณีจะเน้นลักษณะกระบวนการทางธรณีวิทยาที่ต้องการจะสื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเป็นหลักภายใต้เป้าหมายสูงสุดคือ แหล่งธรณีวิทยาและแหล่งอนุรักษ์ธรณีวิทยา ได้รับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (ชญชนา คำชา, 2555)

การท่องเที่ยวเชิงธรณีถูกกล่าวขึ้นครั้งแรกที่ประเทศอังกฤษ โดย Tomas Hose ในปี ค.ศ. 1995 ให้ความหมาย ไว้ว่าเป็นการอธิบายและการบริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับธรณีวิทยาและธรณีสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ นอกเหนือจากการชื่นชมทางสุนทรียภาพ ทำให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีนี้เป็นเครื่องมือในการดูแลและอนุรักษ์สมบัติทางธรณีวิทยา นอกจากนี้ยังมีการนิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงธรณีไว้อีกหลากหลายซึ่งมีนัยยะใกล้เคียงกัน

Newsome and Dowling (2010) นิยาม การท่องเที่ยวเชิงธรณีไว้ว่า “เป็นการท่องเที่ยวในสถานที่ธรรมชาติที่มุ่งเน้นไปที่ลักษณะทางธรณีวิทยาและภูมิประเทศ เป็นการ

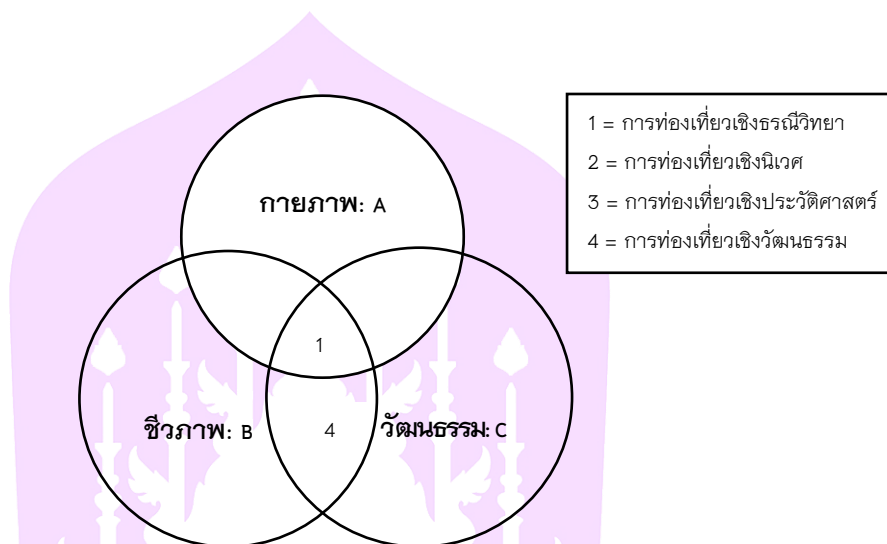
ท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกการเรียนรู้การอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยาและความหลากหลายทางธรณีวิทยา รวมไปถึงการเสริมสร้างความเข้าใจในวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับโลก” โดยมีกลยุทธ์หลักในการสร้างการท่องเที่ยวลักษณะนี้ ได้แก่ การมีเส้นทางศึกษาธรณีวิทยา (Geo-trail) กิจกรรมทางธรณีวิทยา (Geoactivity) การมีจุดชมวิว (Viewpoint) มัคคุเทศน์ที่มีความรู้ (Guide) และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor centre) เป็นต้น โดยมี 5 ปัจจัยหลักสู่การท่องเที่ยวเชิงธรณี ได้แก่ พื้นฐานทางธรณีวิทยา (Geology base) ข้อมูลการศึกษาธรณีวิทยาของพื้นที่ (Geological information) ความยั่งยืน (Sustainable) ผลประโยชน์ของพื้นที่ (Local benefit) และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist satisfaction)

Chen, Lu and Young (1991) รายงานว่า การท่องเที่ยวเชิงธรณีเป็นการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) อาจจัดอยู่ภายใต้การท่องเที่ยวธรรมชาติที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรทางธรณีวิทยาและภูมิทัศน์ธรรมชาติ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีความรู้ทางธรณีศาสตร์ สู้สาธารณะ และส่งเสริมให้สังคมมีความตระหนักและสำนึกถึงคุณค่าของพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ต่อไป ซึ่งมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบมวลชนทั่วไป (Mass tourism)

เดชธร ชนะเพียร (2562) นิยามการท่องเที่ยวเชิงธรณีไว้ว่า “เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติผ่านแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีที่เป็นผลมาจากกระบวนการทางธรณีวิทยาธรณีสัณฐาน ธรณีโครงสร้าง และทรัพยากรธรณีที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และเชิงผจญภัย บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีอย่างยั่งยืน”

Singtuen, et al. (2019) นิยามแนวคิดแผนใหม่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงธรณีไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติทางเลือกที่มุ่งเน้นลักษณะทางธรณีวิทยา ภายใต้องค์ประกอบ ดังนี้ สิ่งแวดล้อมกายภาพ (Abiotic) ได้แก่ ความเป็นธรณีวิทยาและสิ่งที่ไม่มีชีวิตรวมถึงสภาพอากาศ อันดับถัดมา คือ สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ (Biotic) ได้แก่ สิ่งมีชีวิต พืช และสัตว์ อันดับสุดท้าย ได้แก่ วัฒนธรรม (Culture) มีความเชื่อมโยงไปถึงความเป็นอยู่ของชนบทท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมเป็นองค์ประกอบ 3 อย่าง ที่สำคัญต่อการลักษณะนี้ เรียกว่า “ABC theory” (ภาพ 2) จัดเป็นทฤษฎีพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงธรณีที่สามารถบูรณาการสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้รายงานเพิ่มเติมว่าสาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงธรณี สามารถแบ่งออกเป็นระดับมหภาคและระดับจุลภาค โดยระดับมหภาคจะเป็นการใช้กลยุทธ์ อันได้แก่นโยบายการฝึกอบรม และการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะมาพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่นระดับชาติ และระดับนานาชาติ ส่วนสาระสำคัญในระดับจุลภาค หมายถึง สิ่งที่สำคัญสำหรับ

การท่องเที่ยวเชิงธรณี อันได้แก่ลักษณะทางธรณีวิทยาและสัณฐานวิทยา ระบบการแปลความหมายทางธรณีวิทยา มัคคุเทศก์และเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มีความสำคัญทางธรณีวิทยา เป็นต้นเมื่อแหล่งธรณีวิทยาได้รับการพัฒนากลยุทธ์ในระดับมหภาคนี้ จะได้รับการสนับสนุนต่อไป ส่งผลถึงความเป็นอยู่ของผู้คน สังคมและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และการติดต่อสื่อสาร



ภาพ 2 แนวคิดแผนใหม่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ที่มา: Singtuen et al., 2019

นิยามของแหล่งธรณีวิทยา (Geosite) หมายถึง พื้นที่ที่มีลักษณะเด่นทางธรณีวิทยา สัณฐานวิทยาและบรรพชีวิน แสดงถึงความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ที่มีคุณค่าสูงแหล่งธรณีวิทยา ได้แก่ แหล่งซากดึกดำบรรพ์ แหล่งแร่ ลักษณะของดิน เสาหิน เป็นต้น (Brilha, 2016.; Gray, 2004; Panizza, 2001; Wimbledon, 1996) ซึ่งแหล่งธรณีวิทยาเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากระบบพลวัตของโลก การเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกและกระบวนการทางธรณีวิทยา ทั้งทางตรงและทางอ้อม

กรอบความคิดและขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงธรณีถูกกำหนดขึ้นโดย Dowling and Newsome (2005) ครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก (ภาพ 3) ได้แก่ รูปแบบ (Form) กระบวนการ (Process) และการท่องเที่ยว (Tourism) ดังนี้

1. รูปแบบ (Form) หมายถึง ลักษณะปรากฏทางธรณีวิทยา ได้แก่ สัณฐานวิทยา ลักษณะภูมิทัศน์ธารน้ำแข็ง การกัดเซาะชายฝั่ง แหล่งหินโผล่และแหล่งแร่ เป็นต้น

2. กระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการเกิดรูปแบบที่สัมพันธ์กับระบบพลวัตของโลก ได้แก่การระเบิดของภูเขาไฟ การไหลของหินละลาย การกัดกร่อน การผุพังทางกายภาพและเคมีการพัดพา เป็นต้น

3. การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวที่เน้นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ แผนการบริหารแหล่งความสวยงามและการท่องเที่ยวเชิงธรณี รูปแบบ กระบวนการ การท่องเที่ยว ความสะอาดของแหล่ง บำรุงให้ความรู้ภายในแหล่งมรดกเทศก์ ที่พัก การบริการอื่น ๆ รวมถึงตัวของนักท่องเที่ยวเอง เป็นต้น

จากคำนิยามและกรอบความคิดและขอบเขตของการท่องเที่ยวนำไปสู่การกำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงธรณี อันได้แก่ ลักษณะทางธรณีวิทยาและแหล่งธรณีวิทยาธรรมชาติวัฒนธรรมและชุมชนท้องถิ่น และการจัดการการท่องเที่ยว (ณัฐพรรณ พวงยะ, 2563)



ภาพ 3 กรอบความคิดและขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ที่มา: ณัฐพรรณ พวงยะ, 2563

กล่าวโดยสรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เป็นการสื่อสารที่ทำให้ข้อมูลเชิงวิชาการทางธรณีวิทยาของแหล่งท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจ เกิดจินตนาการ นักท่องเที่ยวมีความเพลิดเพลิน มองเห็นคุณค่า และทำให้เกิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นประเด็นสำคัญ โดยองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จะประกอบด้วย ลักษณะปรากฏทางธรณีวิทยาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาจนทำให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และการจัดการการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

5. แนวคิดเรื่องอุทยานธรณี

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และ วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กำหนดนิยามของอุทยานธรณีว่าเป็น “พื้นที่หรือขอบเขตที่มีแหล่งที่มีความสำคัญทาง วิทยาศาสตร์อย่างน้อย 1 แหล่ง ไม่เฉพาะทางด้านธรณีวิทยา แต่ยังรวมถึงคุณค่าทาง โบราณคดีนิเวศวิทยาหรือวัฒนธรรม” ภายใต้เป้าหมาย 3 ประการ ได้แก่ เพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์โลก (Earth science) และส่งเสริมการพัฒนา เศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสูงสุดของโครงการจัดตั้งอุทยานธรณี คือ การให้ความ เข้าใจที่ดี ขึ้นเกี่ยวกับมรดกทางธรณีวิทยาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโลกอย่างชาญ ฉลาด (Nowlan, Bobrowsky and Clague, 2004)

ชญชนา คำชา (2555) ให้คำนิยามอุทยานธรณีว่าเป็น “พื้นที่ที่ประกอบด้วยแหล่ง อนุรักษ์ธรณีวิทยาแหล่งธรณีวิทยา แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี แหล่งธรณีวิทยาหรือแหล่ง อนุรักษ์ธรณีวิทยาที่เป็นที่รู้จักหรือมีชื่อเสียง รวมทั้งแหล่งโบราณคดีนิเวศวิทยาและวัฒนธรรม” อุทยานธรณีจะมีความคล้ายคลึงกับมรดกโลก แต่มีความแตกต่างกันคืออุทยานธรณีสามารถ ปรับปรุงให้สวยงามตามความเหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในขณะที่ มรดกโลกเน้นการคงไว้ในสภาพเดิม

คณะกรรมการส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยาและจัดตั้งอุทยานธรณี นิยาม อุทยานธรณีไว้ว่า เป็นพื้นที่ที่รวมแหล่งที่มีศักยภาพทางธรณีวิทยาและภูมิประเทศ โดยได้รับการ บริหารจัดการแบบองค์รวม ได้แก่การคุ้มครองการอนุรักษ์ การให้การศึกษาอย่างเป็น ระบบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความเชื่อมโยงกับ ทรัพยากรโลกด้านอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน เพื่อเพิ่มความตระหนัก และความเข้าใจ อันได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติทรัพยากรทาง วัฒนธรรม และมรดกด้านอื่น ๆ ที่เป็นนามธรรม มีความเกี่ยวข้องกับประชาชน ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น ไปจนถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ภายใต้กระบวนการ “จากล่างสู่บน” (Bottom-Up approach) ในประเทศไทยจะแบ่งระดับของอุทยานธรณีออกเป็น ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ซึ่งอุทยานธรณีระดับประเทศจะถูกส่งเข้ารับการประเมินสู่การ เป็นอุทยานธรณีระดับโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอุทยานธรณี

1. เพื่อปกป้องพื้นที่ที่เป็นมรดกทางธรณีวิทยา พื้นที่ที่โดดเด่นทางธรณีวิทยา
2. เพื่อรักษาหลักฐานทางธรณีวิทยาที่สำคัญ
3. เพื่อเสริมความรู้ด้านธรณีวิทยาให้กับนักท่องเที่ยว

4. ยกกระดับและสนับสนุนเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน ผ่านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ รวมทั้งสินค้าและบริการท้องถิ่น เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้

องค์ประกอบของอุทยานธรณี

1. เป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตอุทยานธรณีที่ชัดเจนและเป็นพื้นเดียวกัน
2. เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกิจกรรมอุทยานธรณี
3. มีการท่องเที่ยวเชิงธรณีโดยชุมชนท้องถิ่น
4. มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
5. มีแผนบริหารจัดการอุทยานธรณี
6. มีองค์กรที่มีโครงสร้างในการบริหารจัดการเป็นรูปธรรม

อุทยานธรณีระดับโลก

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งอุทยานธรณี เพื่อการอนุรักษ์และผลักดันแหล่งทรัพยากรธรณีวิทยา ได้เริ่มดำเนินการสร้างเครือข่ายอุทยานธรณีระดับโลก (Global Geoparks Network: GGN) เป็นโครงการด้านการอนุรักษ์มรดกทางธรณีวิทยา โบราณคดี นิเวศวิทยาและวัฒนธรรมเพื่อเกิดการรวมกลุ่มและเสริมสร้างความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์โลก เพิ่มมูลค่าและอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยา สร้างอาชีพ และสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น มีตราสัญลักษณ์ (ภาพ 4) ปัจจุบันมีสมาชิกอุทยานธรณีระดับโลกจำนวน 195 แห่งจาก 48 ประเทศทั่วโลก (Wikipedia, 2023) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก ทำให้แหล่งทางธรณีวิทยาระดับ ประเทศเป็นที่รู้จักในระดับโลก ปลุกกระแสการท่องเที่ยวเชิงธรณี ทำให้เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น พร้อมกับพัฒนาแหล่ง พัฒนาการศึกษาธรณีวิทยาและ ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ การอนุรักษ์ทรัพยากร ดำเนินไปพร้อมกับการพัฒนาท้องถิ่น



ภาพ 4 ตราสัญลักษณ์อุทยานธรณีระดับโลก

ที่มา: Wikipedia, 2023, สื่อออนไลน์

โดยการจัดตั้งอุทยานธรณีระดับโลก เพื่อเสนอพื้นที่อุทยานธรณีระดับประเทศต่อ ยูเนสโก จะมีตัวชี้วัดในการประเมินจำนวน 5 ด้าน (กรมทรัพยากรธรณี, 2563) ดังนี้

1. สภาพธรณีวิทยาและภูมิประเทศ
2. รูปแบบและแผนการบริหารจัดการ
3. การสื่อความหมายและการศึกษาสิ่งแวดล้อม
4. การท่องเที่ยวเชิงธรณี
5. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้คำว่า Geopark เกิดจาก Geological Sites ร่วมกับ Ecological Sites และ Cultural Sites ที่สัมพันธ์กับแหล่งธรณีวิทยา กล่าวคือ อุทยานธรณีโลกนั้น จะใช้มรดกทางธรณีวิทยาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางธรรมชาติ นิเวศวิทยา และมรดกทางวัฒนธรรมในการสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในประเด็นที่สำคัญที่พบในสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และการลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติ โดยการสร้างความตระหนักรู้ในจุดที่สำคัญของพื้นที่ทางธรณีวิทยา ทั้งในประวัติศาสตร์และในสังคมปัจจุบัน อุทยานธรณีโลกจะให้ผู้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในพื้นที่ การสร้างนวัตกรรมขององค์กร รายได้ใหม่ที่จะเกิดขึ้น และการสร้างหลักสูตรการอบรมที่มีคุณภาพสูงนั้น จะถูกกระตุ้นส่งเสริมโดยแหล่งที่มาของรายได้แหล่งใหม่ ซึ่งจะมาจากการท่องเที่ยวเชิงธรณี (Geotourism)

ในขณะเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เองก็จะถูกปกป้องด้วย (คณะทำงานอุทยานธรณีโคราช, 2560, สื่อออนไลน์)

กล่าวได้ว่า อุทยานธรณี เป็นพื้นที่ที่มีการประกาศกำหนดขอบเขตแน่ชัด มีความเป็นเอกลักษณ์ มีคุณค่าในด้านธรณีวิทยา โบราณคดี หรือวัฒนธรรม สามารถพัฒนาปรับปรุงเพื่อการท่องเที่ยว โดยจะมุ่งเน้นทำให้เกิดการอนุรักษ์คงอยู่โดยชุมชนและมีความยั่งยืนผ่านทางการเชื่อมโยงด้านวิถีชีวิตด้านทรัพยากร เพื่อให้เกิดหมุนเวียนเศรษฐกิจภายในชุมชน โดยสะท้อนประเด็นความต้องการผ่านกระบวนการจากล่างสู่บน (Bottom up)

6. แนวคิดที่เกี่ยวกับเครือข่ายและความร่วมมือ

ความหมายของเครือข่าย

สร้อยญา จุฑานิล (2556) กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การทำงานร่วมกันขององค์กรหรือกลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยมีโครงสร้างความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการเชื่อมโยงและประสานงานร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกัน และมีการติดต่อสื่อสารกันทั้งภายในและภายนอกองค์กร สอดคล้องกับ วิชัย แสงศรี (2552) ที่ให้ความหมายของ เครือข่ายว่าหมายถึง การสร้างความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม หรือเครือข่ายต่อเครือข่าย ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีข้อตกลงและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกัน

ชนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2542) กล่าวว่า เครือข่ายคือ กลุ่มของคน หรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือมีกิจกรรมร่วมกัน โดยการจัดรูปแบบหรือโครงสร้าง โดยสมาชิกยังมีความเป็นอิสระ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจกิจกรรม เครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกัน หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลทรัพยากรซึ่งกัน สอดคล้องกับ Cook-Craig (2010) ที่กล่าวว่า เครือข่ายคือ แนวคิดแผนผังเครือข่ายการนำข้อมูลสมาชิกเครือข่ายและความสัมพันธ์มาเขียนเป็นแผนภาพ เพื่อจะได้ทราบถึงรูปแบบการกระจายตัวของเครือข่ายที่มีทิศทางเดียวกัน แผนผังเครือข่ายที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารเครือข่ายในภาพรวม ช่วยขยายเครือข่ายให้กว้างขวาง และให้แนวทางในการก่อรูปเครือข่ายในชุมชน หรือการที่ข้อมูลไปกระจุกตัวอยู่ในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง อีกทั้ง กุลทัต หงส์ชยางกูร (ม.ป.ป.) กล่าวว่า เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงของคน กลุ่มของคน หรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการจัดระเบียบโครงสร้าง

ของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

ทั้งนี้ การทำงานแบบเครือข่าย McGuire (2006) ได้กล่าวว่า เป็นการจัดรูปแบบ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานจำนวนมากแห่ง เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาที่หน่วยงานในหน่วยงาน หนึ่งไม่สามารถจัดการปัญหาหรือแก้ไขได้โดยลำพัง ดังนั้น การบริหารจัดการเครือข่ายที่มี หน่วยงานหรือองค์กรที่มีความหลากหลาย ย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป จึงจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการประสานประโยชน์ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย เพื่อให้เครือข่าย สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น อีกทั้งการสกัดเอาจุดแข็งของแต่ละหน่วยงานมาเรียนรู้และ สนับสนุนกันและกัน เป็นการผนึกกำลัง (Synergy) ในลักษณะที่เป็น $1+1>2$ เรียกว่า “พลัง ทวีคูณ” โดยผลที่ได้จากการทำงานเป็นเครือข่ายต้องดีกว่าผลที่เกิดจากการปล่อยให้ต่างคน ต่างทำแล้วนำผลที่ได้มารวมกัน (กรมการจัดหางาน, 2565)

จึงสรุปได้ว่า เครือข่าย คือ การรวมตัวกันขององค์กร หน่วยงาน หรือกลุ่มบุคคล ในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันผ่านการเชื่อมโยง ประสานงาน แลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูล หรือนำทรัพยากรที่แต่ละหน่วยงานมีอยู่มาใช้ ร่วมกัน นำไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน

เครือข่ายความร่วมมือ Collaborative

วีระศักดิ์ เครือเทพ (2550) กล่าวถึง Collaborative Model หรือเครือข่ายร่วม ปฏิบัติการ และอธิบายว่า Collaborative เป็นความร่วมมือในการทำงานของตัวแสดงต่าง ๆ อย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน การกำหนดหน้าที่ต่าง ๆ ของ ตัวแสดงในเครือข่ายจะมีความชัดเจน มีการระบุการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร ระหว่างตัวแสดง เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทในหน้าที่ที่เหมาะสมในการทำงานเครือข่าย และเพื่อ ประเมินขีดความสามารถของเครือข่ายในการบรรลุผลที่ต้องการ ความสำเร็จในการทำงาน ของเครือข่ายความร่วมมือจึงขึ้นอยู่กับตัวแสดงต่าง ๆ

พัชรี ลิโรส และพรทิพย์ แก้วคำมูล (2560) อธิบายความหมายของ Collaborative Governance หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน ว่าเป็นวิธีการบริหารจัดการ ภาครัฐนำมาใช้ในการวางแผนเพื่อออกกฎระเบียบ หรือกำหนดนโยบาย เพื่อจัดการบริหาร ประเด็นปัญหาสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน และหลายภาคส่วน ซึ่งจะให้หน่วยงาน ใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ จึงต้องใช้วิธีการประสานงาน Coordination รวมทั้งประเด็นนั้น ๆ กระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายจึงต้องสร้างความร่วมมือจาก

ทุกภาคส่วนโดยต้องสร้างกระบวนการที่นำภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกัน โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่

1. การสร้างเวที เพื่อพูดคุยกัน โดยมีตัวแทนจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องกันทุกองค์กร ตัวแทนจากภาคเอกชน และตัวแทนจากกลุ่มประชาชน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดโดยหน่วยงานเจ้าภาพต้องสร้างเวทีที่มีลักษณะรวมทุกภาคส่วน

2. การสานเสวนา Deliberative Techniques เป็นการสร้างเวทีพูดคุยสนทนากันด้วยเหตุผล ซึ่งเป็นการชี้แจงผลกระทบที่จะได้รับจากมุมมองของแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและร่วมการหาทางออก โดยการชักนำนักทางเลือกจนได้ทางเลือกที่มีเหตุผลมากที่สุด การสานเสวนาจึงเป็นการเสนอทางออกหรือข้อเสนอแนะที่ทุกฝ่ายยอมรับรู้และยอมรับได้

3. การใช้เครื่องมือนโยบาย ในรูปแบบเจรจาต่อรอง ปรีกษาหารือ และกฎระเบียบ ซึ่งการเจรจาต่อรองและปรีกษาหารือ จะเป็นแนวทางการนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งอาจต้องใช้ออกกฏกติกา หรือระเบียบ เพื่อให้ทุกคนทำตามและมีข้อลงโทษหากมีการฝ่าฝืน

วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ (2557) ได้เสนอ Collaborative Governance Model หรือตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน ซึ่งอธิบายความหมายว่าเป็นการจัดรูปแบบกลไกการบริหารสาธารณะในลักษณะเปิดให้องค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐสามารถดึงตัวแสดง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับภารกิจหรือนโยบายสาธารณะหนึ่ง ๆ เข้ามาร่วมเป็นภาคีในกระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นทางการ โดยเน้นการเจรจาหรือพิจารณาทางเลือกการตัดสินใจและสร้างฉันทานุมัติในการทำงานภายใต้เป้าหมายร่วมกันให้บรรลุผล โดยเสนอเงื่อนไขพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน รวม 6 ข้อ ได้แก่

1. การริเริ่มความร่วมมือ ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกันโดยหน่วยงานรัฐเป็นผู้ริเริ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน หรือเป็นการแสดงบทบาทร่วมกันกับตัวแสดงอื่น ๆ ตามที่กฎหมายหรือระเบียบกำหนดบทบาทและอำนาจไว้

2. ตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยตัวแสดงภาครัฐและไม่ใช้ภาครัฐ ซึ่งมีฐานะเป็นภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารนโยบายสาธารณะหรือภารกิจ ซึ่งครอบคลุมทั้งภาคธุรกิจเอกชน ประชาชนและชุมชน ที่เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการงาน ของภาครัฐในฐานะพลเมืองหรือกลุ่มทางสังคมหรือองค์กร

3. การแสดงบทบาทภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต้องแสดงบทบาทร่วม ตัดสินใจกับตัวแสดงภาครัฐได้โดยตรง ไม่ใช่บทบาทให้ข้อคิดเห็นหรือให้คำปรึกษาแก่ภาครัฐ เท่านั้น และทุกฝ่ายต้องมีการพบปะเจรจาหรือกันอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยน รับฟังและโต้แย้ง เสนอแนะและตัดสินใจร่วมกัน ตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของภาครัฐได้ทุกขั้นตอน แม้อำนาจตัดสินใจสุดท้ายอาจจะอยู่ที่รัฐก็ตาม

4. การจัดโครงสร้างการทำงาน ต้องมีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการที่ทำให้ทุกฝ่ายเข้ามาแสดงบทบาทร่วมกัน โดยโครงสร้างความสัมพันธ์ควรเกิดจากการตกลงวางกรอบกำหนดรูปแบบร่วมกันของทุกฝ่าย ผ่านการวางกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นทางการ เพื่อรองรับการขับเคลื่อนการจัดบริการสาธารณะ

5. การตัดสินใจ การทำงานร่วมกันต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดให้ทุกฝ่ายเข้ามาตัดสินใจร่วมกันบนฐานการหาทางออกที่สะท้อนฉันทานุมัติของทุกฝ่าย ซึ่งเอื้อให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ บางกรณีอาจไม่สามารถเห็นพ้องกันได้ทั้งหมด แต่อย่างน้อยต้องมีข้อตกลงที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้

6. เป้าหมายการทำงานร่วมกัน ต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือนโยบายสาธารณะเท่านั้น เพื่อมุ่งขับเคลื่อนนโยบายหรือภารกิจของรัฐ ไม่ใช่เป็นการอาศัยกลไกรัฐเพื่อสร้างพื้นที่ที่ต่อรองผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม

ภาคภูมิ ถุกชะเมธ (2560) ได้อ้างถึง James Fishkin ซึ่งชี้ให้เห็นว่า กระบวนการปรึกษาหารือ ต้องมี 5 เงื่อนไข ประกอบด้วย

1. ข้อมูลข่าวสาร (Information) โดยผู้เข้าร่วมต้องได้รับและเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง มีเหตุผลเกี่ยวกับประเด็นที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน

2. ความสมดุลของข้อมูล (Substantive Balance) โดยการหาเสวนาหาทางออก ต้องมีข้อมูลทั้งที่เป็นข้อโต้แย้งและข้อสนับสนุนจากความเห็นและข้อมูลจากหลายภาคส่วน เพื่อนำไปพิจารณาต่อไป

3. มีความหลากหลาย (Diversity) โดยเฉพาะผู้เข้าร่วมต้องมาจากหลายฝ่าย มีความหลากหลาย ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ให้เข้าถึงการ ปรึกษาหารือให้ได้

4. ความตระหนัก (Conscientiousness) ผู้เข้าร่วมทุกฝ่ายต้องตระหนักที่จะเข้าร่วมปรึกษาหารือและแสดงความคิดเห็นในจุดยืนของตนเองอย่างจริงจังและเปิดเผย

5. การพิจารณาอย่างเท่าเทียม (Equal Consideration)

ภัสรา จิกคำ (2561) สรุปว่าการจัดการเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ หรือเครื่องมือนโยบายในการจัดการปกครอง มีความเห็นว่า บทบาทของภาครัฐ ควรมีหน้าที่ในการ

กำกับดูแลและให้อิสระในการตัดสินใจบริหารจัดการ ขณะเดียวกันมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ ดึงศักยภาพของภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมงาน โดยการกระตุ้นให้เห็นโอกาสที่จะดำเนินการเพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และใช้วิธีการเจรจาต่อรอง ไม่ใช้การบังคับโดยสายบังคับบัญชาเหมือนการจัดการปกครองแบบเดิม

รูปแบบเครือข่าย

กุลทัต หงษ์ชยางกูร (ม.ป.ป.) กล่าวว่า สมาชิกเครือข่ายมี 3 ลักษณะ คือ 1) ปัจเจก (individual) หมายถึง สมาชิก ที่เป็นตัวบุคคล ไม่มีกลุ่มหรือองค์กรใด ๆ รองรับ บุคคลอาจมีศักยภาพ และความสัมพันธ์ที่กว้างขวางแตกต่างกัน 2) จุดประสานหรือองค์กรประสาน (node) หมายถึง สมาชิกที่เป็นกลุ่ม องค์กรหรือสถาบันที่มีศักยภาพในการ จัดการประสานเชื่อมโยงกับบุคคล กลุ่มหรือองค์กรอื่น ๆ 3) เครือข่าย (network) หมายถึง สมาชิกที่มีเครือข่ายย่อยอยู่ข้างหลังและพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ตามจังหวะโอกาส

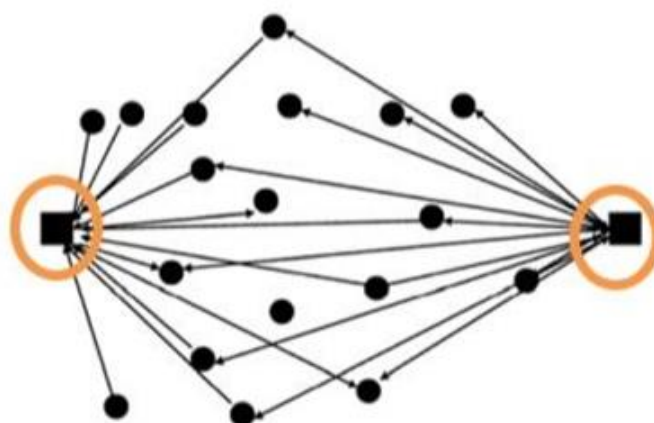
1. รูปแบบเครือข่ายแบบหลวม ๆ แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์ในเครือข่ายเป็นแบบหลวม ๆ โดยเครือข่ายมีความสัมพันธ์ผ่าน node กลุ่มที่มีความสัมพันธ์หลวม ๆ (Cook-Craig, 2010)



ภาพ 5 ความสัมพันธ์ในเครือข่ายแบบหลวม ๆ

ที่มา: Cook-Craig, 2010

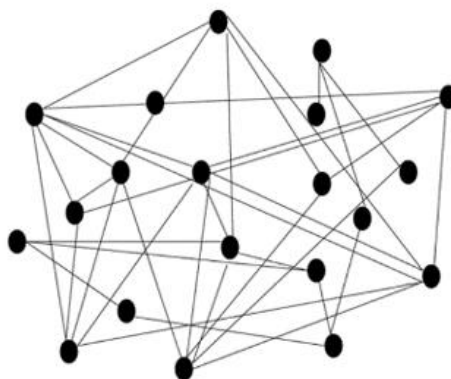
2. รูปแบบเครือข่ายความสัมพันธ์ผ่าน Hub เครือข่ายในแผนผังออกมาในลักษณะของความสัมพันธ์เครือข่ายผ่าน Hub หรือองค์กรที่ประสานมีอิทธิพลต่อสมาชิก 2 จุด ซึ่งแต่ละองค์กร ประสานเหล่านี้เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงบุคคลหรือองค์กรในพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงในการก่อรูปเครือข่ายควรเลือกองค์กรทั้ง 2 เป็นจุดเริ่มต้น เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายในแต่ละพื้นที่เข้ามา (Cook–Craig, 2010)



ภาพ 6 ความสัมพันธ์เครือข่ายผ่าน Hub

ที่มา: Cook–Craig, 2010

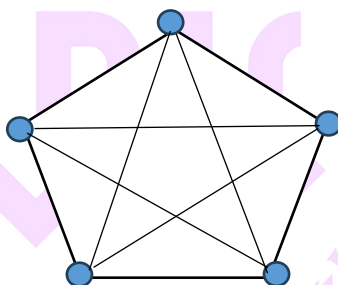
3. รูปแบบเครือข่ายความสัมพันธ์แบบแน่นแฟ้น ในเครือข่ายที่แผนผังแสดงออกมาในลักษณะเครือข่ายมีความสัมพันธ์ แน่นแฟ้น เชื่อมโยงกันและกัน มีการทำงานร่วมกันแบบอิสระในการก่อรูปเครือข่ายอาจไม่มีความจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ แต่ควรทำให้เกิดกิจกรรมในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กระจายไปทั่วทั้งเครือข่าย (Cook–Craig, 2010)



ภาพ 7 ความสัมพันธ์เครือข่ายแบบแน่นแฟ้น

ที่มา: Cook–Craig, 2010

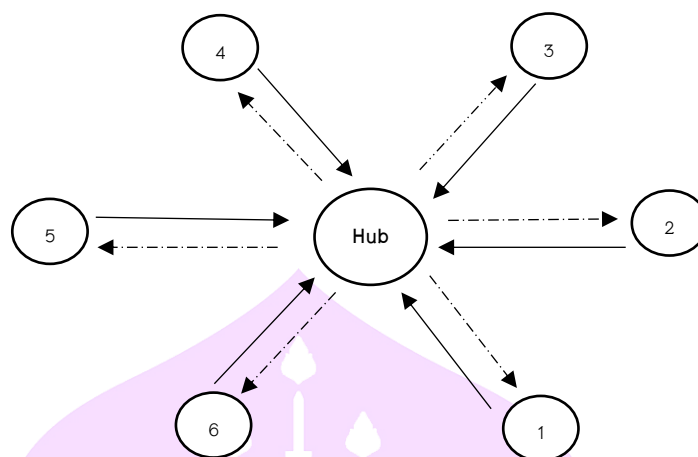
4. รูปแบบเครือข่ายแบบดาว (Star network) เป็นรูปแบบที่มีการกระจายอำนาจ รูปแบบนี้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้ติดต่อสื่อสารกับสมาชิกคนอื่นๆ ได้ (วนัชพร จันทรักษา, 2558)



ภาพ 8 เครือข่ายรูปแบบดาว (Star network)

ที่มา: วนัชพร จันทรักษา, 2558

5. รูปแบบเครือข่ายสายการบิน (Hub and spoke Network) เป็นรูปแบบที่มีจุดศูนย์กลางแล้วมีลูกข่ายสื่อสารแบบสองทาง (Two ways) กับจุดศูนย์กลางได้เท่านั้น แต่หนึ่งศูนย์กลางมีได้หลายลูกข่าย (Lederer and Nambimadom, 1998)



ภาพ 9 เครือข่ายแบบสายการบิน (Hub and spoke Network)

ที่มา: Lederer and Nambimadom, 1998

กล่าวโดยสรุป ประเด็นปัญหาสาธารณสุขส่วนมากเกี่ยวข้องกับหลากหลายหน่วยงาน หลายภาคส่วน ต้องมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ข้อมูลข่าวสาร ประสานความร่วมมือในหลายรูปแบบ ทั้งการเจรจาต่อรอง บริการหารือ หรือใช้กฎระเบียบในการแก้ไขปัญหา โดยรูปแบบเครือข่ายจะทำให้ เครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ในเครือข่ายทราบถึงหน่วยงานที่สามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้โดยเครือข่ายรูปแบบดาว (Star network) จะสื่อถึงเครือข่ายสามารถติดต่อเชื่อมโยงเครือข่ายกันเองได้อย่างอิสระ และเครือข่ายแบบสายการบิน (Hub and spoke Network) เครือข่ายไม่สามารถติดต่อถึงกันเองได้ ต้องผ่านหรือส่งการจาก Hub หรือศูนย์กลางเครือข่ายก่อน

7. แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

Swarbrooke and Horner (2005) กล่าวว่า สิ่งที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การกระจายรายได้ รายได้ส่วนตัว อัตราแลกเปลี่ยนขนาดของเศรษฐกิจ
2. ด้านสังคม ประกอบด้วย โครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิต ความเกี่ยวเนื่องทางสังคมจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว
3. ด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย ด้านอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ การคมนาคม เป็นต้น
4. ด้านอิทธิพลทางด้านสื่อ ที่เกี่ยวเนื่องการท่องเที่ยวหรือการโฆษณา

5. ด้านอุตสาหกรรมด้านตลาด การพัฒนาสินค้าและบริการ การกำหนดราคา การวางแผนกลยุทธ์ การส่งเสริมการขาย

6. ด้านการเมือง นโยบาย การขอวีซ่า หรือประเภทของวีซ่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นโยบายทางการท่องเที่ยว กองทุนส่งเสริมการท่องเที่ยว

นอกจากนั้น ยังต้องพิจารณาในเรื่องความรู้ความเข้าใจ การรับรู้ และแรงจูงใจ ตามแนวความคิดของมาสโลว์ (Maslow, 1970) ที่สร้างแรงจูงใจทางด้านต่าง ๆ คือ ด้านสังคม ด้านกายภาพ ด้านความรู้สึก ด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ หรือด้านวัฒนธรรม อีกทั้งจะต้องพิจารณาทางปัจจัยทางภายในและภายนอกของการก่อให้เกิดการท่องเที่ยว โดย 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความจำเป็น ความต้องการและแรงจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพและรูปแบบการดำรงชีวิต ความเคร่งเครียด แนวความคิดเกี่ยวกับตนเอง ทศนคติ ปัจจัยด้านความเคร่งเครียดจากการทำงาน ปัจจัยด้านรายได้ ปัจจัยทางเวลา สภาวะและสุขภาพปัจจัยทางครอบครัว 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ วัฒนธรรม ชั้นของสังคม กลุ่มอ้างอิง ผู้นำความคิดเห็น ปัจจัยทางการเปรียบเทียบราคา ปัจจัยด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ ประชากรศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม การเมือง สื่อมวลชน เทคโนโลยี การคมนาคม นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงประเภทของนักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวเดินทางเป็นกลุ่ม นักท่องเที่ยวเดินทางอิสระ นักท่องเที่ยวที่ชอบสำรวจ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเพนเจอร์ หรือนักท่องเที่ยวที่ชอบแสวงหาความแปลกใหม่ นักท่องเที่ยวชอบเดินทางลำพัง นักท่องเที่ยวที่ชอบเดินทางหลีกเลี่ยง นักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ หรือท่องเที่ยวไปกับนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นพร้อมกันจำนวนมาก

ปัจจัยที่ผลต่อการพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค (นัททิตา โชติพิทยานนท์, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์)

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม พฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อให้รู้ถึงค่านิยม ความคิด ทศนคติ และ สัญลักษณ์อื่น ๆ ที่ได้แสดงพฤติกรรมนั้นออกมา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ไม่ใช่ทางสัญชาตญาณ ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ รูปธรรมและนามธรรม ลักษณะรูปธรรมเช่น การแต่งกาย ส่วนลักษณะนามธรรมไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น ความคิด ทศนคติ

ปัจจัยทางสังคม เช่น ครอบครัว บทบาท และสถานะของผู้ซื้อ อาจตัดสินใจซื้อหรือบริโภค ผ่านทางข่าวสาร รวมถึงการแสดง บทบาทและสถานะทางสังคม ที่รับรู้ได้ง่ายผ่านโลกออนไลน์

ชั้นทางสังคม คือ การจัดลำดับของบุคคลต่างๆ ในสังคมออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ โดยอาศัยเกณฑ์ ได้แก่ อาชีพ ฐานะ รายได้ ตำแหน่งหน้าที่ และการศึกษา เป็นต้น โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ บุคคลที่ถูกจัดอยู่ในชั้นต่าง ๆ ในสังคมส่วนมากมีพฤติกรรมการบริโภคที่คล้ายคลึง

กัน แต่ละชั้นของสังคมจะมีความแตกต่างกันในด้านของการแต่งกาย รูปแบบการพูดคุยและการแสดงออกด้านความชอบ ด้านสุนทนาการ และการพักผ่อนหย่อนใจ

ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เหตุผลหรือคุณสมบัติส่วนบุคคล ยกตัวอย่างเช่น อายุ อาชีพ ความชอบ สภาวะอารมณ์ ทางเศรษฐกิจ โไลฟ์สไตล์ เป็นต้น

ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ที่มีผลต่อตัวผู้บริโภคอันเป็นเหตุให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือก ซื้อและใช้สินค้าและบริการ ยกตัวอย่างเช่น Promotion ทางการตลาด การจูงใจด้วยคำพูดที่ดึงดูด การสร้าง ความรับรู้ของผู้ขาย ความเชื่อ บุคลิกภาพและ แนวความคิด ของผู้บริโภค เป็นต้น

March and Woodside (2005) สรุปไว้ว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเกี่ยวเนื่องกับการวางแผนการท่องเที่ยว การใช้จ่ายในการท่องเที่ยว ระยะเวลาการอยู่พำนัก แหล่งท่องเที่ยว (ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว) จุดหมายปลายทาง (ประเทศ จังหวัด เมือง) ที่พักอาศัยและ กิจกรรมการท่องเที่ยว

สรุปแนวคิดพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยว การตอบสนองต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวครั้งนั้นในมิติต่าง ๆ ที่มองได้จากกายภาพของนักท่องเที่ยวเอง เช่น เพศ อายุ อาชีพ และจากภายในของนักท่องเที่ยว เช่น รสนิยม ทัศนคติ มิติด้านสิ่งแวดล้อม เช่น นโยบายภาครัฐที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความคุ้มค่าในการเลือกจุดหมายหรือแหล่งท่องเที่ยว ระยะเวลาในการท่องเที่ยว กิจกรรม และมิติด้านการตลาดเช่น การส่งเสริมการขาย การใช้อิทธิพลของสื่อเทคโนโลยี เป็นต้น

8. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

ความหมายของความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 2005) และบาตรา (Batra, 2008) ได้กล่าวว่า ความปลอดภัยมีความสำคัญที่จะให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีคุณภาพ มากกว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ความสำเร็จหรือล้มเหลวของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ นรเศรษฐ์ คำสี (2560) ที่กล่าวว่า ความปลอดภัยในการเดินทางของนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยแรก ที่นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงเมื่อเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของตัวนักท่องเที่ยวเอง ซึ่งหากเกิดความเดือดร้อนต่อนักท่องเที่ยว ย่อมส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ และอาจส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงในอนาคตได้

ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวทั้งใน ด้านของชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่นักท่องเที่ยวใช้พิจารณาเพื่อที่จะเลือก เดินทางท่องเที่ยว หากแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการด้านความปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิด รายได้เข้าสู่ชุมชนและท้องถิ่นตามมา (ราณี อิลิชัยกุล, 2544) สอดคล้องกับ ศรีญา วรากุลวิทย์ (2546) ที่กล่าวว่า การตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว จะต้องเกิดความมั่นใจ ก่อนว่าการเดินทางหรือแหล่งท่องเที่ยวนั้นต้องมีความปลอดภัย จึงอาจกล่าวได้ว่า ความปลอดภัย มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง และเป็นปัจจัยแรก ๆ ที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจ เดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งนั้น ๆ

ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

พจน์พิตดา ศรีสมพงษ์ (2551) อธิบายถึงปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความปลอดภัย แก่นักท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวมีความพร้อมด้านสุขภาพ ทำความเข้าใจในกฎเกณฑ์และข้อควร ปฏิบัติอย่างมีวินัย และเดินทางท่องเที่ยวอย่างไม่ประมาท
2. การคมนาคมขนส่ง สุขภาพของผู้ขับขี่ต้องมีความพร้อม ผู้ขับขี่ต้องมีความ ชำนาญ มีระเบียบ และหมั่นตรวจตราสภาพของพาหนะอย่างสม่ำเสมอ
3. สถานที่พักแรม ต้องมีความมั่นคงปลอดภัย มีระบบการเตือนภัย และมีเจ้าหน้าที่ รักษาความปลอดภัย
4. สถานที่ท่องเที่ยว ควรมีระบบที่ช่วยอำนวยความสะดวก มีป้ายบอกทาง ป้าย สื่อความหมายที่มีความชัดเจน จัดสภาพภูมิทัศน์ให้มีความสะอาด มีความสะดวก และมีความ ปลอดภัย สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ต้องมีความมั่นคงแข็งแรงไม่เสี่ยงต่อการหักพัง จัดให้มีอุปกรณ์ ในการรักษาความปลอดภัยต่าง ๆ เช่น เสื้อชูชีพ ห่วงยาง เชือก เป็นต้น โดยจัดเตรียมไว้ในที่ ที่สามารถนำออกมาใช้ได้สะดวก รวดเร็ว
5. การให้บริการของบริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก มีความ สะอาดถูกสุขลักษณะ ไม่โก่งราคานักท่องเที่ยว หรือหลอกขายสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ พร้อม ให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี
6. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ใน หน้าที่ ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความปลอดภัยจึงอาจกล่าวได้ ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ปัจจัยด้านตัวนักท่องเที่ยว

เอง ปัจจัยด้านคมนาคม ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการบริการ และปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยว

ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญอย่างมาก ที่นักท่องเที่ยวคำนึงถึงในการเลือกแหล่งท่องเที่ยว หรือช่วงเวลาในการท่องเที่ยว หากแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยต่ำหรือสภาพการณ์ช่วงเวลาที่มีความปลอดภัยน้อย นักท่องเที่ยวจะหลีกเลี่ยงที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว และพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยมากกว่า การที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความปลอดภัยต้องพิจารณาหลายด้าน ทั้งด้านสุขภาพของตัวนักท่องเที่ยวเองว่าเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวลักษณะนี้หรือไม่ ตัวสถานที่ท่องเที่ยวต้องมีระบบรักษาความปลอดภัย บำรุงเตือนภัย หรือความมั่นคงแข็งแรงของวัสดุที่ใช้ ตลอดจนอุปกรณ์ช่วยชีวิต และทักษะของเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ผ่านการฝึกอบรม จึงจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจถึงความปลอดภัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์

โชติ แยมแสง (2556) ได้ให้ความหมายของกลยุทธ์ ว่าหมายถึง แนวทางในการดำเนินงานขององค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้ปัญหาสิ่งที่เป็นจุดอ่อนและสนับสนุนสิ่งที่เป็นจุดเด่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร สอดคล้องกับ จตุพร เสถียรคง (2557) ที่กล่าวว่า กลยุทธ์ คือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งกลยุทธ์ที่ดีจะต้องมีการนำไปปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จ มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทาง โดยทุกส่วนในองค์กรสามารถรับรู้และเข้าใจ เพื่อสามารถแปลงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลตามที่องค์กรคาดหวัง

สุระศักดิ์ แก้วสียา (2556) ได้ให้ความหมายของกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1. กลยุทธ์หมายถึง วิธีดำเนินงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ขององค์กร
2. กลยุทธ์หมายถึง แผนของผู้บริหารที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่สอดคล้อง กับภารกิจเป้าหมายขององค์กร
3. กลยุทธ์หมายถึง ชุดของทางเลือกระยะยาวของเป้าประสงค์เชิงปฏิบัติการและนโยบาย รวมทั้งแผนปฏิบัติการของแผนงานของรัฐ ซึ่งกำหนดโดยคำนึงถึง วัตถุประสงค์ของแผนงานที่รัฐกำหนดไว้และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน ของแผนงาน

4. กลยุทธ์คือ ชุดของเป้าหมายและแผนการปฏิบัติงานโดยเฉพาะ สำหรับแต่ละระดับขององค์กร

5. กลยุทธ์คือ ชุดของการปฏิบัติที่ทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์

6. กลยุทธ์คือ ตัวปฏิบัติการ (Operator) ที่ออกแบบเพื่อเปลี่ยนแปลงองค์กรจากสถานภาพ (Position) ปัจจุบันไปสู่สภาพที่กล่าวไว้ตามประสงค์ภายใต้ข้อจำกัดและ ศักยภาพ

7. กลยุทธ์คือ แนวทางการเปรียบเทียบจุดแข็งขององค์กรกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อคิดหาวิธีที่ดีที่สุดในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงนั้น

روبินส์และคูลเตอร์ (Robbins and Coulter, 2012) ให้ความหมายของ แผนกลยุทธ์ว่าเป็นแผนการดำเนินงานขององค์กรที่ครอบคลุมเป้าหมายความสำเร็จทั้งหมดขององค์กร โดยเป็นทั้งแผนการปฏิบัติการและที่เป็นแผนการดำเนินงานเฉพาะส่วนให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย

ศาสตราจารย์ Richard P. Rumelt ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของกลยุทธ์ประกอบด้วย 3 ประการคือ 1) คิดล่วงหน้า 2) ประเมินการพฤติกรรมของผู้อื่น และ 3) กำหนดการกระทำที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน และมุ่งหมายให้เกิดผลสำเร็จ (ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร, 2560)

ทั้งนี้ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategy Planning) ประกอบด้วยหลัก 3 ประการ (ว.วิชาการ, ม.ป.ป.) ดังนี้

1. หน่วยงานตอนนี้อยู่จุดไหน คำถามที่ต้องการวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยต่อความสำเร็จตามเป้าหมาย คำถามข้อนี้ช่วยให้วิเคราะห์ถึงความพร้อมก่อนที่ตัดสินใจเริ่มการดำเนินการ ซึ่งคำตอบสามารถหาได้โดยการวิเคราะห์ SWOT

2. เป้าหมายของการจัดกิจกรรมคืออะไร เป้าหมายของการดำเนินการจะต้องกำหนดให้ชัดเจน สามารถทำได้โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Mission)

3. จะบรรลุเป้าหมายด้วยวิธีไหน ด้วยการกำหนด เป้าหมาย (Goal), วัตถุประสงค์ (Objective), กลยุทธ์ (Strategy), ทรัพยากร (Resources) และแผนงาน (Planning) ให้ชัดเจน

การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategy Implementation) คือกระบวนการที่แปลงกลยุทธ์และนโยบาย ไปสู่แผนการดำเนินงาน มีการกำหนดรายละเอียด เช่น งบประมาณ หรือวิธีการดำเนินงาน กระบวนการนี้อาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภายใน โครงสร้าง หรือระบบการบริหาร เพื่อให้สามารถดำเนินตามกลยุทธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. ขั้นตอนการกำหนดแผนและการจัดสรรทรัพยากร (Resources Allocation)
 2. ขั้นตอนการปรับโครงสร้างองค์กร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของการใช้กลยุทธ์และการใช้ทรัพยากร เป็นต้น
 3. ขั้นตอนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในส่วนของระบบและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เช่น เรื่องระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบบริหารบุคคล (การให้การศึกษา การให้การอบรม การกระตุ้น ส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรทำงานได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ) เป็นต้น
 4. การกระจายกลยุทธ์ (Strategic Deployment) หากองค์กรมีการสร้างวิสัยทัศน์สร้างพันธกิจขึ้น แต่ไม่มีการดำเนินการก็จะทำให้เกิดการสูญเปล่า (Waste) เพราะแม้ว่าแผนเหล่านั้นจะเป็นแผนงานที่จัดทำมาอย่างดี หากไม่ลงมือปฏิบัติย่อมไม่เกิดผล ความสำเร็จขององค์กรนั้นเกี่ยวข้องกับการนำกลยุทธ์ไปประยุกต์ปฏิบัติ ทั้งนี้ผู้บริหารควรมีการมอบหมายและกำหนดแนวทางหรือวิธีการในการปฏิบัติงาน และสิ่งที่สำคัญในการปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติอย่างดี
- ขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์ภาครัฐ แบ่งเป็น 10 ขั้นตอน (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2556) คือ
1. เริ่มต้นและทำความเข้าใจเรื่องกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ก่อน
 2. พิจารณาถึงพันธะแต่ละหน่วยงาน หรือสิ่งที่กฎหมายระบุให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงาน
 3. ทำความเข้าใจพันธกิจและค่านิยมขององค์กรให้ชัดเจน เช่น เหตุผลของการมีอยู่ขององค์กร และสิ่งที่กำลังพยายามทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
 4. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน เหมือนการวิเคราะห์ SWOT Analysis ของภาคเอกชน คือ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และสิ่งคุกคาม (Threats) องค์กรภาครัฐอยู่ภายใต้ สภาพแวดล้อมที่เป็นทั้งโอกาสและสิ่งคุกคาม การวางแผนกลยุทธ์ทำให้เกิดการอธิบายถึงโอกาสและสิ่งคุกคามที่องค์กรเผชิญในสภาพแวดล้อมภายนอก พร้อมกับความสามารถภายใน การวางแผนกลยุทธ์ต้องคำนึงว่า องค์กรภาครัฐอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีสิ่งคุกคามไม่คงที่ และต้องตามแผนที่วางไว้ ประเด็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของภาครัฐและของภาคเอกชนนั้น แตกต่าง กันตรงที่ภาครัฐต้องวางแผนเชิงรับมากกว่าเชิงรุก และต้องปรับตัวตามสิ่งคุกคามมากกว่าด้านสภาพแวดล้อมภายใน องค์กรก็มีความสำคัญ และมีจุดอ่อนที่ยิ่งทำงานยาก
 5. ระบุประเด็นเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ เพราะ อาจส่งผลกระทบต่ออนาคต หรือความสามารถขององค์กร ซึ่งสิ่งที่องค์กรกำลังเผชิญได้มาจาก ผลการสำรวจสภาพแวดล้อม

และประเด็นเชิงกลยุทธ์อันนี้แตกต่างจากประเด็นที่ทำเป็นประจำ และต้องระบุวิธีการและการนำกลยุทธ์ไปใช้ด้วย

6. ชั้นถัดการกำหนดกลยุทธ์เพื่อจัดการประเด็นที่ระบุไว้แล้วในข้อ 5 แต่บางครั้งก็ ได้มา จากแผนการแก้ปัญหาประเด็นเชิงกลยุทธ์ เช่น แก้ปัญหาเจ้าหน้าที่ลาออกโดยการขึ้น เงินเดือนหรือเสนอเงื่อนไขที่ดีกว่าให้เสมอ

7. เมื่อกำหนดกลยุทธ์ได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปต้องตัดสินใจและนำไปใช้ปฏิบัติ โดยเฉพาะ ในองค์กรขนาดใหญ่ ซึ่งบางครั้งแผนกลยุทธ์เกิดจากหน่วยงานย่อย จึงต้องได้รับการรับรอง ก่อน เพราะการวางแผนกลยุทธ์ทำในภาพรวมทั้งหมด ไม่ได้แยกทำเป็นส่วนใด

8. องค์กรต้องอธิบายวิสัยทัศน์ของความสำเร็จ (Vision of Success) ซึ่งหมายถึง เมื่อทำตามกลยุทธ์และถ้าประสบความสำเร็จแล้วจะเกิดอะไรขึ้น การเขียนวิสัยทัศน์ เป็นเงื่อนไข สำคัญของการกำหนดแผนกลยุทธ์ การวางแผนกลยุทธ์ เป็นกระบวนการที่ต้อง ทำซ้ำ ๆ หลาย ครั้ง เพื่อเจ้าหน้าที่รู้ว่าตนเองต้องการอะไร

9. แผนกลยุทธ์ถูกนำไปปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นเงื่อนไขสำคัญของ ความสำเร็จของแผนกลยุทธ์

10. องค์กรควร ทบทวนกลยุทธ์และกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้น ของการวางแผนกลยุทธ์ รอบใหม่ เพราะกลยุทธ์อาจไม่ได้ผล จำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการ วางแผนซ้ำอีก

สรุปได้ว่า แผนกลยุทธ์ คือ แนวทางการดำเนินงานที่มีการนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้สำหรับองค์กรภายใต้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการดำเนินการอย่างมีขั้นตอน มีกระบวนการ มีลำดับ เพื่อนำนโยบายที่เป็นนามธรรมสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มองถึงความเป็นไปได้ในผล ของงานที่จะปรากฏ พิจารณาให้ครอบคลุม คำนึงถึงทุกภาคส่วนในองค์กร โดยเฉพาะบุคคล ที่นำไปปฏิบัติต้องมีความเข้าใจลักษณะงานอย่างถ่องแท้ ตรงตามวัตถุประสงค์ และมองถึง ผลกระทบจากปัจจัยที่ควบคุมได้ยากจากภายนอก ในระยะเวลาของการปฏิบัติงานอีกด้วย

2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management; HRM)

บ็องอร์ โสฟัส (2538) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการ เสริมสร้าง ป้องกัน และแก้ไขทักษะ ความรู้ และจิตลักษณะของบุคลากรหรือกลุ่ม เพื่อให้เขา เหล่านั้นมีความรู้ความสามารถ มีพฤติกรรมและการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับวัยและ สภาพแวดล้อม เพื่อเป็นทรัพยากรที่มีค่าอย่างแท้จริงขององค์กร

Mondy and Noe (1990) ได้กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คือ วิธีใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

เดชวิทย์ นิลวรรณ (2548) ได้แบ่งขอบข่ายหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถแบ่งขอบข่ายและหน้าที่ออกเป็น 4 ด้าน คือ การสรรหา (recruitment) การพัฒนา (development) การรักษานุคลากร (retention) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ตามหลักที่ว่า “หาให้ได้ ใช้ให้เป็น และเก็บรักษาไว้ให้นาน”

รัตนา เถลิงพล (2557) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย กระบวนการและการแยกเฉพาะในแต่ละด้าน คือ การวางแผนอัตรากำลังคน การสรรหา การโยกย้าย เลื่อนตำแหน่ง พัฒนานุคลากรการบริหารค่าตอบแทนและการอบรม สุขอนามัย ความปลอดภัยในการทำงาน การรักษากฎระเบียบ การจัดองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์

ในขณะที่ Robins and Coulter (2012) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย 1) การวางแผนกำลังคน 2) การสรรหาและคัดเลือกพนักงาน 3) การพัฒนาและอบรมบุคลากร 4) การออกแบบและการจัดการผลการปฏิบัติงานของบุคลากร 5) การจ่ายตอบแทน 6) การกำหนดแผนความก้าวหน้า

เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล (2559) การบริหารทรัพยากรบุคคล หมายถึงการใช้คนหรือกลุ่มบุคคลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างที่องค์กรมุ่งหวังโดยใช้กระบวนการสรรหา คัดเลือก และมอบหมายบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงานในองค์การดำเนินการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีทักษะความสามารถ ความรู้ และมีความพร้อมปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของงาน หรือนโยบายขององค์การ มีความก้าวหน้าในอาชีพและมีศักยภาพที่จะเติบโตไปพร้อมกับองค์การ พร้อมดูแลบุคลากรให้มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่เหมาะสม มีทัศนคติที่ดีต่อองค์การ ดำรงรักษาให้บุคลากรที่มีความสามารถทำงานให้นาน ให้มีแรงจูงใจและหลักประกันตอบสนองความต้องการของบุคลากรเพื่อให้สามารถทำงานอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

Bernardin (2013) ให้ความหมายของ กระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ว่าประกอบด้วย 1) การสรรหาบุคลากร 2) การคัดเลือกบุคลากร 3) การฝึกอบรมและการพัฒนา 4) การจัดการ ค่าชดเชย 5) การบริหารผลการปฏิบัติงาน

นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์ (2559) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องที่มีการวิจัยค้นคว้าศึกษาอย่างแพร่หลาย ทฤษฎีในยุคคลาสสิกสนใจเรื่องการใช้คนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การเลือกคนเหมาะกับงาน การคิดหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด การจ่ายค่าตอบแทน ระบบ

เงินเดือน การบริหารค่าจ้าง เมื่อมาถึงทฤษฎียุคของพฤติกรรมศาสตร์ จะเน้นความสนใจและให้ความสำคัญ กับกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal groups) ในองค์กร และการศึกษาสภาพแวดล้อม ในการทำงานที่จะช่วยให้คนทำงานได้ดี ในยุคใหม่มีการพัฒนาเครื่องมือการบริหาร ซึ่งทางทฤษฎีเน้นให้คนมีบทบาท ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่การสรรหา การปฐมนิเทศ และการฝึกอบรมและพัฒนาการพัฒนา ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การอบรม การพัฒนาอาชีพ การประเมินผลการปฏิบัติงานและการจูงใจ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญ เนื่องจากคนเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่ง จึงต้องมีกระบวนการในการปรับปรุง ทักษะ ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับลักษณะงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร เริ่มตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก มีการอบรม พัฒนาทักษะในการทำงาน ตลอดจนรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพเหล่านั้นไว้ โดยใช้แรงจูงใจต่าง ๆ เช่น มีโอกาสในการก้าวหน้าในสายอาชีพ หรือเงินเดือน ค่าตอบแทน วันลา หรือความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้จะทำให้บุคลากรมีความสามารถ มีความสุขในการทำงาน ส่งผลให้การบริการหรือการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพได้อย่างที่องค์กรคาดหวัง

3. แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ (Area-base Approach)

การพัฒนาเชิงพื้นที่ คือ การบริหารจัดการพื้นที่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ ภาควิชาการและองค์กรพัฒนาต่าง ๆ จากปัญหาที่สะท้อนโดยชุมชน ลำดับความสำคัญของปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาได้จริง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ดำเนินงานในลักษณะทำไป ปรับไป เรียนรู้ไป เพื่อให้เกิดการพัฒนารูปแบบและกลไกการทำงานที่สามารถจัดการประเด็นปัญหาหรือความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง การดำเนินงานจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ก่อให้เกิด สร้างให้มีขึ้นและรักษาให้ยั่งยืนโดยคนในชุมชน

องค์ประกอบของชุมชนมุ่งเป้า กำหนดขึ้นจากการบูรณาการปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของ 5 ปัจจัย และระดับความเข้มแข็งของแต่ละปัจจัย นำไปสู่การจัดทำแผนการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างตรงเป้าหมาย

1. ผู้นำกลุ่ม หมายถึง บุคคลที่สามารถชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงาน มีความสามารถทำให้งานดำเนินไปอย่างก้าวหน้า อาจมาจากการคัดเลือก การยกย่องจากสมาชิกกลุ่ม เปรียบเสมือนแกนของกลุ่มที่มีหน้าที่สั่งการ วางแผน แนะนำ ชี้แนะหรือปฏิบัติ มีความสามารถนำพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้

2. นวัตกรรมชุมชน หมายถึง บุคคลจากท้องถิ่นที่เข้ารับการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี ศึกษาและปฎิบัติ มีทักษะการรับและปรับใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบท ถ่ายทอดความรู้และขยายผลสู่ผู้อื่นได้ มีทักษะประยุกต์ต่อยอดได้ รวมทั้งจัดการความรู้ไปแก้ไขปัญหาสำคัญในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3. หน่วยงานเครือข่ายความร่วมมือ หมายถึง หน่วยงานในภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีบทบาทร่วมผลักดันและขับเคลื่อนงานในพื้นที่ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย ภาคเอกชน ฯลฯ

4. นวัตกรรมพร้อมใช้ หมายถึง องค์ความรู้ที่ชุมชนมีอยู่แล้วหรือมาจากหน่วยงานอื่นสนับสนุนส่งเสริม และเทคโนโลยีพร้อมใช้ TRL 7 8 9 รวมถึงการนำเทคโนโลยีจาก สท./สวทช. ไปประยุกต์ใช้

5. พื้นที่แห่งการเรียนรู้ หมายถึง มีกิจกรรมและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีวิทยากรกระบวนการหรือวิทยากรประจำฐาน

Jan (2006) กล่าวว่า การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นฐานคือการมุ่งเน้นเป้าหมายพิเศษเฉพาะตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในประเทศ อันมีความเฉพาะจากประเด็นปัญหาการพัฒนา โดยมีการบูรณาการ กระบวนการทำงาน วิธีการทำงานต่าง ๆ ในพื้นที่ดังกล่าวอย่างยืดหยุ่น หลากหลาย รวมถึงต้องมีส่วนร่วม ซึ่งควรมีลักษณะที่ควรพิจารณาประกอบเพื่อสร้างความเข้าใจ ได้แก่

1. พื้นที่และปัญหาต้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน
2. พื้นที่ที่ให้ความสำคัญขึ้นอยู่กับการจำกัดขอบเขตของปัญหาซึ่งอาจประกอบไปด้วยหลายพื้นที่ก็เป็นได้

3. ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่มักได้แก่ ความขัดแย้ง ภัยพิบัติ ความยากจน หรือปัญหาอื่น ๆ เช่น ชนกลุ่มน้อย

4. การประยุกต์ใช้วิธีการแบบพื้นที่เป็นฐานสำหรับการพัฒนานั้นขึ้นอยู่กับว่าปัญหานั้น ๆ เกิดขึ้นจริงและสามารถแก้ไขได้ในระดับพื้นที่ที่มีขนาดเล็กใหญ่แตกต่างกันออกไป

5. การใช้พื้นที่เป็นฐานนั้นต้องมีการบูรณาการรูปแบบการทำงานที่เชื่อมโยงหลากหลายมิติ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิธีการก็ควรเน้นจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) มีความยืดหยุ่นแล้วเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานภาคส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ในระดับตัดขวางเดียวกัน อันสามารถนำไปสู่การผลักดันนโยบาย และสร้างสถาบันทางสังคมที่กำหนดครรลองการปฏิบัติในรูปแบบใหม่ได้ จากการทบทวนเพื่อทำความเข้าใจพบว่า การใช้พื้นที่เป็นฐานนั้นมีสาระสำคัญคือ การใช้พื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นจุดเริ่มต้นในการวิเคราะห์ทรัพยากร

และความต้องการ เพื่อบูรณาการ การทำงานจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เน้นความยืดหยุ่นและให้ทุกส่วนโดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่นั้น ๆ ตามสถานการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม

กล่าวโดยสรุป การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ต้องอาศัยการบูรณาการ ของหลายภาคส่วน ทั้งในพื้นที่ ภาครัฐ เอกชน หน่วยงานด้านวิชาการและหน่วยงานด้านการพัฒนาต่าง ๆ มุ่งจัดการกับปัญหาเฉพาะตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ มีการเรียงลำดับความสำคัญ สะท้อนปัญหาจากล่างขึ้นสู่ด้านบน (Bottom up) โดยมีการอาศัยทั้ง ผู้นำในพื้นที่ ความรู้ หรือทรัพยากรในชุมชนมาประยุกต์ใช้ หน่วยงานที่มาขับเคลื่อน ในลักษณะการทำงานที่ยืดหยุ่น ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่มีความเหมาะสม และมีกิจกรรมการเรียนรู้อยู่เสมอ

4. แนวคิดที่เกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication; IMC)

Kotler (2003) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เป็นแนวคิดที่ใช้ในการวางแผนการตลาด เพื่อนำเสนอจุดแข็ง หาช่องทางที่จะสื่อสารสิ่งนั้นไปยังผู้บริโภคได้ชัดเจน สร้างการยอมรับและสร้างมูลค่าเพิ่มให้สิ่งนั้นสูงขึ้น โดยใช้วิธีการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ เช่น การโฆษณา การตอบสนองโดยตรง การส่งเสริมการขาย และการประชาสัมพันธ์ โดยเป็นการผสมผสานวิธีการเหล่านี้เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างให้เกิดความต่อเนื่องและความชัดเจน

ประดิษฐ์ จุมพลเสถียร (2544) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการผสมผสานในการใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดไว้ว่า เป็นการผสมผสานของ เครื่องมือสื่อสารการตลาดต่าง ๆ โดยการใช้เครื่องมือสื่อสารหลายประเภท เพื่อมุ่งเน้นการจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายสนใจผลิตภัณฑ์หรือองค์การอย่างต่อเนื่อง

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2539) กล่าวว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เป็นกลยุทธ์ในการประสานงานและความร่วมมือกันทางการตลาด เป็นการติดต่อสื่อสารเพื่อส่งเสริมการตลาดโดยใช้เครื่องมือหลายประเภท เพื่อให้เกิดข่าวสารและภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือ การที่บริษัทใดบริษัทหนึ่งสามารถนำเครื่องมือสื่อสารการตลาดมาผสมผสานกันเพื่อใช้ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารขององค์กรและผลิตภัณฑ์ของตนได้อย่างชัดเจน โดยมีความกลมกลืนกันและสามารถดึงดูดใจผู้บริโภคได้

กล่าวโดยสรุป การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เป็นเครื่องมือหรือกิจกรรมด้านการตลาด สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาวางกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อสื่อสารมุ่งเน้นการโน้มน้าว

ใจ นำเสนอจุดเด่น ชักจูงกลุ่มเป้าหมายให้มีความต้องการที่จะซื้อสินค้าหรือใช้บริการ โดยใช้ช่องทางสื่อสารหลายอย่างประเภท มีความต่อเนื่อง และสอดคล้องกัน ไปในทิศทางเดียวกัน

5. แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการองค์กร (Organization Management; OM)

อุทัย บุญประเสริฐ (2545) กล่าวว่า องค์กร คือหน่วยทางสังคมอย่างหนึ่งเป็นที่รวมตัวกันของสมาชิก มาร่วมกันประกอบกิจกรรมเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางไว้ องค์กรนั้นเป็นความร่วมมือของบุคคลเพื่อการดำเนินงานที่บุคคลคนเดียวไม่สามารถจะทำได้ หรือไม่สามารถปฏิบัติให้เกิดผลสมบูรณ์

พัชสิริ ชมพุดำ (2552) กล่าวไว้ว่า องค์กรเป็นกลุ่มของบุคคลที่ร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน โดยใช้ระบบช่วยประสานงาน องค์กรประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คน ที่มาร่วมมือกันเพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน หรือที่เรียกว่าเกิด “งานร่วม” (Synergy) โดยแต่ละคนทำในสิ่งที่ตนมีความสามารถและในขณะเดียวกันก็ให้สิ่งที่ตนจุดอ่อนของตนถูกชดเชยด้วยสมาชิกคนอื่น ๆ ในองค์กรที่มีความรู้ความสามารถในการทำสิ่งนั้น

จิตกร วิจารณรงค์ (2564) กล่าวว่า การจัดโครงสร้างองค์กรต้องกำหนดโครงสร้าง ตำแหน่ง กำหนดบทบาท ตลอดจนการทำงานของทุกภาคส่วนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและยังรวมไปถึงการจัดระเบียบในการทำงานเพื่อให้การทำงานนั้นไม่สะดุด มีจัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน จัดการงานให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

โครงสร้างองค์กร

วราภรณ์ จิรชีพพัฒนา (2551) อธิบายว่าโครงสร้างองค์กรมี 3 แบบ คือ โครงสร้างตามหน้าที่ (Functional structure) โครงสร้างแบบโครงการ (Project structure) และโครงสร้างแบบเมทริกซ์ (Matrix structure)

1. โครงสร้างตามหน้าที่ (Functional Organization Structure) มีลักษณะเป็นลำดับขั้น โดยมีผู้บริหารสูงสุดอยู่ระดับบนสุด มีรองประธาน หรือ ผู้จัดการฟังก์ชันต่าง ๆ เช่น ผู้จัดการโรงงาน ผู้จัดการทรัพยากรมนุษย์ ผู้จัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นผู้รายงานผลงานต่อผู้บริหารสูงสุด เป็นต้น พนักงานแต่ละแผนกจะมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ โครงสร้างแบบนี้มีลักษณะการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง

2. โครงสร้างแบบโครงการ (Project Organization Structure) มีโครงสร้างเป็นลำดับขั้น เช่นเดียวกัน แต่แทนที่จะเป็นรองประธาน หรือผู้จัดการรายงานต่อผู้บริหารสูงสุด กลับเป็นผู้จัดการโครงการที่รายงานต่อผู้บริหารสูงสุด ผู้ร่วมงานในแผนงานมีทักษะที่มีความหลากหลายเพื่อทำงานโครงการต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ โครงสร้างองค์กรแบบนี้สามารถทำโครงการ

ได้เสร็จอย่างรวดเร็ว แต่โครงการอาจทำให้ไม่เกิดการประหยัด หรือการทำงานมีค่าใช้จ่ายมาก การทำงานไม่เต็มประสิทธิภาพตามค่าใช้จ่ายที่เสียไป

3. โครงสร้างแบบเมทริกซ์ (Matrix Organization Structure) เป็นโครงสร้างที่ผสมของโครงสร้างทั้งสองที่กล่าวมาแล้วมีลักษณะเป็นกริด (grid) บุคลากรของโครงการต้องรายงานต่อทั้งผู้จัดการตามหน้าที่ และผู้จัดการโครงการ เช่น บุคลากรทางเทคโนโลยีสารสนเทศส่วนใหญ่จะทำงานหลายโครงการ แต่ต้องรายงานต่อผู้จัดการแผนกเทคโนโลยีสารสนเทศและผู้จัดการโครงการด้วย

แนวคิดการบริหารจัดการองค์การแบบเมทริกซ์ถูกนำมาใช้เริ่มแรกในอุตสาหกรรมการบินและอวกาศเนื่องจากอุตสาหกรรมการบินและอวกาศมีความจำเป็นที่ต้องเพิ่มศักยภาพในการสื่อสารและการเชื่อมโยงข้อมูลในแต่ละส่วนงานในช่วงเวลาเดียวกันจึงได้มีการบูรณาการเทคนิคการบริหารจัดการเกิดขึ้นด้วยการเชื่อมต่อแนวคิดกระบวนการของระบบโครงการ (Project system) กับ โครงสร้างแบบดั้งเดิม (Cummings and Worley, 2005; Davis and Lawrence, 1977; Kuprenas, 2003; Larson and Gobeli, 1987; Rogers and McIntire, 1983) เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับทรัพยากรที่มีอยู่เดิมรวมถึงการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการดำเนินงานแต่ยังคงความสามารถในการบรรลุถึงเป้าหมายของโครงการ (Cummings and Worley, 2005)

โดยสรุป โครงสร้างแบบเมทริกซ์ เป็นการลดข้อด้อยของโครงสร้างองค์การทั้งแบบโครงสร้างหน้าที่และโครงสร้างองค์การแบบโครงการ โครงสร้างแบบเมทริกซ์ เป็นโครงสร้างองค์การที่ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น เหมาะกับองค์กรที่มีขนาดใหญ่ มีความยืดหยุ่นสามารถจัดบุคลากรที่เหมาะสมให้เข้ากับงาน ทั้งยังสามารถจูงใจให้บุคลากรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ และบุคลากรยังทำงานในหน่วยงานเดิมได้แบบเต็มเวลา เป็นการดึงหรือแบ่งทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานมากขึ้น

6. แนวคิดที่เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

Post (2002) นิยามว่า ผู้มีส่วนได้เสียคือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งได้รับผลกระทบหรือส่งผลกระทบด้วยการตัดสินใจ ทางนโยบาย และการปฏิบัติขององค์กร ถึงแม้ว่าผู้มีส่วนได้เสียบางประเภทจะไม่มีสิทธิมีเสียงในการดำเนินงาน แต่สามารถผลักดันให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าได้ ฉะนั้นองค์กรต้องแสดงความรับผิดชอบต่อความต้องการ ความสนใจ รวมถึงผลที่จะเกิดจากนโยบาย และการปฏิบัติขององค์กร สอดคล้องกับ Schwebach and Staking (2012) กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้เสีย หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การอื่นใด

ที่มีความสนใจกิจกรรมและผลจากการดำเนินงานขององค์กร ทั้งได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์จากการบริหารขององค์กรนั้นๆ สอดคล้องกับ Edward R. Freeman ที่เป็นผู้เขียนทฤษฎีนี้ขึ้นมาในปี 1984 ที่กล่าวว่า องค์กรประกอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะเป็นการประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละองค์กรหรือแต่ละสถานการณ์ ดังนั้น หากองค์กร มีความตื่นตัวในการสร้างความผูกพันต่อบุคลากรในองค์กรผ่านช่องทางการรับผิดชอบต่อสังคม สร้างความผูกพันให้กับบุคลากร และเกิดความตระหนักถึงศีลธรรมและมีแรงจูงใจเพิ่มมากขึ้นในการให้ความรักดีแก่องค์กร (Bayoud et al, 2012) ในทางกลับกันหากองค์กรไม่เปิดเผยหรือไม่คำนึงถึงบุคลากรในองค์กร จะส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อบุคลากร โดยที่บุคลากร ไม่สามารถตั้งรับกับสถานการณ์ในอนาคตได้ และทำให้บุคลากรขาดความเชื่อมั่นต่อองค์กรในที่สุด (Driscoll and Starik, 2004)

ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้พัฒนา เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนปรับโครงสร้างการกำหนดนโยบายองค์กร กำหนดนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคม และการกำหนดโครงสร้างนโยบายธุรกิจตามแนวคิดผู้มีส่วนได้เสียจะให้ ความสำคัญกับการพัฒนาและการประเมินการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ในการสนับสนุนให้ องค์กรดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่องในอนาคต พฤติกรรมที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียได้มีการนำมาพิจารณาในการวางแผนพัฒนา กลยุทธ์ภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มีความเหมาะสม นั่นคือ จะดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคม เชื่อมโยงกับเป้าหมายทางธุรกิจ ซึ่งการจัดกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมไปพร้อม ๆ กับการตอบสนองนโยบายทางธุรกิจ และประโยชน์ของกิจการ (โกวิท อธิวัฒน์กุล, 2556)

สรุปผู้มีส่วนได้เสีย คือ บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือชุมชนที่มีส่วนได้รับผลกระทบไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมจากนโยบายหรือการปฏิบัติกิจกรรมใดขององค์กร ซึ่งแนวคิดผู้มีส่วนได้เสียนี้ มุ่งเน้นถึงความรับผิดชอบต่อองค์กรของผู้มีส่วนได้เสีย เป็นการดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อประโยชน์ขององค์กรและรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม

งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

Newsome, Dowling and Leung (2012) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “The nature and management of geotourism: A case study of two established iconic geotourism destination” แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในระดับสากล ปัจจัยที่สำคัญคือ สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

หรือการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของเว็บไซต์ทางธรณีวิทยา สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่ถ้าไม่จัดการอย่างมีประสิทธิภาพสามารถก่อให้เกิดภัยคุกคามโดยตรงต่อทรัพยากร จะเชื่อมโยงกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยการตรวจสอบสองสถานที่ที่โดดเด่นในไต้หวันและออสเตรเลีย การจัดการของ Yehliu Geopark (ไต้หวัน) มีคนเข้าชมเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความแออัดต่อสถานที่ท่องเที่ยว แม้ว่าความแออัดยังไม่เป็นปัญหาที่เข้ามาใกล้ แต่ต่อไปก็ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ ทั้งสองกรณีนี้ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนของการใช้งานของผู้เข้าชม มีปรากฏตัวโครงสร้างในเว็บไซต์และการตีความในความหมาย ความสำคัญของการจัดการ ผู้เข้าชมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มากยิ่งขึ้น

Fauzi and Misni (2016) ได้ศึกษาเรื่อง “Geoheritage Conservation : Indicators affecting the condition and sustainability of Geopark – a conceptual review” พบว่า การอนุรักษ์มรดกทางภูมิศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญและเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของยุทธศาสตร์การพัฒนาสำหรับพื้นที่ด้านธรณีวิทยา โดยผู้เชี่ยวชาญชี้ให้เห็นว่าแนวทางในการพัฒนามีไม่กี่เกณฑ์ ซึ่งพบได้จากการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะรักษาประสิทธิภาพในการทำงานและการป้องกันมูลค่า ทางประวัติศาสตร์รอบ ๆ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี โดยทั่วไปแนวคิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจะพิจารณาสามด้านหลัก: การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจ และชุมชนมีส่วนร่วมอยู่บนพื้นฐานตามแนวคิดและกรอบการทำงานได้ให้บริการอย่างชัดเจนและสามารถแสดงความคิดเห็นทั่วไปของการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นตามหลักเกณฑ์มีหลายประเภทของตัวชี้วัดที่อาจจะนำมาใช้ในเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์มรดกทางภูมิศาสตร์โดยการทำความเข้าใจองค์ประกอบและมุ่งเป้าไปที่แนวคิดธรณีวิทยามีส่วนเต็มรูปแบบของชุมชนท้องถิ่น และยังมีจัดการที่มีประสิทธิภาพของแผนพัฒนาที่มีความยืดหยุ่นเป็นตัวที่สำคัญและ ตัวบ่งชี้ที่ดีที่สุดที่มีส่วนร่วมอยู่ในสภาพที่ดีและเพื่อให้แน่ใจว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาว่าแนวคิดการออกแบบที่ประสบความสำเร็จและน่าสนใจ การบำรุงรักษาและการบริหารมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและด้านการท่องเที่ยวเป็นตัวชี้วัดที่ดีที่สุดที่ควรพิจารณาในการพิจารณาการอนุรักษ์มรดกทางภูมิศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

สุชญา จันแสง และมัลลิกา ธรรมจริยาวัฒน์ (2561) ได้ทำการศึกษาความประทับใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวบรรพชีวิน “อุทยานธรณีโคราช (Khorat Geopark)” จังหวัดนครราชสีมา โดย

ในการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโคราชจะเน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาแบบยั่งยืน ซึ่งจะทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์มรดกทางธรณีวิทยาในท้องถิ่นทั้งในรูปแบบอาชีพบริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้นการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตร หัตถกรรมของท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ รวมทั้งงานอาชีพใหม่ ที่เกิดจากการลงทุนในโครงการต่าง ๆ ด้วยความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในด้านของที่ระลึกมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเป็นสินค้าที่ช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้ โดยสินค้าที่นำมาจำหน่ายสามารถหาได้ทั่วไปในชุมชน และราคาไม่แพงเหมาะสมกับปริมาณที่ได้รับ

ภัสรา จิกคำ (2561) ได้ศึกษาเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการอุทยานธรณีสตูลสู่อุทยานธรณีโลกแห่งแรกของประเทศไทยที่ขับเคลื่อนการบริหารราชการแบบล่างขึ้นบน หรือ Bottom up ริเริ่มจากประชาชน ร่วมกับหน่วยปกครองระดับท้องถิ่น เนื่องจากการขับเคลื่อนอุทยานธรณีสตูลมีลักษณะทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ จนทำให้ประสบความสำเร็จเป็นสมาชิกอุทยานธรณีโลกที่ได้รับการรับรองจากองค์การยูเนสโก จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้เห็นว่าการขับเคลื่อนงานสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการปกครอง Governance โดยดำเนินการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม Participation Governance และขับเคลื่อนไปสู่การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือ Collaborative Governance โดยมีผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งมีการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามที่องค์การยูเนสโกกำหนด จึงเป็นการทำงานในลักษณะ Multi-Level Governance ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก อีกทั้งยังได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยเสนอให้ภาครัฐใช้เครือข่ายความร่วมมือของอุทยานธรณีสตูลเป็นต้นแบบในการบริหารการปกครองโดยเฉพาะงานด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน เน้นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นที่มีความพร้อมเปิดโอกาสให้มีอำนาจในการตัดสินใจ กำหนดทิศทางและการดำเนินการนโยบายตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้ความรู้ความชำนาญ และทุนทรัพยากรที่มีอยู่ขับเคลื่อนงานจากล่างขึ้นบน อีกทั้งคอยสนับสนุนทั้งทางด้านข้อมูลและนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน สนับสนุนงบประมาณ และมีหน้าที่กำกับดูแลอยู่ห่าง ๆ สำหรับ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ควรมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้ไปถึงระดับ Empower ในการมอบอำนาจตัดสินใจให้ประชาชน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง โดยภาครัฐต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชน มีหน้าที่ที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวก อีกทั้งการกำหนดแผนแม่บทในการขับเคลื่อนงานอุทยานธรณีสตูล เพื่อรักษาสถานะของอุทยานธรณีโลก ควรเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้น

สุภาวดี ทวีบุรุษ (2561) ทำการศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิง
 ธรณีวิทยาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรณี จังหวัดสตูล โดยภาพรวม พบว่า
 ผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา 5 อำเภอ ในพื้นที่อุทยาน
 ธรณีสตูล มีความคิดเห็นต่อศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่เป็นมิตรกับ
 สิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล โดยภาพรวมทั้ง 3 องค์ประกอบ อยู่ในระดับปานกลาง
 ได้แก่ องค์ประกอบ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยว และความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย องค์ประกอบ
 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว องค์ประกอบ 3 การจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
 สำหรับแหล่งที่มีศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
 ในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากนั้นผู้วิจัยได้นำผลวิจัยมาจัดทำเส้นทาง
 ท่องเที่ยวสองเส้นทาง ได้แก่ เส้นทางการท่องเที่ยวที่ 1 กำหนดการเดินทาง One day trip และ
 เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 กำหนดการเดินทาง 2 วัน 1 คืน ผลการวิเคราะห์พบว่า จุดแข็งของ
 เส้นทางท่องเที่ยวทั้งสองเส้นทางคือ แหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความ
 ความสะดวกในการเข้าถึง มีเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ เน้นการจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร
 และสิ่งแวดล้อม ทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวรองได้เป็นอย่างดี
 มีความน่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติและทรัพยากร
 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละ
 เส้นทางท่องเที่ยว สำหรับจุดอ่อนที่สำคัญคือ แหล่งท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางน้อยและ
 ค่อนข้างเก่า ป้ายไม่ชัดเจน รวมถึงขาดการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก บริเวณเส้นทางเดิน
 เข้าส่วนตัวธรณี เช่น ห้องน้ำ ถึงขยะ และสถานที่จอดรถ มีไม่เพียงพอสำหรับการรองรับ
 นักท่องเที่ยวหากเข้ามาจำนวนมาก อุปสรรค คือ ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่าง
 จริงจัง แหล่งท่องเที่ยวบางแหล่งมีข้อจำกัดด้านการเข้าชม ตลอดจนขาดอาสาสมัครด้านการ
 ท่องเที่ยว รวมถึงการขาดงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์
 ต่าง ๆ สำหรับขยายจำนวนนักท่องเที่ยว 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่เป็นมิตรกับ
 สิ่งแวดล้อมภายในอุทยานธรณีสตูล บางแหล่งยังมีศักยภาพต่ำที่ควรพัฒนา หน่วยงานภาครัฐ
 หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับปรุง พัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพ
 สูง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวมีความ
 ประทับใจ เมื่อเข้ามาเยือน 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการจัดกิจกรรม จัดอบรมให้
 ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและผลกระทบด้านบวกและลบ รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นใน
 สังคม ชุมชน และการดูแลรักษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่ง

ท่องเที่ยว และ 4) หน่วยงานภาครัฐควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปดำเนินการปรับปรุง และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวรวมถึงการจัดทำเอกสารและคู่มือแนะนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในพื้นที่อุทยานธรณีสตูล

Jaruwan (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการร่วม: การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในอุทยานธรณีสตูล (Co-Management: The Empowerment of Community Strength for Tourism Management in Satun UNESCO Global Geopark) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล และเพื่อพัฒนาการจัดการร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในอุทยานธรณีสตูล ซึ่งกระบวนการจัดการร่วม ประกอบด้วย

1. ขั้นเตรียมผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งนำไปสู่การจัดการกระบวนการถ่ายทอดเพื่อเกิดการเรียนรู้ในอุทยานธรณีโลกสตูล ซึ่งจัดได้ว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญทั้งทางด้านธรณีวิทยา ด้านวัฒนธรรม โบราณสถาน และด้านนิเวศวิทยา สิ่งเหล่านี้จะต้องถูกถ่ายทอดไปยังชุมชน เป็นการเตรียมคนในชุมชนและเป็นการพัฒนาขั้นพื้นฐานในชุมชนเป็นการเตรียมคนในชุมชนและเป็นการพัฒนาศักยภาพ

2. ขั้นแผนงานและข้อตกลงร่วมกันในการจัดการร่วม ร่วมเสนอแผนชุมชนศึกษาทรัพยากรขั้นพื้นฐานในชุมชน นำไปสู่การร่วมพัฒนาทางเลือกและกิจกรรมการจัดการร่วมของชุมชน เพื่อจัดทำข้อตกลงร่วมกัน

3. ขั้นสู่การปฏิบัติ ในลักษณะภาคีเครือข่ายระหว่างชุมชน และหน่วยงานภาครัฐที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูลและร่วมผลประโยชน์ และสุดท้ายร่วมกันประเมินผล และเป็นช่องทางที่ทำให้ชุมชนหรือกลุ่มชุมชนได้มีการพัฒนาในข้อดี ปรับปรุงในข้อด้อยของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม

ณัฐพรรณ พวงยะ (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จังหวัดเพชรบูรณ์ ประเทศไทย โดยได้ทำการศึกษาแหล่งธรณีวิทยาภาคสนามทั้งหมด 19 แหล่ง ซึ่งผลการศึกษาวิจัยได้สรุปออกมาจำนวน 10 แหล่ง คือ แหล่งฟอสซิลฟิวซิลินิด สำนักสงฆ์เต็มลิบ ถ้ำใหญ่น้ำหนาว แหล่งฟอสซิลบ้านโชน ถ้ำถ้ำสมบัติ เลยต้น ผารอยตีนอาร์โคซอร์น้ำหนาว น้ำตกตาดใหญ่ แคนยอนน้ำหนาว ผาแดง และน้ำตกธารทิพย์ การจัดเส้นทางการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น เส้นทางการท่องเที่ยวตามยุคทางธรณีวิทยา เส้นทางท่องเที่ยวตามหมวดหมู่ทรัพยากรธรณีวิทยา เส้นทางท่องเที่ยวตามฤดูกาล เส้นทางท่องเที่ยวตามน้ำหนาว และการเพิ่มแผนที่แหล่งวัฒนธรรมเข้าไปในการท่องเที่ยวทางเลือก

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จังหวัดเพชรบูรณ์ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับนโยบายและงบประมาณจัดสรร รวมถึงความร่วมมือจากผู้คนในท้องถิ่น โดยคุณสุพรรณ พวงยะ (2563) ได้เสนอการจัดการ 4 ประเภท คือ การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการชุมชน การจัดการข้อมูล และการจัดการการตลาด อีกทั้งผู้วิจัยยังได้มีข้อเสนอแนะ แบ่งเป็น 2 มิติ ได้แก่ 1) มิติของการทำงานวิจัย ไม่มีการศึกษาตัวอย่างทางธรณีวิทยาเชิงห้องปฏิบัติการ ซึ่งอาจมีประโยชน์ต่ออุทยานธรณีและการพัฒนาในอนาคต และ 2) มิติของพื้นที่ศึกษาในพื้นที่ อุทยานธรณีเพชรบูรณ์ ไม่มีนักธรณีวิทยาประจำการ ซึ่งจะช่วยให้การสำรวจพื้นที่สะดวก เพิ่มขึ้น

ปรมิตา พันธุ์วงศ์, นาฏสุดา ภูมิจำนง และโทมัส นิล สัจวัต (2563) ได้รายงานกิจกรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์โดยชุมชนในอุทยานธรณีโลกสตูล โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการอุทยานธรณีสตูล มีรูปแบบคณะกรรมการที่องค์ประกอบ ส่วนมากมาจากภาครัฐ ซึ่งอาจไม่มีความคล่องตัวกับการบริหารร่วมกับชุมชนในพื้นที่ อีกทั้ง งบประมาณควรจะต้องมีความชัดเจนว่ามาจากงบประมาณส่วนใด และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรณีวิทยาโดยทางคณะกรรมการอุทยาน ฯ ต้องมีการจัดการให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวอุทยานธรณีสตูลเข้าสู่ระดับโลก

2. องค์ความรู้ของอุทยานธรณีสตูล เช่น หลักฐานทางธรณีวิทยา หินยุคต่าง ๆ ฟอสซิล แผ่นดินสตูล โครงสร้างหิน ถ้ำต่าง ๆ เป็นต้น

3. การพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิต เช่น การวิจัยในการแปรรูป การเพิ่มมูลค่า การขอการรับรองผลิตภัณฑ์เฉพาะถิ่น สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนที่ประกอบกิจการเหล่านี้ได้รับประโยชน์และนำความรู้เหล่านี้ไปสร้างเป็นเรื่องเล่าให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เพิ่มเติมและมีความสุขกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีสตูล

4. ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ยังมีข้อจำกัด อย่างมาก ได้แก่

4.1 มัคคุเทศก์ท้องถิ่นยังต้องการความรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ที่จะอธิบายให้กับ นักท่องเที่ยว และยังไม่สามารถที่จะมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติมกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว แต่ละแหล่ง

4.2 การประชาสัมพันธ์อุทยานธรณีสตูลยังอยู่ในวงแคบ จึงเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่นักท่องเที่ยวยังไม่ทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในอุทยานธรณีสตูล

4.3 การสร้างเครือข่ายในการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีสตูลยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร ซึ่งในอนาคตหากมีการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานระดับพื้นที่ และดึงภาคเอกชนเข้ามาเป็นเครือข่ายอาจจะทำให้เกิดการจัดการด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีสตูลมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและยกระดับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

5. กลยุทธ์ในการพัฒนา ประกอบด้วย กลยุทธ์คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี ถ้ำ และผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีทั้งกลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน กลยุทธ์เชิงรับ

6. การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับถ้ำ เพื่อเป็นสื่ออีกด้านหนึ่งที่จะทำให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้ทบทวนความเข้าใจเกี่ยวกับถ้ำ และนักท่องเที่ยวสามารถใช้คู่มือดังกล่าวในการเที่ยวชมและเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น โดยคู่มือจะต้องมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยหรือเพิ่มเติมเนื้อหาให้ครอบคลุม หรือมีการจัดทำในรูปแบบของคิว-อาร์โคด หรือจัดทำเสียงบรรยาย และให้นักท่องเที่ยวพกพาและนำกลับมาคืนเมื่อสิ้นสุดการเที่ยวชม

สำหรับข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้เสนอแนะเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ 1) การกระตุ้นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอุทยานธรณีผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ไปทั้งในและต่างประเทศ 2) ด้านการบริหารจัดการควรเพิ่มช่องทางให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งมากขึ้น 3) ควรหาช่องทางในการระดมทุนหรือมีการตั้งเป็นกองทุนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 4) ควรจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งโดยที่ไม่ได้มาที่ศูนย์อำนวยความสะดวกของอุทยานธรณีสตูล 5) การให้ความรู้แก่มัคคุเทศก์ท้องถิ่นในแต่ละแหล่งมีความสำคัญมาก เพื่อที่จะมีหน้าที่ทั้งการเป็นมัคคุเทศก์พาเที่ยวชมและการให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับนักท่องเที่ยว และ 6) การพัฒนาสื่อสำหรับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในหลายรูปแบบและหลายภาษา และนำเสนอสื่อหลายช่องทางโดยเฉพาะช่องทางออนไลน์

เฉลิมเกียรติ นวลปาน และสีบพงศ์ สุขสม (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล ซึ่งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวและเกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ผ่านมานั้นยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ สาเหตุหนึ่งมาจากการขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของผู้รับผิดชอบดูแลและบริหารแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ทำให้เกิดผลด้านความเสื่อมโทรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมไม่ได้มาตรฐาน ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การท่องเที่ยวของโลกที่เปลี่ยนแปลง ประกอบกับหลายประเทศได้มีการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้มีองค์ประกอบเหมาะสมต่อความเปลี่ยนแปลงและเป็นสากลมากยิ่งขึ้น (กนกพร นิมพล, 2559)

แม้จังหวัดสตูลจะมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่หลากหลายและน่าสนใจประกอบกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล เร่งพัฒนาจุดดึงดูดของจังหวัด มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้เข้มแข็ง โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวชุมชน การเพิ่มขีดความสามารถบุคลากร และเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการแก่ผู้ประกอบการ ยกกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้าที่ระลึกที่เป็นอัตลักษณ์ และการพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว นั้นจากรายงานยังประสบปัญหาไม่ได้มาตรฐาน ประชาชนและนักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ณัฐวรา สะอา, 2558)

แนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยจะส่งผลทางบวกต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นจากรายได้หลัก บางรายมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากรายได้ที่ได้รับจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จนกลายเป็นรายได้หลักของครอบครัว นโยบายดังกล่าวสนับสนุนให้ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้ประชาชนพื้นที่ได้ร่วมกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รู้สึกหวงแหนแผ่นดิน และทรัพยากรอันเป็นแหล่งรายได้หลักของคนในพื้นที่ดังนี้

1. ให้ภาคเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมที่จัดขึ้นเพื่อร่วมกันบริหารจัดการการท่องเที่ยว
2. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้เข้มแข็งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวชุมชน
3. การเพิ่มขีดความสามารถบุคลากรและเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการแก่ผู้ประกอบการ
4. การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้าที่ระลึกที่เป็นอัตลักษณ์และพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
5. ให้กรมป่าไม้เจ้าหน้าที่อุทยานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยาน
6. เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมเสวนาเสนอแนะคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวจัดทำแผนการจัดการการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัด

7. เพื่อให้การบริหารจัดการสามารถดำเนินการได้ไปในทิศทางเดียวกัน ทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูล พบว่า มีการจัดการการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูล เช่น การอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าพักการให้บริการตามมาตรฐานของโรงแรมและที่พัก รวมทั้งการปรับปรุงและสร้างสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่พัก และสนับสนุนการมีส่วนร่วมให้ประชาชนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากขึ้น มีการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยประชาชนในชุมชนร่วมจัดการด้วย นอกเหนือจากนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูลยังมีการจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย มีการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มอำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยวโดยตรงจากประชาชนในพื้นที่

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณโรงแรม และมาตรการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว นำไปสู่การพัฒนาการให้บริการที่ประทับใจ ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น เมื่อมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น ธุรกิจที่พักโรงแรมก็ได้รับประโยชน์จากตรงนี้ด้วย พร้อมทั้งประชาชนในพื้นที่เกิดรายได้จากการขายสินค้าที่ระลึก ของฝาก เกิดการสร้างรายได้ของชุมชนที่ยั่งยืน (ผู้ประกอบการธุรกิจรีสอร์ท, 2563)

การจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานธรณี มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่บ่อยครั้ง เปิดโอกาสให้เยาวชนและผู้สูงอายุที่สนใจได้เข้าร่วมกิจกรรม มีการสนับสนุนการผลิตสินค้า ของฝากที่ระลึก และเน้นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งการอำนวยความสะดวกในการนำนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมอุทยาน (ประธานชุมชน, 2563)

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานสตูลจะเป็นการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยการให้การมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยปัจจุบันยังขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน มีผลมาจากอุทยานธรณีสตูลระบบการบริหารจัดการและระบบการให้บริการยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน และอีกสาเหตุหนึ่งเกิดจากการจ้างงานในชุมชนน้อย ทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่หันออกไปทำงานที่อื่น ไม่ได้รับความสนใจในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว

ชุมชนมีศักยภาพและมีความต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดใจจากนักท่องเที่ยว ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเริ่มจากการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบน

มีการวางแผนบริหารจัดการดำเนินการอย่างเป็นระบบจากหน่วยงานภาครัฐในกำหนดแนวทาง และวางแผนในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน (หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ และคณะ, 2563)

การกำหนดทิศทางบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงาน เอกชนและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น และผู้ประกอบการการท่องเที่ยวมีผลโดยตรงต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (รัศมี อ่อนปรีดา, 2561)

ทั้งนี้ เฉลิมเกียรติ นवलปาน และสีบพงศ์ สุขสม (2564) ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการ พัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยว ต้องเปิดโอกาสให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ประเด็นที่ 2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา จังหวัด และอบรมเผยแพร่วิชาการเทคโนโลยีและข่าวสารต่าง ๆ

ประเด็นที่ 3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่ออำนวยความสะดวก แก่ทุกกลุ่ม

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาสินค้า บริการมุ่งเน้น นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว การป้องกันและรักษาความปลอดภัย พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อ ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

ธนุวัต สุวรรณวงศ์ (2564) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยาน ธรณีโลกสตูล เพื่อยกระดับการพัฒนาพื้นที่จังหวัดสตูลภายใต้ความร่วมมือของหน่วยงาน ภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งจากการประกาศให้เป็นอุทยานธรณีโลกของอุทยานธรณีสตูล ส่งผล ให้เกิดการกระตุ้นในเชิงการท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภายใต้การประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ รู้จักไปทั่วโลกของทางยูเนสโก จึงเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงภาคประชาชน ในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ทั้งการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว แผนการบริหารจัดการ การให้ความรู้ การสร้างมรดกเทศกในพื้นที่ การส่งเสริมอาชีพ และที่สำคัญ คือ การตลาดการท่องเที่ยว เพื่อประชาสัมพันธ์และรองรับนักท่องเที่ยวจากทั่ว มุมโลกที่ต้องการมาสัมผัสอุทยานธรณีโลกสตูล ดังเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ท่องเที่ยวในจังหวัดสตูลที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยปี 2560 ก่อนจะมีการประกาศให้เป็น อุทยานธรณีโลกสตูล มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ อยู่ที่ 1,412,245 คน มีรายได้ 8,030 ล้านบาท และภายหลังได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานธรณีโลกสตูล ในปี 2561 มีจำนวนนักท่องเที่ยวรวมอยู่ที่ 1,531,300 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยว 9,101 ล้านบาท

แนวทางในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย พบว่า 1) ความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อปัจจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านบุคลากรและด้านราคาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว 3) แนวทางในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย คือ ควรยกระดับแผนการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยมีการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวและบูรณาการการสื่อสารการตลาด การส่งเสริมการขาย และการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์

สำหรับศักยภาพทางด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูลอยู่ในระดับสูง ภายใต้อุปสรรคที่มีชื่อเสียง ความมีคุณค่าที่มีความสวยงาม และมีลักษณะเด่นในตัวเอง โดยสามารถแบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยว 4 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย เช่น ถ้ำภูผาเพชร ถ้ำเจ็ดคด ถ้ำเลสเทโกดอน น้ำตกวังสายทอง 2) ประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล หมู่เกาะ เช่น เกาะอาดัง หาดกรวดหินงาม เกาะหลีเป๊ะ 3) ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ เช่น ลำดับชั้นหินเขาน้อย เขตข้ามกาวเวลา และ 4) ประเภทแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต เช่น ชาวmani (เงาะป่า) ส่วนปัญหาของการเสริมสร้างศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ เรื่องของการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูลในภาพรวมมีทั้งหมด 7 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านผลิตภัณฑ์ (Product) เพราะมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความสมบูรณ์ทางธรณีวิทยาและวัฒนธรรมท้องถิ่น รองลงมาคือด้านบุคลากร (People) ที่มีความสามารถในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ลำดับถัดมา คือ ด้านช่องทางการจำหน่าย (Place) ด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ด้านราคา (Price) ด้านกระบวนการให้บริการ (Process) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เช่น ความหลากหลายของสื่อประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขายจากผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

สำหรับข้อเสนอแนะนั้น ดนุวัต สุวรรณวงศ์ (2564) ได้มีความเห็นว่าควรใช้โอกาสในการเป็นอุทยานธรณีโลกสตูล มาเป็นกลไกในการยกระดับการพัฒนาพื้นที่โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนผ่านการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

วันชพร จันทรักษา (2558) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเส้นทางสายมรดกโลก (สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร) ผลการวิจัยพบว่า 1) อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่อการเป็นแม่ข่ายเพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวแม่ข่ายทั้ง 3 นี้ จัดอยู่ในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มีปัจจัยความพร้อมด้าน สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด 2) นอกจากแหล่งท่องเที่ยวแล้ว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวอีก 6 ประการ ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก สถานีบริการเชื้อเพลิง สถานพยาบาล และสถานี ตำรวจ ตามลำดับ และเลือกใช้โทโปโลยีแบบเมช (Mesh Topology) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระบบ เครือข่ายคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้เพื่อการคำนวณหาจำนวนทางเลือกเส้นทางท่องเที่ยวใน เครือข่ายการท่องเที่ยว และ 3) รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเส้นทางสาย มรดกโลกเป็นการบริหารจัดการแบบ POLCVC โดยประยุกต์มาจากหลักการบริหารจัดการ แบบ POLC ซึ่งเป็นการบริหารจัดการแบบทั่วไป คือ P=การวางแผน (Planning) O=การจัดองค์การ (Organizing) L=ภาวะผู้นำ (Leading) C=การควบคุม (Controlling) ส่วน POLCVC เป็นการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยวในเครือข่ายเพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน จึงต้องเพิ่ม JV=กิจการ ร่วมค้า (Joint Venture) เป็นการบริหารจัดการแบบประโยชน์ร่วมกันระหว่างท้องถิ่นต่อท้องถิ่น ที่เป็นเจ้าของพื้นที่แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว และ C=ชุมชน (Community) เป็นการบริหาร จัดการที่คำนึงถึงผลประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน จึงเกิดเป็น รูปแบบ POLCJVC

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว

ปาริฉัตร วงษ์พาณิช (2546) ได้ศึกษาเรื่องการจัดเส้นทางในการศึกษาธรรมเพื่อการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา ป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหนด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง พบว่า เป็นเส้นทางที่มีคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นผู้นำเดินศึกษา ธรรมชาติ เพราะเนื้อหาและการสื่อความหมายเป็นการดำเนินวิถีชีวิตของคน ในชุมชนที่พึงพิง ธรรมชาติและสอดคล้องกับความเชื่อต่าง ๆ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับพื้นที่ป่าเพื่อให้นักท่องเที่ยว หรือผู้ศึกษาธรรมชาติเข้าใจจะสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดี ส่วนกลุ่มองค์กรภายในชุมชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวมี 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม คณะกรรมการป่าชุมชนฝ่ายสัมพันธ์ กลุ่มสถานวัดและกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนฝ่าย บริหาร แต่ละกลุ่มนั้นมีความแตกต่างในการมีส่วนร่วม โดยกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนฝ่าย บริหารมีส่วนร่วมในทุกะดับในการมีส่วนร่วม ส่วนอีก 2 กลุ่ม มีระดับบางระดับเท่านั้น ในการ มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม 3 กลุ่ม เป็นผลจากเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกของชุมชน เงื่อนไข ภายในที่สำคัญได้แก่ มีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ทางเครือข่าย ส่วนเงื่อนไขภายนอกจะเป็นการส่งเสริม

ให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ การที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจ ศึกษาในการเข้ามาท่องเที่ยว ศึกษานหรือรวมทั้งการทำวิจัย

นิภาวรรณ ปิ่นแก้ว (2551) ได้ศึกษาเพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอ เมืองจังหวัดเพชรบุรี พบว่า จังหวัดเพชรบุรีมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง โดยเฉพาะทรัพยากร ด้านประวัติศาสตร์และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยได้เสนอเส้นทาง 5 เส้นทาง ของการท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้ 1) เส้นทางชมงาน ศิลป์ถิ่นช่างเมืองเพชร 2) เส้นทางเยี่ยมเยือน วัด วัง สถาปัตยกรรม และโบราณสถาน 3) เส้นทางเลาะเลีย่ว เที่ยวธรรมชาติแวะชายหาด เจ้าสำราญ 4) เส้นทางนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองเพชรและเส้นทางสุดท้าย คือ เส้นทางเยี่ยมชม วิถีชีวิตกิจกรรม ย่านของฝากเมืองเพชร โดยเส้นทางทั้ง 5 นี้ นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัส กับการท่องเที่ยวแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการชมลวดลายปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง งานวิจัยดังกล่าว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รวบรวมผลงานของฝีมือครูช่างเมืองเพชรไว้อย่างมากมายและน่าสนใจ อีกทั้งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับฝีมือความสวยงามของสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย อุทยาน ประวัติศาสตร์ การชมชายหาดทิวทัศน์ที่สวยงามแปลกตา นอกจากนี้ยังได้นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่เมืองเพชร เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตัวนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในที่แห่งนี้ นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังได้เส้นทางเยี่ยมชมวิถีชีวิต กิจกรรม ย่านของฝากเมืองเพชรซึ่งเป็น เส้นทางที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของฝากประชาชนคนเมืองเพชรและสามารถเลือกซื้อของฝากของที่ระลึก สถานที่ที่น่าสนใจได้

สุประภา สมนัภพงษ์ (2560) ได้ศึกษาแนวโน้มและตลาดการท่องเที่ยว 4.0 ประเทศไทย ว่าเน้นด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการด้านการท่องเที่ยว และตลาดท่องเที่ยว เกิดเป็นกลุ่มธุรกิจผู้ประกอบการสตาร์ทอัพ (Startup) ด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและความคิด สร้างสรรค์ให้กับผู้ประกอบการแหล่งทุนหรือหน่วยงาน ภาครัฐที่สนับสนุน เกิดเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวโซโลโม (So Lo Mo) ซึ่งมาจากคำว่า Social Local หรือ Location และ Mobile ที่ใช้เทคโนโลยีในการท่องเที่ยวด้วย ตนเอง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ มีการจัดการวางแผนด้วยตัวเองแบบอิสระ (DIT-Domestic Independent Tourism) และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลุ่มที่มาเที่ยวด้วยตนเอง แบบอิสระ (FIT-Foreign Independent Tourism) มีการจัดการวางแผนด้วยเองทุกอย่าง ทำให้ เกิดการตลาดท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เน้นการตลาดออนไลน์ (Digital Marketing) ซึ่งถือว่าเป็น การตลาดสังคมออนไลน์ (Social Media Marketing) ที่เป็นการเปิดกว้างทางความคิด การมี ส่วนร่วม และยังเป็นการยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลด้วย มีการพัฒนาเทคโนโลยี การสื่อสารที่ทำให้ลูกค้ามีการติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้ ตลอดจนการค้นหาข้อมูลซื้อขายสินค้า

และบริการที่ไร้พรมแดน ด้วยการเชื่อมโยงการตลาดแบบออนไลน์ (Online), ออฟไลน์ (Offline) และการบริหารช่องทางในการเข้าถึงลูกค้า (Omni Channel) ส่งผลให้ผู้ประกอบการยุคนี้ สามารถวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องในการทำการตลาดรูปแบบใหม่และสอดคล้องกับแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ณัฐชยา ธรรมสิทธิรักษ์ (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์ส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไปท่องเที่ยวในประเทศ กรณีศึกษากลุ่มประชากรวัยทำงาน ที่มีต่อการตัดสินใจไปท่องเที่ยวในประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 25-44 ปี การศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้เฉลี่ย 15,001-20,000 บาทต่อเดือน ในส่วนของกลยุทธ์ส่งเสริมการตลาด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมการขาย พบว่า การลดราคา มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.39 และมีระดับความสำคัญมาก ต่อมาในด้านการโฆษณา พบว่า การโฆษณาผ่านวีวจากบุคคลที่เคยไป บนเว็บไซต์ อาทิ facebook pantip มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.35 และมีระดับความสำคัญมาก ในส่วนของด้านการใช้พนักงานขาย พบว่า การขายโดยผ่านช่องทางออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 3.73 และมีระดับ ความสำคัญมาก ส่วนสุดท้าย คือ ด้านการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ พบว่า การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านการตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือผ่านทาง อินเทอร์เน็ต สังคมออนไลน์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 3.83 และมีระดับความสำคัญมาก และ กลยุทธ์ส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวทุกตัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไปท่องเที่ยวในประเทศที่ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.5

สรัญญา จุฑานิล (2556) ได้ทำการศึกษาการบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพบว่า กระบวนการบริหารงานในรูปแบบเครือข่ายของสถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) ด้านยุทธศาสตร์มีการขับเคลื่อนไปตามแผนขององค์กร 2) ด้านการออกแบบเครือข่าย มีโครงสร้างการบริหารงานภายใน และโครงสร้างระหว่างหน่วยงานที่มีรูปแบบเครือข่ายที่คล้ายกัน 3) ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย ให้มีความสำคัญกับการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยประสานงานเชื่อมโยงกับเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 4) ด้านการสร้าง ความน่าเชื่อถือ มีการสร้างแรงจูงใจ เพื่อผลักดันให้เกิดความต้องการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย มีการสร้างความไว้วางใจผ่านกิจกรรมที่สมาชิกในเครือข่ายได้เรียนรู้ร่วมกัน และหาวิธีจัดการที่เหมาะสมในการลดความเสี่ยงในระดับที่ยอมรับได้ 5) ด้านการปฏิรูปทรัพยากรมนุษย์ มีการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายดียิ่งขึ้น สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานในรูปแบบเครือข่าย พบว่า วิธีทำงานของระบบ

ราชการไม่สอดคล้องกันในบริบทของการทำงานเป็นเครือข่าย ทำให้เกิดความล่าช้า ทำให้การดำเนินงานไม่ราบรื่น การติดต่อสื่อสารและสื่อความเข้าใจไม่ตรงกัน ปัญหาเกี่ยวกับความไว้วางใจระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวบ้าน ปัญหาบุคลากรในการปฏิบัติงานที่ขาดความรู้ความเข้าใจในบริบทของการบริหารเครือข่าย รวมถึงบุคลากรปฏิบัติงานมีไม่เพียงพอ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

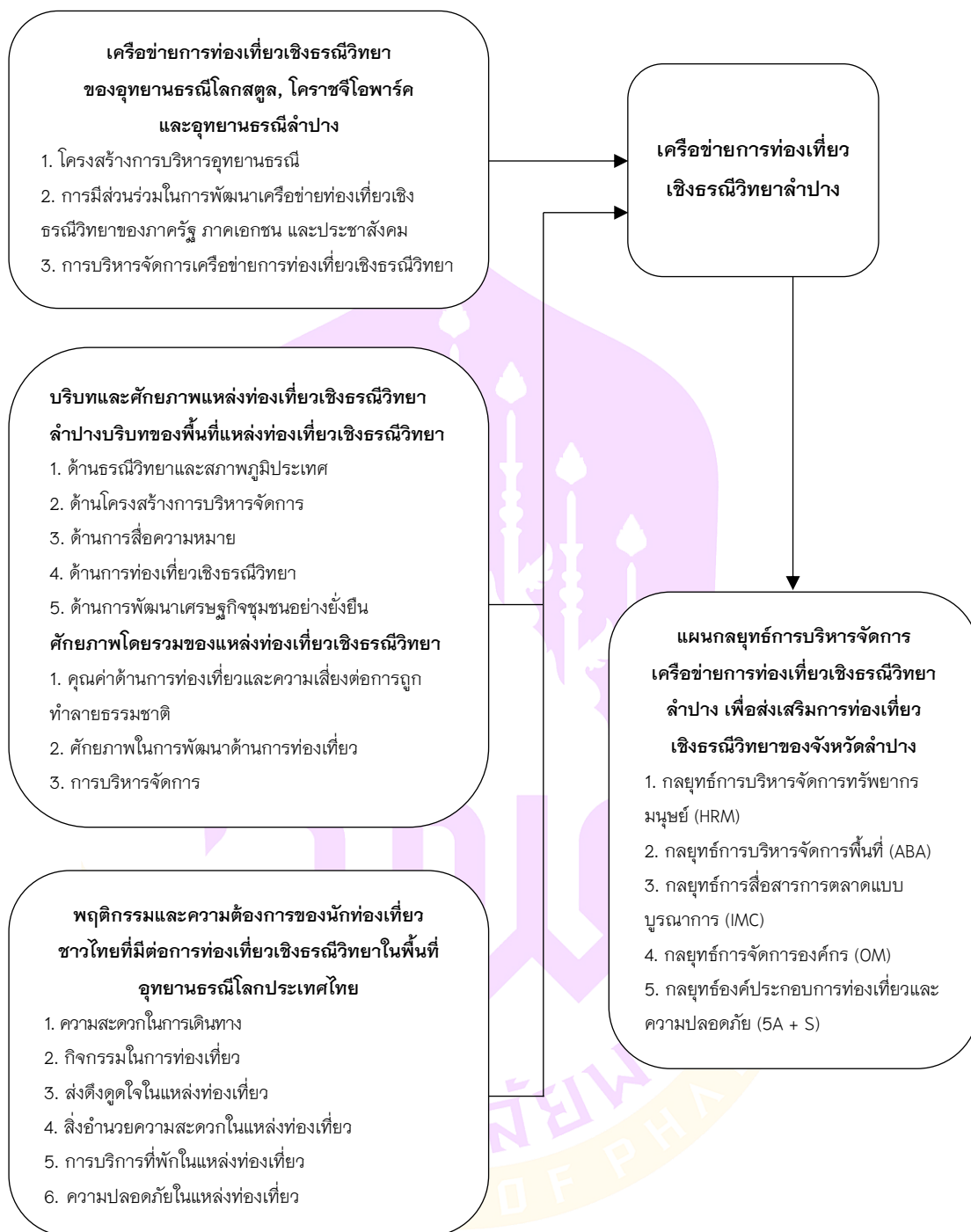
ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในประเทศไทย พบว่า ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งอุทยานธรณีในประเทศไทยหลายแห่ง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และมีเพียงสองแห่งที่เป็นอุทยานธรณีระดับโลก คืออุทยานธรณีโลกสตูล และโคราช จีโอพาร์ค ผู้วิจัยจึงมองไปที่จังหวัดลำปาง เนื่องจากข้อมูลการศึกษาทราบว่า จังหวัดลำปางได้ประกาศจัดตั้งอุทยานธรณีสันกำแพง เป็นอุทยานธรณีระดับท้องถิ่น และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานอุทยานธรณีสันกำแพงเรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่เกิดการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีสันกำแพงอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าหากจังหวัดลำปางมีรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จะส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางเกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทำให้ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว และกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด สร้างรายได้และอาชีพด้านการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดลำปาง การให้ได้มาซึ่งรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีสันกำแพงที่เหมาะสมนั้น ผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนความสำเร็จจากเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสตูล และโคราชจีโอพาร์ค รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของอุทยานธรณีสันกำแพง เพื่อนำมาปรับใช้และพัฒนาเป็นรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีสันกำแพง โดยมุ่งเน้นถอดบทเรียนในประเด็นโครงสร้างการบริหารอุทยานธรณีสันกำแพงมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทั้งหมดนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการออกแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีสันกำแพง

สำหรับรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีสันกำแพงที่เหมาะสม ผู้วิจัยมีแนวคิดว่าจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยมีอุทยานธรณีสันกำแพงเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงการดำเนินงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เพื่อให้เกิดภารกิจตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานในการร่วมกันขับเคลื่อนและผลักดันการท่องเที่ยวเชิงธรณีสันกำแพงให้เป็น

รูปธรรมมากขึ้น โดยที่จังหวัดลำปางถือเป็นหน่วยงานที่ดูแลภาพรวมของทั้งจังหวัดเพื่อให้เกิดการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

สุดท้ายคือ แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ เนื่องจากถ้าหากมีการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีลำปางได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางของอุทยานธรณีลำปางไปสู่ระดับประเทศและระดับโลกได้ในอนาคต จากแนวความคิดที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ประกอบด้วยทฤษฎีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทฤษฎีการบริหารจัดการพื้นที่ ทฤษฎีการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ทฤษฎีการจัดการองค์กร และทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยวและความปลอดภัย เมื่อได้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางแล้ว ผู้วิจัยจึงได้มีการกำหนดพันธกิจเพื่อให้ทุกภาคส่วนดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ สำหรับการกำหนดพันธกิจในการดำเนินงานของทุกภาคส่วนนั้น ผู้วิจัยได้นำผลค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00 จากประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายธรรมชาติ ด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการ มาประกอบกับผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางถึงบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ในประเด็น ด้านธรณีวิทยาและสภาพภูมิประเทศ ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านการสื่อความหมาย ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ร่วมกับผลการศึกษาความต้องการในระดับมากถึงมากที่สุดของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดพันธกิจของกลยุทธ์ต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่องการพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง ดังนี้



ภาพ 10 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปางมีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง 2) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย 3) พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และ 4) พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง
2. วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย
3. วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง
4. วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 4 พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

1. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Informants)** การศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1 นี้ ผู้วิจัยได้มีเกณฑ์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มประชากรเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง (รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคผนวก ง) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังกลุ่มประชากรเป้าหมายที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารของหน่วยงานที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งธรณีวิทยาไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการ

ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ จำนวน 8 คน ประกอบด้วย (โดยมีการกำหนดรหัสผู้ให้ข้อมูล ในตาราง 4)

- 1.1.1 ตัวแทนจากสำนักงานทรัพยากรธรณีวิทยา เขต 1 ลำปาง
- 1.1.2 ตัวแทนจากคณะทำงานอุทยานธรณีสัมภวณิลำปาง
- 1.1.3 ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
- 1.1.4 ตัวแทนจากหอการค้าจังหวัดลำปาง
- 1.1.5 ตัวแทนจากสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง
- 1.1.6 ตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผาก้าน ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะะ จังหวัดลำปาง
- 1.1.7 ตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผาหอบ ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะะ จังหวัดลำปาง
- 1.1.8 ตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผาหอบ ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะะ จังหวัดลำปาง

1.2 การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มประชากรเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารของหน่วยงานที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งธรณีวิทยาไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ (รายชื่อผู้ประเมินศักยภาพในภาคผนวก ง) เพื่อทำการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางในภาพรวมจำนวน 5 คน ประกอบด้วย

- 1.2.1 ตัวแทนจากสำนักงานทรัพยากรธรณีวิทยา เขต 1 ลำปาง
- 1.2.2 ตัวแทนจากคณะทำงานอุทยานธรณีสัมภวณิลำปาง
- 1.2.3 ตัวแทนจากหอการค้าจังหวัดลำปาง
- 1.2.4 ตัวแทนจากสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง
- 1.2.5 ตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผาก้าน ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะะ จังหวัดลำปาง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายในการหาคำตอบ ได้แก่ บันทึกหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document and Archival Record) แบบประเมินศักยภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายสามารถช่วยลดอคติให้ผู้วิจัยได้ ส่งผลให้ผลการวิจัยหรือข้อค้นพบมีความเที่ยงตรงและมีคุณภาพ เพื่อให้ได้คำตอบที่แท้จริงและมีความแม่นยำ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentation) เป็นการหาคำตอบจากเอกสารผลงานวิจัย เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เอกสารข้อมูลของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ตลอดจนข้อมูลของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในประเทศไทย เพื่อให้ได้แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แบบสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure Interview) โดยแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างนี้ ข้อคำถามถูกพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เกี่ยวกับตัวชี้วัดในการประเมินตนเองของอุทยานธรณี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านธรณีวิทยาและสภาพภูมิประเทศ ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน (กรมทรัพยากรธรณีวิทยา, 2563)

แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน (รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือในภาคผนวก ง) โดยการตรวจสอบความสอดคล้องของโครงสร้างและเนื้อหาด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) ด้วยการหาค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) เพื่อยืนยันตัวแปรของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้น
 - 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้น
 - 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่เป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้น
- แล้วนำมาแทนค่าในสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือลักษณะ

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องหา
ทั้งหมด

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างนี้

ได้ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) มีค่าเท่ากับ 0.92 ซึ่งบ่งชี้ว่าเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างนี้มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ในระดับที่ใช้ได้ สอดคล้องกับ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540) กล่าวว่า หากข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 แสดงว่าข้อคำถามนั้น วัดได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แต่หากค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.50 แสดงว่าข้อคำถามนั้น วัดไม่ตรงการกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ควรปรับเปลี่ยนคำถาม และนำแบบสัมภาษณ์ มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

3. แบบประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสถิตวิทยาลำปาง ผู้วิจัย ได้ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีสถิตวิทยาลำปางทำแบบประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสถิตวิทยาลำปาง จากข้อมูลรายชื่อแหล่งธรณีสถิตวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีสถิตวิทยาของสำนักธรณีสถิตวิทยา กรมทรัพยากรธรณี (2560) ในตาราง 1 ของบทที่ 2 ประกอบด้วยแหล่งธรณีสถิตวิทยาจำนวน 23 แหล่ง แต่พบว่ามีแหล่งที่มีการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 16 แหล่ง แต่เนื่องจากเหมืองแม่เมาะ เป็นพื้นที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ และมีกรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับพื้นที่อนุรักษ์ซากหอยดึกดำบรรพ์ ทำให้เป็นข้อจำกัดในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสถิตวิทยา รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 แหล่ง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์มาจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสถิตวิทยา มาตรฐาน จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) (ภาคผนวก ก) แบ่งเป็นการประเมินศักยภาพ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย
มีเกณฑ์/ดัชนีชี้วัด ดังนี้

1. คุณค่าด้านสภาพธรณีสถิตวิทยา ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่

1.1 การสะท้อนลักษณะทางธรณีสถิตวิทยา

1.2 ความหายากหรือความโดดเด่นของแหล่งธรณีสถิตวิทยา

1.3 ความหลากหลายของรูปลักษณะตัวธรณีสถิตวิทยา

1.4 คุณค่าของการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรณีสถิตวิทยาหรือธรณีสถิตวิทยาของ

จังหวัดลำปาง

2. คุณค่าด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่
 - 2.1 ขนาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
 - 2.2 ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
 - 2.3 มีทิวทัศน์สวยงามโดยรอบตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
 - 2.4 เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว
3. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่
 - 3.1 มีตำนานหรือความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่
 - 3.2 มีพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่น
4. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่
 - 4.1 ผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
 - 4.2 การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม
 - 4.3 สภาพการถูกรบกวนจากการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชนและหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่
 - 4.4 ภัยธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการทำลายสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีเกณฑ์/ดัชนีชี้วัด

ดังนี้

1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่
 - 1.1 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว
 - 1.2 ความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และพื้นที่ข้างเคียง
2. การเข้าถึง ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่
 - 2.1 ความสะดวกของเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
 - 2.2 บ้ายบอกทาง
 - 2.3 ความสะดวกของเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
 - 2.4 ความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวหลัก
3. ความปลอดภัย ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่
 - 3.1 ความปลอดภัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
 - 3.2 ความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
 - 3.3 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติและปัจจัยอื่น ๆ
4. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่

4.1 ผู้/หน่วยงานรับผิดชอบ

4.2 ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการ มีเกณฑ์/ดัชนีชี้วัด ดังนี้

1. การจัดการ ประกอบด้วย 1 ประเด็น ได้แก่

1.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

2. การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่

2.1 การจัดการด้านภูมิทัศน์หรือความเป็นระเบียบของพื้นที่

2.2 การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด

2.3 การจัดการน้ำเสีย

2.4 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

3. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 ประเด็น ได้แก่

3.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

3.2 เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

3.3 ความพร้อมของสาธารณูปโภค

3.4 มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย

3.5 การให้บริการ

3.6 การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานอื่น ๆ

3.7 การมีส่วนร่วมของชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยในวัตถุประสงค์นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการประเมิน โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารผลงานวิจัย เอกสารข้อมูลของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ตลอดจนข้อมูลของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในประเทศไทย รวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มประชากรเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง จำนวน 8 คน โดยผู้วิจัยได้แจ้งและขออนุญาตในการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ และในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จดบันทึกการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์และจับประเด็นสำคัญ ตลอดจนตัดคำบางคำที่ไม่เหมาะสมและไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3. การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง จำนวน 5 คน เพื่อทำแบบประเมินดังกล่าว จากนั้นทำการรวบรวมแบบประเมินเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์การวิจัยด้วยเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยมุ่งเน้นการค้นหาข้อสรุปและการตีความเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การประเมินศักยภาพ เพื่อให้ได้คำตอบของบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ทั้งนี้ ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ถอดเทประหว่างการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นได้ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้สัมภาษณ์อ่านซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง

2. การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง สามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 3 การจัดการ โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด เนื่องจากเป็นแรงดึงดูดใจสำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ส่วนองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ และด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมีความสำคัญรองลงมา รายละเอียดของค่าคะแนนในแต่ละองค์ประกอบ ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าคะแนนองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน

องค์ประกอบที่	คะแนนเต็ม
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายธรรมชาติ	70
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	55
3. การบริหารจัดการ	60
รวม	185

ที่มา: คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีวิทยา สันฐาน จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553)

วิธีการให้คะแนน

การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ประยุกต์มาจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีวิทยา สันฐาน จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) โดยกำหนดหลักการให้คะแนน 2 วิธี ดังนี้

วิธีที่ 1 ให้คะแนนโดยพิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีคุณสมบัติตรงกับค่าคะแนนหรือความหมายในข้อใดมากที่สุด และให้ค่าคะแนนในข้อที่เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรได้ในข้อนั้นเพียงข้อเดียว ทั้งนี้ จะมีค่าการให้คะแนนตั้งแต่ 1 คะแนนถึง 5 คะแนน

วิธีที่ 2 ให้คะแนนโดยพิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัดข้อใดบ้าง โดยดัชนีชี้วัด 1 ข้อ จะมีค่าเท่ากับ 1 คะแนน หากไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัดใดเลย จะมีค่าเท่ากับ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรงแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ จะมีค่าเท่ากับ 0.5 คะแนน หากมีคุณสมบัติครบทุกข้อ จะมีค่าเท่ากับ 5 คะแนน

การกำหนดระดับศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยจะนำคะแนนที่ได้ไปเทียบระดับศักยภาพที่กำหนดไว้ ซึ่งระดับศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง ได้แสดงไว้ดังตาราง 3

ตาราง 3 การกำหนดระดับศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัด
ลำปาง

ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน	สัญลักษณ์
มากกว่า 148 คะแนน	ดีเยี่ยม	☆☆☆☆☆
มากกว่า 130-148 คะแนน	ดีมาก	☆☆☆☆
มากกว่า 111-130 คะแนน	ดี	☆☆☆
มากกว่า 93-111 คะแนน	ปานกลาง	☆☆
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 93 คะแนน	ต่ำ	☆

ที่มา: ประยุกต์มาจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีวิทยาชั้นฐาน จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553)

วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล และจังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2565 จำนวนทั้งสิ้น 7,621,263 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566, สื่อออนไลน์)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล และจังหวัดนครราชสีมา ขนาดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากไม่ทราบจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล จังหวัดสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากไม่มีการบันทึกสถิติไว้ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีสถิติเชิงอนุมานจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล และจังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2565 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566, สื่อออนไลน์) และวิธีวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาของ Cochran (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ที่ความคลาดเคลื่อนร้อยละ ± 5 ดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{p(1-p)z^2}{d^2}$$

เมื่อ n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

p แทน สัดส่วนของประชากรที่ต้องการ (0.5)

z แทน ความมั่นใจที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ระดับนัยสำคัญ

ทางสถิติ 0.05 มีค่าเท่ากับ 1.96 (ความเชื่อมั่นร้อยละ 95)

d แทน สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ (0.05)

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{0.5(1-0.5)(1.96)^2}{(0.05)^2}$$

$$n = \frac{0.25(3.8426)}{(0.0025)}$$

$$n = \frac{0.9604}{(0.0025)}$$

$$n = 384.16 \approx 385$$

ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูล คือ 385 คน เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจึงเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 10 ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 423 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาโดยใช้แบบสอบถามที่มีโครงสร้างแน่นอน (Questionnaire) โดยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะของคำถามปลายปิด (Close-end Questions) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือจากการค้นคว้าเอกสาร และการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) (Dickman, 1996) พฤติกรรมการท่องเที่ยว และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Kotler, 2003: 225; and Morrison, 2001: 63) (March and Woodside, 2005: 144) ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว (UNWTO, 2005); (Batra, 2008); (พัจน์พิตตา ศรีสมพงษ์, 2551) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น

โดยแบบสอบถามที่มีโครงสร้างแน่นอนนี้ ประกอบด้วย ข้อคำถาม 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และภูมิลำเนา เพื่อเป็นการวัดความเชื่อถือของข้อมูลและเป็นข้อมูลอ้างอิงในการวิจัย เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check list)

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของนักท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนครั้งที่เคยมาท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่ใช้เดินทางมาท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ในการเดินทาง ครั้งนี้ บุคคลที่เดินทางมาด้วย ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งนี้ รูปแบบการท่องเที่ยวที่ชอบมากที่สุด สิ่งที่น่าสนใจเมื่อกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และช่องทางที่ได้รับข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist)

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (5A+S) เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต 5 ระดับ โดย ศรีเพ็ญ ทรัพย์มนชัย (2555) ได้อ้างถึง Likert (1931) ว่า มาตรวัดที่ใช้เป็นมาตรวัดแบบช่วงที่สามารถบอกได้ทั้งขนาดและความแตกต่างของข้อมูลสามารถแยกแยะลักษณะเชิงคุณภาพของสิ่งที่ต้องการวัดโดยจะประมาณแต่ละกลุ่ม สามารถเรียงลำดับความมากน้อยได้ แต่ความแตกต่างระหว่างช่วงอาจจะไม่เท่ากันสำหรับการวัดค่าตัวแปรโดยใช้มาตรวัดระดับช่วงนั้น ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ตัวเลขที่ได้จะมีคุณสมบัติทางคณิตศาสตร์ สามารถนำมารวมกันแล้วใช้สถิติในการหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่ได้

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา แบบสอบถามที่มีโครงสร้าง ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาการวิจัย โดยได้ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) มีค่าเท่ากับ 0.98 ซึ่งบ่งชี้ว่าเครื่องมือนี้มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ ในระดับที่ใช้ได้ สอดคล้องกับ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540) กล่าวว่า หากข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 แสดงว่าข้อคำถามนั้น วัดได้ตรงกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย แต่หากค่าดัชนีความสอดคล้อง น้อยกว่า 0.50 แสดงว่าข้อคำถามนั้น วัดไม่ตรงกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ควรปรับเปลี่ยนคำถาม และนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยในวัตถุประสงค์นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มเลือกตัวอย่างที่มีความสะดวกในการเก็บข้อมูล โดยทำการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล จังหวัดสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 423 ชุด จากนั้นทำการตรวจสอบ

ความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้ทำการเก็บข้อมูล พบว่ามีแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จำนวน 400

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเบื้องต้น ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้การหาค่าความถี่และร้อยละ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยวข้องเชิงธรณีวิทยาของนักทองเที่ยวใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้การหาค่าความถี่และร้อยละ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักทองเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (5A+S) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) เพื่อทำการวัดความต้องการ โดยกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ดังนี้

ระดับความต้องการมากที่สุด	กำหนดให้	5	คะแนน
ระดับความต้องการมาก	กำหนดให้	4	คะแนน
ระดับความต้องการปานกลาง	กำหนดให้	3	คะแนน
ระดับความต้องการน้อย	กำหนดให้	2	คะแนน
ระดับความต้องการน้อยที่สุด	กำหนดให้	1	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ย สามารถแบ่งความหมายของระดับคะแนนความต้องการตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยมีเกณฑ์การกำหนดช่วงคะแนนดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าต่ำสุด}-\text{ค่าสูงสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5-1}{5} \\
 &= \frac{4}{5} \\
 &= 0.8
 \end{aligned}$$

การคำนวณดังกล่าว สามารถแบ่งความหมายของระดับคะแนนความต้องการของนักทองเที่ยวออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน	แปลผล
4.21–5.00	ระดับความต้องการมากที่สุด
3.41–4.20	ระดับความต้องการมาก
2.61–3.40	ระดับความต้องการปานกลาง
1.81–2.60	ระดับความต้องการน้อย
1.00–1.80	ระดับความต้องการน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2541) ดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ	P	แทน	ร้อยละ
	f	แทน	ความถี่ที่ต้องการแปลงเป็นร้อยละ
	N	แทน	จำนวนความถี่ทั้งหมด

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2541) ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2541) ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	หมายถึง	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	n	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติในการทดสอบดังต่อไปนี้

สมมติฐาน ลักษณะทางประชากรศาสตร์กับความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ ภูมิภาค) ที่ต่างกัน ส่งผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาแตกต่างกัน

สมมติฐานย่อย อายุที่ต่างกันส่งผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาแตกต่างกันสามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ลักษณะทางประชากรศาสตร์ (อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ ภูมิภาค) ที่ต่างกันส่งผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาไม่แตกต่างกัน

H_1 : ลักษณะทางประชากรศาสตร์ (อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ ภูมิภาค) ที่ต่างกันส่งผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาแตกต่างกัน

ผู้วิจัยใช้การเปรียบเทียบความความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาแตกต่างกัน ของกลุ่มลักษณะทางประชากรศาสตร์ (อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ ภูมิภาค) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) และวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ดังนั้น จะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ก็ต่อเมื่อนัยสำคัญทางสถิติที่ค่าน้อยกว่า 0.05

วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

1. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** (Informants) การศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 3 นี้ ผู้วิจัยได้มีเกณฑ์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคผนวก ง)

ผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารของหน่วยงานที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งธรณีวิทยาไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 19 คน ประกอบด้วย (โดยมีการกำหนดรหัสผู้ให้ข้อมูลในตาราง 4)

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

1. ตัวแทนจากสำนักงานทรัพยากรธรณีวิทยา เขต 1 ลำปาง
2. ตัวแทนจากคณะทำงานอุทยานธรณีสันกำแพง
3. ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
4. ตัวแทนจากหอการค้าจังหวัดลำปาง
5. ตัวแทนจากสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง
6. ตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผาก้าน ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
7. ตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผาหอบ ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
8. ตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผาหอบ ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูล จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

1. ตัวแทนจากคณะทำงานอุทยานธรณีโลกสตูล
2. ตัวแทนจากหอการค้าจังหวัดสตูล
3. ตัวแทนจากท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล
4. ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสตูล
5. ตัวแทนจากผู้ประกอบการร้านอาหาร จังหวัดสตูล
6. ตัวแทนจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จังหวัดสตูล
7. ตัวแทนจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสตูล
8. ตัวแทนจากมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จังหวัดสตูล

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของโคราชจีโอพาร์ค จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1. ตัวแทนจากคณะทำงานโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา
2. ตัวแทนจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา
3. ตัวแทนจากผู้นำชุมชนในพื้นที่โคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 3 นี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ซึ่งแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างนี้ ข้อคำถามถูกพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยว (โครยา สิ่งชูวงศ์, 2546); (นุชนารถ รัตนสูงศักดิ์ชัย, 2558) ทำให้ได้ประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านความพร้อมในการจัดตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างดังกล่าว ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน (รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือในภาคผนวก ง) โดยการตรวจสอบความสอดคล้องของโครงสร้างและเนื้อหาด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) ด้วยการหาค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยได้ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) มีค่าเท่ากับ 0.95 ซึ่งบ่งชี้ว่าเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างนี้มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ในระดับที่ใช้ได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยในวัตถุประสงค์นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มประชากรเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง จำนวน 8 คน อุทยานธรณีโลกสตุล จำนวน 8 คน และโคราชจีโอพาร์ค จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 19 คน โดยผู้วิจัยได้แจ้งและขออนุญาตในการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ และในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จดบันทึกการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์และจับประเด็นสำคัญ ตลอดจนตัดคำบางคำที่ไม่เหมาะสมและไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการ

ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตุล และโคราชจีโอพาร์ค รวมทั้งสิ้น 19 คน โดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์และจับประเด็นสำคัญ เพื่อให้ได้คำตอบของการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ทั้งนี้ ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ถอดเทประหว่างการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นได้ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการนำข้อมูลไปทวนสอบกับผู้ถูกสัมภาษณ์อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง

วิธีการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 4 พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Informants) การศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 3 นี้ ผู้วิจัยได้มีเกณฑ์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มประชากรเป้าหมายที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้บริหารของหน่วยงานที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งธรณีวิทยาไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 9 คน ประกอบด้วย (โดยมีการกำหนดรหัสผู้ให้ข้อมูลในตาราง 5)

1. ตัวแทนจากสำนักงานทรัพยากรธรณีวิทยา เขต 1 ลำปาง
2. ตัวแทนจากคณะทำงานอุทยานธรณีสลึงค์ลำปาง
3. ตัวแทนจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง
4. ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง
5. ตัวแทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง
6. ตัวแทนจากหอการค้าจังหวัดลำปาง
7. ตัวแทนจากสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง
8. ตัวแทนจากมัคคุเทศก์ชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
9. ตัวแทนจากชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจ้งและขออนุญาตในการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ ทราบก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ และในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จดบันทึกการสัมภาษณ์และ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์และจับประเด็นสำคัญ ตลอดจนตัดคำ บางคำที่ไม่เหมาะสมและไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธี วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีประเด็นในการทำประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของ จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยนำผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1, 2 และ 3 คือ 1) ศึกษาบริบทและ คักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง 2) ศึกษาพฤติกรรมและความ ต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลก ประเทศไทย และ 3) พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง นำมา จัดทำร่างกลยุทธ์เพื่อเสนอให้ที่ประชุมพิจารณาและปรับปรุงร่างกลยุทธ์ เพื่อกำหนดเป็นแผน กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อ ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง โดยมีประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย การบริหารจัดการองค์กร การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การบริหารจัดการพื้นที่ การสื่อสาร การตลาดแบบบูรณาการและองค์ประกอบการท่องเที่ยวและความปลอดภัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าในวัตถุประสงค์นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง จำนวน 9 คน โดยใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นเป็นประเด็นในการ สนทนา โดยซักถามผู้เข้าร่วมประชุม จุดประเด็นให้เกิดการพูดคุยและแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้แจ้งและขออนุญาตในการบันทึกเสียงการสนทนาแก่ผู้เข้าร่วมประชุมให้ทราบก่อน เริ่มการประชุม และในระหว่างการประชุม ผู้วิจัยได้จดบันทึกการสนทนาและรวบรวมข้อมูลที่ ได้จากการประชุม เพื่อนำมาวิเคราะห์และจับประเด็นสำคัญ ตลอดจนตัดคำบางคำที่ไม่ เหมาะสมและไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิง คุณภาพ (Qualitative Research)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จำแนก และสรุปเป็นประเด็นของกลยุทธ์ต่าง ๆ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง จำนวน 9 คน เพื่อนำมาจัดทำกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ตาราง 4 กลุ่มตัวอย่างที่ให้การสัมภาษณ์ในวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 3

ลำดับ	หน่วยงานที่ให้ข้อมูล	จังหวัด	การใส่รหัส	รหัสผู้ให้ข้อมูล
1	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 1 คนที่ 1	ลำปาง	G nn	G 11
2	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 2 คนที่ 1	ลำปาง	G nn	G 21
3	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 3 คนที่ 1	ลำปาง	G nn	G 31
4	หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานที่ 1 คนที่ 1	ลำปาง	C nn	C 11
5	หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานที่ 2 คนที่ 1	ลำปาง	C nn	C 21
6	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มที่ 1 คนที่ 1	ลำปาง	S nn	S 11
7	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มที่ 1 คนที่ 2	ลำปาง	S nn	S 12
8	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มที่ 1 คนที่ 3	ลำปาง	S nn	S 13
9	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 1 คนที่ 1	สตูล	GS nn	GS 11
10	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 2 คนที่ 1	สตูล	GS nn	GS 21
11	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 3 คนที่ 1	สตูล	GS nn	GS 31
12	หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานที่ 1 คนที่ 1	สตูล	CS nn	CS 11
13	ธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ประเภทที่ 1 คนที่ 1	สตูล	ES nn	ES 11
14	ธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ประเภทที่ 2 คนที่ 1	สตูล	ES nn	ES 21

ตาราง 4 (ต่อ)

ลำดับ	หน่วยงานที่ให้ข้อมูล	จังหวัด	การใส่รหัส	รหัสผู้ให้ข้อมูล
15	ธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ประเภทที่ 3 คนที่ 1	สตูล	ES nn	ES 31
16	ธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ประเภทที่ 4 คนที่ 1	สตูล	ES nn	ES 41
17	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 1 คนที่ 1	นครราชสีมา	GK nn	GK 11
18	ธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ประเภทที่ 1 คนที่ 1	นครราชสีมา	EK nn	EK 11
19	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มที่ 1 คนที่ 1	นครราชสีมา	SK nn	SK 11

ที่มา: ผู้วิจัย, 2566

ตาราง 5 กลุ่มตัวอย่างที่ให้การสัมภาษณ์ในวัตถุประสงค์ที่ 4

ลำดับ	หน่วยงานที่ให้ข้อมูล	จังหวัด	การใส่รหัส	รหัสผู้ให้ข้อมูล
1	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 1	ลำปาง	LP n	LP 1
2	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 2	ลำปาง	LP n	LP 2
3	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 3	ลำปาง	LP n	LP 3
4	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 4	ลำปาง	LP n	LP 4
5	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 5	ลำปาง	LP n	LP 5
6	หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่ 6	ลำปาง	LP n	LP 6
7	หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานที่ 1	ลำปาง	LP n	LP 7
8	หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานที่ 2	ลำปาง	LP n	LP 8
9	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มที่ 1	ลำปาง	LP n	LP 9

ที่มา: ผู้วิจัย, 2566

บทที่ 4

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง 2) ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย 3) พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และ 4) พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทั้งจากการทบทวนเอกสาร การสัมภาษณ์ การประเมินศักยภาพ และการประชุมกลุ่มย่อยจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ได้ผลการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

การศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantity Analysis) โดยการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จากเกณฑ์ดัชนีชี้วัด 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 3 การจัดการ โดยมีการประยุกต์จากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีทัศน์ฐาน ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารผลงานวิจัย เอกสารเผยแพร่เว็บไซต์ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. **ผลการศึกษาบริบทของพื้นที่โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีลำปาง** ผู้วิจัยได้คัดเลือกบุคคลที่มีความรู้มีประสบการณ์ สามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดีและมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดต่อประเด็นที่ต้องการศึกษา ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สามารถให้

ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง จำนวน 8 คน โดยสามารถแยกได้ 5 ประเด็นคือ 1) ด้านธรณีและสภาพภูมิประเทศ 2) ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ 3) ด้านการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และ 5) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน มีผลการศึกษาดังนี้

1.1 ด้านธรณีวิทยาและสภาพภูมิประเทศ จังหวัดลำปางมีหลักฐานทางธรณีวิทยาที่ปรากฏให้เห็นอยู่มากมาย เช่น พื้นที่เป็นทะเลในมหาสมุทรพาลีโอโซอิก อายุกว่า 500 ล้านปีก่อน ทำให้เกิดภูเขาหินปูนที่ผ่านการสะสมตัวของตะกอนเป็นแนวเทือกเขา ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในบริเวณนี้ เช่น วัดพระพุทธรูปาทสุมทาวาสที่ตั้งอยู่ในแนวเทือกเขาหินปูนทางตะวันตกและตะวันออกของอำเภอเมืองปานและอำเภอแจ้ห่ม ผาหอบและผาก้านในอำเภอแม่เกาะที่ตั้งอยู่บนเทือกเขาหินปูนในหมวดหินผาก้าน เป็นต้น หรือการค้นตัวของแมกมาในมหาสมุทรพาลีโอโซอิกเมื่อกว่า 200 ล้านปีก่อน ทำให้เกิดเป็นหินแกรนิต หินแปร พบได้ที่อำเภอวัง อําเภอแม่เกาะตอนเหนือ เรื่อยมาจน 8 แสนปีก่อนช่วงยุคน้ำแข็ง มีการไหลของลาวาตามรอยแยกเปลือกโลก กลายเป็นแนวหินบะซอลต์ที่มีความสวยงาม และเมื่อ 10,000 ปีที่ผ่านมาเกิดการสะสมของตะกอนในที่ราบน้ำท่วมถึงทำให้เกิดเป็นแหล่งเพาะปลูกทางเกษตรกรรมของชุมชน และเกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้นในที่สุด จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าจังหวัดลำปางมีแหล่งทรัพยากรทางธรณีวิทยาที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์ สมควรแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา สอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง ที่กล่าวว่าจังหวัดลำปางมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอยู่มากมาย ซึ่งบางแหล่งมีความพร้อมและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาได้ ดังที่กล่าวว่า

“...แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีทั้ง 7 อำเภอที่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานธรณีลำปาง มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีได้...” (G 11)

เช่นเดียวกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและตัวแทนจากหน่วยงานภาคเอกชน ที่ระบุถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีในจังหวัดลำปางที่น่าสนใจบางแหล่ง ดังนี้

“...แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้แก่ ประตูดง ผาก้าน ถ้ำผาไท สุสานหอยแอม ไม่นัดเมืองมาย วัดพระบาทแม่ไทย วัดดอยพระณาน วัดพระพุทธรูปาทสุมทาวาส น้ำแร่แจ้ซ้อน

เป็นต้นซึ่งบางแหล่งมีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้เลย บางแหล่งก็ต้องปรับปรุงก่อน เช่น ผาหอบทางเข้า ทางขึ้นลง ก็ต้องสร้าง แต่ยังคงคุยกับทางกรมป่าไม้ ซึ่งทางกรมป่าไม้ ต้องการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเอง...” (G 21)

“...ตัวแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางหลายแหล่งมีความพร้อมมากในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ยกตัวอย่างเช่น ประตูดง...” (C 21)

ภาพรวมที่ได้จากข้อมูลสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่าจังหวัดลำปางมีแหล่งท่องเที่ยวบางแหล่งที่มีความพร้อมและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีของจังหวัดลำปางได้ เช่น ประตูดง ผาก้าน ตั้งอยู่ในอำเภอแม่เมาะ ถ้ำผาไท วัดพระบาทแม่ไทย วัดดอยพระณาน ตั้งอยู่ในอำเภอแม่ทะ สุสานหอยแอมโมไนต์เมืองมาย วัดพระพุทธรูปพุทธาวาส ตั้งอยู่ในอำเภอแจ้ห่ม และน้ำแร่แจ้ซ้อน ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองปาน เป็นต้น

1.2 ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ อุทยานธรณีสันกำแพงได้มีโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางเป็นประธานคณะอำนวยการ ซึ่งได้ดำเนินการแต่งตั้งผู้อำนวยการอุทยานธรณีสันกำแพงและคณะทำงานของอุทยานธรณีสันกำแพงขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2565 สอดคล้องกับข้อมูลสัมภาษณ์ ดังนี้

“...โครงสร้างอุทยานธรณีสันกำแพงจะมีคณะอำนวยการ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน พร้อมทั้งมีผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงมีผู้อำนวยการอุทยานธรณีเป็นกรรมการ โดยที่คณะทำงานคณะนี้ไม่ได้สื่อให้สาธารณชนได้ทราบถึงความหมายหรือเป้าหมายของการตั้งอุทยานธรณีสันกำแพงและยังไม่มีภารกิจที่ชัดเจน ทำให้การขับเคลื่อนการทำงานจึงยังไม่เกิดและยังไม่มีแผนในการดำเนินการ รวมทั้งไม่มีการสร้างการรับรู้ถึงความหมายของอุทยานธรณีและยังไม่มีคณะทำงานระดับปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายภารกิจโดยตรง ทำให้การจัดกำลังคนให้เหมาะสมกับเวลาและความเข้าใจ จึงทำได้ยาก ดังนั้นความพร้อมของคณะทำงานอุทยานธรณีสันกำแพงจึงยังมีไม่มากนัก อันดับแรกควรจะต้องเลือกแหล่งที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีเสียก่อน...” (G 11)

ข้อมูลสัมภาษณ์ข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าอุทยานธรณีสันกำแพงมีเพียงโครงสร้างการบริหารจัดการในระดับจังหวัด ถึงแม้จะมีการแต่งตั้งคณะทำงานอุทยานธรณีสันกำแพงแล้วก็ตาม

ตามแต่การดำเนินงานยังขาดความชัดเจนในหลาย ๆ เรื่อง เช่น แผนแม่บทงบประมาณ เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีสัปปิง เป็นต้น ดังที่กล่าวว่า

“...กำลังจัดทำแผนแม่บทอุทยานธรณี เป็นการจัดพร้อมทั้งทริปทัวร์ของนักศึกษาและผู้สนใจ โดยทริปทัวร์จะเชื่อมโยงกับวัดต่าง ๆ แต่การบริหารจัดการที่เป็นเรื่องเป็นราวยังไม่มี ซึ่งขณะนี้ก็มีคณะทำงานระดับจังหวัด และกำลังจะจัดให้มีคณะทำงานระดับพื้นที่ซึ่งงบประมาณน่าจะได้จากหลากหลายแหล่ง...” (G 21)

“...โครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดยังไม่เกิด ฉะนั้นการพูดถึงโครงสร้างและการร่วมมือจึงยังไม่ชัดเจน...” (C 11)

“...สมาคมของภาคเอกชนพร้อมไปต่อ แต่ความไม่ชัดเจนของแผนการและขั้นตอนการดำเนินงานทำให้การขับเคลื่อนเป็นไปได้ยาก...” (C 21)

“...การบริหารพื้นที่จะทำร่วมกับกรมป่าไม้และกรมทรัพยากรธรณีให้เป็นป่านันทนาการ กำลังทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีมาตรฐาน มีความปลอดภัย และสร้างความเข้าใจกับชุมชนมากขึ้น เมื่อชุมชนเห็นภาพการท่องเที่ยวก็จะทำให้ชุมชนจะมีความเชื่อมั่นมากขึ้น...” (G 11)

“...เกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือ มีความร่วมมือในหลาย ๆ ภาคส่วน แต่ยังขาดความต่อเนื่อง ภาครัฐต้องเข้ามาอย่างจริงจังกว่านี้ ต้องมีเป้าหมายชัดเจนในการทำงาน ส่วนภาคเอกชนควรเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการ เพราะภาคเอกชนมีความคล่องตัวและมีความยืดหยุ่นในการทำงานมากกว่าภาครัฐ และภาครัฐควรจะทำแผนงบประมาณให้ทันต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวในเวลานั้น...” (C 21)

ผลการสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้ทราบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการของอุทยานธรณีสัปปิงในปัจจุบัน ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีสัปปิง มีหน้าที่ ด้านนโยบายและให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี ซึ่งคณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี มีหน้าที่ดำเนินงานให้กิจการของอุทยานธรณีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง แต่กลับพบว่าอุทยานธรณีลำปาง ในปัจจุบัน ยังไม่มีความพร้อมในการดำเนินงาน เนื่องจากยังขาดแผนแม่บทในการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปาง จึงทำให้ไม่มีการกิจที่ชัดเจน และไม่สามารถสร้างการรับรู้ในเรื่องอุทยานธรณีลำปางให้กับประชาชนได้ในขณะนี้ ในส่วนของภาคเอกชนในจังหวัดลำปาง พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปาง หากอุทยานธรณีลำปาง มีแผนและขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน อีกทั้งด้านงบประมาณไม่พบว่าในระดับจังหวัด มีการเตรียมงบประมาณเพื่อบริหารกิจการของอุทยานธรณีลำปาง จึงมีเพียงงบประมาณด้านการท่องเที่ยวที่มาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของอุทยานธรณีลำปาง และมีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณี และผู้อำนวยการอุทยานธรณีลำปาง โดยงบประมาณด้านการท่องเที่ยวนี้รวมถึงการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่จะดำเนินการตามภารกิจขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ไม่ใช่สำหรับอุทยานธรณีลำปางเท่านั้น

1.3 ด้านการสื่อความหมาย จากการสัมภาษณ์ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง พบว่าประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณียังขาดการรับรู้รับทราบถึงคุณค่า ความสำคัญ และความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีต่าง ๆ จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ยังไม่มีการดำเนินการด้านการสื่อความหมายที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

“...การสื่อความหมายหรือให้ความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา หรือ อุทยานธรณีเองยังไม่สามารถสื่อได้ชัดเจน เบื้องต้นควรสร้างการรับรู้ของชุมชน...” (G 21)

“...ภาครัฐและภาคเอกชน เริ่มมีการพูดคุยกันบางส่วนแล้วเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา แต่ยังขาดการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา หรือ Geopark ต่อนักท่องเที่ยว...” (C 21)

“...ชาวบ้านไม่ทราบถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีที่อยู่ในชุมชน และไม่มีแนวทางพัฒนาหรืออนุรักษ์ ครั้งที่ทางกรมทรัพยากรธรณีลงพื้นที่ ได้บอกถึงเรื่องราวของแหล่งธรณีที่มีซากหอยแอมโมไนต์ ทำให้ชาวบ้านมีการตื่นตัวและจะรักษาแหล่งฟอสซิลไว้ โดยจะให้ทางโรงเรียนในชุมชนรับทราบความเป็นมา และทำให้นักเรียนได้รับทราบถึงความเป็นมาของซากหอยแอมโมไนต์ที่พบนี้...” (G 31)

“...การมีส่วนร่วมของชาวบ้านต้องใช้เวลา เพราะชาวบ้านยังไม่เห็นคุณค่า ไม่เห็นประโยชน์ของแหล่งเชิงธรณีวิทยา มองไม่เห็นว่าจะสามารถแปรเป็นเงินเป็นทองได้ และไม่เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้การมีส่วนร่วมจึงยังน้อยมาก...” (G 31, S 11)

“...เราควรสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้านว่า ถ้าการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดรายได้ ซึ่งชาวบ้านยังขาดความเข้าใจและไม่เห็นคุณค่าของการท่องเที่ยว ดังนั้นการร่วมมือของชาวบ้านจึงยังน้อยมาก...” (S 12, S 13)

ในประเด็นด้านการสื่อความหมายของอุทยานธรณีสลุปาง ในมุมมองของหน่วยงานภาครัฐ มองว่าการสื่อความหมายในเรื่องของอุทยานธรณีสลุปางยังไม่มี ความชัดเจน ดังนั้นควรสร้างการรับรู้ให้กับชุมชนในพื้นที่โดยรอบเป็นอันดับแรก สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อุทยานธรณีสลุปาง กล่าวว่าคุณในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอุทยานธรณี จึงมองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ส่งผลให้ยังไม่เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกับอุทยานธรณีสลุปาง ในขณะที่ภาคเอกชนมีความเห็นว่าควรมีการสร้างการรับรู้ รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวด้วยอีกทางหนึ่ง เมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาพบว่า หลายพื้นที่ยังขาดเครื่องมือที่จะนำข้อมูลสู่นักท่องเที่ยวหรือประชาชน เช่น ป้ายบอกทางหรือป้ายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย การให้ข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สิ่งพิมพ์ เทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่มากพอ รวมถึงการริเริ่มกิจกรรมที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ผ่านมามีไม่มากนัก อีกทั้งด้านบุคลากรที่จะใช้เป็นตัวกลางในการสื่อความหมายและสร้างการรับรู้ยังไม่ได้รับการอบรมหรือให้ความรู้ด้านธรณีวิทยา เช่น มัคคุเทศก์ชุมชน หรือนักสื่อความหมายประจำแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องมีความรู้ด้านธรณีวิทยาทั่วไปและความรู้ด้านธรณีวิทยาและเอกลักษณ์เฉพาะแหล่ง รวมถึงทักษะการสื่อสารที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ ดึงดูดใจ และเกิดจินตนาการ

1.4 ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จากการสัมภาษณ์ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดสลุปางในประเด็นด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีสลุปาง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีได้ ดังคำกล่าว

“...แหล่งเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่นผาหอบ ผาก้าน น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน ดอยพระพุทธรูปทศธาวัส สุสานหอยแอมโมไนต์เมืองมายโดยการร้อยเรียงเส้นทางการท่องเที่ยว และให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น...” (G 21)

“...ผาก้านมีกิจกรรมปีนผา โดยบริษัทเอกชนจากเชียงใหม่ให้ความสนใจลงทุนในกิจกรรมปีนหน้าผานี้ และแนะนำให้มีการเชื่อมเส้นทางการท่องเที่ยว (Tourism Route) ของผาก้านเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ทั้งในจังหวัดลำปางและจังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียง...” (S 11)

“...คณะทำงานยังไม่ได้ระบุแหล่งทางธรณีวิทยาว่าแหล่งใดควรจะได้รับการพัฒนา ก่อน เพื่อสามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไปได้...” (G 11)

“...ตอนนี้คนไทยยังไม่ได้คิดถึงการท่องเที่ยวที่เป็นวิชาการมากนัก ดังนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแหล่งธรณีวิทยาจึงเป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ที่มองแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีในเชิงวิชาการ...” (C 11)

ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีในพื้นที่อุทยานธรณีสันกำแพง พบว่า จังหวัดลำปาง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาได้ แต่ยังไม่มีการคัดเลือกและจัดลำดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีสันกำแพง และในมุมมองของภาคเอกชน มองว่าการท่องเที่ยวเชิงธรณีในขณะนี้ เป็นเพียงการท่องเที่ยวเชิงวิชาการเท่านั้น และเมื่อพิจารณาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปางกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (5A) พบว่า 1) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางนั้น ส่วนใหญ่จะสามารถเข้าถึงแหล่งได้ง่าย มีถนนและสภาพถนนที่ดี สามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล แม้จะมีบางช่วงจะเป็นถนนดิน แต่เป็นเพียงช่วงสั้น ๆ และอยู่ในสภาพที่ดี แต่การขนส่งสาธารณะยังมีน้อยไม่ทั่วถึง รวมถึงป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำสถานที่ยังมีไม่เพียงพอและครอบคลุมพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ในด้านสิ่งดึงดูดใจและสร้างความสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีต่อตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางมีความสวยงามตามธรรมชาติและมีความหลากหลาย บางแหล่งมีความโดดเด่นในระดับประเทศ เช่น

หล่มภูเขียว ที่เป็นแห่งเดียวที่พบในภูมิภาคแถบนี้ หรือซากดึกดำบรรพ์ประเภทหอยฝาเดียว หรือผาก้าน ที่มีทั้งภาพเขียนก่อนประวัติศาสตร์และความงดงามของทิวเขา นับได้ว่าสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีสัปปางไม่แพ้ที่ใดในแถบภูมิภาคนี้ 3) ด้านที่พัก (Accommodation) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ศึกษานั้น สามารถเดินทางจากภายในตัวเมืองลำปาง ออกไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้โดยใช้เวลาไม่นาน หลาย ๆ แหล่งอยู่ไม่ไกลจากที่พักหรือชุมชนมากนัก ที่พักมีราคาไม่แพง สะอาด และสะดวกในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้ดี 4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) สิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นต้น สามารถพบได้ทั่วไปในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางทุกแห่ง แต่อาจจะไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ 5) ด้านกิจกรรม (Activities) กิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี พบว่า ผาหอบ มีกิจกรรมสันตนาการ การพายเรือคายัค ผาก้านมีกิจกรรมปีนหน้าผา วังเทรล ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมที่น่าสนใจและนักท่องเที่ยวสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาได้อย่างเพลิดเพลิน พร้อมทั้งมีความเข้าใจในการรักษาสีงแวดล้อม เป็นวัตถุประสงค์สำคัญอย่างหนึ่งในของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

1.5 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องจากการดำเนินงานของอุทยานธรณีสัปปางยังไม่ได้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จากการสัมภาษณ์ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง พบว่า **ยังไม่มี**ข้อมูลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีในจังหวัดลำปาง ซึ่งการพัฒนาแหล่งธรณีวิทยาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ชุมชนต้องเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา อย่างคุ้มค่า จะส่งผลให้ชุมชนได้รับประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงเป็นหน้าที่ของอุทยานธรณีสัปปาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่ต้องเข้ามาร่วมศึกษา ให้คำแนะนำ ตลอดจนจนถึงวางแผนร่วมกันกับชุมชนในพื้นที่ เพื่อผลักดันให้เกิดรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

2. การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง

ผลการศึกษาข้อมูลรายชื่อแหล่งธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีสัปปาง ของสำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี (2560) ในตาราง 1 ของบทที่ 2 พบว่า จังหวัดลำปางมีแหล่งธรณีวิทยาที่มีการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 16 แห่ง ซึ่งเป็นแหล่งที่เปิดกว้างเพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและชื่นชมในความงามและความแปลกใหม่ ประกอบด้วย เข้มองแม่เมาะ เขาสองกระจก ผาก้าน แผ่นดินหวิด ผาหอบ น้ำตกออบหลง

น้ำตกแม่เกียง ภูเขาไฟผาคอกจำป่าแดด ภูเขาไฟผาคอกหินฟู น้ำตกแจ้ซ้อน วัดพุทธบาท สุธาวาส สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิต วัดรัตนคูหา หล่มภูเขียว น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน และโป่งน้ำร้อนบ้านโป่งร้อน แต่เนื่องจากเหมืองแม่เมาะ เป็นพื้นที่ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ และมีกรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับพื้นที่อนุรักษ์ซากหอยดึกดำบรรพ์ ทำให้เป็นข้อจำกัดในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 แหล่ง รายละเอียดดังนี้

2.1 น้ำตกแจ้ซ้อน ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำน้ำแม่มอญ มีน้ำไหลตลอดทั้งปี มีอ่างรองรับตลอดสาย ไหลตกลงมาเป็นชั้น ๆ มีความสูงทั้งหมด 6 ชั้น ในแต่ละชั้นมีความสวยงามแตกต่างกันออกไป อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนเพียง 1 กิโลเมตร มีทางเดินไปถึงได้สะดวกและสามารถเดินจากน้ำตกไปยังน้ำพุร้อนแจ้ซ้อนได้ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์) อีกทั้งบริเวณทางเข้าแหล่งมีที่พัก ร้านอาหาร ที่สามารถเป็นจุดเช็คอินอยู่หลายจุด ภายในแหล่งท่องเที่ยวมีที่จอดรถ ร้านอาหาร จุดกางเต็นท์ และที่พักที่มีความปลอดภัย สะดวกสบาย มีบริเวณที่กว้างขวางสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย



ภาพ 11 น้ำตกแจ้ซ้อน

ที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์

2.2 น้ำพุร้อนแจ้ซ็อน ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ็อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เป็นแหล่งน้ำพุร้อนที่มีกลิ่นกำมะถันค่อนข้างอ่อน จำนวน 9 บ่อ ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ ภายในพื้นที่มีเขตหินน้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่วไป และมีไอน้ำลอยกรุ่นขึ้นจากบ่อปกคลุมรอบบริเวณราวกับสายหมอก (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์) น้ำแร่มีอุณหภูมิสูงถึง 70–80 องศาเซลเซียส สามารถแช่ให้สุกได้ภายใน 15 นาที ไช้จะมีลักษณะไช้แดงสุกไช้ขาวสุกไม่แข็ง (ข้อมูลจากสำนักงานทรัพยากรธรณี เขต 1 ลำปาง) นับว่าเป็นอัตลักษณ์ที่น่าดึงดูดใจอย่างหาที่ไหนได้ยาก นักท่องเที่ยวสามารถเพลิดเพลินกับการแช่ที่บ่อน้ำพุร้อน อีกทั้งอุทยานแห่งชาติแจ้ซ็อนได้สร้างที่อาบน้ำแร่ขึ้นอย่างมาตรฐานมีบริการนวดแผนโบราณและห้องอาบน้ำแร่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย



ภาพ 12 น้ำพุร้อนแจ้ซ็อน

ที่มา: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์

2.3 วัดพุทธบาทสุทธาวาส ตั้งอยู่ที่บ้านทุ่งทอง ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง เดิมมีชื่อว่า วัดเฉลิมพระเกียรติพระจอมเกล้าราชานุสรณ์ (วัดพระบาทปู่ผาแดง) หรืออีกชื่อที่ชาวบ้านนิยมเรียกกัน คือ ดอยปู่ยักษ์ (ดอยพระบาทปู่ผาแดง) ภายในวัดมีรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าจารึกไว้บนแผ่นหินขนาดใหญ่ พื้นที่ของวัดแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ด้านล่าง เป็นที่พักของพระสงฆ์ มีศาลาสวดมนต์ อุโบสถ เจดีย์องค์ใหญ่ที่ประดิษฐานพระ

ประธาน 4 ทิศ ศาลาชมวิว และเรือนพักรับรอง เป็นต้น ส่วนด้านบน มีเจดีย์เล็ก ๆ สีขาวหลายองค์ตั้งเรียงรายอยู่บนยอดเขา และสามารถชมทัศนียภาพของเมืองแจ้ห่มและบริเวณโดยรอบได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.ก, สื่อออนไลน์)



ภาพ 13 วัดพุทธบาทสุทธาวาส

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.ก, สื่อออนไลน์

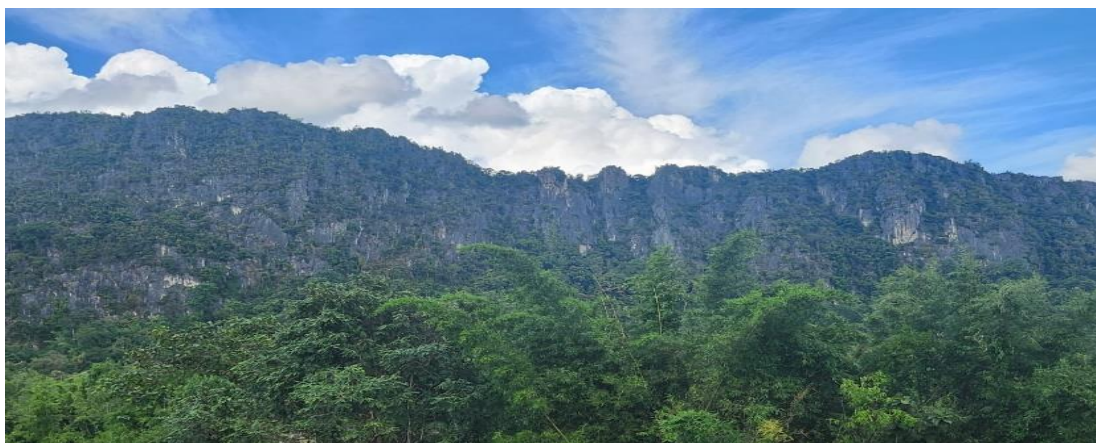
2.4 หล่มภูเขียว ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท ตำบลบ้านอ้อ อำเภองาว จังหวัดลำปาง เป็นแอ่งน้ำสีเขียวมรกตขนาดใหญ่อยู่บนภูเขา มีเนื้อที่ประมาณ 1-2 ไร่ มีลักษณะคล้ายปล่องภูเขาไฟ มีปลาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก สภาพป่าเป็นป่าดงดิบแล้ง มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อยู่ห่างจากทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) จากเส้นทางสายลำปาง-พะเยา เข้าไปประมาณ 14 กิโลเมตร (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์)



ภาพ 14 หล่มภูเขียว

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

2.5 ผาก้าน ตั้งอยู่ในบ้านท่าลี ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นสถานที่ชมวิวแนวเทือกเขาหินปูนที่เป็นหน้าผาตั้งแนวยาว ดูสวยงาม มีสถานที่พักผ่อนให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว มีความโดดเด่นของภาพศิลปะก่อนประวัติศาสตร์ (ข้อมูลจากสำนักงานทรัพยากรธรณี เขต 1 ลำปาง) การเข้าถึงได้ง่าย เพราะอยู่ใกล้กับทางหลวงหมายเลข 1 อีกทั้งสามารถเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ใกล้เคียง เช่น ประตูปา มีกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมปีนผา ปั่นจักรยาน หรือวิ่งเทรล อีกทั้งตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านท่าลี ทำให้มีการบริการอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงที่พักให้แก่ักท่องเที่ยว



ภาพ 15 ผาก้าน

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

2.6 ผาหอบ ตั้งอยู่ในบ้านแม่เกียง ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีลักษณะเป็นผา 2 ผาที่โอบติดกัน ต่อมาผาทั้งสองถูกน้ำเซาะผ่านทำให้แยกตัวออกจากกัน ตามธรรมชาติ ก่อให้เกิดเป็นช่องเขาที่มีสายน้ำไหลผ่าน มีทัศนียภาพสวยงาม ประกอบมีลมพัดแรงตลอดเวลา กิจกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ การพายเรือคายัค การล่องแพไม้ไผ่ชมความงดงามของถ้ำผาหอบ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม ปากทางเข้าถ้ำมีลักษณะคล้ายรูปหัวใจ หากมองจากด้านบนนอกถ้ำจะเห็นเป็นรูปหัวใจซ้อนกัน 2 ดวง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสามารถเช่าชูชีพเล่นน้ำได้ในบริเวณที่มีเชือกและทุ่นกันไว้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์)



ภาพ 16 ผาหอบ

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

2.7 **วัดรัตนคูหา** ตั้งอยู่ในบ้านเมาะหลวงทุ่งกล้วย ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถ มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบล้านนาประยุกต์ มีบันไดนาคห้าเศียรและเจ็ดเศียร ภายในประดิษฐานพระไภษัชยคุรุเขลังค (พระกริ่งเขลังค) เป็นพระประธาน มีหน้าตักกว้างประมาณ 50 นิ้ว หล่อจากทองแดงบริสุทธิ์ น้ำหนักกว่า 1,500 กิโลกรัม ที่ได้มาจากอะไหล่ที่หมดสภาพใช้งานแล้วของ กฟผ. แม่เมาะ ประดิษฐานอยู่บริเวณเนินเขา ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นไปสักการะและชมวิวมุมสูงของ กฟผ. แม่เมาะ และอำเภอแม่เมาะได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.ค, สื่อออนไลน์)



ภาพ 17 วัดรัตนคูหา

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.ค, สื่อออนไลน์

2.8 เขาส่องกระจก ตั้งอยู่ในเขาส่องกระจก ตั้งอยู่ในตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นเขาหินปูนขนาดใหญ่ เห็นเป็นรูหรือช่องว่างตรงปลายยอดภูเขา แสงอาทิตย์ยามเช้าจะส่องผ่านช่องผานี้ บริเวณทางขึ้นเป็นบันไดจึงสามารถเดินทางขึ้นไปได้สะดวก บริเวณด้านล่างก่อนทางขึ้นบันไดจะรูปปั้นพระสังกัจจายน์อยู่ นักท่องเที่ยวสามารถเดินขึ้นบันไดไปเรื่อย ๆ เพื่อขึ้นไปสักการะพระพุทธรูปด้านบน มีรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมอยู่บริเวณหน้าเขาส่องกระจก ถัดจากเขาส่องกระจกมีทางเดินเพื่อนักท่องเที่ยวได้ไปกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปที่อยู่บนเขา บริเวณโดยรอบเขาส่องกระจกนี้จะพบเห็นหินปูนที่มีรูปร่างต่าง ๆ ทำให้มีการเชื่อมโยงเรื่องราวความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชาวบ้านในพื้นที่ (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)



ภาพ 18 เขาช่องกระจก

ที่มา: Werawut Wongwasan., 2021.

2.9 แผ่นดินหวัด ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีภูมิประเทศที่ถูกทางน้ำหรือสายน้ำกัดเซาะเป็นร่องลึกหรือกัดเซาะจนเป็นหน้าผาชัน ทำให้แผ่นดินขาดออกจากกัน จึงเรียกเป็นคำพื้นเมืองภาคเหนือว่า “แผ่นดินหวัด” การกัดเซาะหินชนิดต่าง ๆ ที่ไม่สม่ำเสมอ ทำให้เกิดแก่งหินรูปทรงแปลก เช่น รูปทรงคล้ายพระธาตุเจดีย์ หรือคล้ายรูปสัตว์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดินไปตามทาง เพื่อชมธรรมชาติ ซึ่งเป็นทางเดินเล็ก ๆ เป็นแนวยาวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทำให้มองเห็นวิวทิวทัศน์ของอำเภอแม่เมาะได้ชัดเจน (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)



ภาพ 19 แผ่นดินหวัด

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564, สื่อออนไลน์

2.10 น้ำตกออปหลง ตั้งอยู่ในตำบลสบป่าด อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง เป็นน้ำตกหินปูน มองเห็นหน้าผาที่มีความสวยงาม บริเวณน้ำตกออปหลง ค้นพบโดยชาวบ้านในชุมชน ตำบลแม่เกาะ ซึ่งเดินหาของในป่า แล้วเห็นสถานที่แห่งนี้มีความร่มรื่นและมีความสวยงาม เมื่อเห็นหน้าผาบริเวณหน้าน้ำตกเป็นหินรูปร่างแปลกตา สวยงาม เหมาะแก่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ในอนาคตคนในชุมชนแม่เกาะจะผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)



ภาพ 20 น้ำตกออปหลง

ที่มา: สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560

2.11 น้ำตกแม่เกียง ตั้งอยู่ในตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นน้ำตกขนาดเล็ก สูงประมาณ 4 เมตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 319 เมตร ปรากฏเป็นหลุมค่อนข้างกลมลักษณะคล้ายกุ่มกลักษณะ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1-3 เมตร จำนวน 3 หลุม



ภาพ 21 น้ำตกแม่เกียง

ที่มา: กรมทรัพยากรธรณี, 2549

2.12 ภูเขาไฟผาคอกจำป่าแดด ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ แต่การเดินทางไปท่องเที่ยวอาจจะไม่เห็นรูปร่างเป็นภูเขาไฟชัดเจนมากนัก ต้องใช้ภาพถ่ายดาวเทียมหรือภาพถ่ายมุมสูงประกอบ ในช่วงฤดูร้อนเมื่อต้นไม้ผลัดใบจะเห็นลักษณะภูมิประเทศทรงภูเขาไฟชัดเจนกว่าช่วงฤดูอื่นที่มีต้นไมปกคลุม พื้นที่ของภูเขาไฟจำป่าแดดนี้ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร สูงจากระดับทะเลปานกลาง 630 เมตร ปากปล่องมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 150 เมตร ภูเขาไฟผาคอกจำป่าแดดนี้มีลักษณะพิเศษ คือ มีการระเบิดเป็นรูปดวงจันทร์เต็มดวงและครึ่งเสี้ยวคาบเกี่ยวกัน (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)



ภาพ 22 ภูเขาไฟผาคอกจำป่าแดด

ที่มา: กรมทรัพยากรธรณี, 2549

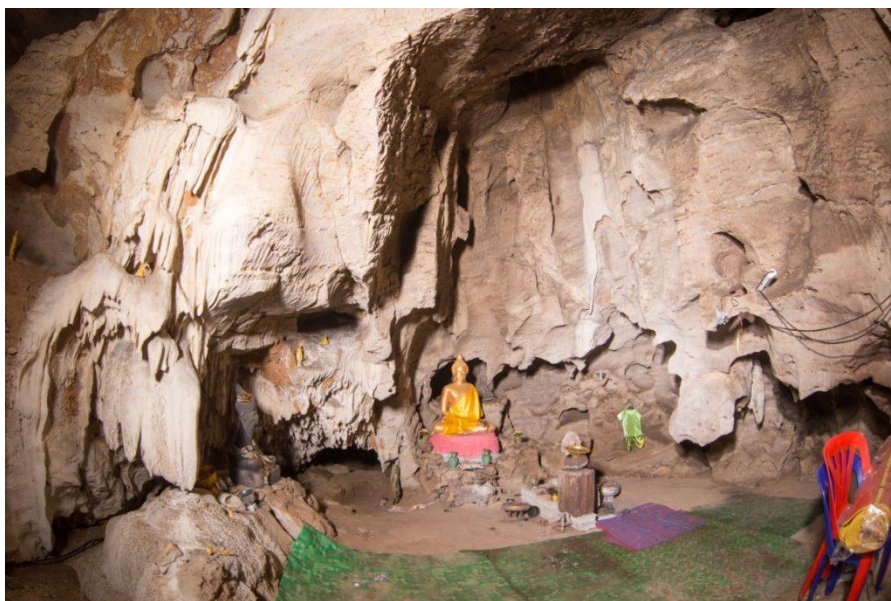
2.13 ภูเขาไฟผาคอกหินฟู ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ภูเขาไฟคอกหินฟูนี้ มีการทำบันไดทางเดินเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางขึ้นไปชมวิวของอำเภอมะทะได้ มีศาลาเพื่อพักผ่อนไว้ด้านบนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็นจุดชมวิวที่มีการพัฒนา แต่อาจจะไม่ต่อเนื่อง ระหว่างทางที่เดินขึ้นไปยังจุดชมวิว สามารถเดินขึ้นชมบรรยากาศโดยรอบที่มีต้นไม้อยู่รอบ ๆ ทางเดินได้อีกด้วย (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)



ภาพ 23 ภูเขาไฟผาคอกหินฟู

ที่มา: กรมทรัพยากรธรณี, 2549

2.14 **สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิตย์** ตั้งอยู่ในตำบลแม่เมาะ อำเภอมแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ภายในสำนักสงฆ์พบถ้ำขนาดเล็ก ทางเข้าเป็นโพรงแคบและลึกลงไปประมาณ 4.2 เมตร มีประติมากรรมถ้ำ ได้แก่ หินงอกหินย้อย ม่านหินย้อย ทำนบเสาคหิน อยู่ภายในถ้ำ เป็นสถานปฏิบัติธรรมและเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวบ้านในพื้นที่ (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)



ภาพ 24 สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิตย์

ที่มา: ปักหมุดเมืองไทย, 2564, สื่อออนไลน์

2.15 โป่งน้ำร้อนบ้านโป่งน้ำร้อน ตั้งอยู่ในตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในลำปางกับบ่อน้ำแร่บ่อน้ำร้อนที่มีน้ำร้อน อุณหภูมิสูงสามารถต้มไข่ให้สุกได้ และบริเวณโดยรอบยังได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้แลดูสวยงาม น่าประทับใจ การบริหารจัดการเป็นแบบชาวบ้านที่เรียบง่าย มีการจัดระบบสิ่งแวดล้อมและปรับปรุงภูมิทัศน์สวยงาม มีบริการห้องอาบน้ำแร่และห้องแช่น้ำร้อนเป็นสัดส่วนถูกสุขลักษณะ มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ เช่น ร้านอาหาร ห้องอาบน้ำ/แช่น้ำแร่ ร้านค้า/ร้านขายของที่ระลึก ร้านสวัสดิการขายสินค้า OTOP ห้องสุขา แยกชายหญิง ที่จอดรถ และบริการนวดแผนไทย (สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี, 2560)



ภาพ 25 โป่งน้ำร้อนบ้านโป่งน้ำร้อน

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.ง, สื่อออนไลน์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ประยุกต์มาจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีทัศน์ฐาน ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ทำการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ได้ผลการวิจัย ดังตาราง 6

ตาราง 6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและผลการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
 ธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

องค์ประกอบที่	คะแนนเต็ม	ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับมาตรฐาน
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและ ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ธรรมชาติ	70	47.40	ดี ☆☆☆
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้าน การท่องเที่ยว	55	37.60	
3. การบริหารจัดการ	60	26.80	
รวมทั้งสิ้น	185	111.80	

ที่มา: สรุปรโดยผู้วิจัย, 2567

ผลการศึกษาในตาราง 6 พบว่าผู้ประเมินได้ประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ทั้ง 3 องค์ประกอบ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 111.80 ซึ่งเมื่อนำค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในบทที่ 3 (ตาราง 3) โดยค่าคะแนนมากกว่า 111.00–130.00 อยู่ในระดับ “ดี” และเมื่อแยกเป็นรายองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ ได้ผลการวิจัยดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

ผลการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ดังตาราง 7

ตาราง 7 ค่าคะแนนเฉลี่ยของการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
 ธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและ
 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1. คุณค่าด้านสภาพธรณีสัณฐาน	
1.1 การสะท้อนลักษณะทางธรณีสัณฐาน	3.80
1.2 ความหายากหรือความโดดเด่นของแหล่งธรณีสัณฐาน	3.80
1.3 ความหลากหลายของรูปลักษณะตัวธรณีสัณฐาน	2.00
1.4 คุณค่าของการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรณีสัณฐานหรือ ธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง	3.00
คะแนนรวมข้อ 4 (20 คะแนน)	12.60
2. คุณค่าด้านการท่องเที่ยว	
2.1 ขนาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.00
2.2 ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.00
2.3 มีทิวทัศน์สวยงามโดยรอบตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	3.80
2.4 เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนและ นักท่องเที่ยว	3.00
3. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม	
3.1 มีตำนานหรือความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่	2.00
3.2 มีพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่น	1.00
คะแนนรวมข้อ 3 (10 คะแนน)	3.00
4. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	
4.1 ผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา	4.00
4.2 การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม	4.00
4.3 สภาพการถูกรบกวนจากการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่	4.00

ตาราง 7 (ต่อ)

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนเฉลี่ย
4.4 ภัยธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการทำลายสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา	5.00
คะแนนรวมข้อ 4 (20 คะแนน)	17.00
คะแนนรวม องค์ประกอบที่ 1 (70 คะแนน)	47.40

ตาราง 7 พบว่า ผู้ประเมินมีความคิดเห็นต่อการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 47.40 หากพิจารณาเป็นรายด้าน ได้ผลดังนี้

ด้านคุณค่าด้านสภาพธรณีสัณฐาน ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 12.60 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นการสะท้อนลักษณะทางธรณีสัณฐาน และความหายากหรือความโดดเด่นของแหล่งธรณีสัณฐาน มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 3.80 รองลงมาคือ ประเด็นคุณค่าของการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรณีสัณฐานหรือธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 และประเด็นความหลากหลายของรูปลักษณ์ตัวธรณีสัณฐาน มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.00 ตามลำดับ

ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยว ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 14.80 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นขนาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.00 รองลงมาคือ ประเด็นมีทิวทัศน์สวยงามโดยรอบตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 และถัดมาคือ ประเด็นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.00 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นมีตำนานหรือความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 2.00 และประเด็นมีพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่น มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ด้านความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 17.00 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นภัยธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการทำลายสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 5.00 ถัดมาคือ ประเด็นผลกระทบ

จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และสภาพการถูกรบกวนจากการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชนและหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.00

การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ทั้ง 4 ด้าน ทำให้เห็นว่า มีหลายประเด็นที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00 ผู้วิจัยจึงนำประเด็นเหล่านี้ มาใช้ในการสร้างกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัด ลำปางให้มีระดับที่สูงขึ้น โดยประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องมีการพัฒนา ดังนี้

ด้านคุณค่าด้านสภาพธรณีสังฐาน

1. ประเด็นความหลากหลายของรูปลักษณ์ตัวธรณีสังฐาน ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.00
2. ประเด็นคุณค่าของการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรณีสังฐานหรือธรณีวิทยาของ จังหวัดลำปาง ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยว

ประเด็นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

1. ประเด็นมีตำนานหรือความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.00
2. ประเด็นมีพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่น ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ผลการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังตาราง 8

ตาราง 8 ค่าคะแนนเฉลี่ยของการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
 ธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการ
 ท่องเที่ยว

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	
1.1 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว	2.00
1.2 ความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และพื้นที่ข้างเคียง	3.00
คะแนนรวมข้อ 1 (10 คะแนน)	5.00
2. การเข้าถึง	
2.1 ความสะดวกของเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา	4.00 3.20
2.2 ป้ายบอกทาง	4.00
2.3 ความสะดวกของเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.00
2.4 ความเชื่อมโยงกับเส้นทางรถท่องเที่ยวหลัก	
คะแนนรวมข้อ 2 (20 คะแนน)	15.20
3 ความปลอดภัย	
3.1 ความปลอดภัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	3.00
3.2 ความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.00
3.3 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติและปัจจัย อื่น ๆ	5.00
คะแนนรวมข้อ 3 (15 คะแนน)	12.00
4 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	
4.1 ผู้หน่วยงานรับผิดชอบ	3.40
4.2 ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานของ รัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว	2.00
คะแนนรวมข้อ 4 (10 คะแนน)	5.40
คะแนนรวม องค์ประกอบที่ 2 (55 คะแนน)	37.60

ตาราง 8 พบว่า ผู้ประเมินมีความคิดเห็นต่อการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 37.60 หากพิจารณาเป็นรายด้าน ได้ผล ดังนี้

ด้านศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 5.00 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและพื้นที่ข้างเคียง มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.00 ถัดมาคือ ประเด็นความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.00

ด้านการเข้าถึง ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.20 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นความสะดวกของเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ความสะดวกของเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวหลัก มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.00 ถัดมาคือประเด็นป้ายบอกทางมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.20

ด้านความปลอดภัย ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 12.00 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นการเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติและปัจจัยอื่น ๆ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 5.00 ถัดมาคือ ประเด็นความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และความปลอดภัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 ตามลำดับ

ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 5.40 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นผู้หน่วยงานรับผิดชอบ มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 3.40 ถัดมาคือ ประเด็นความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.00

การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้ง 4 ด้าน ทำให้เห็นว่า มีหลายประเด็นที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00 ผู้วิจัยจึงนำประเด็นเหล่านี้มาใช้ในการสร้างกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางให้มีระดับที่สูงขึ้น โดยประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องมีการพัฒนา ดังนี้

ด้านศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

1. ประเด็นความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.00
2. ประเด็นความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและพื้นที่ข้างเคียง ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

ด้านความปลอดภัย

ประเด็นความปลอดภัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ประเด็นความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.00

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

ผลการการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ ดังตาราง 9

ตาราง 9 ค่าคะแนนเฉลี่ยของการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1 การจัดการ	
1.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	3.00
คะแนนรวมข้อ 1 (5 คะแนน)	3.00
2. การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาลิ่งแวดล้อม	
2.1 การจัดการด้านภูมิทัศน์หรือความเป็นระเบียบของพื้นที่	3.00
2.2 การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด	3.40
2.3 การจัดการน้ำเสีย	3.00
2.4 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	0.40
คะแนนรวมข้อ 2 (20 คะแนน)	9.80

ตาราง 9 (ต่อ)

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนเฉลี่ย
3. การจัดการด้านการท่องเที่ยว	
3.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	3.00
3.2 เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	1.00
3.3 ความพร้อมของสาธารณูปโภค	3.00
3.4 มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย	0.00
3.5 การให้บริการ	1.00
3.6 การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานอื่น ๆ	3.00
3.7 การมีส่วนร่วมของชุมชน	3.00
คะแนนรวมข้อ 3 (35 คะแนน)	14.00
คะแนนรวม องค์ประกอบที่ 3 (60 คะแนน)	26.80

ตาราง 9 พบว่า ผู้ประเมินมีความคิดเห็นต่อการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 26.80 หากพิจารณาเป็นรายด้าน ได้ผลดังนี้

ด้านการจัดการ ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.00 ซึ่งในด้านนี้มีประเด็นการประเมินเพียงประเด็นเดียวคือ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

ด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อม ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 9.80 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 3.40 ถัดมาคือ ประเด็นการจัดการด้านภูมิทัศน์หรือความเป็นระเบียบของพื้นที่ และการจัดการน้ำเสีย มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 และประเด็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 0.40

ด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว ผู้ประเมินได้ให้ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 14.00 เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ความพร้อมของสาธารณูปโภค การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานอื่น ๆ และการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.00 ถัดมาคือ ประเด็นเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และการให้บริการ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ

1.00 และประเด็นมาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ ทั้ง 3 ด้าน ทำให้เห็นว่า มีหลายประเด็นที่มีค่าคะแนนเฉลี่ย น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00 ผู้วิจัยจึงนำประเด็นเหล่านี้มาใช้ในการสร้างกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางให้มีระดับที่สูงขึ้น ประกอบด้วย ประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องมีการพัฒนา ดังนี้

ด้านการจัดการ

ประเด็นการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

ด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อม

1. ประเด็นการจัดการด้านภูมิทัศน์หรือความเป็นระเบียบของพื้นที่ค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.00

2. ประเด็นการจัดการน้ำเสีย ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

3. ประเด็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.40

ด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว

1. ประเด็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

2. ประเด็นเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

3. ประเด็นความพร้อมของสาธารณูปโภค ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

4. ประเด็นมาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.00

5. ประเด็นการให้บริการ ค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

ข้อสรุปบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปางจากการ สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง ทำให้ทราบถึงข้อมูล ทางด้านธรณีวิทยาและภูมิประเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทำให้เห็นว่าจังหวัด ลำปางมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีหลายแหล่งที่มีความพร้อมและสามารถพัฒนาเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางได้ **ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการในปัจจุบัน** ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีลำปางและคณะกรรมการบริหารอุทยาน ธรณี มีหน้าที่ดำเนินงานให้กิจการของอุทยานธรณีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยร่วมมือกับ

หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง แต่ยังคงความพร้อมในการดำเนินงาน ส่งผลให้ภาคเอกชน ประชาชนและชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีลำปาง ขาดการรับรู้รับทราบเกี่ยวกับอุทยานธรณีลำปาง อีกทั้งด้านงบประมาณมีเพียงงบประมาณด้านการท่องเที่ยวที่มาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเท่านั้น **ด้านการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม** การสื่อความหมายในเรื่องของอุทยานธรณียังไม่มีความชัดเจน เช่น บ้ายบอกทาง บ้ายแสดงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา รวมถึงเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอุทยานธรณี และมองไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ส่งผลให้ยังไม่เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกับอุทยานธรณีลำปาง **ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา** พบว่าในปัจจุบัน มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาได้ แต่ยังไม่มีการคัดเลือกและจัดลำดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีลำปาง และเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (5A) พบว่า น้ำตกแจ้ซ้อนและบ่อน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน มีครบทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านที่พัก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกิจกรรม สำหรับแหล่งอื่น ๆ ยังต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวครบทั้ง 5 ด้าน **ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน** พบว่า ยังไม่มีเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง เนื่องจากการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปางยังไม่ได้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ประกอบกับผลการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง จำนวน 15 แหล่ง (ตาราง 6) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางอยู่ในระดับดี

ดังนั้น เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางมีศักยภาพที่สูงขึ้น อุทยานธรณีลำปางและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ควรมีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางที่มีประสิทธิภาพ เพื่อร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาทั้งในด้านการบริหารจัดการองค์กร การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การสื่อสารทางการตลาดและการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้มีองค์ประกอบการท่องเที่ยวครบทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านที่พัก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกิจกรรม เพื่อเป็นการยกระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางให้สูงขึ้น และชุมชนได้รับประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาวัดภูประสงค์ที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย

การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกในประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล จังหวัดสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤศจิกายน 2566 จำนวน 400 ตัวอย่าง โดยการใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะ ของคำถามปลายปิด (Close-end Questions) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบ จำนวน 5 ระดับ ตามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของนักท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาตามทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A)

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ได้ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลการศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 10 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	158	39.50
หญิง	242	60.50
รวม	400	100.00

ตาราง 10 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 60.50 เพศชาย มีจำนวน 158 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 39.50 ตามลำดับ

ตาราง 11 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20	75	18.75
20-30	105	26.25
31-40	71	17.75
41-50	64	16.00
51-60	39	9.75
61 ปี ขึ้นไป	46	11.05
รวม	400	100.00

ตาราง 11 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 20-30 ปี มีจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 รองลงมา ช่วงอายุต่ำกว่า ปี 20 มีจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 ช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 ช่วงอายุตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.05 และช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.75 ตามลำดับ

ตาราง 12 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	155	38.75
ปริญญาตรี	185	46.25
ปริญญาโท	41	10.25
ปริญญาเอก	19	4.75
รวม	400	100.00

ตาราง 12 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 46.25 รองลงมาสำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีจำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 38.75 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท มีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.25 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75 ตามลำดับ

ตาราง 13 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักเรียน/นักศึกษา	102	25.50
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัท	106	26.50
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	73	18.25
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	63	15.75
เกษียณอายุ	39	9.75
แม่บ้าน	12	3.00
อื่น ๆ (เกษตรกร, ว่างาน ฯลฯ)	5	1.25
รวม	400	100.00

ตาราง 13 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงาน/ลูกจ้างบริษัท มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50 รองลงมาประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษา มีจำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 25.50 ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.75 ประกอบอาชีพเกษียณอายุ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.75 ประกอบอาชีพแม่บ้าน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 และประกอบอาชีพอื่น ๆ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25 ตามลำดับ

ตาราง 14 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้

รายได้ (บาท/เดือน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	85	21.25
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000	30	7.50
10,001–20,000	104	26.00
20,001–30,000	79	19.75
30,001–40,000	41	10.25
มากกว่า 40,000	61	15.25
รวม	400	100.00

ตาราง 14 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001–20,000 บาทต่อเดือน จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00 รองลงมาคือ ไม่มีรายได้ จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.25 มีรายได้ 20,001–30,000 บาทต่อเดือน จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.75 มีรายได้มากกว่า 40,000 บาทต่อเดือน จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 มีรายได้ 30,001–40,000 บาทต่อเดือน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.25 และมีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 ตามลำดับ

ตาราง 15 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภาคเหนือ	41	10.25
ภาคกลาง	97	24.25
ภาคตะวันออก	29	7.25
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	154	38.50
ภาคตะวันตก	6	1.50
ภาคใต้	73	18.25
รวม	400	100.00

ตาราง 15 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามภูมิลำเนา พบว่า ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.50 รองลงมาคือภูมิลำเนาภาคกลาง จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.25 มีภูมิลำเนาภาคใต้ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 มีภูมิลำเนาภาคเหนือ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.25 มีภูมิลำเนาภาคตะวันออก จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.25 มีภูมิลำเนาภาคตะวันตก จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.50 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของนักท่องเที่ยว
ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 16 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับจำนวนครั้งที่เคย
เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

จำนวน (ครั้ง)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	176	44.00
2	96	24.00
3	41	10.25
มากกว่า 3	87	21.75
รวม	400	100.00

ตาราง 16 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับจำนวนครั้งที่เคย
เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (ไม่รวมการเดินทางครั้งนี้) พบว่า ส่วนใหญ่
ไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามาก่อน จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อย
ละ 44.00 รองลงมา เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา 1 ครั้ง จำนวน 96
คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มากกว่า 2
ครั้ง จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.75 และเคยเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิง
ธรณีวิทยา 2 ครั้ง จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.25 ตามลำดับ

ตาราง 17 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับช่วงเวลาที่เดินทาง
มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ช่วงเวลา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วันธรรมดา	102	25.50
วันหยุดสุดสัปดาห์	219	54.75
วันหยุดนักขัตฤกษ์	79	19.75
รวม	400	100.00

ตาราง 17 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับช่วงเวลาเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา พบว่า ส่วนใหญ่เดินทางมาในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ มีจำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 54.75 รองลงมา เดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงวันธรรมดา มีจำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 25.50 และเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์ มีจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.75 ตามลำดับ

ตาราง 18 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์เพื่อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พักผ่อนหย่อนใจ	168	42.00
สัมผัสธรรมชาติ	76	19.00
สัมผัสวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น	29	7.25
สัมผัสประสบการณ์แปลกใหม่	50	12.50
ศึกษาหาความรู้	77	19.25
รวม	400	100.00

ตาราง 18 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในครั้งนี้ พบว่า ส่วนใหญ่เดินทางมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ มีจำนวน 168 คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมาคือ เพื่อศึกษาหาความรู้มีจำนวน 77 คิดเป็นร้อยละ 19.25 เพื่อสัมผัสธรรมชาติ มีจำนวน 76 คิดเป็นร้อยละ 19.00 เพื่อสัมผัสประสบการณ์แปลกใหม่มี จำนวน 50 คิดเป็นร้อยละ 12.50 และเพื่อสัมผัสวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นมี จำนวน 29 คิดเป็นร้อยละ 7.25 ตามลำดับ

ตาราง 19 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบุคคลที่เดินทางมา
พร้อมกับผู้ตอบแบบสอบถามในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
ในครั้งนี้

บุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คนเดียว	23	5.75
เพื่อน	148	37.00
ครอบครัว	170	42.50
คู่รัก	19	4.75
หน่วยงาน	36	9.00
อื่น ๆ (บริษัทนำเที่ยว, สัมมนา ฯลฯ)	4	1.00
รวม	400	100.00

ตาราง 19 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบุคคลที่เดินทางมาพร้อมกับผู้ตอบแบบสอบถามในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในครั้งนี้ พบว่าส่วนใหญ่ เดินทางมากับครอบครัว มีจำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50 รองลงมาคือ เดินทางมากับเพื่อน มีจำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 เดินทางมากับหน่วยงาน มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.00 เดินทางมาคนเดียว มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.75 เดินทางมากับคู่รัก มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75 และอื่น ๆ มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

ตาราง 20 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย
โดยประมาณที่ใช้ในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ค่าใช้จ่าย (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1,000	160	40.00
1,001-2,000	68	17.00
2,001-3,000	48	12.00
3,001-4,000	26	6.50
4,001-5,000	33	8.25
มากกว่า 5,000	65	16.25
รวม	400	100.00

ตาราง 20 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย โดยประมาณที่ใช้ในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาท จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมา มีค่าใช้จ่าย 1,001–2,000 บาท จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 มีค่าใช้จ่ายมากกว่า 5,000 บาท จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.25 มีค่าใช้จ่าย 2,001–3,000 บาท จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 มีค่าใช้จ่าย 4,001–5,000 บาท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.25 และมีค่าใช้จ่าย 3,001–4,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50 ตามลำดับ

ตาราง 21 แสดงจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามและลำดับสิ่งที่น่าสนใจหากกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สิ่งที่น่าสนใจ	จำนวน (คน)	ลำดับ
ซากฟอสซิลดึกดำบรรพ์	218	1
ถ้ำ	121	3
น้ำตก	101	4
บ่อน้ำพุร้อน	54	5
แหล่งโครงสร้าง (เช่น ภูเขา แนวชั้นหิน)	189	2

ตาราง 21 แสดงจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถามและลำดับสิ่งที่น่าสนใจหากกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ พบว่า หากกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ส่วนใหญ่นักถึงซากฟอสซิลดึกดำบรรพ์เป็นลำดับแรก มีจำนวน 218 คน ลำดับรองลงมาคือ แหล่งโครงสร้าง เช่น ภูเขา แนวชั้นหิน มีจำนวน 189 คน ถัดมาคือ ถ้ำ มีจำนวน 121 คน น้ำตก มีจำนวน 101 คน และบ่อน้ำพุร้อน มีจำนวน 54 คน ตามลำดับ

ตาราง 22 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับช่องทางที่ได้รับ
ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ช่องทาง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง	99	24.75
คนรอบตัว เช่น เพื่อน ครอบครัว	137	34.25
สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร นิตยสาร โบรชัวร์	19	4.75
สื่อโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook Line Instagram	133	33.25
อื่น ๆ (ป้ายบอกทาง, การบอกต่อ ฯลฯ)	12	3.00
รวม	400	100.00

ตาราง 22 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับช่องทางที่ได้รับ
ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
ธรณีวิทยาจากคนรอบตัว เช่น เพื่อน ครอบครัว มีจำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.25
รองลงมาคือ สื่อโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook มีจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 ค้นหา
ข้อมูลด้วยตนเอง มีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.75 สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร นิตยสาร
โบรชัวร์ มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75 และอื่น ๆ มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00
ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิง
 ธรณีวิทยา ตามทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) มีผลการวิเคราะห์ ดังรายละเอียด
 ต่อไปนี้

ตาราง 23 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของ
 นักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านความสะดวกในการ
 เดินทาง

ความสะดวกในการเดินทาง	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา	4.24	0.81	มากที่สุด
2. มีทางเข้าถึงด้วยรถทุกประเภท ทุกฤดูกาลสภาพ เส้นทางดี	4.39	0.70	มากที่สุด
3. มีป้ายบ่งชี้เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาที่ชัดเจนมีการบอกระยะทางอย่างชัดเจน และมีป้ายที่แสดงถึงการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว	4.51	0.61	มากที่สุด
4. แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอยู่บนเส้นทาง ท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ ง่าย	4.38	0.65	มากที่สุด
5. สถานที่ให้บริการทางคมนาคมทั่วถึง เช่น ป้ายน้ำมัน จุดพักรถ	4.20	0.78	มาก
6. เส้นทางถนนมีผิวเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่างข้างทางมี เครื่องหมายจราจร และใกล้แหล่งชุมชน	4.21	0.78	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.32	0.72	มากที่สุด

ตาราง 23 ความต้องการมีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านความสะดวกในการ
 เดินทาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า
 ประเด็นมีป้ายบ่งชี้เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ชัดเจนมีการบอกระยะทาง
 อย่างชัดเจน และมีป้ายที่แสดงถึงการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.51$)

รองลงมาคือ มีทางเข้าถึงด้วยรถทุกประเภท ทุกฤดูกาล สภาพเส้นทางดี ($\bar{X} = 4.39$) แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอยู่บนเส้นทางทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ง่าย ($\bar{X} = 4.38$) ระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.24$) เส้นทางถนนมีผิวเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่างข้างทาง มีเครื่องหมายจราจร และใกล้แหล่งชุมชน ($\bar{X} = 4.21$) สถานที่ให้บริการทางคมนาคมทั่วถึง เช่น ปั้มน้ำมัน จุดพักรถ ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ

ตาราง 24 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและดึงดูดใจ	4.50	0.67	มากที่สุด
2. คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.45	0.73	มากที่สุด
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ	4.48	0.76	มากที่สุด
4. กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเสื่อมโทรมหรือทำลายสิ่งแวดล้อม	4.50	0.62	มากที่สุด
5. นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ	4.54	0.63	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.49	0.68	มากที่สุด

ตาราง 24 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับดังนี้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.54$) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและดึงดูดใจ และกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเสื่อมโทรมหรือทำลายสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.50$) กิจกรรมการ

ท่องเที่ยวมีความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ($\bar{X} = 4.48$) คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.45$) ตามลำดับ

ตาราง 25 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีเอกลักษณ์โดดเด่น แปลกตา สวยงามน่าสนใจ	4.55	0.61	มากที่สุด
2. สภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.54	0.66	มากที่สุด
3. โปรโมชันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในช่วงเทศกาลต่าง ๆ	4.12	0.84	มาก
4. ของที่ระลึก/ของฝากประจำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ	4.31	0.70	มากที่สุด
5. ความเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น	4.42	0.68	มากที่สุด
6. มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.46	0.74	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.40	0.70	มากที่สุด

ตาราง 25 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีเอกลักษณ์โดดเด่น แปลกตา สวยงามน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.55$) รองลงมาคือ สภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ($\bar{X} = 4.54$) มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ($\bar{X} = 4.46$) ความเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.42$) ของที่ระลึก/ของฝากประจำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ ($\bar{X} = 4.31$) และโปรโมชันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.12$) ตามลำดับ

ตาราง 26 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของ
นักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณี ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกใน
แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. สถานที่ที่มีป้ายสื่อความหมายในเส้นทางเดินเข้าสู่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยใช้วัสดุที่เหมาะสม กลมกลืนกับพื้นที่	4.48	0.69	มากที่สุด
2. มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้นและใน ระหว่างเส้นทาง	4.45	0.73	มากที่สุด
3. มีที่พักเป็นจุด ๆ มีลานหรือม้านั่งพักเป็นช่วง ๆ ใน ระยะความห่างที่เหมาะสม	4.22	0.77	มากที่สุด
4. จัดทำราวเกาะสำหรับเดินทางในบริเวณที่มีความ ลาดชันมาก หรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อ นักท่องเที่ยวโดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน	4.20	0.86	มาก
5. สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้ามี เพียงพอและเหมาะสม	4.30	0.82	มากที่สุด
6. สัญญาณโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความ เสถียรและครอบคลุมทั่วบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา	4.30	0.93	มากที่สุด
7. ร้านอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยามีความหลากหลายและเพียงพอ	4.04	0.94	มาก
8. จุดบริการ/ศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว	4.23	0.72	มากที่สุด
9. จัดให้มีพื้นที่หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อรองรับ กิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.13	0.81	มาก
10. ความสะอาดและความพอเพียงของห้อง สุขาและ ห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.35	0.86	มากที่สุด

ตาราง 26 (ต่อ)

สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความต้องการ		
	เชิงchnerวิทยา	\bar{X}	S.D.
11. มีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วง ๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม	4.18	0.78	มาก
12. สถานที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอ	4.35	0.74	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.27	0.80	มากที่สุด

ตาราง 26 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงchnerวิทยา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงchnerวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ประเด็นสถานที่มีป้ายสื่อความหมายในเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงchnerวิทยา โดยใช้วัสดุที่เหมาะสม กลมกลืนกับพื้นที่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้น และในระหว่างเส้นทาง ($\bar{X} = 4.45$) ความสะอาดและความพอเพียงของห้องสุขาและห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงchnerวิทยา และสถานที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอ ($\bar{X} = 4.35$) สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้า มีเพียงพอและเหมาะสม และสัญญาณโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต มีความเสถียรและครอบคลุมทั่วบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงchnerวิทยา ($\bar{X} = 4.30$) จุดบริการ/ศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.23$) มีที่พักเป็นจุด ๆ มีลานหรือม้านั่งพักเป็นช่วง ๆ ในระยะเวลาห่างที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.22$) จัดทำราวเกาะสำหรับเดินทางในบริเวณที่มีความลาดชันมาก หรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน ($\bar{X} = 4.20$) มีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วง ๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.18$) จัดให้มีพื้นที่หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อรองรับกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงchnerวิทยา ($\bar{X} = 4.13$) และร้านอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวเชิงchnerวิทยา มีความหลากหลายและเพียงพอ ($\bar{X} = 4.04$) ตามลำดับ

ตาราง 27 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของ
นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านการบริการที่พักริในแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

การบริการที่พักริในแหล่งท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ที่พักริอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและชุมชน	4.05	0.82	มาก
2. ที่พักริมีความหลากหลายและเพียงพอให้เลือกริใช้ บริการ	4.13	0.75	มาก
3. ราคาที่พักริเหมาะสม	4.19	0.75	มาก
4. มีบริการรถรับส่งจากที่พักริไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา	4.03	0.84	มาก
รวมเฉลี่ย	4.10	0.79	มาก

ตาราง 27 ความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้าน
การบริการที่พักริในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อ
พิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับดังนี้ ราคาที่พักริเหมาะสม
มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.19$) รองลงมาคือ ที่พักริมีความหลากหลายและเพียงพอให้เลือกริใช้บริการ
($\bar{X} = 4.13$) ที่พักริอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและชุมชน ($\bar{X} = 4.05$) และมีบริการรถ
รับส่งจากที่พักริไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ($\bar{X} = 4.03$) ตามลำดับ

ตาราง 28 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของ
นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านความปลอดภัยในแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความปลอดภัยพื้นที่ค่อนข้างเรียบ ไม่มีร่องหรือซอกที่อันตราย	4.25	0.75	มากที่สุด
2. ศูนย์บริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว	4.29	0.72	มากที่สุด
3. ความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.30	0.74	มากที่สุด
4. ระบบดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เช่น กล้องวงจรปิด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	4.14	0.96	มาก
รวมเฉลี่ย	4.24	0.79	มากที่สุด

ตาราง 28 ความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ประเด็นความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมาคือ ศูนย์บริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.29$) บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความปลอดภัย พื้นที่ค่อนข้างเรียบ ไม่มีร่องหรือซอกที่อันตราย ($\bar{X} = 4.25$) และระบบดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เช่น กล้องวงจรปิด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.14$) ตามลำดับ

ตาราง 29 แสดงค่าเฉลี่ยรวมและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของ
นักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาทุกด้าน

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ความสะดวกในการเดินทาง	4.32	0.72	มากที่สุด
2. กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.49	0.68	มากที่สุด
3. สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.40	0.70	มากที่สุด
4. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา	4.27	0.80	มากที่สุด
5. การบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.10	0.79	มาก
6. ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	4.24	0.79	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.30	0.75	มากที่สุด

ตาราง 29 เมื่อพิจารณาผลการศึกษาด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย พบว่า ในภาพรวมของความต้องการของนักท่องเที่ยวมีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาทุกด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความต้องการมากที่สุดในด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Activities) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.49 รองลงมาคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Attraction) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.40 ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.32 สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Amenities) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Safety) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.24 และการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Accommodation) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.10 ตามลำดับ

ผลการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล จังหวัดสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 ตัวอย่าง ทำให้พบว่า

ด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ มีนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-30 ปี มีการศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานหรือลูกจ้าง บริษัทมีรายได้ 10,001-20,000 บาทต่อเดือน และมีภูมิลำเนาใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่นักท่องเที่ยวเดินทางไป

ด้านพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในอุทยานธรณีโลกในประเทศไทยมาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาในครั้งนี้เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ร่วมกับครอบครัว ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ มีการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งนี้ต่ำกว่า 1,000 บาท นอกจากนี้ หากกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา นักท่องเที่ยวจะนึกถึงซากฟอสซิลดึกดำบรรพ์เป็นอันดับแรก ถัดมาคือแหล่งโครงสร้าง เช่น ภูเขา แนวชั้นหิน และถ้ำ ตามลำดับ โดยข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับมาจากครอบครัว เช่น เพื่อน ครอบครัว มากที่สุด

ผลการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ในภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความต้องการมากที่สุดในด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ถัดมาคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ความสะดวกในการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และมีความต้องการด้านการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเป็นลำดับสุดท้าย ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังกล่าว ที่มีระดับความต้องการมากถึงระดับความต้องการมากที่สุด มาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนกลยุทธ์ในวัตถุประสงค์ที่ 4 โดยมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ด้านความสะดวกในการเดินทาง ประเด็นมีป้ายบ่งชี้เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ชัดเจนมีการบอกระยะทางอย่างชัดเจน และมีป้ายที่แสดงถึงการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีทางเข้าถึงด้วยรถทุกประเภท ทุกฤดูกาล สภาพเส้นทางดี แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอยู่บนเส้นทางที่ท่องเที่ยวหลักสามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ง่าย ระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เส้นทางถนนมีผิวเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่างข้างทาง มีเครื่องหมายจราจร และใกล้แหล่งชุมชน สถานที่ให้บริการทางคมนาคมทั่วถึง เช่น ปั้มน้ำมัน จุดพักรถ

ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ประเด็นนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยว น่าสนใจ และดึงดูดใจ และกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเสื่อมโทรมหรือทำลายสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ และคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ประเด็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีเอกลักษณ์โดดเด่น แปลกตา สวยงามน่าสนใจ สภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ

ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ความเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น ของที่ระลึก/ของฝากประจำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ และโปรโมชั่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในช่วงเทศกาลต่าง ๆ

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ประเด็นสถานที่ที่มีป้ายสื่อความหมายในเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาโดยใช้วัสดุที่เหมาะสมกลมกลืนกับพื้นที่ มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทางทั้งที่จุดเริ่มต้นและในระหว่างเส้นทาง ความสะอาดและความพอเพียงของห้องสุขาและห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และสถานที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้า มีเพียงพอและเหมาะสม และสัญญาณโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต มีความเสถียรและครอบคลุมทั่วบริเวณแหล่งท่องเที่ยว มีจุดบริการ/ศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว มีที่พักเป็นจุด ๆ มีลานหรือม้านั่งพักผ่อนเป็นช่วง ๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม จัดทำราวเกาะสำหรับเดินทางในบริเวณที่มีความลาดชันมาก หรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน มีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วง ๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม การจัดให้มีพื้นที่หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อรองรับกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และร้านอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีความหลากหลายและเพียงพอ

ด้านการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ประเด็นราคาที่พักเหมาะสมที่พักรมีความหลากหลายและเพียงพอให้เลือกใช้บริการ ที่พักอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและชุมชน และมีบริการรถรับส่งจากที่พักไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ประเด็นความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ศูนย์บริการช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความปลอดภัย พื้นค่อนข้างเรียบ ไม่มีร่องหรือซอกที่อันตราย และระบบดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เช่น กล้องวงจรปิด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 30 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอายุที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	4450.722	5	890.144	2.78	0.017*
ภายในกลุ่ม	125792.216	394	319.270		
รวม	130242.938	399			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 30 พบว่านักท่องเที่ยงที่มีอายุต่างกันมีความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา แตกต่างกัน ($F = 2.78$, $Sig. = 0.017$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นที่มีผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในช่วงอายุที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ทดสอบต่อโดยวิธีทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ผลการศึกษาเป็นดังต่อไปนี้

ตาราง 31 แสดงผลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามอายุของนักท่องเที่ยง

อายุของนักท่องเที่ยง (ปี)	อายุของนักท่องเที่ยง (ปี)					
	ต่ำกว่า 20	20-30	31-40	41-50	51-60	61 ปี ขึ้นไป
ต่ำกว่า 20	-	-	-7.625*	-	-	-
20-30	-	-	-9.093*	-	-	-
31-40	7.625*	9.093*	-	-	-	-
41-50	-	-	-	-	-	-
51-60	-	-	-	-	-	-
61 ปี ขึ้นไป	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 31 เมื่อทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามอายุของนักท่องเที่ยงเป็นรายคู่ พบว่านักท่องเที่ยงที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 32 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการศึกษาที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	1102.315	3	367.438	1.127	.338
ภายในกลุ่ม	129140.623	396	326.113		
รวม	130242.938	399			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 32 พบว่านักท่องเที่ยงที่มีการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ไม่แตกต่างกัน ($F = 1.12$, $Sig. = 0.33$) แสดงว่าการศึกษาไม่มีผลต่อความคิดเห็นในความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ตาราง 33 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอาชีพที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	3829.979	6	638.330	1.984	.067
ภายในกลุ่ม	126412.959	393	321.661		
รวม	130242.938	399			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 33 พบว่านักท่องเที่ยงที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ไม่แตกต่างกัน ($F = 1.98$, $Sig. = 0.67$) แสดงว่าอาชีพไม่มีผลต่อความคิดเห็นในความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ตาราง 34 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างรายได้ที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	4200.981	5	840.196	2.626	0.024*
ภายในกลุ่ม	126041.957	394	319.903		
รวม	130242.938	399			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 34 พบว่านักท่องเที่ยงที่มีรายได้ต่างกันมีความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา แตกต่างกัน ($F = 2.62$, $Sig. = 0.024$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นที่มีผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในช่วงรายได้ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ทดสอบต่อโดยวิธีทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ผลการศึกษาเป็นดังต่อไปนี้

ตาราง 35 แสดงผลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของ
นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามรายได้ของ
นักท่องเที่ยง

รายได้ของ นักท่องเที่ยง (บาท)	รายได้ของนักท่องเที่ยง (บาท)					
	ไม่มีรายได้	ต่ำกว่า หรือเท่ากับ 10,000	10,001– 20,000	20,001– 30,000	30,001– 40,000	มากกว่า 40,000
ไม่มีรายได้	-	-5.537*	-	-	-	-6.829*
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000	-	-	-9.819*	-7.813*	-	-11.111*
10,001–20,000	5.537*	9.819*	-	-	-	-
20,001–30,000	-	7.813*	-	-	-	-
30,001–40,000	-	-	-	-	-	-
มากกว่า 40,000	6.829*	11.111*	-	-	-	-

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 35 เมื่อทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของ
นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามรายได้ของนักท่องเที่ยงเป็น
รายคู่ พบว่า นักท่องเที่ยงที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกับความต้องการของ
นักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
0.05

ตาราง 36 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภูมิภาคที่มีต่อความต้องการ
ของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อ การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	8954.321	5	1790.864	5.818	.000*
ภายในกลุ่ม	121288.616	394	307.839		
รวม	130242.938	399			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 36 พบว่านักท่องเที่ยงที่มีภูมิภาคต่างกันมีความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา แตกต่างกัน ($F = 5.81, \text{Sig.} = 0.000^*$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นที่มีผลต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในช่วงรายได้ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ทดสอบต่อโดยวิธีทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ผลการศึกษาเป็นดังต่อไปนี้

ตาราง 37 แสดงผลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามภูมิภาคของนักท่องเที่ยง

ภูมิภาคของ นักท่องเที่ยง	ภูมิภาคของนักท่องเที่ยง					
	เหนือ	กลาง	ตะวันออก	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ตะวันตก	ภาคใต้
เหนือ	-	-	-	-8.802*	15.187*	-
กลาง	-	-	-	-6.769*	17.220*	-
ตะวันออก	-	-	-	-11.552*	-	-
ตะวันออกเฉียง เหนือ	8.802*	6.769*	11.552*	-	23.989*	8.368*
ตะวันตก	-15.187*	-17.220*	-	-23.989	-	-15.621*
ใต้	-	-	-	-8.368*	15.621*	-

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 37 เมื่อทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นในความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จำแนกตามรายได้ของนักท่องเที่ยงเป็นรายคู่ พบว่านักท่องเที่ยงที่มีภูมิภาคแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกับความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยการวิเคราะห์ด้วยวิธี One-way ANOVA ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ รายได้ และภูมิภาคของนักท่องเที่ยงที่มีความแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกับความต้องการของนักท่องเที่ยงที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

การศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure Interview) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยสามารถแยกได้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) โครงสร้างการบริหารของอุทยานธรณี 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ และ 3) การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

1. เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสัมปาง

การสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีสัมปาง ได้ผลการวิจัยดังนี้

1.1 โครงสร้างการบริหารอุทยานธรณีสัมปาง ประกอบด้วย

1.1.1 คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ รับผิดชอบกำหนดนโยบายให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของอุทยานธรณี โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางเป็นประธานคณะกรรมการ และมีผู้อำนวยการอุทยานธรณีสัมปางเป็นเลขานุการคณะกรรมการอำนวยการ และมีอดีตอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีและผู้อำนวยการอุทยานธรณีโลกสตูลเป็นที่ปรึกษา และมีคณะกรรมการที่ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและระดับอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ

1.1.2 คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี มีหน้าที่ จัดทำแผนบริหารจัดการอุทยานธรณีในด้านต่าง ๆ และดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีสัมปาง พร้อมทั้งรายงานปัญหาและอุปสรรคต่อคณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีสัมปาง โดยมีที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นหัวหน้าคณะทำงาน และมีปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นรองหัวหน้าคณะทำงาน และบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นเลขานุการ และมีคณะทำงานที่ประกอบด้วย หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา สถาบันการศึกษา รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เครือข่ายที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาลำปาง

1.2.1 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชน

อุทยานธรณิลำปางและหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ **ยังไม่มีความร่วมมือ**กับชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณี ทำให้คนในชุมชนขาดการรับรู้และขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ชุมชนไม่ทราบถึงความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งทางธรณีวิทยาที่พบอยู่ภายในพื้นที่ของตนเอง อีกทั้งอุทยานธรณิลำปางยังไม่มีแนวทางพัฒนาหรืออนุรักษ์แหล่งทางธรณีวิทยาแต่อย่างใด

1.2.2 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน

ปัจจุบันภาคเอกชนในจังหวัดลำปาง**ยังไม่มีส่วนร่วม**ในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากระบบบริหารจัดการของอุทยานธรณิลำปางยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ทำให้ภาคเอกชนไม่สามารถดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องได้

1.2.3 ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับชุมชน

เนื่องจากระบบบริหารจัดการของอุทยานธรณิลำปางยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ทำให้**ยังไม่มีเกิดความร่วมมือ**ระหว่างภาคเอกชนกับชุมชน

1.2.4 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ณ ปัจจุบัน**ยังไม่มีเกิดความร่วมมือ**ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน มีเพียงความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ระหว่างอุทยานธรณิลำปาง กรมทรัพยากรธรณี เขต 1 ลำปาง และกรมป่าไม้ เท่านั้น เนื่องจากยังไม่มีแผนแม่บทบริหารจัดการอุทยานธรณิลำปางเพื่อใช้ในการกำหนดทิศทางและแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อุทยานธรณิลำปาง ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่สามารถร่วมดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับอุทยานธรณิลำปางได้

1.3 การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง

ในปัจจุบันการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง**ยังไม่มีชัดเจน** ทั้งด้านโครงสร้างการบริหารจัดการระดับอำเภอและระดับพื้นที่ แหล่งของงบประมาณ และการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา รวมถึงยังไม่มีแผนแม่บทบริหารจัดการอุทยานธรณีและแผนดำเนินงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ส่งผลให้ไม่สามารถระบุและจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณิลำปางที่ควรมีการ

พัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางได้ มีเพียงแต่การจัดตั้งคณะทำงานอุทยานธรณีลำปาง อีกทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปาง ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือฝ่ายที่ทำหน้าที่ด้านอุทยานธรณีโดยตรง และบุคลากรที่ดำเนินการในปัจจุบันมีงานประจำล้นมือ ซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่ามีหน่วยงานที่ร่วมการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปาง ดังนี้

1.3.1 หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย

- 1) สำนักงานอุทยานธรณีลำปาง ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง มีหน้าที่ ประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปาง
- 2) สำนักงานทรัพยากรธรณี เขต 1 ลำปาง มีหน้าที่ สนับสนุนการดำเนินงานด้านธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีลำปาง เช่น การสำรวจ ตรวจสอบ การอนุรักษ์ แหล่งธรณีวิทยาและซากดึกดำบรรพ์ที่อยู่ในจังหวัดลำปาง และให้ข้อมูลทางด้านวิชาการแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 3) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ มีหน้าที่ สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีในจังหวัดลำปาง
- 4) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง มีหน้าที่ สนับสนุนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในอุทยานธรณีลำปาง
- 5) สถาบันการศึกษา มีหน้าที่ สนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีลำปาง

1.3.2 หน่วยงานภาคเอกชน

หน่วยงานภาคเอกชนมีเพียงสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปางที่มีส่วนร่วมในการลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางร่วมกับอุทยานธรณีลำปางและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3.3 ภาคประชาสังคม

ยังไม่มีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีลำปาง

ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางเพิ่มมากขึ้น และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางได้

ผู้วิจัยจึงได้ทำการสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พบว่ามีสมาคมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง ปี 2564 ดังนี้

1. สมาคมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง
2. สมาคมท่องเที่ยวนครลำปาง
3. สมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือจังหวัดลำปาง
4. สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวและรถเช่านครลำปาง
5. สมาคมท่องเที่ยวเมืองง้าวเงิน
6. สมาคมเครื่องบินดินเผาจังหวัดลำปาง
7. สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวเมืองเขลางค์นคร
8. สมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปาง
9. สมาคมรถม้าจังหวัดลำปาง
10. สมาคมคนเลี้ยงม้าจังหวัดลำปาง
11. ชมรมร้านอาหารและแผงลอยจังหวัดลำปาง
12. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง
13. วิสาหกิจชุมชนเรือแพเชื่อมกิวลม

2. เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกประเทศไทย

การสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค ได้ผลการวิจัยดังนี้

2.1 โครงสร้างการบริหารอุทยานธรณีโลกประเทศไทย ประกอบด้วย หน่วยงานที่สำคัญหลัก ๆ ดังนี้

2.1.1 คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ การอนุมัติงบประมาณ แผนบริหารจัดการและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ ของอุทยานธรณี และส่งเสริมสนับสนุนและกำกับกำกับการดำเนินงานตามนโยบาย โดยอุทยานธรณีโลกแต่ละแห่งในประเทศไทยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการอำนวยการ ดังนี้

1) **อุทยานธรณีโลกสตูล** คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลเป็นประธาน ผู้อำนวยการอุทยานธรณีโลกสตูลเป็นเลขานุการ และหัวหน้าฝ่ายบริหารระดับจังหวัด ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนเป็นกรรมการ

2) **โคราชจีโอพาร์ค** คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมาเป็นประธาน ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม เป็นเลขานุการ และผู้อำนวยการโคราชจีโอพาร์คเป็นผู้ช่วยเลขานุการ และหัวหน้าส่วนราชการภายในจังหวัดที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ และมีคณะกรรมการอำนวยการสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ ที่อยู่ภายใต้มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ร่วมเป็นคณะกรรมการอำนวยการของโคราชจีโอพาร์คด้วย

2.1.2 คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี มีหน้าที่ บริหารจัดการอุทยานธรณีให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการอำนวยการ และตามแนวทางของอุทยานธรณีโลกยูเนสโก รวมถึงบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ การวิจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การตลาด การประชาสัมพันธ์ การศึกษา และการประสานความร่วมมือ การจัดหารายได้และแหล่งงบประมาณ โดยอุทยานธรณีโลกแต่ละแห่งในประเทศไทย มีองค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี ดังนี้

2) อุทยานธรณีโลกสตูล คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย นายณรงค์ฤทธิ์ ทุ่งปรือ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหว้าเป็นผู้อำนวยการอุทยานธรณี รองผู้อำนวยการ 4 ฝ่าย ได้แก่ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและวิชาการ รองผู้อำนวยการฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนา รองผู้อำนวยการฝ่ายสำนักงานและแผน และรองผู้อำนวยการฝ่ายท่องเที่ยวและบริการ โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการด้านธรณีวิทยา และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหาร

3) โคราชจีโอพาร์ค คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผศ.ดร. ประเทือง จินตสกุล เป็นผู้อำนวยการโคราชจีโอพาร์ค อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา รองผู้อำนวยการ 4 ฝ่าย ได้แก่ รองผู้อำนวยการฝ่ายอนุรักษ์และวิจัย รองผู้อำนวยการฝ่ายการตลาดและท่องเที่ยว รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารและวางแผน และรองผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาและสารสนเทศ ที่ปรึกษา ผู้จัดการ เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ นักธรณีวิทยา และคณะทำงานบริหารในพื้นที่ 5 อำเภอของโคราชจีโอพาร์ค คือ อำเภอสีคิ้ว สูงเนิน ขามทะเลสอ เมืองนครราชสีมา และเฉลิมพระเกียรติ

ข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปโครงสร้างการบริหารของอุทยานธรณีโลกสตูลและโคราชจีโอพาร์คที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังตาราง 38

ตาราง 38 แสดงโครงสร้างการบริหารของอุทยานธรณีโลกสตูลและโคราชจีโอพาร์คที่
ได้จากการสัมภาษณ์

โครงสร้างการบริหาร	อุทยานธรณีโลกสตูล	โคราชจีโอพาร์ค
1. คณะกรรมการอำนวยการ		
1.1 ประธาน	ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล	ผู้ว่าราชการจังหวัด นครราชสีมา
1.2 เลขานุการ	ผู้อำนวยการอุทยานธรณี โลกสตูล	ผู้อำนวยการสำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม
1.3 ผู้ช่วยเลขานุการ	-	ผู้อำนวยการโคราชจีโอพาร์ค
1.4 กรรมการ	หัวหน้าฝ่ายบริหารระดับ จังหวัด, ผู้แทนภาครัฐ, ผู้แทน ภาคเอกชน, ประชาชน	คณะกรรมการอำนวยการ สถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ, หัวหน้าส่วนราชการภายใน จังหวัด
2. คณะกรรมการบริหาร		
2.1 ผู้อำนวยการอุทยานธรณี	นายณรงค์ฤทธิ์ ทุ่งปรือ (นักการเมืองท้องถิ่น)	ผศ.ดร.ประเทือง จินตสกุล (นักวิจัยของสถาบันวิจัยไม้ กลายเป็นหินฯ)
2.2 ที่ปรึกษา	องค์การบริหารส่วนจังหวัด สตูล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ	คณะทำงานของสถาบันวิจัย ไม้กลายเป็นหินฯ
2.3 รองผู้อำนวยการ	ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในพื้นที่อุทยานธรณี, นักวิชาการด้านธรณีวิทยา	คณะทำงานของสถาบันวิจัย ไม้กลายเป็นหินฯ
2.4 เลขานุการ	-	นักวิเคราะห์นโยบายและ แผน สำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

ตาราง 38 (ต่อ)

โครงสร้างการบริหาร	อุทยานธรณีโลกสตูล	โคราชจีโอพาร์ค
2.5 ผู้ช่วยเลขานุการ	-	นักวิจัยจากสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ
2.6 นักวิชาการ	นักวิชาการจากกรมทรัพยากรธรณี	นักวิจัยจากสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ
2.7 คณะทำงานบริหารในพื้นที่อุทยานธรณี	-	คณะทำงานบริหารในพื้นที่ อ.สีคิ้ว อ.สูงเนิน อ.ขามทะเลสอ อ.เมืองนครราชสีมา อ.เฉลิมพระเกียรติ

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

ตาราง 38 แสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีของทั้ง 2 แห่ง มีองค์ประกอบของคณะกรรมการอำนวยการที่เหมือนกันคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน คณะกรรมการอำนวยการ มีผู้อำนวยการอุทยานธรณีเป็นเลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุการ และมีหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัดเป็นกรรมการ

ทั้งนี้ คณะกรรมการอำนวยการของโคราชจีโอพาร์ค มีความแตกต่างจากธรณีโลกสตูล คือ มีผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเลขานุการของคณะกรรมการอำนวยการด้วย และมีคณะกรรมการอำนวยการของสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ ที่อยู่ภายใต้มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ร่วมเป็นคณะกรรมการอำนวยการ ซึ่งสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการศึกษาซากดึกดำบรรพ์เชิงวิชาการ โดยทำงานเชิงบูรณาการกับทางจังหวัดและหน่วยงานอื่น ๆ ภายในจังหวัดนครราชสีมา ทำให้คณะกรรมการอำนวยการของโคราชจีโอพาร์ค มีความเข้มแข็งในด้านวิชาการอย่างโดดเด่น ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากอุทยานธรณีโลกสตูลที่ไม่มีสถาบันการศึกษา ร่วมเป็นคณะกรรมการอำนวยการ

สำหรับคณะกรรมการบริหารของอุทยานธรณีของทั้ง 2 แห่ง มีองค์ประกอบที่มีความแตกต่างกัน กล่าวได้คือ

1. ตำแหน่งผู้อำนวยการอุทยานธรณีของอุทยานธรณีโลกสตูลเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหว้า ซึ่งเป็นนักรการเมืองท้องถิ่นที่มีความสนใจในเรื่องซากดึกดำบรรพ์

และเป็นผู้ริเริ่มและผลักดันให้เกิดเป็นอุทยานธรณีสตูลและยกระดับเป็นอุทยานธรณีโลกสตูล จนถึงปัจจุบัน แต่สำหรับโคราชจีโอพาร์ค ผู้อำนวยการอุทยานธรณี เป็นอดีตผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ ซึ่งเป็นนักวิจัยที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านซากดึกดำบรรพ์เป็นอย่างดี และเคยเป็นผู้ที่ช่วยสนับสนุนและมีส่วนร่วมในด้านวิชาการให้กับอุทยานธรณีสตูล

2. คณะกรรมการบริหารส่วนใหญ่ของอุทยานธรณีโลกสตูล มาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่โคราชจีโอพาร์คมีคณะกรรมการบริหารที่มาจากนักวิจัยของสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ ซึ่งมีความเป็นรู้ด้านธรณีวิทยาและวิชาการอื่น ๆ มากกว่าอุทยานธรณีโลกสตูล

3. อุทยานธรณีโลกสตูลไม่มีคณะทำงานบริหารในพื้นที่เหมือนโคราชจีโอพาร์ค ทำให้เห็นว่าโครงสร้างคณะกรรมการบริหารของโคราชจีโอพาร์คเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่และเป็นการบริหารงานจากล่างขึ้นบน Bottom up มากกว่าอุทยานธรณีโลกสตูล

2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกประเทศไทย

การสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค ได้ผลการวิจัยดังนี้

2.2.1 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชน

1) **อุทยานธรณีโลกสตูล** อุทยานธรณีโลกสตูลร่วมกับกรมทรัพยากรธรณีและสถาบันการศึกษาในการลงพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับคนในชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณี เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินงานของอุทยานธรณี ความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีในพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของแหล่งธรณี และเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และช่องทางที่ทำให้เกิดอาชีพและรายได้ เช่น การจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่มายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่เดิมให้มีผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใหม่ที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ใหม่ที่แตกต่างจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่แล้ว

2) **โคราชจีโอพาร์ค** โคราชจีโอพาร์คและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีการบริหารจัดการด้วยวิธีการจากล่างสู่บน (Bottom up) โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นร่วมคิด ร่วมพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์อย่างยั่งยืน และร่วมกันอนุรักษ์มรดกทางธรณีวิทยาาร่วมกัน เช่น กรมพัฒนาชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนพัฒนาอาชีพมัคคุเทศก์ชุมชนเพื่อให้เกิดอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน

2.2.2 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน

1) **อุทยานธรณีโลกสตูล** อุทยานธรณีโลกสตูลและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีการประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน เช่น หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร ฯลฯ เพื่อให้การดำเนินงานด้านอุทยานธรณีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และให้ภาคเอกชนดำเนินการในส่วนที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากติดข้อระเบียบกฎหมายต่าง ๆ

2) **โคราชจีโอพาร์ค** โคราชจีโอพาร์คและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานร่วมกับภาคเอกชน เช่น หอการค้าจังหวัด เครือข่ายธุรกิจโรงแรม เครือข่ายธุรกิจร้านอาหาร เครือข่ายผู้ประกอบการรถรับจ้าง ฯลฯ เพื่อช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของโคราชจีโอพาร์คให้เป็นไปตามเป้าหมาย

2.2.3 ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับชุมชน

1) **อุทยานธรณีโลกสตูล** ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหารในเครือข่ายของอุทยานธรณี เพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล

2) **โคราชจีโอพาร์ค** ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชนพื้นที่โคราชจีโอพาร์ค เช่น หอการค้าจังหวัด มีการส่งเสริมการค้าและการบริการ รวมถึงการให้คำปรึกษาแนะนำและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานให้กับผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรม และร้านอาหารในชุมชนพื้นที่โคราชจีโอพาร์ค

2.2.4 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

ผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูลและโคราชจีโอพาร์ค มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ดังนี้ อุทยานธรณีมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ดำเนินงานและประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีให้ลงไปสู่ชุมชนในพื้นที่ และเมื่อชุมชนมีการรับรู้และเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

มัตคุเทศก์ท้องถิ่น โฮมสเตย์ เป็นต้น รวมถึงเกิดความรักและห่วงแหนแหล่งธรรมชาติและช่วยกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในพื้นที่ชุมชน

การสัมภาษณ์ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติวิทยาของอุทยานธรณีโลกประเทศไทย จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของอุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค ทำให้เห็นว่าทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ล้วนแต่มีบทบาทหน้าที่และภารกิจที่แตกต่างกัน แต่สามารถทำงานร่วมกันแบบบูรณาการได้เป็นอย่างดี โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้มีความยั่งยืน

2.3 การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติวิทยา

การสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค ซึ่งผลการจากการสัมภาษณ์พบว่าเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติวิทยาของอุทยานธรณีโลก เป็นการขับเคลื่อนการบริหารจัดการเครือข่ายโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้ผลการวิจัยดังนี้

2.3.1 อุทยานธรณีโลกสตูล เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูล ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย

1.1) สำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล ตั้งอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหญ้า มีคณะกรรมการบริหารอุทยานปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายในสำนักงาน เพื่อมีหน้าที่ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทุกภาคส่วน ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของอุทยานธรณี

1.2) จังหวัดสตูล มีหน้าที่ ดูแลภาพรวมของทั้งจังหวัด โดยการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณี รวมทั้งการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาจังหวัด โดยการบรรจุแผนแม่บทของอุทยานธรณีไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดระยะ 4 ปี

1.3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล มีหน้าที่ ประสานงานร่วมกับจังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่อุทยานธรณี และสนับสนุนงบประมาณเพื่อร่วมขับเคลื่อนการทำงานของอุทยานธรณี

1.4) กรมทรัพยากรธรณี มีหน้าที่ สนับสนุนการทำงานด้านธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณี

1.5) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล มีหน้าที่ สนับสนุน ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล เช่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับอุทยานธรณีในงานต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล

1.6) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสตูล มีหน้าที่ ทำการตลาดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับอุทยานธรณีโลกสตูล และส่งเจ้าหน้าที่คอยประสานงานกับระดับพื้นที่

1.7) สถานศึกษาในเครือข่ายอุทยานธรณีโลกสตูล มี 4 แห่ง คือ โรงเรียนทุ่งหว้าวรวิทย์ โรงเรียนบ้านป่าพน โรงเรียนกำแพงวิทยา และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีหน้าที่ด้านวิชาการ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านธรณีวิทยา โดยการบรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับอุทยานธรณีไว้ในทุกระดับชั้น

1.8) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสตูล มีหน้าที่ในการร่วมออกแบบหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับอุทยานธรณีโลกสตูลให้กับโรงเรียนต้นแบบ และรวมทั้งร่วมผลักดันและเผยแพร่ทำความเข้าใจหลักสูตรให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ ในพื้นที่อุทยานธรณี

1.9) พัฒนาชุมชนจังหวัดสตูล มีหน้าที่ จัดการอบรมให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น มัคคุเทศก์ การย้อมผ้า การทำขนม ฯลฯ

1.10) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีหน้าที่ สนับสนุนงบประมาณและบุคลากรทางวิชาการเข้ามาทำศึกษาวิจัยในพื้นที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน และช่วยสนับสนุนและช่วยผลิตนักธรณีวิทยาให้กับจังหวัดสตูลและประเทศไทยโดยผ่านการให้ทุนปริญญาโทและปริญญาเอก

1.11) วิทยาลัยชุมชนสตูล มีหน้าที่ จัดทำโครงการสอนทักษะแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล

2) หน่วยงานภาคเอกชน ประกอบด้วย

2.1) หอการค้าจังหวัดสตูล มีหน้าที่ ส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหารในเครือข่ายของอุทยานธรณี รวมทั้งการต้อนรับแขก ต้อนรับสื่อมวลชน และช่วยดำเนินงานในส่วนที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้

2.2) สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสตูล มีหน้าที่ ส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และประสานงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาระหว่างรัฐกับเอกชนด้วยกัน

2.3) ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ร้านอาหาร และโรงแรมในเครือข่ายอุทยานธรณีโลกสตูล มีหน้าที่ ผลิตสินค้าบริการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ร้านอาหาร

และโรงแรมในพื้นที่อุทยานธรณี เพื่อตอบสนองของความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เพียงพอและเหมาะสม

3) ภาคประชาสังคม ประกอบด้วย

3.1) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีหน้าที่ ร่วมมือกับอุทยานธรณีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการปรับปรุงพัฒนาหรือคิณคัณผลิตภัณท์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ เพื่อสร้างจุดขายให้กับวิสาหกิจชุมชนของตน

3.2) เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน มีหน้าที่ ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาแก่สมาชิกในเครือข่าย เช่น การจัดอบรมมัคคุเทศกัให้กับเด็กและเยาวชน รวมถึงชาวบ้านในพื้นที่อุทยานธรณี เพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพและรายได้ รวมทั้งประสานงาน และเป็นสื่อกลางเพื่อบอกความต้องการของสมาชิกให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 โคราชจีโอพาร์ค เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของโคราชจีโอพาร์ค ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย

1.1) สำนักงานโคราชจีโอพาร์ค ตั้งอยู่ภายในสถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีคณะกรรมการบริหารอุทยานปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสำนักงาน เพื่อมีหน้าที่บริหารจัดการให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการอำนวยการ และตามแนวทางของยูเนสโก

1.2) จังหวัดนครราชสีมา มีหน้าที่ กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของอุทยานธรณี กำกับบริหารงาน และอนุมัติแผนบริหารจัดการ และสนับสนุนการบริหารและพัฒนาอุทยานธรณี

1.3) สถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ ศึกษาวิจัย สสำรวจ รวบรวม และอนุรักษ์ซากดึกดำบรรพ์ ทรัพยากรธรณี และอุทยานธรณี รวมทั้งสนับสนุนนักวิจัยของสถาบันฯ เพื่อทำงานเชิงบูรณาการกับทางจังหวัดและหน่วยงานอื่น ๆ ภายในจังหวัดเพื่อให้บริการทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.4) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มีหน้าที่ เป็นแหล่งสนับสนุนงบประมาณหลักในการดำเนินงานของโคราชจีโอพาร์ค พัฒนา ปรับปรุง ดูแลรักษาอาคารสถานที่ของโคราชจีโอพาร์ค รวมทั้งสนับสนุนบุคลากรในการขับเคลื่อนโคราชจีโอพาร์ค

1.5) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด นครราชสีมา มีหน้าที่ ส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ภายในพื้นที่โคราชจีโอพาร์ค

1.6) กรมทรัพยากรธรณี มีหน้าที่ ส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ การสำรวจ ศึกษาวิจัยด้านธรณีวิทยา รวมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้อุทยานธรณีใน โรงเรียนเครือข่าย

1.7) การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานนครราชสีมา มีหน้าที่ ทบทวนแผนท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด โดยเน้นการส่งเสริมการพัฒนาเมืองโคราช ให้ เป็นเมืองจีโอพาร์ค และสนับสนุนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของโคราชจีโอ พาร์ค

1.8) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา มีหน้าที่ ร่วม พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโคราชจีโอพาร์ค ในการร่วมออกแบบหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับ อุทยานธรณีสตูลให้กับโรงเรียนต้นแบบจีโอพาร์ค และเผยแพร่หลักสูตรให้แก่โรงเรียนจีโอ พาร์ค

1.9) โรงเรียนจีโอพาร์ค มีการจัดตั้งโรงเรียนจีโอพาร์ค 25 โรงเรียน เพื่อมีหน้าที่ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโคราชจีโอ พาร์ค พร้อมมีการจัดอบรมครู นักเรียน มัคคุเทศก์ และมีการจัดค่ายเข้าค่ายร่วมกับเครือข่าย ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างการรับรู้ให้นักเรียนในโรงเรียนเครือข่าย

1.10) โรงไฟฟ้าลำตะคองชลภาวัฒนา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง ประเทศไทย และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีหน้าที่ ในการจัดทำเว็บไซต์ และสื่อประชาสัมพันธ์ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของโคราชจีโอพาร์ค

1.11) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่โคราชจีโอพาร์ค มี หน้าที่ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกับโคราชจีโอพาร์คในพื้นที่ รับผิดชอบ

2) หน่วยงานภาคเอกชน ประกอบด้วย

2.1) หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา มีหน้าที่ ส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนการตลาดของโคราชจีโอพาร์ค

2.2) สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา มีหน้าที่ ส่งเสริมการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยทำงานร่วมกับโคราชจีโอพาร์คและ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3) สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา มีหน้าที่ ส่งเสริมการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้กับสมาชิก และให้ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเกี่ยวกับการดำเนินงานของโคราชจีโอพาร์ค

2.4) สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย มีหน้าที่ ศึกษาลักษณะที่โดดเด่นทางภูมิศาสตร์ของโคราชจีโอพาร์ค

2.5) ผู้ประกอบการขนส่ง มีหน้าที่ ส่งเสริมให้เส้นทางคมนาคมในโคราชจีโอพาร์คสามารถเข้าถึงได้โดยการบริการขนส่งสาธารณะอย่างทั่วถึง

3) ภาคประชาสังคม ประกอบด้วย

3.1) เครือข่ายร้านอาหาร มีหน้าที่ พัฒนาเมนูอาหารที่มีเรื่องราวและวัตถุดิบเชื่อมโยงกับฟอสซิลหรือธรณีวิทยาในโคราชจีโอพาร์ค

3.2) เครือข่ายที่พัก มีหน้าที่ จัดทำแผ่นพับข้อมูลความรู้และเส้นทางท่องเที่ยวโคราชจีโอพาร์คไปประชาสัมพันธ์ มีการจัดตกแต่งด้านหน้าและในห้องพักด้วยภาพอัตลักษณ์ของโคราชจีโอพาร์ค และมีการจัดอบรมสัมมนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้รวมถึงการหาหรือแนวทางการพัฒนาโคราชจีโอพาร์คในโรงแรมเครือข่าย

3.3) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีหน้าที่ ร่วมกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวอุทยานธรณี พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์ประจำถิ่นที่มีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของโคราชจีโอพาร์ค และร่วมดำเนินการกับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

3.4) เครือข่ายอาสาสมัครต่าง ๆ เช่น อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) มีหน้าที่ ประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับทุกภาคส่วน ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรณี

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูล โคราชจีโอพาร์ค และอุทยานธรณีสลุปาง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประเด็น โครงสร้างการบริหารของอุทยานธรณี การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ และการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. โครงสร้างการบริหารของอุทยานธรณี ประกอบด้วยหน่วยงานที่สำคัญหลัก ๆ ดังนี้

1.1 คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ กำหนดนโยบายและ ยุทธศาสตร์ การอนุมัติงบประมาณ แผนบริหารจัดการและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ ของอุทยาน ธรณี และส่งเสริมสนับสนุนและกำกับกำกับการดำเนินงานตามนโยบาย ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการ จังหวัดเป็นประธาน มีผู้อำนวยการอุทยานธรณีทำหน้าที่เป็นเลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุการ และมีหัวหน้าฝ่ายบริหารระดับจังหวัด ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เป็นกรรมการ

1.2 คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี มีหน้าที่ บริหาร จัดการอุทยานธรณีให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการอำนวยการ และตามแนวทางของ อุทยานธรณีโลกยูเนสโก รวมถึงบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา และประสานความร่วมมือ การจัดหารายได้และแหล่งงบประมาณเพื่อใช้ในการ ดำเนินงานของอุทยานธรณี ประกอบด้วย ผู้อำนวยการอุทยานธรณี รองผู้อำนวยการฝ่ายต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการด้านธรณีวิทยา ที่ปรึกษา ผู้จัดการ เลขานุการและ ผู้ช่วย เลขานุการ คณะทำงานบริหารในแต่ละพื้นที่ของอุทยานธรณี ภาคเอกชน และประชาชน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยว ธรณีวิทยา

2.1 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชน อุทยานธรณีเป็น ตัวหลักในการประสานความร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณี เพื่อสร้างการรับรู้ในการ ดำเนินงานของอุทยานธรณีให้ชุมชนเห็นประโยชน์และคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดอาชีพภายในชุมชนและเกิดเป็นรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจให้กับ ชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน อุทยานธรณี และหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ มีการประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร ฯลฯ เพื่อช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของอุทยานธรณีให้เป็นไปตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้

2.3 ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับชุมชน ภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและส่งเสริมผู้ประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหารในเครือข่ายของอุทยานธรณี เพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพ และรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณี

2.4 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน อุทยานธรณีมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

และประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีให้ลงไปสู่ชุมชนในพื้นที่ ทำให้ชุมชนเกิดการรับรู้และเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และร่วมกับทุกภาคส่วนเพื่อผลักดันให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในพื้นที่ รวมถึงเกิดความรักและหวงแหนแหล่งธรณีและช่วยกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีในพื้นที่ชุมชน

3. การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

การสัมภาษณ์ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล โคราซจีโอพาร์ค และอุทยานธรณีสลุปาง พบว่าเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชนในพื้นที่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานโดยสรุปดังนี้

3.1 ภาครัฐ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานอุทยานธรณี การจัดทำแผนแม่บทจัดหางบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินงานด้านอุทยานธรณี และเป็นผู้ประสานงานที่ดีกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

3.2 ภาคเอกชน เป็นหน่วยงานที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้รับทราบและเกิดการท่องเที่ยวภายในจังหวัด อีกทั้งสามารถช่วยเหลือในด้านงบประมาณและการดำเนินงานอื่น ๆ ที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้

3.3 ภาคประชาสังคม ทำงานบูรณาการกับภาครัฐ ภาคเอกชน โดยมีแกนนำในพื้นที่ที่คนในชุมชนให้การยอมรับ เพื่อให้คนในชุมชนในพื้นที่แหล่งธรณีเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีในชุมชน ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ ทั้งการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหารพื้นถิ่น โสมสเดย์ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ทำให้เกิดรายได้ภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

ตาราง 39 แสดงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอุทยานธรณีโลกสตูล โคราชจีโอพาร์ค และอุทยานธรณีลำปาง

หน่วยงาน	อุทยานธรณีโลกสตูล	โคราชจีโอพาร์ค	อุทยานธรณีลำปาง
ภาครัฐ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำนักงานอุทยานธรณีโลกสตูล องค์การ บริหารส่วนตำบลทุ่งหว้า 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล 3. กรมทรัพยากรธรณี 4. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัด สตูล 5. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 6. สถานศึกษาในเครือข่ายอุทยานธรณีโลก สตูล 7. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 8. วิทยาลัยชุมชนสตูล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำนักงานโคราชจีโอพาร์ค 2. สถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 3. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจังหวัดนครราชสีมา 4. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัด นครราชสีมา 5. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน นครราชสีมา 6. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครราชสีมา 7. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา 8. สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครราชสีมา (สทก.) 9. มหาวิทยาลัย/ วิทยาลัย 10. โรงเรียนจีโอพาร์ค 11. กรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 12. กรมป่าไม้ 13. กรมศิลปากร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำนักงานอุทยานธรณีลำปาง องค์การ บริหารส่วนจังหวัดลำปาง 2. สำนักงานทรัพยากรธรณี เขต 1 (ลำปาง) 3. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ 4. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง 5. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 6. มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง

ตาราง 39 (ต่อ)

หน่วยงานในเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ		อุทยานธรณีโลก	อุทยานธรณีโลก
หน่วยงาน		อุทยานธรณีโลกสตูล	อุทยานธรณีโลกปาง
		โคราช	โคราช
ภาคเอกชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. หอการค้าจังหวัดสตูล 2. สภาอุตสาหกรรมจังหวัดสตูล 3. ผู้ประกอบการร้านอาหาร 4. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว 5. ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา 2. สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา 3. สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา 4. สมาคมสื่อมวลชนจังหวัดนครราชสีมา 5. ผู้ประกอบการรถรับจ้าง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัด 2. สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา 3. สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา 4. สมาคมสื่อมวลชนจังหวัดนครราชสีมา 5. ผู้ประกอบการรถรับจ้าง
ภาคประชาสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน 2. เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน 3. เครือข่ายมัคคุเทศก์ชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน 2. เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) 3. อาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้านและชุมชน (อป.มช.) 4. ศูนย์วัฒนธรรมไทย-ยวน 5. เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง 6. เครือข่ายประชาวีร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัด 2. สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา 3. สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมา 4. สมาคมสื่อมวลชนจังหวัดนครราชสีมา 5. ผู้ประกอบการรถรับจ้าง

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

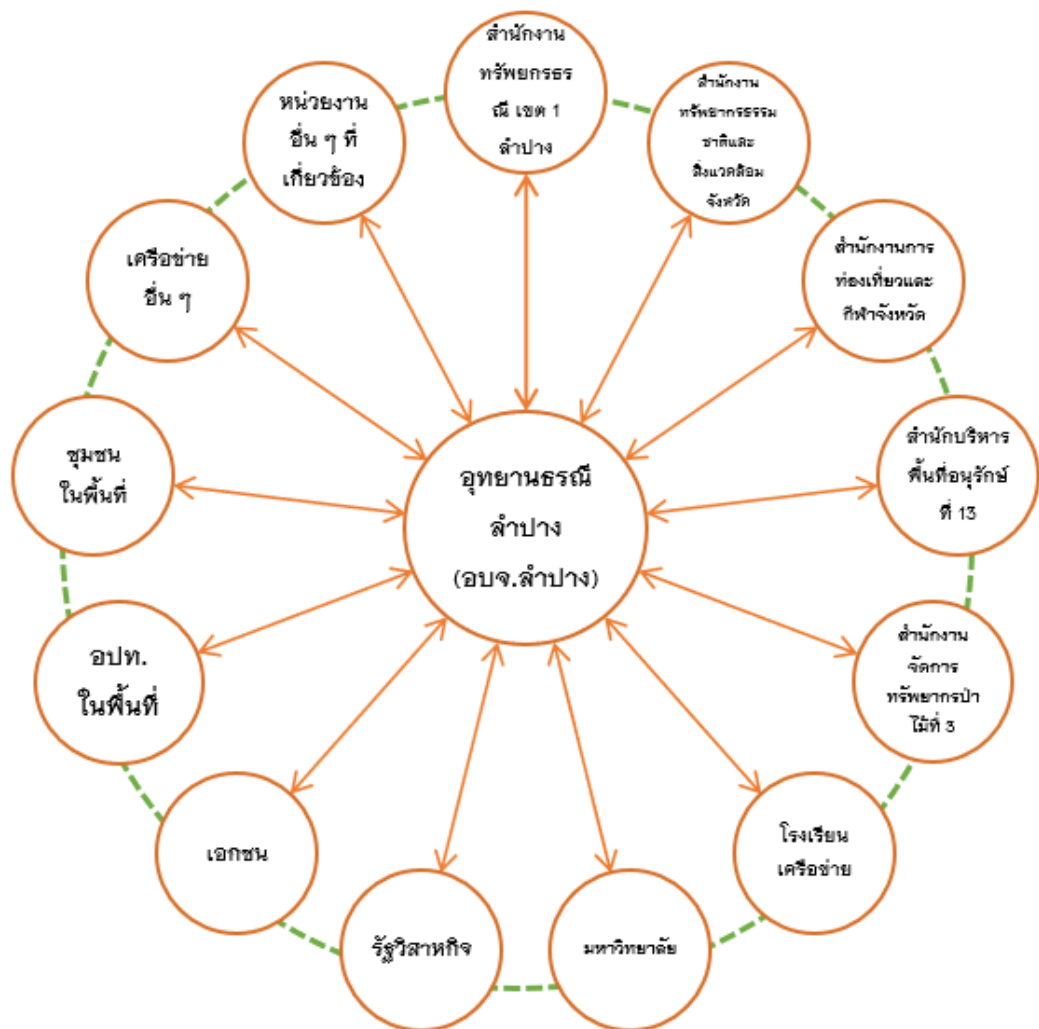
ตาราง 39 แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลก สตุล โคราซจีโอพาร์ค มีความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยใช้เครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน เพื่อให้ไปสู่การเป็นอุทยานธรณีโลก แต่สำหรับเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสัปปาง พบว่า ยังขาดความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงภาคประชาสังคม อาจเนื่องมาจากอุทยานธรณีสัปปางเพิ่งเริ่มจัดตั้งเป็นอุทยานธรณีท่องเที่ยวเมื่อปี 2565 จึงทำให้ยังไม่มีการบริหารจัดการอุทยานธรณีที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ส่งผลให้ทุกภาคส่วนยังไม่สามารถดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานได้ในขณะนี้

3. การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสัปปาง

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสัปปาง พบว่า เพราะยังขาดความเข้าใจในนิยามและวัตถุประสงค์ของอุทยานธรณี ทำให้ความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม มีน้อยหรือไม่เต็มประสิทธิภาพ ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานได้มากนัก ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสัปปางขึ้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือ สร้างปฏิสัมพันธ์ขับเคลื่อนและเป็นการช่วยยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีสัปปาง โดยใช้รูปแบบเครือข่ายที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากเครือข่ายรูปแบบดาว (star network) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีการกระจายอำนาจ เปิดโอกาสให้หน่วยงานได้ติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ (วนัชพร จันทร์รักษา, 2558) โดยเป็นความสัมพันธ์เครือข่ายที่แน่นแฟ้น (COOK-CRAIG, 2010) ในลักษณะที่เครือข่ายมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีการทำงานร่วมกันอย่างอิสระ ไม่ได้มีสายบังคับบัญชากันโดยตรง แต่ความสัมพันธ์ในเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทรัพยากรกันได้ในลักษณะแนวราบ สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมข้ามหน่วยงานได้ เป็นรูปแบบการทำงานที่ไม่ได้เป็นทางการมากนัก

ส่วนเครือข่ายแบบสายการบิน (Hub and spoke network) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีจุดศูนย์กลางแล้วมีลูกข่ายสื่อสารแบบสองทาง (Two ways) กับจุดศูนย์กลางได้เท่านั้น ความสัมพันธ์เครือข่ายในรูปแบบ Hub เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่องค์กรที่ประสานมีอิทธิพลต่อสมาชิก 2 จุด ซึ่งแต่ละองค์กรประสานเหล่านี้เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงบุคคลและองค์กรในพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียง (COOK-CRAIG, 2010) ลักษณะดังที่กล่าวมานี้ องค์กรแต่ละองค์กรในเครือข่ายจะประสานงานติดต่อกับองค์กรกลางได้เท่านั้น แต่หนึ่งศูนย์กลางสามารถมีได้หลายลูกข่าย (Lederer and Nambimadom, 1998) เพื่อที่การทำงานจะได้มีความเป็นเอกภาพ มีความชัดเจน รวดเร็ว ตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรกลางได้สังเกตเห็นว่ากิจกรรมหรือลักษณะงาน

ประเภทใดควรติดต่อหรือดำเนินการกับองค์กรใดในเครือข่ายเป็นลักษณะเฉพาะ และรูปแบบโครงสร้างทั้งสองโดยใช้ตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance Model) (วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2557) เป็นการจัดรูปแบบกลไกการบริหารสาธารณะในลักษณะเปิดให้หน่วยงานภาครัฐ สามารถดึงตัวแสดงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับภารกิจหรือนโยบายสาธารณะหนึ่ง ๆ เข้ามา ร่วมเป็นภาคีในกระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นทางการ โดยรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีของอุทยานธรณีสลุปางที่เหมาะสม ดังภาพ 26



ภาพ 26 รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสลุปาง

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

ภาพ 26 รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวงเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสล้าปางที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบผสมระหว่างเครือข่ายรูปแบบดาว (Star network) และเครือข่ายรูปแบบสายการบิน (Hub and spoke network) โดยมีการบริหารจัดการเครือข่ายโดยใช้ตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance Model) โดยมีอุทยานธรณีสล้าปางเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ เชื่อมโยงการขับเคลื่อนกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวงเชิงธรณี การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ รวมถึงการสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน และออกแบบกิจกรรมร่วมกับกับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการทำงานลักษณะนี้จะเป็นการสื่อสารกันผ่านตัวกลางคือ อุทยานธรณีสล้าปาง (Hub) โดยตรง เป็นงานลักษณะเฉพาะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานนั้น ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์เมื่ออุทยานธรณีสล้าปางมีข้อมูลที่จะใช้ในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวงเชิงอุทยานธรณี ก็จะมีการประสานงานกับการท่องเที่ยวงแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่จะนำข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวงและกิจกรรมต่าง ๆ ไปประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยตรง เนื่องจาก การท่องเที่ยวงแห่งประเทศไทย (ททท.) มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ และสามารถดำเนินงาน ด้านประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวงนั้น ๆ ได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผ่านการประสานงานกับเครือข่ายการท่องเที่ยวงเชิงธรณีวิทยาอื่น ๆ ซึ่งการดำเนินงานลักษณะนี้จะอยู่ในเครือข่ายรูปแบบดาว (Star network) ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวงแห่งประเทศไทย (ททท.) สามารถสื่อสารกับหน่วยงานอื่น ๆ ในเครือข่ายการท่องเที่ยวงเชิงธรณีวิทยาสล้าปางได้เองโดยไม่ต้องผ่านอุทยานธรณีสล้าปาง การดำเนินการแบบนี้จะทำให้การทำงานมีความฉับไว ตรงจุด และมีประสิทธิภาพ เพราะการท่องเที่ยวงแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งทำงานด้านประชาสัมพันธ์จะทราบว่าข้อมูลที่ได้จากอุทยานธรณีสล้าปางนั้น ยังขาดข้อมูลส่วนใด และต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมจากหน่วยงานใดในเครือข่าย หรือกิจกรรมลักษณะนี้ต้องดำเนินงานกับหน่วยงานใดบ้างเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย การดำเนินงานลักษณะนี้จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและใช้ทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งเครื่องมือของเครือข่ายได้ผ่านทางแนวคิดตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance Model) ซึ่งแนวคิดนี้จะให้อิสระในการตัดสินใจ เกิดความร่วมมือและดึงศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายเข้ามาร่วมดำเนินงาน โดยไม่เน้นการทำงานแบบมีสายบังคับบัญชา แต่เน้นการเจรจาพูดคุยและเปิดพื้นที่ในการทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่เดิม มีการรับฟัง โต้แย้ง ตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งการทำงานงานลักษณะดังกล่าวนี้ จะทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวงเชิงธรณีวิทยาจังหวัดสล้าปางมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งแต่ละหน่วยงานในเครือข่ายการท่องเที่ยวงเชิงธรณีวิทยาจังหวัดสล้าปาง มีบทบาทดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **อุทยานธรณีลำปาง** มีสำนักงานตั้งอยู่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ มีหน้าที่ เป็นศูนย์กลางในการประสานการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของอุทยานธรณี โดยมีผู้อำนวยการอุทยานธรณีเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนงาน จัดทำแผนแม่บท แผนพัฒนาบุคลากร และแผนพัฒนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และประสานการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

2. **สำนักงานทรัพยากรธรณี เขต 1 ลำปาง** มีหน้าที่ สนับสนุนงานด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีสันกำแพง เช่น การสำรวจ ตรวจสอบ การอนุรักษ์ แหล่งธรณีวิทยาและซากดึกดำบรรพ์ที่อยู่ในจังหวัดลำปาง และให้ข้อมูลทางด้านวิชาการแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. **สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง** มีหน้าที่ สนับสนุนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในอุทยานธรณีสันกำแพง

4. **สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง** มีหน้าที่ ทบทวนแผนท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด โดยเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสันกำแพง

5. **สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 ลำปาง** มีหน้าที่ อนุรักษ์ คุ้มครอง ดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้มีความสมดุลตามธรรมชาติ และให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานธรณีสันกำแพงอย่างยั่งยืน

6. **สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 ลำปาง** มีหน้าที่ จัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานธรณีสันกำแพง ให้สอดคล้องกับแผนแม่บทอุทยานธรณีสันกำแพง

7. **โรงเรียนเครือข่ายอุทยานธรณี** มีหน้าที่ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอุทยานธรณีสันกำแพง ภายใต้การสนับสนุนของอุทยานธรณีสันกำแพง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง สำนักเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดลำปาง และกรมทรัพยากรธรณี และให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับธรณีวิทยาในพื้นที่ เพื่อให้ความรู้กับนักเรียน คนในชุมชน รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่สนใจเรื่องอุทยานธรณีสันกำแพง

8. **มหาวิทยาลัย** มีหน้าที่ สนับสนุนบุคลากรของมหาวิทยาลัยมีการบูรณาการองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีสันกำแพงเข้ากับแนวทางการเรียนการสอนรวมถึงการศึกษาวิจัย และเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอุทยานธรณีสันกำแพงสู่สาธารณชน และหารือแนวทางการร่วมกับนักวิจัยจากสถาบันอื่น ๆ เพื่อสำรวจ

9. รัฐวิสาหกิจ เช่น

9.1 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ มีหน้าที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีลำปาง เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบขององค์กร รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีลำปาง

9.2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง มีหน้าที่ทำการตลาดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับอุทยานธรณีโลกสตูล และส่งเจ้าหน้าที่คอยประสานงานกับระดับพื้นที่

10. หน่วยงานเอกชน เช่น

10.1 หอการค้าจังหวัดลำปาง มีหน้าที่ ส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหารในเครือข่ายของอุทยานธรณี รวมทั้งการต้อนรับแขก ต้อนรับสื่อมวลชน และช่วยดำเนินงานในส่วนที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้

10.2 สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง มีหน้าที่ ส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และประสานงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีระหว่างรัฐกับเอกชนด้วยกัน

11. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อุทยานธรณี มีหน้าที่ เป็นหน่วยงานหลักที่ให้ความร่วมมือกับอุทยานธรณีในการจัดหารงบประมาณ ประสานงาน ร่วมพัฒนา สนับสนุนงานด้านการศึกษา วิจัย และอนุรักษ์ด้านธรณีวิทยาในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

12. ชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณี มีหน้าที่ เนื่องจากการบริหารจัดการอุทยานธรณีลำปางจากบนสู่ล่าง (Bottom up) ดังนั้น ชุมชนในพื้นที่ จึงมีหน้าที่ในการร่วมคิด ร่วมพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่อุทยานธรณีอย่างยั่งยืน รวมทั้งช่วยกันอนุรักษ์มรดกทางธรณีวิทยา ธรรมชาติ และวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนไปพร้อม ๆ กัน

13. เครือข่ายต่าง ๆ เช่น

13.1 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีหน้าที่ ร่วมกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวอุทยานธรณี พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์ประจำถิ่นที่มีความโดดเด่น และมีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีลำปาง และร่วมดำเนินการกับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

13.2 เครือข่ายอาสาสมัครต่าง ๆ เช่น อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) มีหน้าที่ ประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับทุกภาคส่วน ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ความรู้

และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรณีในชุมชนของตนเอง

13.3 เครือข่ายร้านอาหาร มีหน้าที่ พัฒนาเมนูอาหารที่มีเรื่องราวและวัตถุดิบเชื่อมโยงกับด้านธรณีวิทยาในพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งการตั้งชื่อเมนูอาหารให้น่าสนใจ และเป็นชื่อที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ เพื่อดึงดูดใจผู้ที่มาใช้บริการและเป็นการสอดแทรกความรู้ด้านธรณีวิทยาให้กับผู้มาใช้บริการอีกทางหนึ่ง

13.4 เครือข่ายที่พัก มีหน้าที่ จัดทำแผ่นพับข้อมูลความรู้และเส้นทางท่องเที่ยวโคราชจีโอพาร์คไปประชาสัมพันธ์ มีการจัดตกแต่งด้านหน้าและในห้องพักด้วยภาพอัตลักษณ์ของอุทยานธรณีสลุปาง

14. หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาสลุปาง เป็นหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับการดำเนินงานของอุทยานธรณีสลุปาง เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนให้อุทยานธรณีสลุปางไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสลุปางข้างต้น ผู้วิจัยได้แนวคิดมาจากเครือข่ายรูปแบบสายการบิน (Hub and spoke network) โดยอุทยานธรณีสลุปางเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย มีหน้าที่เชื่อมโยงการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนอุทยานธรณีสลุปาง กับหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ เพื่อให้วัตถุประสงค์บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ทั้งนี้ จังหวัดลุปาง โดยผู้ว่าราชการจังหวัด มีบทบาทหน้าที่ ดูแลภาพรวมของทั้งจังหวัด มีลักษณะเหมือนเครือข่ายรูปดาว (Star network) โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีสลุปาง ที่ประกอบด้วยผู้บริหารจากองค์กรต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิ ในการกำหนดนโยบายของอุทยานธรณีสลุปาง กำกับบริหารงาน และอนุมัติแผนบริหารจัดการ สนับสนุนการบริหารและพัฒนาอุทยานธรณีสลุปาง อีกทั้งแต่งตั้งคณะทำงานระดับอำเภอและพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนอุทยานธรณีสลุปางในภาคท้องถิ่น รวมทั้งจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของอุทยานธรณี และเชื่อมประสาน อำนวยการให้เครือข่ายหน่วยงานต่าง ๆ สามารถติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในเครือข่ายฯ ได้อย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของอุทยานธรณีสลุปางให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งในรูปแบบการสั่งการแบบเป็นทางการ (Formal) และรูปแบบการสั่งการแบบไม่เป็นทางการ (Informal) จัดนโยบายอุทยานธรณีสลุปางให้เป็นวาระจังหวัด ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เข้าใจในประโยชน์และทิศทางการดำเนินงานของอุทยานธรณีสลุปางไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดพลวัตรช่วยขับเคลื่อนงานของอุทยานธรณีสลุปาง

ผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสลุปาง ทำให้ทราบว่าอุทยานธรณีสลุปาง มีโครงสร้างการบริหารอุทยานธรณีสลุปางที่ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณีสลุปางระดับจังหวัดเท่านั้น และการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีสลุปางที่ยังไม่มีความชัดเจน จึงทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาสลุปาง ณ ปัจจุบันยังไม่เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน มีเพียงความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ระหว่างอุทยานธรณีสลุปาง กรมทรัพยากรธรณี เขต 1 สลุปาง และกรมป่าไม้ เท่านั้น เนื่องมาจากยังไม่มีแผนแม่บทบริหารจัดการอุทยานธรณีสลุปางเพื่อใช้ในการกำหนดทิศทางและแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อุทยานธรณีสลุปาง ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่สามารถร่วมดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับอุทยานธรณีสลุปางได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องถอดบทเรียนความสำเร็จด้านการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจากกรณีศึกษาของอุทยานธรณีโลกสตูลและโคราชจีโอพาร์ค เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประเด็นโครงสร้างการบริหารของอุทยานธรณี การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จากทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ และการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เพื่อนำผลการถอดบทเรียนที่ได้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดสลุปาง โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสลุปางที่เหมาะสมจากแนวคิดเครือข่ายรูปแบบดาว (Star network) และเครือข่ายรูปแบบสายการบิน (Hub and spoke network) โดยอุทยานธรณีสลุปาง ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ภายในหน่วยงานภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสลุปาง เป็นศูนย์กลางในการประสานการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาสลุปาง ในลักษณะเครือข่ายแบบสายการบิน (Hub and spoke network) ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดหาแหล่งงบประมาณ รวมทั้งประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีสลุปางให้บรรลุผลสำเร็จ ทั้งนี้ จังหวัดสลุปาง จะเป็นผู้ดูแลภาพรวมของทั้งจังหวัด ในรูปแบบเครือข่ายรูปดาว (Star network) มีหน้าที่เชื่อมประสานอำนวยการให้เครือข่ายหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาสลุปางสามารถทำงานได้ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ทั้งในรูปแบบการสั่งการแบบเป็นทางการ (Formal) และรูปแบบการสั่งการแบบไม่เป็นทางการ (Informal) โดยมีการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาสลุปางโดยใช้ตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance Model) โดยเน้นการเจรจาหรือพิจารณาทางเลือกการ

ตัดสินใจและสร้างฉันทานุมัติในการทำงานอุทยานธรณีลำปางภายใต้เป้าหมายร่วมกันให้บรรลุผล ประกอบด้วย 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นหน่วยงานภาครัฐ ในการริเริ่มความร่วมมือ โดยการเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายฯ ตามบทบาทและอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานนั้น ๆ 2) หน่วยงานต่าง ๆ ภายในเครือข่ายฯ เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการของอุทยานธรณีลำปาง 3) การแสดงบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายฯ ต้องแสดงบทบาทร่วมตัดสินใจกับอุทยานธรณีลำปางได้โดยตรง และมีการพบปะเจรจาหรือ แลกเปลี่ยน รั้งฟัง ได้แย้ง เสนอแนะ และตัดสินใจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ภาคเอกชนต่าง ๆ ต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของอุทยานธรณีลำปางได้ทุกขั้นตอน 4) การจัดโครงสร้างการทำงาน ต้องมีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ทำให้ทุกฝ่ายเข้ามาแสดงบทบาทร่วมกัน เพื่อรองรับการขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปาง 5) การตัดสินใจ การทำงานร่วมกันต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดให้หน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามาตัดสินใจร่วมกันบนฐานการหาทางออกที่สะท้อนฉันทานุมัติของทุกหน่วยงานในเครือข่ายฯ ซึ่งเชื่อให้ทุกหน่วยงานได้ประโยชน์ บางกรณีอาจไม่สามารถเห็นพ้องกันได้ทั้งหมด แต่อย่างน้อยต้องมีข้อตกลงที่ทุกหน่วยงานยอมรับร่วมกันได้ และ 6) เป้าหมายการทำงานร่วมกัน ต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีลำปางเท่านั้น เพื่อมุ่งขับเคลื่อนนโยบายหรือภารกิจของอุทยานธรณีลำปาง

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 4 พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยได้นำประเด็นผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย นำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับประเด็นปัญหาที่ได้จากการถอดบทเรียนเรื่องการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์คในวัตถุประสงค์ที่ 3 โดยประเด็นปัญหาที่ได้จากการวิจัยมีดังตาราง 40

ตาราง 40 ประเด็นปัญหาและข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่	ประเด็นปัญหา/ข้อค้นพบ
วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง	<p>1. การศึกษาบริบทของพื้นที่โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง</p> <p>1.1 โครงสร้างการบริหารจัดการของอุทยานธรณิลำปางยังไม่มีความพร้อมในการดำเนินงาน รวมทั้งยังไม่มีแผนแม่บทเพื่อใช้ในการดำเนินงานของอุทยานธรณี</p> <p>1.2 ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว</p> <p>1.3 การสื่อความหมายและการศึกษาสิ่งแวดล้อมของอุทยานธรณิลำปางยังไม่มีความชัดเจน</p> <p>2. การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง</p> <p>องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย</p> <p>1.1 ความหลากหลายของรูปลักษณะตัวธรณีสัณฐาน</p> <p>1.2 คุณค่าของการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรณีสัณฐานหรือธรณีวิทยาของลำปาง</p> <p>1.3 เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว</p> <p>1.4 มีตำนานหรือความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่</p> <p>1.5 มีพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่น</p> <p>องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว</p> <p>2.1 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว</p> <p>2.2 ความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและพื้นที่ข้างเคียง</p> <p>2.3 ความปลอดภัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา</p> <p>2.4 ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว</p>

ตาราง 40 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ที่	ประเด็นปัญหา/ข้อค้นพบ
วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง	องค์ประกอบที่ 3 การบริหาร 3.1 การใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา 3.2 การจัดการด้านภูมิทัศน์หรือความเป็นระเบียบของพื้นที่ 3.3 การจัดการน้ำเสีย 3.4 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 3.5 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา 3.6 เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา 3.7 ความพร้อมของสาธารณูปโภค 3.8 มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย 3.9 การให้บริการ
วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย	1. ด้านความสะดวกในการเดินทาง 1.1 มีป้ายบ่งชี้เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ชัดเจน มีการบอกระยะทางอย่างชัดเจน 1.2 มีป้ายที่แสดงถึงการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีทางเข้าถึงด้วยรถทุกประเภท ทุกฤดูกาล สภาพเส้นทางดี 1.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอยู่บนเส้นทางทางการท่องเที่ยวหลักสามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ง่าย 1.4 ระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เส้นทางถนนมีผิวเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่างข้างทาง มีเครื่องหมายจราจร และใกล้แหล่งชุมชน 1.5 มีสถานที่ให้บริการทางคมนาคมทั่วถึง เช่น ปั้มน้ำมัน จุดพักรถ 2. ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา 2.1 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ 2.2 กิจกรรมการท่องเที่ยว น่าสนใจ และดึงดูดใจ

ตาราง 40 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ที่	ประเด็นปัญหา/ข้อค้นพบ
	2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาเสื่อมโทรมหรือทำลายสิ่งแวดล้อม
	2.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับ แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ
	2.5 คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว
	3. ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
	3.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีเอกลักษณ์โดดเด่น แปลก ตา สวยงาม น่าสนใจ สภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของแหล่ง ท่องเที่ยว
	3.2 มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
	3.3 ความเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น
	3.4 มีของที่ระลึก/ของฝากประจำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา นั้น ๆ และโปรแกรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในช่วง เทศกาลต่าง ๆ
	4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา
	4.1 สถานที่มีป้ายสื่อความหมายในเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาโดยใช้วัสดุที่เหมาะสม กลมกลืนกับพื้นที่
	4.2 มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทางทั้งที่จุดเริ่มต้นและในระหว่าง เส้นทาง
	4.3 ความสะอาดและความพอเพียงของห้องสุขาและห้องน้ำใน แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และสถานที่จอดรถที่เหมาะสมและ เพียงพอ
	4.4 สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้า มีเพียงพอ และเหมาะสม และสัญญาณโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต มี ความเสถียรและครอบคลุมทั่วบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยา

ตาราง 40 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ที่	ประเด็นปัญหา/ข้อค้นพบ
4.5	มีจุดบริการ/ศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว
4.6	มีที่พักเป็นจุด ๆ มีลานหรือม้านั่งพักเป็นช่วง ๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม จัดทำราวเกาะสำหรับเดินทางในบริเวณที่มีความลาดชันมาก หรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน
4.7	การจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วง ๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม
4.8	การจัดให้มีพื้นที่หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อรองรับกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
4.9	ร้านอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความหลากหลายและเพียงพอ
5.	ด้านการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
5.1	ราคาที่พักเหมาะสม มีความหลากหลายและเพียงพอให้เลือกใช้บริการ
5.2	ที่พักอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและชุมชน และมีบริการรถรับส่งจากที่พักไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
6.	ด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว
6.1	ความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
6.2	ศูนย์บริการช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว
6.3	บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความปลอดภัย พื้นค่อนข้างเรียบ ไม่มีร่องหรือซอกที่อันตราย และระบบดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เช่น กิ่งองรงจรปิด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

ตาราง 40 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ที่	ประเด็นปัญหา/ข้อค้นพบ
วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนา เครือข่ายการท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยาของ จังหวัดลำปาง	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงสร้างการบริหารของอุทยานธรณี ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ และ คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณีระดับจังหวัด 2. ยังไม่เกิดความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว 3. ยังไม่มีแผนแม่บทบริหารจัดการอุทยานธรณีสัมภเวสี 4. องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปางไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือฝ่ายที่ทำหน้าที่ด้านอุทยานธรณีโดยตรง และบุคลากรที่ดำเนินการในปัจจุบันมีงานประจำล้นมือ 5. อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค และหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ มีการประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนงานของอุทยานธรณี 6. อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค ได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชนในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจ

ตาราง 40 ผู้วิจัยได้นำประเด็นปัญหาเกี่ยวกับบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางปัจจุบัน และความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จนนำไปสู่รูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงนำประเด็นปัญหาและข้อค้นพบทั้งหมดมาจัดทำร่างกลยุทธ์ แล้วดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงผ่านการประชุมกลุ่มย่อย กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางที่มีความรู้ มีประสบการณ์ สามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดีและมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดต่อประเด็นที่ต้องการศึกษา จำนวน 9 คน ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนหรือตัวแทนภาคประชาชนที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนกลยุทธ์

การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง โดยร่างกลยุทธ์ที่เสนอให้ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยพิจารณา ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) การจัดการองค์กรอุทยานธรณีสลัมปาง 2) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายในอุทยานธรณีสลัมปางและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง 4) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และ 5) องค์ประกอบการท่องเที่ยวรวมถึงความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทั้งนี้ ผู้ร่วมประชุมกลุ่มย่อยทั้ง 9 คน มีข้อสรุปเห็นด้วยกับร่างกลยุทธ์ดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การจัดการองค์กร 2) กลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ 3) กลยุทธ์การบริหารจัดการพื้นที่ 4) กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และ 5) กลยุทธ์องค์ประกอบการท่องเที่ยวและความปลอดภัย (5A + S) ดังภาพ 27



ภาพ 27 รูปแบบกลยุทธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง (LP-OAH5A+S)

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

ภาพ 27 เป็นรูปแบบกลยุทธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง (LP-OAH15A+S) ตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางมีดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์การจัดการองค์กร (Organization Management; OM)

พันธกิจที่ 1: การจัดตั้งองค์กรและคณะทำงานอุทยานธรณี

1. อุทยานธรณีสัมภวดีลำปางทำการปรับปรุงคำสั่งคณะอำนวยการและคณะทำงานอุทยานธรณีสัมภวดีขึ้นใหม่ โดยจัดให้มีโครงสร้างแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอุทยานธรณีสัมภวดี
2. อุทยานธรณีสัมภวดีลำปางทำการจัดตั้งคณะทำงานอุทยานธรณีสัมภวดีระดับพื้นที่ เพื่อเป็นการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการดำเนินงานในพื้นที่ และมีหน้าที่ในการประสานงานกับคณะทำงานอุทยานธรณีสัมภวดีระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน
3. องค์กรบริหารส่วนจังหวัด จัดตั้งฝ่ายขึ้นมาใหม่ เพื่อทำงานด้านอุทยานธรณีสัมภวดี

โดยเฉพาะ

พันธกิจที่ 2: การจัดทำแผนแม่บทและแผนดำเนินงานของอุทยานธรณีสัมภวดี

ลำปาง

อุทยานธรณีสัมภวดีลำปางต้องมีการจัดทำแผนแม่บทอุทยานธรณีสัมภวดีลำปาง โดยการบูรณาการร่วมกับจังหวัด ส่วนราชการต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาชน เพื่อระดมสมองรวมทั้งการศึกษาภาคสนาม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดทำแผนบริหารจัดการ แผนปฏิบัติงาน รวมถึงการจัดทำวาระจังหวัด

พันธกิจที่ 3: การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

1. องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปางในฐานะหน่วยงานหลักในการดำเนินงานของอุทยานธรณีสัมภวดีลำปาง ต้องมีการบริหารจัดการและประสานงานกับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้แต่ละหน่วยงานร่วมดำเนินงานอุทยานธรณีสัมภวดีตามบทบาทหน้าที่และภารกิจของแต่ละหน่วยงาน
2. องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ต้องประสานงานกับหน่วยงานในเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ โดยให้หน่วยงานนั้น ๆ ร่วมดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน

2. กลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management; HRM)

พันธกิจที่ 1: การจัดฝึกอบรมบุคลากรในสำนักงานอุทยานธรณีและหน่วยงานอื่น ๆ ที่ร่วมดำเนินงานด้านอุทยานธรณีสัมปาง

อุทยานธรณีสัมปางร่วมกับสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว พร้อมทั้งแผนการฝึกอบรมทบทวน จัดหางบประมาณในการฝึกอบรมในแต่ละหลักสูตร

พันธกิจที่ 2: การจัดทำมาตรฐานบุคลากรในงานบริการของอุทยานธรณี

อุทยานธรณีสัมปางจัดทำมาตรฐานบุคลากรในงานบริการของอุทยานธรณี โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านธรณีวิทยาทั้งในระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับบัณฑิตศึกษา

พันธกิจที่ 3: การจัดการอบรมฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

กรมพัฒนาชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในอุทยานธรณีต้องบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการพัฒนาอาชีพมัคคุเทศก์ชุมชน โดยการฝึกอบรมชาวบ้าน เพื่อให้ความรู้ด้านธรณีวิทยาและการบริการนำเที่ยวในพื้นที่ การให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และทำให้เกิดรายได้จากการประกอบอาชีพ

พันธกิจที่ 4: การรับโอนบุคลากรของอุทยานธรณี

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสัมปาง มีการรับโอนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ที่เกี่ยวกับอุทยานธรณี

3. กลยุทธ์การบริหารจัดการพื้นที่ (Area-base Approach)

พันธกิจที่ 1: การจัดทำและปรับปรุงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดสัมปาง

อุทยานธรณีสัมปางเร่งจัดทำและปรับปรุงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดสัมปาง และบูรณาการข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกรมทรัพยากรธรณีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

พันธกิจที่ 2: การศึกษา สํารวจ และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง

1. อุทยานธรณีสําลปางและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของเร่งศึกษา สํารวจ และประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง เพื่อให้ได้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่มีศักยภาพและมีรูปลักษณ์โดดเด่นเพิ่มเติม รวมทั้งมีแหล่งธรณีวิทยาอื่นที่กระจายอยู่โดยรอบ พร้อมจัดทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่มีศักยภาพ

2. จัดลำดับความสําคัญ และคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่มีศักยภาพเพื่อทำการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ พร้อมทั้งการศึกษาวิจัยเชิงลึกและการประเมินคุณค่าทางวิชาการโดยประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับด้านธรณีวิทยา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงด้านธรณีวิทยาได้เป็นอย่างดี

พันธกิจที่ 3: การจัดทำแผนด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาลำปาง

อุทยานธรณีสําลปางร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ มีแผนการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้เป็นระบบและมีมาตรฐานประกอบด้วย 1) การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ โดยมีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักผ่อน 2) การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาหรือฤดูกาลที่เหมาะสม และ 3) การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และบริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 4: การอนุรักษ์ คงสภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา กำหนด การจัดส่วนภูมิทัศน์

1. อุทยานธรณีสําลปางร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และสำนักงานทรัพยากรธรณี เขต 1 ลำปาง จัดอบรมให้ความรู้และมีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ที่มีสอดคล้องและเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และแนวทางการคงสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ ให้กับเจ้าหน้าที่ ชุมชน และนักท่องเที่ยว

2. อุทยานธรณีสําลปางร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา สำนักงานทรัพยากรธรณี เขต 1 ลำปาง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแบบการก่อสร้างปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้มีสอดคล้องและกลมกลืนกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 5: การจัดหาแหล่งงบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เป็นผู้จัดหางบประมาณเพื่อใช้ดำเนินการต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง

4. กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication; IMC)

พันธกิจที่ 1: การพัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสาร

1. อุทยานธรณีสัมภวกรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้มีประสิทธิภาพ ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

2. อุทยานธรณีสัมภวกรรมร่วมกับกรมทรัพยากรธรณีและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาสื่อการเรียนรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและอุทยานธรณีสัมภวกรรมที่เข้าใจง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีคุณค่า

พันธกิจที่ 2: การพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

1. อุทยานธรณีสัมภวกรรมร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ทำการศึกษาและพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ให้มีลักษณะเฉพาะถิ่น มีความโดดเด่นและมีความเป็นอัตลักษณ์ สามารถเชื่อมโยงกับชุมชน ท้องถิ่น และวัฒนธรรมได้

2. อุทยานธรณีสัมภวกรรมจัดทำแผนการตลาดร่วมกับหอการค้าจังหวัดเพื่อผลักดันผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีศักยภาพในการแข่งขัน และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับสำหรับนักท่องเที่ยวได้

พันธกิจที่ 3: การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางให้แก่นักท่องเที่ยว

1. อุทยานธรณีสัมภวกรรมร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำการตลาดแบบ Influencer Marketing คือ การใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงหรือคนดัง หรือ Influencer มาช่วยในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผ่านทางช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อให้บอกเล่าถึงความประทับใจและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาแก่ผู้ที่ติดตามช่องทางออนไลน์นั้น ๆ จนเกิดการสร้างนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ และเกิดการท่องเที่ยวซ้ำ

2. อุทยานธรณีสัมผัสร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้มีตลอดทั้งปี โดยให้สอดคล้องกับ ช่วงเทศกาลหรือประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัดลำปาง เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณี ล้านนาต่าง ๆ เพื่อดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวที่กลับมาท่องเที่ยวช่วงเทศกาลต่าง ๆ มาเที่ยวยัง แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาด้วย

3. อุทยานธรณีสัมผัสทำการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่มีความ พร้อมและศักยภาพในการพัฒนา จำนวน 1 – 2 แหล่ง เพื่อให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง ทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ

5. กลยุทธ์องค์ประกอบการท่องเที่ยวและความปลอดภัย (5A + S)

พันธกิจที่ 1: การจัดกิจกรรมในการท่องเที่ยว

1. อุทยานธรณีสัมผัส องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งภาคเอกชน ต่าง ๆ ร่วมกันในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและ เป็นกิจกรรม ไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเสื่อมโทรมหรือทำลายสิ่งแวดล้อม

2. อุทยานธรณีสัมผัสจัดทำเส้นทางทางการท่องเที่ยว และพัฒนากิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาควบคู่ไปกับการศึกษาธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยว โดยอาศัยความ ร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง และ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. อุทยานธรณีสัมผัสและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยานั้น ๆ กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

พันธกิจที่ 2: การพัฒนาหรือสร้างสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

1. อุทยานธรณีสัมผัส องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนในพื้นที่ และหน่วยงาน อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้มีเอกลักษณ์โดดเด่น แปลกตา สวยงามน่าสนใจแต่ยังคงสภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

2. อุทยานธรณีสัมผัส องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ ร่วมกัน จัดทำชุดความรู้ประจำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีการนำเรื่องราว ความเชื่อพื้นบ้าน และ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยมีเนื้อหาและ รูปแบบการนำเสนอที่ทันสมัยและเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ จัดให้มีจุดจำหน่ายของที่ระลึก/ ของฝากประจำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อกลับไป พร้อมจัดให้มี โปรโมชันในการซื้อของที่ระลึก/ของฝาก เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

พันธกิจที่ 3: การอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยา

1. อุทยานธรณีร่วมกับกรมทางหลวง เส้นทางถนนมีผิวเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่าง ข้างทาง มีเครื่องหมายจราจร จัดทำป้ายบ่งชี้เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ที่ชัดเจน มีการบอกระยะทางอย่างชัดเจน และมีป้ายที่แสดงถึงการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

2. อุทยานธรณีร่วมกับกรมการขนส่งและผู้ประกอบการธุรกิจขนส่งมวลชน จัดให้มีระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

3. อุทยานธรณีร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีบริเวณจุดพักรถ และสถานีบริการน้ำมันที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ได้

พันธกิจที่ 4: การปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยา

1. อุทยานธรณีสัมผัส องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ ร่วมกัน ศึกษาความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ออกแบบการพัฒนาป้ายสื่อความหมายในเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยใช้วัสดุที่เหมาะสมกลมกลืนกับพื้นที่ และมีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้น และในระหว่างเส้นทางภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ จัดให้มีการดูแลรักษาความสะอาดและความพอเพียงของห้องสุขาและห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา รวมทั้งมีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วง ๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม

3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้า มีเพียงพอและเหมาะสม สัญญาณโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต มีความเสถียรและครอบคลุมทั่วบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

4. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนในพื้นที่ จัดให้มีพื้นที่หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อรองรับกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จัดทำราวเกาะสำหรับเดินทางในบริเวณที่มีความลาดชันมาก หรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรง ทนทาน รวมทั้งจัดจุดพักเป็นช่วง ๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม

5. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ จัดให้มีจุดบริการ/ศูนย์บริการ แก่นักท่องเที่ยว มีร้านอาหารและเครื่องดื่มที่มีความหลากหลายและเพียงพอ และมีสถานที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอ สามารถรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

พันธกิจที่ 5: การบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนในพื้นที่ และผู้ประกอบการธุรกิจที่พักโรงแรม ร่วมกันปรับปรุงพัฒนาที่พักให้มีความหลากหลายและเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการ โดยราคาที่พักมีความเหมาะสม ที่พักอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและชุมชน และมีบริการรถรับส่งจากที่พักไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 6: ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

1. อุทยานธรณีสัมผัสร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำข้อมูลและแผนที่เสี่ยงธรณีพิบัติภัยที่ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยงภัยทุกประเภท เพื่อสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ จัดให้มีศูนย์บริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ จัดทำระบบดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว รวมถึงที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เช่น ติดกล้องวงจรปิด มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย



บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผล

การสรุปผลการวิจัยและทำการอภิปรายผลการศึกษาวิจัย เพื่อนำมาซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยเกี่ยวกับบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางให้มีศักยภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

จากการศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารผลงานวิจัย เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาบริบทของพื้นที่โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า

ด้านธรณีวิทยาและภูมิประเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีหลายแหล่งที่มีความพร้อมและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางได้

ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการในปัจจุบัน ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีลำปางและคณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี มีหน้าที่ดำเนินงานให้กิจการของอุทยานธรณีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง แต่ยังคงขาดความพร้อมในการดำเนินงาน ส่งผลให้ภาคเอกชน ประชาชนและชุมชนใน

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางขาดการรับรู้รับทราบเกี่ยวกับอุทยานธรณีสลึงลำปาง อีกทั้งด้านงบประมาณมีเพียงงบประมาณด้านการท่องเที่ยวที่มาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเท่านั้น

ด้านการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การสื่อความหมายในเรื่องของอุทยานธรณีสลึงยังไม่มี ความชัดเจน เช่น บ้ายบอกทาง บ้ายแสดงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา รวมถึงเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอุทยานธรณีสลึง และมองไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ส่งผลให้ยังไม่เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกับอุทยานธรณีสลึงลำปาง

ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา พบว่าในปัจจุบัน มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาได้ แต่ยังไม่มีการคัดเลือกและจัดลำดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีสลึงลำปาง และเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (5A) พบว่า น้ำตกแจ้ซ้อนและบ่อน้ำพุร้อนแจ้ซ้อน มีครบทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ ด้านการเข้าถึง ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านที่พัก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกิจกรรม สำหรับแหล่งอื่น ๆ ยังต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวครบทั้ง 5 ด้าน

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ยังไม่มีเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง เนื่องจากการดำเนินงานของอุทยานธรณีสลึงลำปางยังไม่ได้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางมีศักยภาพที่สูงขึ้น อุทยานธรณีสลึงลำปางและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ควรมีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางที่มีประสิทธิภาพ เพื่อร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในด้านการบริหารจัดการองค์กร การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การสื่อสารทางการตลาดและการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ให้มีองค์ประกอบ การท่องเที่ยว เพื่อเป็นการยกระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางให้สูงขึ้น และชุมชนได้รับประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.2 การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัด

ลำปาง

ผลการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง จำนวน 15 แหล่ง ได้แก่ เขาช่องกระจก ผาก้าน แผ่นดินหวืด ผาหอบ น้ำตกออปหลง น้ำตกแม่เกี๋ยง ภูเขาไฟผาคอกจำป่าแดด ภูเขาไฟผาคอกหินฟู น้ำตกแจ้ซ้อน วัดพุทธบาทสุทธาวาส สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิต วัดรัตนคูหา หล่มภูเขียว น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน และโป่งน้ำร้อนบ้านโป่งร้อน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางอยู่ในระดับดี มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 3 องค์ประกอบ เท่ากับ 111.80 และเมื่อแยกเป็นรายองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ พบว่า มีหลายประเด็นที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00 ผู้วิจัยจึงนำประเด็นเหล่านี้มาใช้ในการสร้างกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ให้มีระดับที่สูงขึ้น โดยประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องมีการพัฒนา รายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ประเด็นที่ต้องมีการพัฒนา มีดังนี้

ด้านคุณค่าด้านสภาพธรณีสัณฐาน ประเด็นความหลากหลายของรูปลักษณะตัวธรณีสัณฐาน และคุณค่าของการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรณีสัณฐานหรือธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยว ประเด็นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประเด็นมีตำนานหรือความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ และพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ประเด็นที่ต้องมีการพัฒนามีดังนี้

ด้านศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเด็นความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว และประเด็นความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและพื้นที่ข้างเคียง

ด้านความปลอดภัย ประเด็นความปลอดภัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ประเด็นความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ ประเด็นที่ต้องมีการพัฒนา มีดังนี้
ด้านการจัดการ ประเด็นการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ประเด็นการจัดการด้านภูมิทัศน์หรือความเป็นระเบียบของพื้นที่ ประเด็นการจัดการน้ำเสีย และประเด็นการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

ด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว ประเด็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ประเด็นเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ประเด็นความพร้อมของสาธารณูปโภค ประเด็นมาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย และประเด็นการให้บริการ

2. สรุปผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกในประเทศไทย ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล จังหวัดสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 ตัวอย่าง สามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 20-30 ปี มีการศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานหรือลูกจ้างบริษัทมีรายได้ 10,001-20,000 บาท และมีภูมิลำเนาใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่นักท่องเที่ยวเดินทางไป

2.2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของนักท่องเที่ยว
ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในอุทยานธรณีโลกในประเทศไทยมาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาในครั้งนี้เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ร่วมกับครอบครัว ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ มีการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งนี้ต่ำกว่า 1,000 บาทนอกจากนี้ หากกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา นักท่องเที่ยวจะนึกถึงซากฟอสซิลดีก่าบรรพ์เป็นอันดับแรก ถัดมาคือแหล่งโครงสร้าง เช่น ภูเขา แนวชั้น

หิน และถ้ำ ตามลำดับ โดยข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับมาจากครอบครัว เช่น เพื่อน ครอบครัว มากที่สุด

2.3 การวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ตามทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) จากผลการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ในภาพรวมพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความต้องการมากที่สุดในด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Activities) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.49 รองลงมาคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Attraction) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.40 ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.32 สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Amenities) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Safety) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.24 และการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Accommodation) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.10 ตามลำดับ และสามารถแยกเป็นรายองค์ประกอบการท่องเที่ยวได้ดังนี้

ด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Activities) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.49 ว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ รองลงมาได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวนำเสนอและดึงดูดใจ และไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเสื่อมโทรมหรือทำลายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ และคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Attraction) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.40 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีเอกลักษณ์โดดเด่น แปลกตา สวยงามน่าสนใจ รองลงมาคือ สภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ความเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น ของที่ระลึก/ของฝากประจำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ และโปรแกรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในช่วงเทศกาลต่าง ๆ

ด้านความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.32 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นมีป้ายบ่งชี้เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ชัดเจนมีการบอกระยะทางอย่างชัดเจน และมีป้ายที่แสดงถึงการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว รองลงมาคือ มีทางเข้าถึงด้วยรถทุกประเภท ทุกฤดูกาล สภาพ

เส้นทางดี แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ง่าย ระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เส้นทางถนนมีผิวเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่างข้างทาง มีเครื่องหมายจราจรและใกล้แหล่งชุมชน สถานที่ให้บริการทางคมนาคมทั่วถึง เช่น ปั้มน้ำมัน จุดพักรถ

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Amenities)

มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นสถานที่ที่มีป้ายสื่อความหมายในเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยใช้วัสดุที่เหมาะสม กลมกลืนกับพื้นที่ รองลงมาคือ มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้นและในระหว่างเส้นทาง ถัดมาคือ ความสะอาดและความพอเพียงของห้องสุขาและห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และสถานที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอ มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้าเพียงพอและเหมาะสม และสัญญาณโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต มีความเสถียรและครอบคลุมทั่วบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมีจุดบริการ/ศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว มีที่พักเป็นจุด ๆ มีลานหรือม้านั่งพักเป็นช่วง ๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม จัดทำราวเกาะสำหรับเดินทางในบริเวณที่มีความลาดชันมาก หรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน มีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วง ๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม จัดให้มีพื้นที่หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อรองรับกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และร้านอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีความหลากหลายและเพียงพอ

ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Safety)

มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.24 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา รองลงมาคือ ศูนย์บริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความปลอดภัย พื้นค่อนข้างเรียบ ไม่มีร่องหรือซอกที่อันตราย และระบบดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เช่น กล้องวงจรปิด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

ด้านการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Accommodation)

มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.10 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นราคาที่พักที่เหมาะสม รองลงมาคือ ที่พักมีความหลากหลายและเพียงพอให้เลือกใช้บริการ ที่พักอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและชุมชน และมีบริการรถรับส่งจากที่พักไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

2.4 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างลักษณะประชากรศาสตร์ที่มีต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) และวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ รายได้ และภูมิภาคของนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. สรุปผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดที่ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานธรณีโลกจากยูเนสโก ได้แก่ อุทยานธรณีโลกสตูล จังหวัดสตูล และโคราชจีโอพาร์ค จังหวัดนครราชสีมา มีผลการศึกษาดังนี้

3.1 เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสัมปาง

3.1.1 โครงสร้างการบริหารอุทยานธรณีสัมปาง ประกอบด้วย **คณะกรรมการอำนาจการ** มีหน้าที่ รับผิดชอบกำหนดนโยบาย ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของอุทยานธรณี โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางเป็นประธานคณะกรรมการ และมีผู้อำนาจการอุทยานธรณีสัมปางเป็นเลขานุการคณะกรรมการอำนาจการ และมีอดีตอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีวิทยาและผู้อำนาจการอุทยานธรณีโลกสตูลเป็นที่ปรึกษา และมีคณะกรรมการที่ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและระดับอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ **คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี** มีหน้าที่ จัดทำแผนบริหารจัดการอุทยานธรณีในด้านต่าง ๆ และดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีสัมปาง พร้อมทั้งรายงานปัญหาและอุปสรรคต่อคณะกรรมการอำนาจการอุทยานธรณีสัมปาง โดยมีที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นหัวหน้าคณะทำงาน และมีปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นรองหัวหน้าคณะทำงาน และบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นเลขานุการ

และมีคณะทำงานที่ประกอบด้วย หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา สถาบันการศึกษา รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ

3.1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณิลำปาง การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ณ ปัจจุบันยังไม่เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน มีเพียงความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ระหว่างอุทยานธรณิลำปาง กรมทรัพยากรธรณีวิทยา เขต 1 ลำปาง และกรมป่าไม้ เท่านั้น เนื่องจากยังไม่มีแผนแม่บทบริหารจัดการอุทยานธรณิลำปางเพื่อใช้ในการกำหนดทิศทางและแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ของอุทยานธรณิลำปาง ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่สามารถร่วมดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับอุทยานธรณิลำปางได้

3.1.3 การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ในปัจจุบันการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ยังไม่มีความชัดเจนทั้งด้านโครงสร้างการบริหารจัดการระดับอำเภอและระดับพื้นที่ แหล่งของงบประมาณ และการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา รวมถึงยังไม่มีแผนแม่บทบริหารจัดการอุทยานธรณีและแผนดำเนินงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ส่งผลให้ไม่สามารถระบุและจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางที่ควรมีการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในจังหวัดลำปางได้ มีเพียงแต่การจัดตั้งคณะทำงานอุทยานธรณิลำปาง ซึ่งประกอบด้วย **หน่วยงานภาครัฐ** เช่น สำนักงานอุทยานธรณี สำนักงานทรัพยากรธรณีวิทยา เขต 1 ลำปาง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แม่เมาะ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง สถาบันการศึกษา **ภาคเอกชน** มีเพียงสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปางที่มีส่วนร่วมในการลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางร่วมกับอุทยานธรณิลำปางและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง **ภาคประชาสังคม** ยังไม่มีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณิลำปาง

ผลการศึกษาทำให้พบว่า เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูล โคราซจีโอพาร์ค มีความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยใช้เครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อให้ไปสู่การเป็นอุทยานธรณีโลก แต่สำหรับเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณิลำปาง พบว่า ยังขาดความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวม

ไปถึงภาคประชาสังคม อาจเนื่องมาจากอุทยานธรณีลำปางเพิ่งเริ่มจัดตั้งเป็นอุทยานธรณีท้องถิ่นเมื่อปี 2565 จึงทำให้ยังไม่มีการบริหารจัดการอุทยานธรณีที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ส่งผลให้ทุกภาคส่วนยังไม่สามารถดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานได้ในขณะนี้

3.2 เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกประเทศไทย

เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์หาแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) ในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ได้ผลสรุปเกี่ยวกับเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางที่เหมาะสม ดังนี้

3.2.1 โครงสร้างการบริหารอุทยานธรณีโลกประเทศไทย ประกอบด้วย

คณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ การอนุมัติงบประมาณ แผนบริหารจัดการและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ ของอุทยานธรณี และส่งเสริมสนับสนุนและกำกับการดำเนินงานตามนโยบายและ **คณะกรรมการบริหารอุทยานธรณี** มีหน้าที่ บริหารจัดการอุทยานธรณีให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการอำนวยการ และตามแนวทางของอุทยานธรณีโลกยูเนสโก รวมถึงบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ การวิจัยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การตลาด การประชาสัมพันธ์ การศึกษา และการประสานความร่วมมือ การจัดหารายได้และแหล่งงบประมาณ

3.2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกประเทศไทย อุทยานธรณีมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ดำเนินงานและประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีให้ลงไปสู่ชุมชนในพื้นที่ และเมื่อชุมชนมีการรับรู้และเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมัดคุเทศก์ท้องถิ่น โฮมสเตย์ เป็นต้น รวมถึงเกิดความรักและหวงแหนแหล่งธรณีวิทยาและช่วยกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่ชุมชน

3.2.3 การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เป็นการขับเคลื่อนการบริหารจัดการเครือข่ายโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ได้แก่ **หน่วยงานภาครัฐ** เช่น สำนักงานอุทยานธรณี จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมทรัพยากรธรณีวิทยา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษา โรงเรียนเครือข่ายอุทยานธรณี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ **ภาคเอกชน** เช่น หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัด

ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ร้านอาหาร และโรงแรม และภาคประชาสังคม เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายอาสาสมัครต่าง ๆ

3.3 การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสลุปาง

ผู้วิจัยได้พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีสลุปาง โดยเป็นรูปแบบผสมระหว่างเครือข่ายรูปแบบดาว (Star network) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีการกระจายอำนาจ เปิดโอกาสให้หน่วยงานได้ติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ (วันชพร จันทรักษา, 2558) โดยเป็นความสัมพันธ์เครือข่ายที่แน่นแฟ้น (COOK-CRAIG, 2010) ในลักษณะที่เครือข่ายมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีการทำงานร่วมกันอย่างอิสระ ไม่ได้มีสายบังคับบัญชากันโดยตรง แต่ความสัมพันธ์ในเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทรัพยากรกันได้เองในลักษณะแนวราบ สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมข้ามหน่วยงานได้ เป็นรูปแบบการทำงานที่ไม่ได้เป็นทางการมากนัก และเครือข่ายแบบสายการบิน (Hub and spoke network) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีจุดศูนย์กลางแล้วมีลูกข่ายสื่อสารแบบสองทาง (Two ways) กับจุดศูนย์กลางได้เท่านั้น ความสัมพันธ์เครือข่ายในรูปแบบ Hub เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่องค์กรที่ประสานมีอิทธิพลต่อสมาชิก 2 จุด ซึ่งแต่ละองค์กรประสานเหล่านี้เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงบุคคลและองค์กรในพื้นที่ที่อยู่ ใกล้เคียง (COOK-CRAIG, 2010) ลักษณะดังที่กล่าวมา องค์กรแต่ละองค์กรในเครือข่ายจะประสานงานติดต่อกับ องค์กรกลางได้เท่านั้น แต่หนึ่งศูนย์กลางสามารถมีได้หลายลูกข่าย (Lederer and Nambimadom, 1998) เพื่อที่การทำงานจะได้มีความเป็นเอกภาพ ชัดเจน รวดเร็ว ตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรกลางได้เล็งเห็นว่ากิจกรรมหรือลักษณะงานประเภทใดควรติดต่อดำเนินการกับองค์กรใดในเครือข่ายเป็นลักษณะเฉพาะ และรูปแบบโครงสร้างทั้งสอง จะใช้ตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance Model) (วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2557) เป็นการจัดรูปแบบกลไกการบริหารสาธารณะในลักษณะเปิดให้หน่วยงานภาครัฐ สามารถดึงตัวแสดงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับภารกิจหรือนโยบายสาธารณะหนึ่ง ๆ เข้ามาร่วมเป็นภาคีในกระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นทางการ โดยมีอุทยานธรณีสลุปางเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ เชื่อมโยงการขับเคลื่อนกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เป็นการทำงานลักษณะนี้จะเป็นการสื่อสารกันผ่านตัวกลางคือ อุทยานธรณีสลุปาง (Hub) โดยตรง เป็นงานลักษณะเฉพาะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานนั้น ๆ การดำเนินงานลักษณะนี้จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและใช้ทรัพยากรมนุษย์รวมทั้งเครื่องมือเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ของเครือข่ายได้ผ่านทางแนวคิด Collaborative Governance Model ซึ่งแนวคิดนี้จะให้อิสระในการตัดสินใจ เกิดความร่วมมือ และดึงศักยภาพของหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายเข้ามาร่วมดำเนินงาน โดยไม่เน้นการทำงานแบบมีสายบังคับ

ปัญญา แต่เน้นการเจรจาพูดคุยและเปิดพื้นที่ในการทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่เดิม มีการรับฟัง ได้แย้ง ตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งการทำงานงานลักษณะดังกล่าวนี้ จะทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง มีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

หน่วยงานในเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปางที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ ประกอบด้วย อุทยานธรณีลำปาง หน้าที่ เป็นศูนย์กลางในการประสานการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของอุทยานธรณี ในลักษณะเครือข่ายแบบสายการบิน (Hub and spoke network) โดยมีผู้อำนวยการอุทยานธรณีเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนงาน จัดทำแผนแม่บท แผนพัฒนาบุคลากร และแผนพัฒนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และประสานการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรธรณีวิทยา เขต 1 ลำปาง สำนักงานทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 ลำปาง สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 ลำปาง โรงเรียนเครือข่ายอุทยานธรณี มหาวิทยาลัย รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อุทยานธรณี ชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณี เครือข่ายต่าง ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ทั้งนี้ จังหวัดลำปาง โดยผู้ว่าราชการจังหวัด มีบทบาทหน้าที่ ดูแลภาพรวมของทั้งจังหวัด มีลักษณะเหมือนเครือข่ายรูปดาว (Star network) โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีลำปาง ที่ประกอบด้วยผู้บริหารจากองค์กรต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิ ในการกำหนดนโยบายของอุทยานธรณีลำปาง กำกับบริหารงาน และอนุมัติแผนบริหารจัดการ สนับสนุนการบริหารและพัฒนาอุทยานธรณีลำปาง อีกทั้งแต่งตั้งคณะทำงานระดับอำเภอและพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนอุทยานธรณีลำปางในภาคท้องถิ่น รวมทั้งจัดทำงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของอุทยานธรณี และเชื่อมประสาน อำนวยการให้เครือข่ายหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายสามารถทำงานได้ราบรื่นมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปางให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทั้งในรูปแบบการสั่งการแบบเป็นทางการ (Formal) และรูปแบบการสั่งการแบบไม่เป็นทางการ (Informal) โดยมีการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง โดยใช้ตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance Model) โดยเน้นการเจรจาหรือพิจารณาทางเลือกการตัดสินใจและสร้างฉันทานุมัติในการทำงาน อุทยานธรณีลำปางภายใต้เป้าหมายร่วมกันให้บรรลุผล ประกอบด้วย 1) องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นหน่วยงานภาครัฐ ในการริเริ่มความร่วมมือ โดยการเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายฯ ตามบทบาทและอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน

นั้น ๆ 2) หน่วยงานต่าง ๆ ภายในเครือข่ายฯ เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการของอุทยานธรณีลำปาง 3) การแสดงบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายฯ ต้องแสดงบทบาทร่วมตัดสินใจกับอุทยานธรณีลำปางได้โดยตรง และมีการพบปะเจรจาหรือ แลกเปลี่ยน รับฟังโต้แย้ง เสนอแนะ และตัดสินใจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ภาคเอกชนต่าง ๆ ต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของอุทยานธรณีลำปางได้ทุกขั้นตอน 4) การจัดโครงสร้างการทำงาน ต้องมีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ทำให้ทุกฝ่ายเข้ามาแสดงบทบาทร่วมกัน เพื่อรองรับการขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีลำปาง 5) การตัดสินใจการทำงานร่วมกันต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดให้หน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามาตัดสินใจร่วมกันบนฐานการหาทางออกที่สะท้อนฉันทานุมัติของทุกหน่วยงานในเครือข่ายฯ ซึ่งเอื้อให้ทุกหน่วยงานได้ประโยชน์ บางกรณีอาจไม่สามารถเห็นพ้องกันได้ทั้งหมด แต่อย่างน้อยต้องมีข้อตกลงที่ทุกหน่วยงานยอมรับร่วมกันได้ และ 6) เป้าหมายการทำงานร่วมกัน ต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอุทยานธรณีของอุทยานธรณีลำปางเท่านั้น เพื่อมุ่งขับเคลื่อนนโยบายหรือภารกิจของอุทยานธรณีลำปาง

4. สรุปผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยได้นำประเด็นปัญหาที่ได้จากการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง และวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย นำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกับประเด็นปัญหาที่ได้จากการถอดบทเรียนเรื่องการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์คในวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำประเด็นปัญหาและข้อค้นพบทั้งหมด นำมาทำร่างกลยุทธ์ จากนั้นนำเข้าเสนอในที่ประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนหรือตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อทำการพัฒนาและปรับปรุง จนนำไปสู่การจัดทำแผนกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง รายละเอียดดังนี้

4.1 กลยุทธ์การจัดการองค์กร (Organization Management; OM)

พันธกิจที่ 1: การจัดตั้งองค์กรและคณะทำงานอุทยานธรณี

พันธกิจที่ 2: การจัดทำแผนแม่บทและแผนดำเนินงานของอุทยานธรณี

ลำปาง

พันธกิจที่ 3: การประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

4.2 กลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management; HRM)

พันธกิจที่ 1 การจัดฝึกอบรมบุคลากรในสำนักงานอุทยานธรณีและหน่วยงานอื่น ๆ ที่ร่วมดำเนินงานด้านอุทยานธรณีสัมภว

พันธกิจที่ 2 การจัดทำมาตรฐานบุคลากรในงานบริการของอุทยานธรณี

พันธกิจที่ 3 การจัดการอบรมฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิง

ธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 4: การรับโอนบุคลากรของอุทยานธรณี

4.3 กลยุทธ์การบริหารจัดการพื้นที่ (Area-base Approach)

พันธกิจที่ 1: การจัดทำและปรับปรุงข้อมูลแหล่งธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง

พันธกิจที่ 2: การศึกษา สำรวจ และประเมินศักยภาพแหล่งธรณีวิทยาใน

จังหวัดลำปาง

พันธกิจที่ 3: การจัดทำแผนด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิง

ธรณีวิทยาลำปาง

พันธกิจที่ 4: การอนุรักษ์ คงสภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา กำหนดการ

จัดส่วนภูมิทัศน์

พันธกิจที่ 5: การจัดหาแหล่งงบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

4.4 กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication; IMC)

พันธกิจที่ 1: การพัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสาร

พันธกิจที่ 2: การพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 3: การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางให้นักท่องเที่ยว

4.5 กลยุทธ์องค์ประกอบการท่องเที่ยวและความปลอดภัย

พันธกิจที่ 1: การจัดกิจกรรมในการท่องเที่ยว

พันธกิจที่ 2: การพัฒนาหรือสร้างสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 3: การอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 4: การปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 5: การบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

พันธกิจที่ 6: ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

อภิปรายผลการศึกษา

วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้คือ การเสนอแผนกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง โดยหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการศึกษาที่ได้จากวัตถุประสงค์ที่ 1, 2 และ 3 เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางที่เหมาะสม และจัดทำร่างกลยุทธ์เพื่อนำเสนอให้ที่ประชุมกลุ่มย่อยที่ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชนหรือตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อพัฒนาและปรับปรุง จนนำไปสู่การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง นำไปสู่ข้อค้นพบของงานวิจัยดังนี้

1. การศึกษาบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผลการศึกษาบริบทและศักยภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางตัวชี้วัดในการประเมินจำนวน 5 ด้านสำหรับการจัดตั้งอุทยานธรณี ระดับโลกของยูเนสโก (กรมทรัพยากรธรณี, 2563) ประกอบด้วย 1) ด้านธรณีวิทยาและภูมิประเทศ 2) ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ 3) ด้านการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และ 5) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน จากผลการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่า ในปัจจุบันจังหวัดลำปางมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่มีความพร้อมและสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง แต่ยังคงขาดความพร้อมในการดำเนินงานของอุทยานธรณิลำปาง ไม่มีการคัดเลือกและจัดลำดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณิลำปาง ขาดความชัดเจนการสื่อความหมายในเรื่องของอุทยานธรณีให้กับชุมชนในพื้นที่รวมถึงประชาชนและนักท่องเที่ยวทั่วไป และด้านงบประมาณมีจำกัด ทั้งหมดนี้

กล่าวมาข้างต้น จึงส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางยังไม่เกิดการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนในปัจจุบัน ประกอบกับผลการประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง พบว่า จังหวัดลำปางมีศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอยู่ในระดับดี ดังนั้น อุทยานธรณีสันกำแพงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ควรดำเนินการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางให้มีระดับที่สูงขึ้น ทั้งในด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการภายในแหล่ง รวมถึงชุมชนที่อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา สอดคล้องกับแนวคิดของ ดร.รชนี เอมพันธ์ (2560) ที่ได้กล่าวถึงความหมายของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวว่าคือ ความพร้อมของทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการ สิ่งแวดล้อม และชุมชนในการนำมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความน่าสนใจ อีกทั้ง สุภาวดี ทวีบุรุษ (2561) มีการศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรณีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรณี จังหวัดสตูล โดยมีการประเมินศักยภาพของทรัพยากร การท่องเที่ยวจำแนกตามแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นจึงนำแหล่งท่องเที่ยวมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว และทำการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงโอกาสและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปดำเนินการปรับปรุง พัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพสูงขึ้น สามารถรองรับนักท่องเที่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจเมื่อมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวได้

2. การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกในประเทศไทย จากผลการศึกษาลักษณะประชากรศาสตร์พบว่า สอดคล้องตามแนวคิดของ ทศนาถ ทองแก้ว (2554) ที่แสดงให้เห็นว่า อายุ เพศ อาชีพ รายได้ เขตที่อยู่อาศัยมีผลต่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อพฤติกรรม ทศนคติ และความชื่นชอบในการท่องเที่ยว สำหรับการศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวชาวไทยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในอุทยานธรณีโลกในประเทศไทยมาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาในครั้งนี้เพื่อพักผ่อนหย่อนใจร่วมกับครอบครัว ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่นักท่องเที่ยวนิยมมากที่สุดคือพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งผล

การศึกษานี้สอดคล้องกับ ดนุวัต สุวรรณวงศ์ (2564) ที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล และสอดคล้องกับผลการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแนวเส้นทางโคราชจีโอพาร์ค อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ของพวงพรภัสสร วิริยะ (2564) และหากกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา นักท่องเที่ยวจะนึกถึงซากฟอสซิลดีก่าบรรพ์เป็นอันดับแรก ทำให้เห็นว่าซากฟอสซิลดีก่าบรรพ์ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ผลการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย ในภาพรวมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับความต้องการมากที่สุดในด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญมากที่สุดในเรื่องของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ รองลงมาคือด้านสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสะดวกในการเดินทาง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว และด้านการบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเป็นลำดับสุดท้าย จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นว่ากิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความสำคัญมากกับนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความต้องการกิจกรรมที่มีลักษณะที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ น่าสนใจและดึงดูดใจ ไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมหรือทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ และคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ มาศศุภา นิมบุญจาช (2558) ที่ศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและพบว่ากิจกรรมเป็นด้านที่สำคัญมากที่สุดในการท่องเที่ยว

3. การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

โครงสร้างการบริหารจัดการอุทยานธรณีสลัมปาง ควรเริ่มจากจังหวัดลำปางมีหน้าที่กำหนดนโยบายภาพรวม ซึ่งไม่เฉพาะในส่วนของอุทยานธรณีเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการบริหารจัดการทั่วทั้งจังหวัดลำปางด้วย สอดคล้องกับ ภัสรา จิกคำ (2561) ที่ได้ศึกษาโครงสร้างของอุทยานธรณีสตูล ซึ่งมีการบริหารจัดการของอุทยานธรณีสตูลที่เริ่มมาจากจังหวัดสตูล นอกจากนี้ การที่โครงสร้างการบริหารจัดการอุทยานธรณีสลัมปาง ควรแบ่งเป็น 2 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการอำนวยการอุทยานธรณีสลัมปาง และคณะกรรมการบริหารอุทยานธรณีสลัมปาง สอดคล้องกับบทความของ ประเทือง จินตสกุล (ม.ป.ป.) ที่ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการโคราชจีโอพาร์ค ว่ามีการบริหารจัดการโดยคณะบุคคล 2 คณะเช่นกัน รวมถึงคณะทำงานบริหารในพื้นที่ 5 อำเภอของโคราชจีโอพาร์คอีกด้วย

องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง นับได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักของอุทยานธรณีสันกำแพง มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ทั้งการมีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นผู้อำนวยการอุทยานธรณีสันกำแพง และมีงบประมาณเป็นของตนเอง เช่นเดียวกับ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล ที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณที่อุทยานธรณีสตูลเสนอ โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวก การจัดทำโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ เช่น การจัดทำป้ายบอกทาง หรือป้ายข้อมูลความรู้ต่าง ๆ การจัดทำเว็บไซต์อุทยานธรณีสตูลให้เป็นสากล รวมทั้งการประสานงานร่วมกับทางจังหวัด และผู้นำท้องถิ่น (ภัสรา จิกคำ, 2561)

เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ได้แนวคิดจากตัวแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance Model) (วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2557) โดยอุทยานธรณีสันกำแพง ทำงานโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้การดำเนินงานของเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปางมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ภัสรา จิกคำ (2561) ที่ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการอุทยานธรณีสตูล มีการทำงานแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) โดยมีหลากหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์กันแบบเครือข่ายที่มีอิสระต่อกันตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง พึ่งพาอาศัยกันและแลกเปลี่ยนทรัพยากร เพื่อไปยังเป้าหมายเดียวกัน โดยภาครัฐทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนด้านต่าง ๆ เพื่อให้เครือข่ายสามารถขับเคลื่อนการทำงานได้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้ การสร้างภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นแบบยั่งยืน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เช่น สำนักงานทรัพยากรธรณีวิทยา สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานจังหวัด สำนักงานขนส่ง หอการค้า สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สภาอุตสาหกรรมจังหวัด เครือข่ายโรงแรม ร้านอาหาร ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ สอดคล้องกับ ประเทือง จินตสกุล (ม.ป.ป.) ที่กล่าวถึงภาคีเครือข่ายหรือหุ้นส่วนของการดำเนินงานอุทยานธรณีตามแนวทางยูเนสโก โดยการบูรณาการกับภาคีเครือข่ายหรือหุ้นส่วนต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของอุทยานธรณีให้ไปสู่ระดับสากล

4. การพัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของอุทยานธรณีสลึงได้ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ โชติ แยมแสง (2556) และจตุพร เสถียรคง (2557) ที่กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานขององค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้ปัญหาสิ่งที่เป็นจุดอ่อนและสนับสนุนสิ่งที่เป็นจุดเด่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งกลยุทธ์ที่ดีจะต้องมีการนำไปปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จ มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทาง โดยทุกส่วนในองค์กรสามารถรับรู้และเข้าใจ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลตามที่องค์กรคาดหวัง โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยได้ร่วมกันจัดทำกลยุทธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ดังนี้

1. **กลยุทธ์การจัดการองค์กร (Organization Management; OM)** อุทยานธรณีสลึง เป็นองค์กรที่ประกอบไปด้วย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยแต่ละหน่วยงานสามารถดำเนินงานตามภารกิจและบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน รวมถึงให้ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ สอดคล้องกับ พัชสิรี ชมพูคา (2552) กล่าวว่า องค์กรเป็นกลุ่มของบุคคลที่ร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน โดยใช้ระบบช่วยประสานงาน องค์กรประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คน ที่มาร่วมมือกันเพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน หรือที่เรียกว่าเกิด “งานร่วม” (Synergy) โดยแต่ละคนทำในสิ่งที่ตนมีความสามารถและในขณะเดียวกันก็ให้สิ่งที่เป็นจุดอ่อนของตนถูกชดเชยด้วยสมาชิกคนอื่น ๆ ในองค์กรที่มีความรู้ความสามารถในการทำสิ่งนั้น ดังนั้น การจัดตั้งองค์กรและคณะทำงานอุทยานธรณีสลึงจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพื่อให้เกิดโครงสร้างของอุทยานธรณี และเป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่และจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน จากนั้นจึงเป็นการจัดทำแผนแม่บทและแผนดำเนินงานของอุทยานธรณีสลึง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานของอุทยานธรณีสลึงให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน และควรเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาทั้ง 7 อำเภอ ในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานภายใต้ความเป็นไปได้ของศักยภาพที่มีอยู่ และการยอมรับร่วมกัน มากกว่าการกำหนดแผนขึ้นเพื่อบังคับให้ดำเนินการตาม ซึ่งจะทำให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้น ทั้งนี้แผนแม่บทที่จัดทำขึ้น ต้องมีความยืดหยุ่น และ

สามารถปรับเปลี่ยนใหม่เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย (ภัสรา จิกคำ, 2561) เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถทำงานที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณีสลุปางไปในทิศทางเดียวกันและเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

2. กลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management; HRM)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญอย่างมาก จึงต้องมีกระบวนการในการพัฒนาและปรับปรุงทักษะในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับลักษณะงานของอุทยานธรณีสลุปาง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งการจัดฝึกอบรมบุคลากรในสำนักงานอุทยานธรณีสลุปางและหน่วยงานอื่น ๆ ที่ร่วมดำเนินงานด้านอุทยานธรณีสลุปาง การจัดทำมาตรฐานบุคลากรในงานบริการของอุทยานธรณีสลุปาง การจัดการอบรมฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และการรับโอนบุคลากรของอุทยานธรณีสลุปางเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ให้ทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (Mondy and Noe, 1990)

3. กลยุทธ์การบริหารจัดการพื้นที่ (Area-base Approach) การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลุปาง ต้องอาศัยความร่วมมือและการบูรณาการของหลายภาคส่วนทั้งชุมชนในพื้นที่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยการสะท้อนปัญหาในพื้นที่แหล่งจากล่างขึ้นสู่ด้านบน (Bottom up) สอดคล้องกับ Jan (2006) ที่กล่าวว่า การใช้พื้นที่เป็นฐานนั้นต้องมีการบูรณาการรูปแบบการทำงานที่เชื่อมโยงหลากหลายมิติ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เน้นวิธีการจากล่างขึ้นบน (Bottom up) และมีความยืดหยุ่นและเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานของภาคส่วนต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามสถานการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการพื้นที่ของอุทยานธรณีสลุปางมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงต้องมีการจัดทำและปรับปรุงข้อมูลแหล่งธรณีวิทยาในจังหวัดลุปาง การศึกษา สสำรวจ และประเมินศักยภาพแหล่งธรณีวิทยาในจังหวัดลุปาง การจัดทำแผนด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลุปาง การอนุรักษ์ คงสภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา กำหนดการจัดส่วนภูมิทัศน์ และการจัดหาแหล่งงบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

4. กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication; IMC) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเป็นเครื่องมือด้านการตลาดที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาวางกลยุทธ์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัด

ลำปางให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ โดยการใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย มีความต่อเนื่องและสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2539), ประดิษฐ์ จุมพลเสถียร (2544) และ Kotler (2003) ที่กล่าวว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ มีวิธีการสื่อสารหลากหลายรูปแบบและมีการใช้เครื่องมือสื่อสารหลายประเภท ดังนั้น กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการในการวิจัยครั้งนี้ จึงประกอบด้วยวิธีการสื่อสารที่หลากหลาย และมีการใช้เครื่องมือเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว รวมถึงประชาชนที่หลากหลาย ประกอบไปด้วย การพัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสาร การพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางให้แก่นักท่องเที่ยว

5. กลยุทธ์องค์ประกอบการท่องเที่ยวและความปลอดภัย (5A+S) องค์ประกอบของการท่องเที่ยวและความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดย Dickman (1996) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A) ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) กิจกรรม (Activities) ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation) ทั้งนี้ องค์ประกอบการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับความต้องการปัจจัยของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม แต่ละครั้งต่างกันไป เช่น นักท่องเที่ยวบางกลุ่มให้ความสำคัญกับด้านที่พักมากกว่า กิจกรรมที่พบบนระหว่างการท่องเที่ยว หรือนักท่องเที่ยวบางส่วน เช่น ผู้สูงอายุ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากเป็นพิเศษกว่านักท่องเที่ยวที่ยังอายุน้อย หรือสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเอง ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ว่ากลุ่มใดก็มีความต้องการเดินทางมารับประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจมาก ถึงแม้ว่าจะมีความยากลำบากในการเข้าถึงก็ตาม นักท่องเที่ยวเชิงวิชาการ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เดินทางมาท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ตามที่ Douglas Foster ได้เขียนไว้ในหนังสือ Travel and Tourism Management (ปิยณัฐ ธนานุคุณ, 2560) ซึ่งการเพิ่มการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สามารถทำได้ง่ายกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป สามารถใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชนปรับแต่งให้เหมาะสม มีความสะดวกสบายเพิ่มขึ้นแต่มีความเรียบง่าย สอดคล้องกับชุมชนในพื้นที่ โดยที่ไม่ต้องลงทุนมากนัก เราจึงสามารถดำเนินกิจกรรมกับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้ก่อน ส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป ต้องมีกระบวนการจัดการ เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากขึ้น ควรอาศัยสิ่งที่มีอยู่ก่อนจากการบริการนักท่องเที่ยวเชิงวิชาการมาพัฒนาต่อยอด เพราะชาวบ้านที่เคยให้บริการกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวิชาการจะสามารถปรับตัวได้เร็วกว่าชาวบ้านที่ไม่เคยให้บริการกับนักท่องเที่ยวกลุ่มใดมาก่อน

การจัดกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เป็นปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความเพลิดเพลิน ไม่ดูเป็นวิชาการมากเกินไป ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม สอดคล้อง ดนูวัต สุวรรณวงศ์ (2564) ที่กล่าวว่า การคิดโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวโดยจัดในช่วงเทศกาลหรือฤดูกาลต่าง ๆ เช่น จัดแข่งจักรยาน จัดคอนเสิร์ต เป็นต้น

การให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว ทั้งในตัวแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา หรือบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา รวมถึงช่องทางโซเชียลมีเดียต่าง ๆ การให้ข้อมูลมีความทันสมัย มีรายละเอียดครบถ้วน เนื้อหาเป็นการดำเนินเรื่องที่น่าสนใจ มีลำดับการนำเสนอที่น่าติดตาม จุดเช็คอินพร้อม QR Code เชื่อมโยงด้วยภาพและเรื่องราวเพื่อให้เกิดการแชร์ในโลกออนไลน์ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ (ดนูวัต สุวรรณวงศ์, 2564) รวมถึงมีข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง ทำให้ดูน่าติดตาม สามารถอัปเดตสถานการณ์และกิจกรรมใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา และเป็นข้อมูลการท่องเที่ยวที่สามารถค้นหาได้ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอข้อมูลผ่านทางโซเชียลมีเดียต่างจึงเป็นที่นิยมอย่างมากในยุคปัจจุบัน เนื่องจากใช้เวลาเพียงเล็กน้อยก็สามารถสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาได้ ทำให้เกิดความรู้สึกอยากมาสัมผัสบรรยากาศในแหล่งท่องเที่ยวจริง ๆ รวมถึงการใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงหรือคนดังที่มีผู้ชมติดตามจำนวนมากในโซเชียลมีเดียมาเป็น ผู้นำเสนอการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ก็จะทำให้เกิดการรับรู้ในวงกว้างและใช้เวลาอันสั้น และเกิดการส่งต่อหรือแชร์ข้อมูลของบุคคลเหล่านั้นออกไปในโลกออนไลน์อย่างกว้างขวาง

สำหรับความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับในการท่องเที่ยวขององค์การท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 2005), บาตรา (Batra, 2008) และนเรศรชรั คำลี (2560) ที่กล่าวว่า ความปลอดภัยมีความสำคัญเป็นอันดับแรกสำหรับนักท่องเที่ยว อีกทั้ง ราณี อธิชัยกุล (2544) และศรีัญญา วรากุลวิทย์ (2546) ได้กล่าวว่า นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว หากแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการด้านความปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพ จึงกล่าวได้ว่า ความปลอดภัยมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง และเป็นปัจจัยแรก ๆ ที่นักท่องเที่ยวจะตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งนั้น ๆ ดังนั้น การสร้างความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวและเกิดการตัดสินใจมาเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางเพิ่มมากขึ้น

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จังหวัดลำปางครั้งนี้พบว่า จังหวัดลำปางมีบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางได้ หากมีการสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจในด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันและนำไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่ มีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่เหมาะสม และมีแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง ส่งผลให้เกิดการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้กับคนในจังหวัดลำปาง ดังนั้น ผลการศึกษาวิจัยนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเพื่อความยั่งยืนได้ โดยการนำรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง และแผนกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง (LP-OAH15A+S) ไปปรับใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและพื้นที่นั้น ๆ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาและเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาให้มีความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุทยานธรณิลำปางควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานของอุทยานธรณี เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

1.2 เมื่อพิจารณาข้อมูลทางด้านวิชาการที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง พบว่า ยังมีข้อมูลทางด้านวิชาการน้อย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางต่อไป

1.3 หน่วยงานอุทยานธรณีควรมีแผนแม่บทในการขับเคลื่อนงานอุทยานธรณิลำปางที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินงานของอุทยานธรณิลำปาง และเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันและเป็นไปตามเป้าหมายที่อุทยานธรณิลำปางได้วางไว้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายโรงเรียนอุทยานธรณีสลุปาง โดยมอบหมายให้โรงเรียนในพื้นที่ที่ประกาศเป็นอุทยานธรณีสลุปางร่วมเป็นเครือข่ายในอุทยานธรณีสลุปาง

2.2 ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดสรรงบประมาณ และการจัดตั้งหน่วยงานระดับประเทศเพื่อรองรับการดำเนินงานของอุทยานธรณีภายในประเทศไทยทั้งหมด

2.3 ควรมีการศึกษาการทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลุปาง เพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยากับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัดลุปางและจังหวัดข้างเคียง

2.4 ควรมีการศึกษาการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือ OTOP ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลุปางให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนยั่งยืนตามแนวคิดของอุทยานธรณีโลกยูเนสโก



บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). **แผ่นดินหวัด**. สืบค้นเมื่อ เมื่อ 24 มีนาคม 2567, จาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/attraction/86980>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). **สถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2565**. สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.mots.go.th/news/category/766>.
- กนกพร ฉิมพล. (2559). แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารธุรกิจปริทัศน์**, 7(2), 151-167.
- กรมการจัดหางาน. (2565). **กระบวนการระดมความรู้/ความเห็นจากภาคีเครือข่าย**. สืบค้นเมื่อ 6 เมษายน 2567, จาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/lmia_th/eedb80d6ae79bf0632be4546c3ce41a0.pdf
- กรมทรัพยากรธรณี. (2549). **ธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดลำปาง “การจำแนกเขตและแนวทางการบริหารจัดการ”**. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมทรัพยากรธรณี. (2563). **แนวทางการเตรียมการประเมินอุทยานธรณีโลก กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล** (พิมพ์ครั้งที่ 1). สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตทรัพยากรธรณี เขต 4, กรมทรัพยากรธรณี.
- กรมทรัพยากรธรณี. (2565.). **น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน**. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.dmr.go.th/>.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (ม.ป.ป.). **น้ำตกแจ้ซ้อน-อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน**. สืบค้น เมื่อ 24 มีนาคม 2567, จาก <https://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=1780>
- กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี. (ม.ป.ป.). **อุทยานธรณีตาก**. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2565, จาก https://thailandgeoparks.org/?page_id=737
- กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี. (ม.ป.ป.). **อุทยานธรณีประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2565, จาก <http://thailandgeoparks.org/>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.ก). **วัดพุทธบาทสุทธาวาส (วัดพระบาทปู่ผาแดง).**

สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2567, จาก <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/>.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.ช). **ผาหอบ.** สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2567, จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%AD%E0%B8%9A>.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.ค). **วัดรัตนคูหา.** สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2567, จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B8%AB%E0%B8%B2-%E0%B8%96%E0%B9%89%E0%B8%B3%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%A7%E0%B8%A2>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.ง). **บ่อน้ำแร่บ่อน้ำร้อน.** สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2567,

จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/%E0%B8%9A%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B3%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%9A%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B3%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%99>

กุลทัต หงส์ชยางกูร. (ม.ป.ป.). **การสร้างและบริหารเครือข่าย.** สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2567,

จาก http://hsmi2.psu.ac.th/upload/forum/paper_1598_5f69ce9304e915f69ce.pdf

โกวิท อธิวัฒน์กุล. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดเผยข้อมูลบัญชีตามความ**

รับผิดชอบต่อสังคมกับผลตอบแทนหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาด

หลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET 100 Index. วิทยานิพนธ์ บธ.ม.,

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ชนิษฐา กาญจนรังษิณนท์. (2542). **การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา.** กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิจัย

และ พัฒนาการมการพัฒนาชุมชน.

คณะกรรมการอุทยานธรณีโคราช. (2560). **แผนการตลาดและการประชาสัมพันธ์อุทยานธรณี**

โคราช. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2567. จาก <https://khoratgeopark.com/Data/FileEditor>

จตุพร เสถียรคง. (2557). **กลยุทธ์แห่งความสำเร็จในการบริหารการจัดการภาครัฐของไทย.**

วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

- จิตกร วิจารณ์รงค์. (2564). การจัดการท่องเที่ยวไทยในยุค NEW NORMAL. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 10(4), 372–381.
- เฉลิมเกียรติ นวลปาน และสีบพงศ์ สุขสม. (2564). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6(10), 327–342.
- ชัญชนา คำชา. (2555). **แนวทางการนำเสนอแหล่งอนุรักษ์ธรณีวิทยา/อุทยานธรณีให้มีความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี.
- โชติ แยมแสง. (2556). **กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด., มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ณัฐพรรณ พวงยะ. (2563). **บทวิเคราะห์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา จังหวัดเพชรบูรณ์ ประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ณัฐชยา ธรรมสิทธิรักษ์. (2562). **กลยุทธ์ส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไปท่องเที่ยวในประเทศ กรณีศึกษากลุ่มประชากรวัยทำงาน**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศ.ม., มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, กรุงเทพฯ.
- ณัฐวรา สะอา. (2558). **บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล**. **วารสารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์**, 15(2), 131–151.
- อนุวัศ สุวรรณวงศ์. (2564). **แนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล เพื่อยกระดับการพัฒนาพื้นที่จังหวัดสตูลภายใต้ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน**. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม**, 11(1), 261–271.
- ดรรรณี เอมพันธุ์. (2560). **หลักนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ**. **เอกสารประกอบการสอนวิชา 3083511**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เดชวิทย์ นิลวรรณ. (2548). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. เชียงใหม่: อนุชพรีนติ้ง.
- เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล. (2559). **การจัดการทรัพยากรบุคคลพื้นฐานแนวคิดเพื่อการปฏิบัติ**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เดชธร ชนะเพียร. (2562). **ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาตามเส้นทางพิษณุโลก-แหล่งไดโนเสาร์เขาซี**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

- ทัศนาคง ทองแก้ว. (2554). **ความพึงพอใจของลูกค้าคนไทยที่มาซื้อสินค้าในตลาดนัด**
จตุจักรเขต จตุจักร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- ชนพล จันทร์เรืองฤทธิ. (2561). **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการ**
ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัด
จันทบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- นรเศรษฐ์ คำสี. (2560). **อิทธิพลของการรับรู้เรื่องความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวผ่าน**
สื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ใน
ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- นัททิตา ชาติพิทยานนท์. (ม.ป.ป.). **การจัดการตลาด (MPP 5607).** สืบค้นเมื่อ 6 เมษายน
2567, จาก
https://elcpg.ssr.u.ac.th/hatnicha_ha/pluginfile.php/26/block_html/content/MPP%205607%20%28part%203%29%201_64.pdf
- นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์. (2559). **หลักบริหารทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษ 21.** จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นิภาวรรณ ปิ่นแก้ว. (2551). **การศึกษาเพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเมือง**
จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย. (2558). **เอกสารการสอนวิชาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว.** วิทยานิพนธ์
วท.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- บั้งอร โสฬส. (2538). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: ความเป็นมาและกระบวนการที่ควรจะเป็นไป.**
วารสารสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 35(1). 67-84.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ:
สุวีริยาสาส์น
- ปรมिता พันธุ์วงศ์, นาฏสุดา ภูมิจำนง และไทมัส นีล สจ๊วต. (2563). **รายงานกิจกรรมส่งเสริม**
และสนับสนุนการวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิง
สร้างสรรค์โดยชุมชนในอุทยานธรณีโลกสตูล. กรุงเทพฯ: โครงการจัดการความรู้
การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์เชิงชุมชน สังคม จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
ประจำปีงบประมาณ 2563.
- ประดิษฐ์ จุมพลเสถียร. (2544). **การสื่อสารการตลาดเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพฯ: อาร์ตโปรแกรม.

- ประเทือง จินตสกุล. (ม.ป.ป.). **โคราชจีไอพาร์ค สู่อิโพนาร์คโลกยูเนสโก**. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2567, จาก <https://drpiyanan.com/2020/11/19/6-box-model-weisbord/>.
- ประธานชุมชน. (2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล. [เฉลิมเกียรติ นวลปาน, ผู้สัมภาษณ์]. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6(10), 327-342.
- ปัทมุดเมืองไทย. (2564). **สำนักสงฆ์ถ้ำเทพสถิตย์**. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2567, จาก <https://pukmudmuangthai.com/detail/18372>
- ปิยณัฐ ธนานุคุณ. (2560). **การแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวตามปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวแบบเดินทางด้วยตนเอง**. การค้นคว้าอิสระ บธ.ม., มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, กรุงเทพฯ ฯ.
- ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร. (2560). **การจัดทำแผนกลยุทธ์**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2567, จาก <https://drpiyanan.com/2017/06/15/article3-12/>.
- ปาริฉัตร วงษ์พานิช. (2546). **การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วม ร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา ป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมด อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา.
- ผู้ประกอบการธุรกิจรีสอร์ท. (2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล. [เฉลิมเกียรติ นวลปาน, ผู้สัมภาษณ์]. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6(10), 327-342.
- พวงพรภัสสร วิริยะ. (2564). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแนวเส้นทางโคราช จีไอพาร์ค อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา**. **วารสารสมาคมผู้วิจัย**, 21(4), 225-240.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พจน์พิตดา ศรีสมพงษ์. (2551). **การจัดการความปลอดภัยในอุทยานแห่งชาติของไทย ในรวมบทความ วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2551**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย.

- พัชรี ลิโรส และพรทิพย์ แก้วมูลคำ. (2560). การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมตัวแบบและกรณีศึกษาสู่ความสำเร็จ. **วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**, 24(2), 139-160.
- พัชรี ชมพุดำ. (2552). **องคการและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.
- ภาคภูมิ ฤกษ์เมธ. (2560). การนำการปรึกษาหารือมาใช้ในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: การทบทวนสำหรับแนวทางในเชิงปฏิบัติ. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**, 15(3), 26-30.
- ภัสรา จิกคำ. (2561). **เครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการอุทยานธรณีสตูลส์ อุทยานธรณีโลกแห่งแรกในประเทศไทย**. การค้นคว้าอิสระ ร.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2545). **เอกสารการเสนอชุดการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว** (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ระพีพรรณ ทองหล่อ, รลิกา อังกูร, นवलละออ แสงสุข, อินทิรา นาคินทร์, และนภัสวรรณ เพชรคอน. (2549). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
- รัตนา เถลิงพล. (2557). **การพัฒนายุทธศาสตร์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของการรถไฟแห่งประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- รัศมี อ่อนปรีดา. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร**, 6(1), 135-145.
- ราณี อิลิชัยกุล. (2544). **การจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยว ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว** (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2556). **การจัดการภาครัฐแนวใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บพิธ.
- วันชพร จันทร์รักษา. (2558). **รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเส้นทางสายมรดกโลก (สุโขทัย ศรีสัชชาลัย กำแพงเพชร)**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.
- วรารัตน์ จิรชีพพัฒนา. (2551). **การบริหารโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ. (2557). **การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ภายใต้การสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.).
- ว.วิชาการ. (ม.ป.ป.). **การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการบริหารเชิงกลยุทธ์**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2567, จาก Thaipalad.com/804/
- วิชัย แสงศรี. (2552). **การศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษา ในเขตพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2550). **เครือข่าย: นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- ศรีัญญา วรากุลวิทย์. (2546). **ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า.
- ศรีเพ็ญ ทรัพย์มันชัย. (2555). **การวิจัยทางธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: พิสิกส์เซ็นเตอร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, องอาจ ปทะวานิช และปริญญา ลักษิตานนท์. (2539). **การบริหารการตลาดยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา
- ไตรยา สิงขวงศ์. (2546). **วิวัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว กรณีเกาะช้าง จังหวัดตราด**. วิทยานิพนธ์ สศ.ม., มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- สงัด ปิยะศิลป์. (2515). **ธรณีวิทยาของแผนที่ระวางจังหวัดลำปาง มาตรฐาน 1:250,000**. กรุงเทพฯ: กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). **คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสันฐาน**. สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2566, จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- สรัญญา จุฑานิล. (2556). **การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิบัติการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ ปร.ม., สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- สุชนา จันแสง และมัลลิกา ธรรมจริยาวัฒน์. (2561). การศึกษาความประทับใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีผลต่อพฤติกรรมในการกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวบรรพชีวิน “อุทยานธรณีโคราช (Khorat Geopark)” จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ บธ.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- สุประภา สมนักพงษ์. (2560). แนวโน้มและตลาดการท่องเที่ยว 4.0 ประเทศไทย. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* 10(3), 2055 – 2068.
- สุภาวดี ทวีบุรุษ. (2561). ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรณี จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- สุระศักดิ์ แก้วสียา. (2556). การวางแผนกลยุทธ์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. สารนิพนธ์ พศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- สำนักงานจังหวัดลำปาง. (2565). ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปจังหวัดลำปาง. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2565, จาก www.lampang.go.th
- สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี. (2560). แหล่งอนุรักษ์ธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง (พิมพ์ครั้งที่ 1), กรุงเทพฯ: สำนักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์, ประมาณ เทพสงเคราะห์, วสันต์ กาญจนมุกดา และแสนศักดิ์ ศิริพานิช. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวประมงพื้นบ้านเพื่อสนับสนุนเมืองเก่าสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 8(1), 32–41.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2545). การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ashton, A. S. (2014). Tourist Destination Brand Image Development An Analysis Based on Stakeholders' Perception A Case Study from Southland, New Zealand. *Journal Vacation Marketing*, 20 (3), 279–292.
- Batra, A. (2008). Foreign Tourist's Perception toward Personal Safety and Potential Crime While Visiting Bangkok. *An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19(1), 84–101.

- Bayoud, N. S., Kavanagh, M. and Slaughter, G. (2012). An Empirical Study of the Relationship between Corporate Social Responsibility Disclosure and Organizational Performance: Evidence from Libya. *International Journal of Management and Marketing Research*, 5(3), 69–82.
- Bernardin, H. J. (2013). **Human resource management: An experiential approach** (6th ed.). New York: McGraw–Hill.
- Brilha, J. (2016). Inventory and Quantitative Assessment of Geosites and Geodiversity Sites: a Review. *Geoheritage*, 2016(8), 119–134.
- Ceballos–Lascurain, H. (1987). **The Future of Ecotourism**. *Mexico Journal*, 17(1), 13–14.
- Chen, A., Lu, Y., and Young, C. Y. N. (1991). **The Principles of Geotourism**. Beijing: Science Press.
- Chonglakmani, C. (1981). **The systematic and biostratigraphy of Triassic bivalves and ammonoids of Thailand**. Thesis, Ph.D., Geology Department, University of Auckland, New Zealand.
- Cochran, W. G. (1953). **Sampling Techniques**. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Cook–Craig, P. G. (2010). Using social network theory to influence the development of state and local primary prevention capacity–building teams. *Journal of Family Social Work*, 2010(13), 313–325.
- Coutinho, A. C. A., Urano, D. G., Mate, A. J. and Do Nascimento, M. A. L. (2019). Tourism and geotourism: a conceptual problem. *Rosa dos Ventos–Turismo e Hospitalidade*, 11(4), 754–772.
- Cumming, T. G. and Worley, C. G. (2005). **Organization development and change** (8th ed.). Cincinnati, OH: Thompson/South–Western.
- Davis, S. M. and Lawrence, P. R. (1977). Problems of matrix organizations. *Harvard Business Review*, 56(3), 131–142.
- Dickman, C. R. (1996). **Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna**. Canberra: Australian Nature Conservation Agency.

- Dowling, R. and Newsome, D. (2005). **Geotourism**, Elsevier. Oxford: Butterworth–Heinemann.
- Driscoll, C. and Starik, M. (2004). The Primordial Stakeholder: Advancing the Conceptual Consideration of Stakeholder Status for the Natural Environment. **Journal of Business Ethics**, 2004(49), 55–73.
- Fauzi, N. S. M. and Misni, A. (2016). Geoheritage Conservation : Indicators affecting the condition and sustainability of Geopark—a conceptual review. **Precedia–Social and Behavioral Sciences**, 2016(222), 676–684.
- Gray, M. (2004). **Geodiversity: Valuing and Conserving Abiotic Nature**. New York: John Wiley & Sons.
- Jan, H. (2006). **A Practitioner’s Guide to Area–Based Development Programming**. Retrieved May 16, 2023, from <http://europeandcis.undp.org/files/uploads/LG/ABD%20toolkit.doc>
- Jaruwan, T. (2020). Co–Management: The Empowerment of Community Strength for Tourism Management in Satun UNESCO Global Geopark. **Dusit Thani College Journal**, 14(3). 78–94.
- Ishibashi and Chonglakmani. (1990). Uppermost Permian ammonoids from northern Thailand. **Journal Southeast Asian Earth Sci.**, 4(3), 163–170.
- Ishibashi, T., Nakornsri, N. and Nagai, K. (1994). Permian–Triassic boundary and fauna at Doi Pha Phlung, Northern Thailand. **Kyushu University Institutional Repository**, 28(2), 23–40.
- Kotler, P. (2003). **Marketing Management** (11th ed). N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Kuprenas, J. A. (2003). Implementation and performance of a matrix organization structure. **International Journal of Project Management**, 21(1), 51–62.
- Larson, E. W. and Gobeli, D. H. (1987). Matrix Management: Contradictions and Insights. **California Management Review**, 29(4). 126–138.
- Lederer, P. J. and Nambimadom, R. S. (1998). Airline Network Design. **Operations Research**, 46(6), 785–804.

- Likert, R. (1931). A technique for the measurement of attitudes. **Archives of Psychology**, 22(140), 1–55.
- March, R. and Woodside, A. G. (2005). **Tourism behaviour: Travellers decisions and actions**. Wallingford: CABI.
- Maslow, A. (1970). **Motivation and personality**. New York: Harper & Row.
- McGuire, M. (2006). Collaborative public management: Assessing what we know and how we know it. **Public Administration Review**, 66(6), 33–43.
- McIntosh, R. W., Goelder, C. R. and Ritchie Brent, J. R. (1995). **Tourism Principles**. Wiley: Practices, Philosophies.
- Mondy, W. R. and Noe, R. M. (1990). **Human Resource Management**. Boston: Allyn and Bacon.
- Morrison, A. (2001). The interpretation of intrusions in psychosis: An integrative cognitive approach to hallucinations and delusions. **Behavioural and Cognitive Psychotherapy**, 29(3), 257–276.
- Newsome, D. and Dowling, R. (2010). **Geotourism: the tourism of geology and landscape**. Oxford: Goodfellow.
- Newsome, D., Dowling, R. and Leung, Y–F. (2012). The nature and management of geotourism: A case study of two established iconic geotourism destination. **Tourism management perspectives**, 2012(2), 19–27.
- Nowlan, G., Bobrowsky, P. T. and Clague, J. J. (2004). Protection of geological heritage: A North American perspective on Geoparks. **Episodes**, 27(3), 172–176.
- Panizza, M. (2001). Geomorphosites: concepts, methods and examples of geomorphological survey. **Chinese Science Bulletin**, 2001(46), 4–6.
- Post, D. M. (2002). Using stable isotopes to estimate trophic position: models, methods, and assumptions. **Ecology**, 83(3), 703–718.
- Robbins, S. P. and Coulter, M. (2012). **Management** (11th ed). Boston: Pearson
- Rogers, R. E. and Mcintire, R. H. (1983). **Organization and management theory**. NY: John Wiley & Sons.

- Sakagami, S. and Hatta, A. (1982). On the Upper Permian Palaeofusulina–Colaniella fauna from Khao Doi Pha Phlung, north Thailand. **Geology Paleontology Southeast Asia**. 1982(24), 1–14.
- Schwebach, R. G. and Staking, K. (2012). The informational relevance of corporate social responsibility: evidence from DS400 index reconstitutions. **Strategic Management Journal**, 33(3), 303–314.
- Singtuen, V., Gafka, E., Phajuy, B. and Won-In, K. (2019). **Evaluation and Geopark Perspective of the Geoheritage Resources in Chiang Mai Area, Northern Thailand**. Thailand: Geoheritage.
- Swarbrooke, J. and Horner, S. (2005). **Consumer behavior in tourism**. Amsterdam: Butterworth–Heinemann.
- Werawut Wongwasan. (2021). ถ้าเขาส่งกระจกตอยแก้ว อ.เกาะคา จ.ลำปาง. Retrieved March 24, 2024, from <https://www.blockdit.com/posts/61077189c796860c80e3b124>
- Wikipedia. (2023). **UNESCO Global Geoparks**. Retrieved February 22, 2023, from https://en.wikipedia.org/wiki/UNESCO_Global_Geoparks
- Wimbledon, W. A. P. (1996). National site election, a stop on the road to a European Geosite List. **Geologica Balcanica**, 1996(26), 15–27.
- Yanagida, J. (1988). **Biostratigraphic Study of Paleozoic and Mesozoic Groups in Central and Northern Thailand**. Bangkok: Department of Mineral Resources.
- UNESCO. (2023). **World Heritage Committee 2023**. Retrieved March 24, 2024, from <https://www.unesco.org/en/world-heritage/committee-2023>
- UNWTO. (2005). **Definition**. Retrieved September 1, 2023, from <http://www2.unwto.org/content/about-us-5>.



ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยพะเยา
UNIVERSITY OF PHAYAO

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม



แบบสัมภาษณ์

บริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยใคร่ขอให้ท่านตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อตามความเป็นจริง และตอบให้ครบถ้วนมากที่สุด ซึ่งข้อมูลที่ได้จากท่านทั้งหมดจะเก็บไว้เป็นความลับ โดยนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้นผู้วิจัยขอรับรองว่าการตอบแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด ท่านสามารถยกเลิกการเข้าร่วมวิจัยนี้ได้ตลอดเวลา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านในการให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

อำนาจ วรรณกุล

นิสิตปริญญาเอก

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

- หน่วยงานภาครัฐ
- หน่วยงานภาคเอกชน
- ประชาชนทั่วไป

บริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

1. ความพร้อมและความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

.....

.....

.....

.....

2. การบริหารจัดการพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ด้านธรณีวิทยาและสภาพภูมิประเทศ

.....

.....

.....

.....

ด้านการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

3. โครงสร้างการบริหารจัดการอุทยานธรณีจังหวัดลำปาง

.....

.....

.....

.....

4. การสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

.....

.....

.....

.....

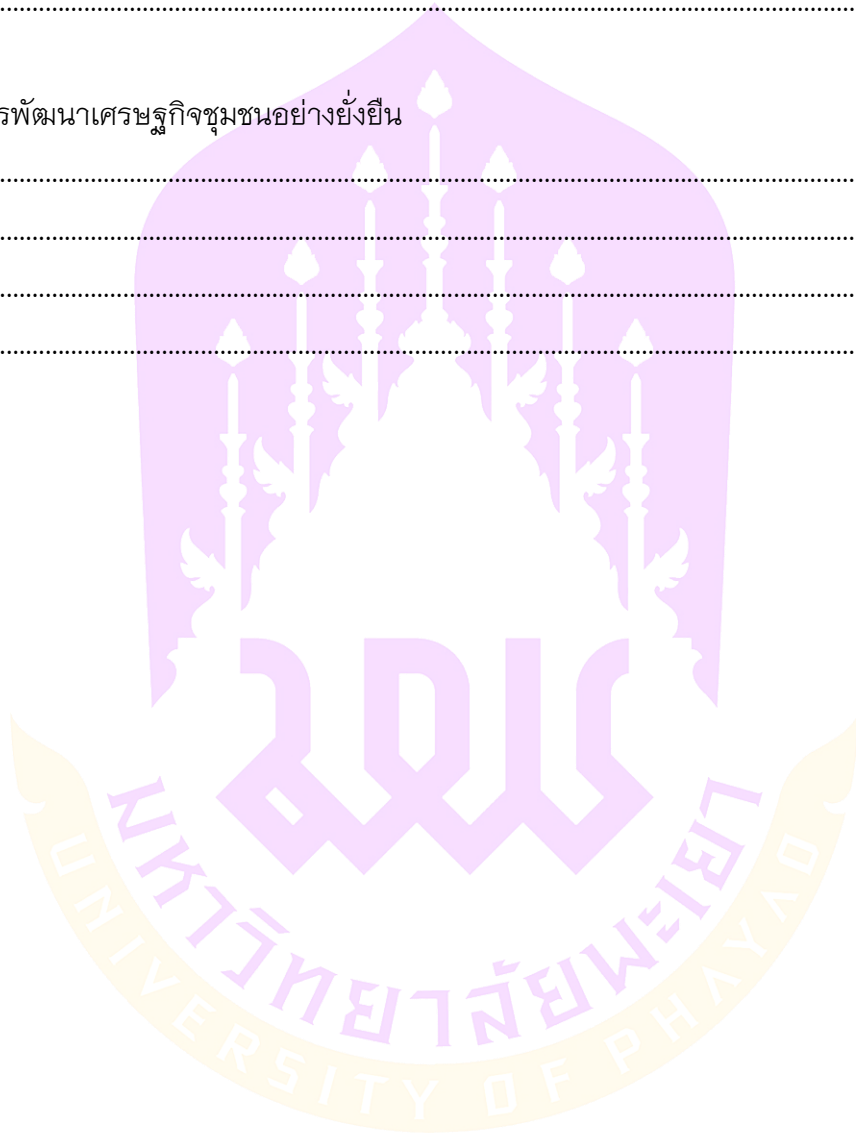
5. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

.....

.....

.....

.....





แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

*

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยใคร่ขอให้ท่านตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อตามความเป็นจริง และตอบให้ครบถ้วนมากที่สุด ซึ่งข้อมูลที่ได้จากท่านทั้งหมดจะเก็บไว้เป็นความลับ โดยนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้นผู้วิจัยขอรับรองว่าการตอบแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด ท่านสามารถยกเลิกการเข้าร่วมวิจัยนี้ได้ตลอดเวลา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านในการให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

อำนาจ วรรณกุล

นิสิตปริญญาเอก

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

- หน่วยงานภาครัฐ
- หน่วยงานภาคเอกชน
- ประชาชนทั่วไป

การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

1. ความพร้อมในการจัดตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง

.....

.....

.....

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

 ด้านความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ

.....

.....

.....

 ด้านความร่วมมือของหน่วยงานภาคเอกชน

.....

.....

.....

 ด้านความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่ อำเภอ 7 ในจังหวัดลำปาง (อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา อำเภอแม่เมาะ อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว อำเภอแม่ทะ และอำเภอเมืองปาน)

.....

.....

.....

3. การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง

.....

.....

.....

.....

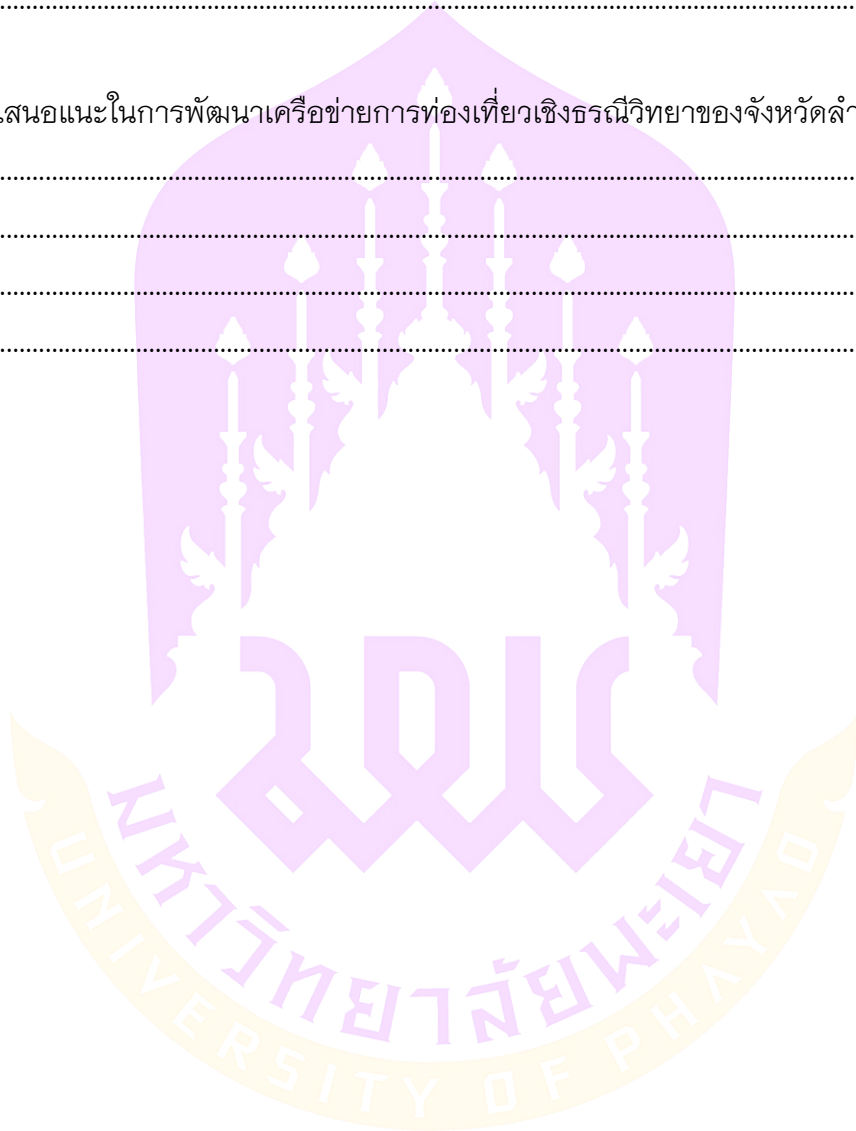
4. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

.....

.....

.....

.....





แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดสตูล และนครราชสีมา

*

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยใคร่ขอให้ท่านตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อตามความเป็นจริง และตอบให้ครบถ้วนมากที่สุด ซึ่งข้อมูลที่ได้จากท่านทั้งหมดจะเก็บไว้เป็นความลับ โดยนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้นผู้วิจัยขอรับรองว่าการตอบแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด ท่านสามารถยกเลิกการเข้าร่วมวิจัยนี้ได้ตลอดเวลา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านในการให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

อำนาจ วรญาณกุล

นิสิตปริญญาเอก

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

- หน่วยงานภาครัฐ
- หน่วยงานภาคเอกชน
- ประชาชนทั่วไป

การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดสตูล และนครราชสีมา

1. ความพร้อมในการจัดตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดของท่าน

.....

.....

.....

.....

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดของท่าน

ด้านความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ

.....

.....

.....

.....

ด้านความร่วมมือของหน่วยงานภาคเอกชน

.....

.....

.....

.....

ด้านความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่

.....

.....

.....

.....

3. การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดของท่าน

.....

.....

.....

.....

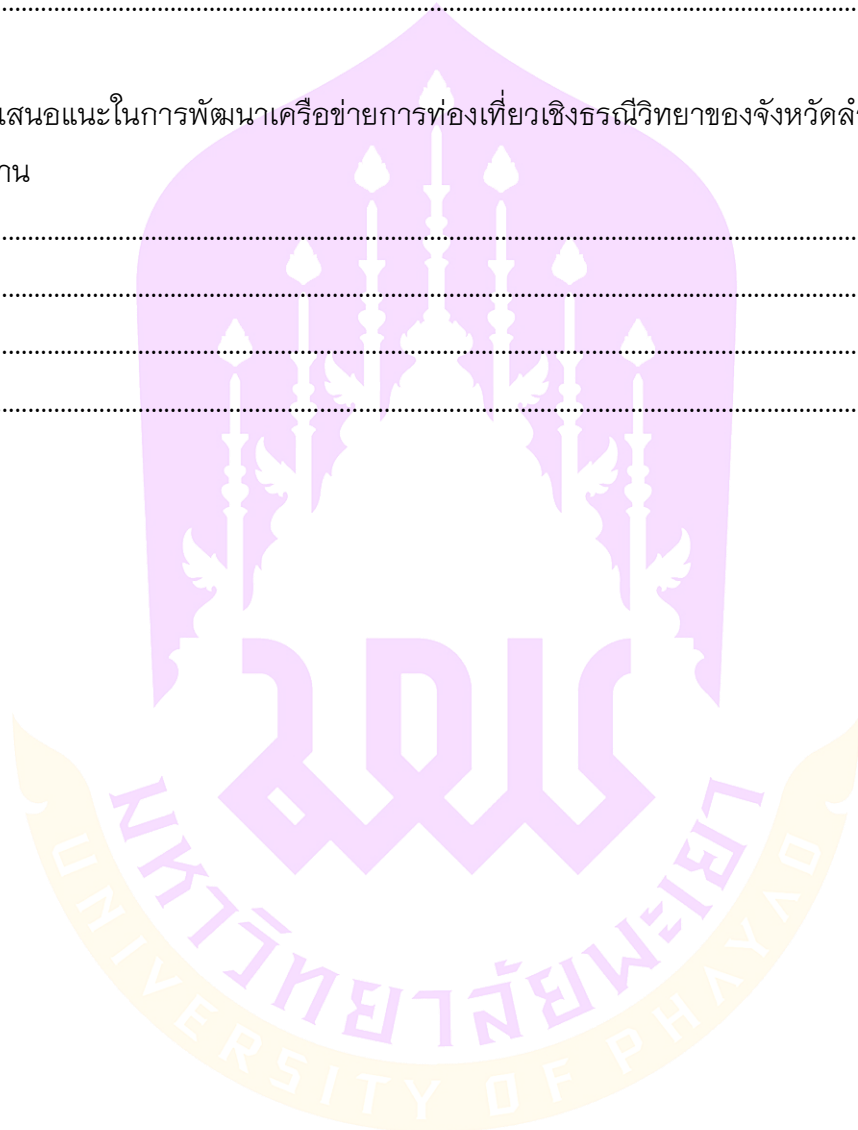
4. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางในมุมมองของท่าน

.....

.....

.....

.....





แบบสอบถาม

ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

*

แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ข้อมูลของท่านจะเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพื่อแสดงความคิดเห็น

ผู้วิจัยใคร่ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง และตอบให้ครบถ้วนมากที่สุด ซึ่งข้อมูลที่ได้จากท่านทั้งหมดจะเก็บไว้เป็นความลับ โดยนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้นผู้วิจัยขอรับรองว่าการตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด ท่านสามารถยกเลิกการเข้าร่วมวิจัยนี้ได้ตลอดเวลา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านในการให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

อำนวยการ วรญาณกุล

นิสิตปริญญาเอก

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความลงที่สอดคล้องกับท่านมากที่สุดเพียง

1 ข้อ

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า ปี 20 20-ปี 30
 30-40 ปี 41-50 ปี
 51-60 ปี ปี 61 ขึ้นไป
3. การศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี
 ปริญญาโท ปริญญาเอก
4. อาชีพ นักเรียน/ นักศึกษา พนักงาน/ ลูกจ้างบริษัท
 ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว รัฐบาล/ รัฐวิสาหกิจ
 เกษียณอายุ แม่บ้าน
 อื่นๆ โปรดระบุ.....
5. รายได้ ไม่มีรายได้ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท
 10,001-20,000 บาท 20,001-30,000 บาท
 30,001-40,000 บาท มากกว่า 40,000 บาท
6. ภูมิลำเนา ภาคเหนือ ภาคกลาง
 ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ภาคตะวันตก ภาคใต้

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของท่านมากที่สุด

1. จำนวนครั้งที่ท่านเคยเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนี้

<input type="checkbox"/> 1 ครั้ง	<input type="checkbox"/> 2 ครั้ง
<input type="checkbox"/> 3 ครั้ง	<input type="checkbox"/> มากกว่า 3 ครั้ง
2. ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเวลาใด

<input type="checkbox"/> วันธรรมดา	<input type="checkbox"/> วันหยุดสุดสัปดาห์	<input type="checkbox"/> วันหยุดนักขัตฤกษ์
------------------------------------	--	--
3. วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้

<input type="checkbox"/> เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	<input type="checkbox"/> เพื่อสัมผัสธรรมชาติ
<input type="checkbox"/> เพื่อสัมผัสวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น	<input type="checkbox"/> เพื่อสัมผัสประสบการณ์แปลกใหม่
<input type="checkbox"/> เพื่อศึกษาหาความรู้	<input type="checkbox"/> อื่นๆ (โปรดระบุ.....)
4. ในครั้งนี้ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวกับบุคคลใด

<input type="checkbox"/> คนเดียว	<input type="checkbox"/> เพื่อน
<input type="checkbox"/> ครอบครัว	<input type="checkbox"/> คู่รัก
<input type="checkbox"/> หน่วยงาน	<input type="checkbox"/> อื่นๆ (โปรดระบุ.....)
5. ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการท่องเที่ยวโดยประมาณที่ท่านคิดเป็นเท่าใด

<input type="checkbox"/> ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาท	<input type="checkbox"/> 1,001–2,000 บาท
<input type="checkbox"/> 2,001–3,000 บาท	<input type="checkbox"/> 3,001–4,000 บาท
<input type="checkbox"/> 4,001–5,000 บาท	<input type="checkbox"/> มากกว่า 5,000 บาท
6. หากกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ท่านนึกถึงสิ่งใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

<input type="checkbox"/> ซากฟอสซิลดึกดำบรรพ์	<input type="checkbox"/> ถ้ำ
<input type="checkbox"/> น้ำตก	<input type="checkbox"/> บ่อน้ำพุร้อน
<input type="checkbox"/> แหล่งโครงสร้าง เช่น ภูเขา แนวชั้นหิน	
7. ท่านได้รับข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามาจากช่องทางใด

<input type="checkbox"/> ค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง
<input type="checkbox"/> คนรอบตัว เช่น เพื่อน ครอบครัว
<input type="checkbox"/> สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร นิตยสาร โบรชัวร์
<input type="checkbox"/> สื่อโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook Line Instagram
<input type="checkbox"/> อื่นๆ (โปรดระบุ.....)

ตอนที่ 3 ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความต้องการของท่าน

โดยกำหนดให้

5=ต้องการมากที่สุด

4=ต้องการมาก

3=ต้องการปานกลาง

2=ต้องการน้อย

1=ต้องการน้อยที่สุด

ความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ความสะดวกในการเดินทาง					
1.1 ระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เชิงธรณีวิทยา					
1.2 มีทางเข้าถึงด้วยรถทุกประเภท ทุกฤดูกาล สภาพเส้นทางดี					
1.3 มีป้ายบ่งชี้เส้นทางในการเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาที่ชัดเจน มีการบอก ระยะทางอย่างชัดเจน และมีป้ายที่แสดงถึงการเป็น สถานที่ท่องเที่ยว					
1.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาอยู่บนเส้นทาง การท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยว อื่นได้ง่าย					
1.5 สถานที่ให้บริการทางคมนาคมทั่วถึง เช่น ปั้มน้ำมัน จุดพักรถ					
1.6 เส้นทางถนนมีผิวเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่างข้าง ทางมีเครื่องหมายจราจร และใกล้แหล่งชุมชน					

ความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2. กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
2.1 กิจกรรมการท่องเที่ยว น่าสนใจ และดึงดูดใจ					
2.2 คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว					
2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยานั้น ๆ					
2.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาเสื่อมโทรมหรือทำลายสิ่งแวดล้อม					
2.5 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ					
3. สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
3.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีเอกลักษณ์โดดเด่น แปลกตา สวยงาม น่าสนใจ					
3.2 สภาพความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
3.3 โปรแกรมชั้นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในช่วงเทศกาลต่าง ๆ					
3.4 ของที่ระลึก/ของฝากประจำแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
3.5 ความเป็นมิตรไมตรีของคนในท้องถิ่น					
3.6 มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					

ความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
4.1 สถานที่ที่มีป้ายสื่อความหมายในเส้นทางเดินเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา โดยใช้วัสดุที่เหมาะสมกลมกลืนกับพื้นที่					
4.2 มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้นและในระหว่างเส้นทาง					
4.3 มีที่พักเป็นจุดๆ มีลานหรือม้านั่งพักเป็นช่วง ๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม					
4.4 จัดทำราวเกาะสำหรับเดินทางในบริเวณที่มีความลาดชันมาก หรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน					
4.5 สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้า มีเพียงพอและเหมาะสม					
4.6 สัญญาณโทรศัพท์ สัญญาณอินเทอร์เน็ต มีความเสถียรและครอบคลุมทั่วบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
4.7 ร้านอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา มีความหลากหลายและเพียงพอ					
4.8 จุดบริการ/ศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว					
4.9 จัดให้มีพื้นที่หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อรองรับกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
4.10 ความสะอาดและความพอเพียงของห้องสุขาและห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
4.11 มีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วง ๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม					

ความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา	ระดับความต้องการ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.12 สถานที่จอดรถเหมาะสมและเพียงพอ					
5. การบริการที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
5.1 ที่พักอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและชุมชน					
5.2 ที่พักมีความหลากหลายและเพียงพอให้เลือกใช้บริการ					
5.3 ราคาที่พักเหมาะสม					
5.4 มีบริการรถรับส่งจากที่พักไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
6. ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
6.1 บริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยามีความปลอดภัยพื้นค่อนข้างเรียบ ไม่มีร่องหรือซอกที่อันตราย					
6.2 ศูนย์บริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว					
6.3 ความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา					
6.4 ระบบดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เช่นกล้องวงจรปิดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้



คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีทัศน์ฐาน
กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553)
คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีทัศน์ฐาน

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีทัศน์ฐาน

เกณฑ์/ตัวชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความปลอดภัย			
1.1 คุณค่าด้านสภาพธรณีทัศน์ฐาน			
1.1.1 การสะท้อนลักษณะทางธรณีทัศน์ฐาน	<ol style="list-style-type: none"> (1) ไม่สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงทางธรณีทัศน์ฐานได้อย่างชัดเจน (2) สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงทางธรณีทัศน์ฐานได้ แต่ไม่ชัดเจน หรือเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางธรณีทัศน์ฐานบ้างเล็กน้อย (3) สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงสภาพทางธรณีทัศน์ฐานชัดเจน แต่ยังไม่ค่อยเห็นรูปลักษณะที่แน่นอน (4) สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงสภาพทางธรณีทัศน์ฐานได้อย่างชัดเจน เช่น มองเห็นลักษณะการกัดเซาะเป็นรูปลักษณะต่างๆ หรือเกิดเป็นร่องลึกตามชั้นหิน (5) สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงสภาพทางธรณีทัศน์ฐาน จนเห็นเป็นรูปลักษณะต่างๆ ตามจินตนาการได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1 2 3 4 5 	พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของธรรมชาติ จนสามารถมองเห็นธรณีทัศน์ฐานเป็นรูปลักษณะต่างๆ ได้
1.1.2 ความหายากหรือความโดดเด่นของแหล่งธรณีทัศน์ฐาน	<ol style="list-style-type: none"> (1) ธรณีทัศน์ฐานมีรูปลักษณะที่ธรรมดาพบเห็นได้ทั่วไป และพบเห็นได้หลายแหล่งในประเทศไทย (2) ธรณีทัศน์ฐานมีรูปลักษณะที่แปลกตา มีความสวยงาม พบได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทย (3) ธรณีทัศน์ฐานมีรูปลักษณะที่แปลกตา มีความสวยงาม พบได้หลายแหล่งในประเทศไทย (4) ธรณีทัศน์ฐานมีรูปลักษณะที่แปลกตา มีความสวยงาม พบน้อยแหล่งในประเทศไทย (5) ธรณีทัศน์ฐานมีรูปลักษณะที่แปลกตา มีความสวยงาม โดยมีรูปลักษณะที่มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย 	<ol style="list-style-type: none"> 1 2 3 4 5 	พิจารณาจากรูปลักษณะที่เกิดจากการกระทำของธรรมชาติ ที่ทำให้เกิดรูปลักษณะที่โดดเด่น แปลกตา หรือหายากได้ยาก

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสงวน

เกณฑ์/ตัวชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.3 ความหลากหลายของรูปลักษณ์ตัวธรณีสงวน	<p>(1) ในแหล่งธรณีสงวน พบตัวธรณีสงวนที่มีรูปลักษณ์ที่เหมือนกันทั้งหมด ไม่มีลักษณะโดดเด่น เช่น เป็นหินก้อนกลมโคกระจ่ายตัวทั่วบริเวณ</p> <p>(2) ในแหล่งธรณีสงวน พบตัวธรณีสงวนที่มีรูปลักษณ์โดดเด่นเพียง 1 - 2 รูปลักษณ์</p> <p>(3) ในแหล่งธรณีสงวน พบตัวธรณีสงวนที่มีรูปลักษณ์โดดเด่นเพียง 3 - 5 รูปลักษณ์</p> <p>(4) ในแหล่งธรณีสงวน พบตัวธรณีสงวนที่มีรูปลักษณ์โดดเด่นเพียง 3 - 5 รูปลักษณ์ และมีตัวธรณีสงวนอื่น ๆ ที่อาจไม่โดดเด่นนักกระจายอยู่โดยรอบด้วย</p> <p>(5) ในแหล่งธรณีสงวน พบตัวธรณีสงวนที่มีรูปลักษณ์โดดเด่นจำนวนมาก กระจายทั่วบริเวณ</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>	<p>พิจารณาจากจำนวนรูปลักษณ์ของตัวธรณีสงวนที่มีความโดดเด่น ซึ่งพบเห็นในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว</p>
1.1.4 มูลค่าของการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรณีสงวนหรือธรณีวิทยาของประเทศไทย	<p>(1) แหล่งธรณีสงวนมีความสำคัญทางด้านธรณีวิทยาน้อย ไม่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการได้</p> <p>(2) แหล่งธรณีสงวนมีความสำคัญทางด้านธรณีสงวนหรือธรณีวิทยาบ้าง แต่ไม่เหมาะสมในการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการ</p> <p>(3) แหล่งธรณีสงวนมีความสำคัญทางด้านธรณีสงวนหรือธรณีวิทยาบ้าง และมีความน่าสนใจในการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการได้</p> <p>(4) แหล่งธรณีสงวนมีความสำคัญทางด้านธรณีสงวนหรือธรณีวิทยา สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการได้</p> <p>(5) แหล่งธรณีสงวนมีความสำคัญทางด้านธรณีสงวนหรือธรณีวิทยาที่โดดเด่น เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงด้านธรณีสงวนของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>	<p>พิจารณาจากแหล่งธรณีสงวนที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านธรณีวิทยาได้ ซึ่งจะแสดงถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวิชาการ</p>
คะแนนรวมข้อ 1.1 (20 คะแนน)			

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสงวน

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.2 คุณค่าด้านการท่องเที่ยว			
1.2.1 ขนาดของแหล่งท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> (1) มีพื้นที่รองรับด้านการท่องเที่ยวจำกัด (2) มีพื้นที่รองรับด้านการท่องเที่ยวไม่เพียงพอในบางฤดูกาล (3) มีพื้นที่รองรับด้านการท่องเที่ยวได้เพียงพอทุกฤดูกาล (4) มีพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวได้เพียงพอในทุกฤดูกาล สามารถประกอบกิจกรรมได้หลายกิจกรรม แต่มีข้อจำกัดบ้าง เช่น มีที่รายน้อย (5) มีพื้นที่รองรับการท่องเที่ยวได้เพียงพอในทุกฤดูกาล สามารถประกอบกิจกรรมได้โดยไม่มีข้อจำกัด หลายกิจกรรม 	<ol style="list-style-type: none"> 1 2 3 4 5 	พิจารณาจากขนาดของพื้นที่ และบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
1.2.2 ความสวยงามของแหล่งธรณีสงวน	<ol style="list-style-type: none"> (1) สวยหรือมีสิ่งน่าสนใจ เช่น รูปร่างหิน มีเรื่องราวความเชื่อ (2) สวยหรือมีสิ่งน่าสนใจ และมีผู้คนไปเที่ยวชมสม่ำเสมอ (3) สวยมากหรือมีสิ่งน่าสนใจ มีผู้คนไปเที่ยวชมมาก และเป็นที่ยู่อักในระดับจังหวัด (4) สวยมากหรือมีสิ่งน่าสนใจมาก มีผู้คนไปเที่ยวชมมาก และเป็นที่ยู่อักในระดับภาค (5) สวยมากหรือมีสิ่งน่าสนใจมาก มีผู้คนไปเที่ยวชมมาก และเป็นที่ยู่อักระดับประเทศ 	<ol style="list-style-type: none"> 1 2 3 4 5 	พิจารณาจากลักษณะความโดดเด่นและองค์ประกอบของธรณีสงวนตามธรรมชาติที่ปรากฏแก่สายตา
1.2.3 มีทัศนียภาพที่สวยงามโดยรอบตัวธรณีสงวน	<ol style="list-style-type: none"> (1) มีแต่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม (2) มีความสวยงามน้อย หรือถูกทำลายจากการขีดเขียน หรือตุสกรปรก (3) มีความสวยงาม แต่เสื่อมโทรมลงไปบ้าง เพราะมีคนไปมากและมีการเข้าไปใช้พื้นที่ทำให้มีการตัดแปลงพื้นที่ธรรมชาติ (4) สวยงามพอสมควร แต่บางบริเวณเสื่อมโทรมเพราะคนมาเที่ยว หรือสวยงามเฉพาะบางฤดูกาล (5) สวยงามมาก ไม่มีร่องรอยการถูกทำลาย และมีความสวยงามตามธรรมชาติ 	<ol style="list-style-type: none"> 1 2 3 4 5 	พิจารณาจากแหล่งท่องเที่ยวรอบนอกเหนือจากตัวธรณีสงวนช่วยดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้ แต่เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปมาก มักจะถูกทำลายและมีการขีดเขียน และมีการตัดแปลงสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสงวน

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.2.4 เป็นสถานที่ท่องเที่ยว หรือพักผ่อนหย่อนใจ ของคนในชุมชนและ นักท่องเที่ยว	(1) ไม่มีนักท่องเที่ยว หรือคนในชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ (2) มีเพียงคนในชุมชนเท่านั้นเข้ามาใช้ประโยชน์ (3) มีคนในชุมชน และอื่นๆ ครึ่งจึงจะมีนักท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาท่องเที่ยว (4) มีคนในชุมชน นักท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงมาเที่ยวชมเสมอ (5) มีคนในชุมชน นักท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นเข้ามาเที่ยวชม (6) มีคนในชุมชน ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง และนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวชม	0 1 2 3 4 5	พิจารณาจากกลุ่มคน และความหลากหลายของผู้เข้ามาใช้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
คะแนนรวมข้อ 1.2 (20 คะแนน)			

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.3 คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม			
1.3.1 มีตำนานหรือความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสถานที่	(1) ไม่มีตำนานหรือความเชื่อ (2) มีเรื่องเล่า แต่มีผู้รู้น้อย (3) มีเรื่องเล่า ความเชื่อพื้นบ้าน แต่มีผู้รู้หรือไม่มีหลักฐานยืนยัน (4) มีเรื่องเล่า ความเชื่อพื้นบ้าน แต่มีผู้รู้ปานกลางหรือมีหลักฐาน เช่น บันทึก หรือบทกวี (5) มีเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ มีผู้รู้มาก และมีหลักฐานที่เชื่อถือได้ (6) มีความเชื่อพื้นบ้าน มีผู้รู้มากและมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญ	0 1 2 3 4 5	หลักฐานทางประวัติศาสตร์มีตั้งแต่ระดับท้องถิ่น เช่น การมีเรื่องเล่าพื้นบ้าน
1.3.2 มีพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่น	(1) ไม่มี (2) มี แต่ไม่จัดเป็นกิจกรรม (3) มี แต่จัดเป็นครั้งคราว (4) มี และจัดขึ้นบ่อย (5) มี และจัดขึ้นเป็นประจำ (6) มี จัดขึ้นเป็นประจำ และมีชื่อเสียงทำให้ผู้คนต่างหลงใหลมาทุกครั้งที่มีการจัดงาน	0 1 2 3 4 5	มีพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่นที่เป็นกิจกรรม การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว และเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว และส่งเสริมการท่องเที่ยว
คะแนนรวมข้อ 1.3 (10 คะแนน)			

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.4 ความเสียหายต่อการอนุรักษ์ทำลาย			
1.4.1 ผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม	(1) มีการขุดซัดหรือทำการรื้อรอยไถ้ และอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม (2) มีการขุดซัดหรือทำการรื้อรอยไถ้ และเสียหายจากเดิมค่อนข้างมาก (3) มีการขุดซัดหรือทำการรื้อรอยไถ้ แต่อยู่ในสภาพที่แตกต่างจากเดิมไม่มากนัก (4) ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่เกือบสมบูรณ์ มีการขุดซัด น้อย (5) ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่เกือบสมบูรณ์ มีการขุดซัด น้อยมาก (6) ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มาก	0 1 2 3 4 5	พิจารณาจากสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมว่ามีความสมบูรณ์ หรือมีร่องรอยการถูกทำลายโดยมนุษย์จนทำให้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงสภาพ
1.4.2 การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม	(1) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ และไม่เกี่ยวข้องยอมรับของงคนท้องถิ่น (2) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม แต่เป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น (3) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมน้อย และเป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ (4) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมเล็กน้อย เป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น และคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรม (5) กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรม เป็นที่ยอมรับของคนท้องถิ่น และคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรม และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ	1 2 3 4 5	พิจารณาจากสภาพผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติจะช่วยป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งธรรมชาติหรือพื้นที่ที่มีความเปราะบางได้

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสถาน

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.4.3 สภาพการถูกรบกวนจากการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่	(1) มีการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่หนาแน่น และไม่มีการจัดระเบียบ (2) มีการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่หนาแน่น แต่มีการจัดระเบียบบางส่วน (3) มีการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่หนาแน่นไม่มาก (4) มีการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่บางส่วน แต่มีสภาพไม่เรียบร้อย และมีการจัดระเบียบได้เรียบร้อย (5) มีการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่เพียงเล็กน้อย และมีการจัดระเบียบได้เรียบร้อย (6) ไม่มีการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	0 1 2 3 4 5	พิจารณาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินของแหล่งท่องเที่ยว ประเภทธรณีสถาน ในการสร้างสิ่งก่อสร้างของประชาชนและหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่
1.4.4 ภัยธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการทำลายสภาพของแหล่งท่องเที่ยว	(1) มี 1-2 ครั้งในรอบ 1 ปี (2) มี 1-2 ครั้งในรอบ 3 ปี (3) มี 1-2 ครั้งในรอบ 5 ปี (4) มี 1-2 ครั้งในรอบ 10 ปี (5) มี 1-2 ครั้งในรอบ 20 ปี	1 2 3 4 5	พิจารณาจากโอกาสที่แหล่งท่องเที่ยวจะถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ เช่น พายุ แผ่นดินไหว น้ำท่วม เป็นต้น
คะแนนรวมข้อ 1.4 (20 คะแนน)			
คะแนนรวม ข้อ 1 (เต็ม 70 คะแนน)			

เกณฑ์ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
องค์ประกอบที่ 2 สักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว			
2.1 สักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว			
2.1.1 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว	<p>(1) มีเพียงกิจกรรมการท่องเที่ยวทั่วไป ได้แก่ การเดินเที่ยวชม การพักผ่อน</p> <p>(2) นอกเหนือจากการเที่ยวชมทั่วไป ยังมีกิจกรรมชนิดอื่น เช่น เส้นทางศึกษารวมชาติ การจัดนิทรรศการ</p> <p>(3) นอกเหนือจากการเที่ยวชมทั่วไป กิจกรรมชนิดอื่น ๆ แล้ว ยังมีกิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นเฉพาะบางฤดูกาล/ทั้งปี</p> <p>(4) นอกเหนือจากการเที่ยวชมทั่วไป กิจกรรมชนิดอื่น ๆ แล้ว ยังมีกิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นเฉพาะบางฤดูกาล/ทั้งปี โดยกิจกรรมพิเศษนี้มีเอกลักษณ์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในประเทศได้เป็นอย่างดี</p> <p>(5) นอกเหนือจากการเที่ยวชมทั่วไป กิจกรรมชนิดอื่น ๆ แล้ว ยังมีกิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้นเฉพาะบางฤดูกาล/ทั้งปี โดยกิจกรรมพิเศษนี้มีเอกลักษณ์ที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าร่วมเยี่ยมชม</p>	<p>1 พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลากหลายจะทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่</p>	
2.1.2 ความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ตัว ธรณีสงูฐาน และพื้นที่ข้างเคียง	<p>(1) กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องใช้นาจุดพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 120 ตร.ม. ต่อคน</p> <p>(2) สามารถรับนักท่องเที่ยวที่ความหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 80 ตร.ม. ต่อคน</p> <p>(3) สามารถรับนักท่องเที่ยวที่ความหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 60 ตร.ม. ต่อคน</p> <p>(4) สามารถรับนักท่องเที่ยวที่ความหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 30 ตร.ม. ต่อคน</p> <p>(5) สามารถรับนักท่องเที่ยวที่ความหนาแน่นต่ำกว่า 30 ตร.ม. ต่อคน</p>	<p>1 แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้มากกว่ามีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ดีกว่า แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้น้อย ทั้งนี้ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว พิจารณาจากเกณฑ์ความหนาแน่นในการรับนักท่องเที่ยวตามการแบ่งเขตพื้นที่จัดการ</p>	
คะแนนรวมข้อ 2.1 (10 คะแนน)			

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสัณฐาน

เกณฑ์/ตัวชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.2 การเข้าถึง			
2.2.1 ความสะดวกของเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	<p>(1) มีทางเข้าถึงได้ แต่ไม่สะดวกในทุกฤดูกาล</p> <p>(2) มีทางเข้าถึงได้สะดวกเพียงบางฤดูกาล</p> <p>(3) มีทางเข้าถึงได้ในทุกฤดูกาล เฉพาะพาหนะบางประเภท สภาพเส้นทางคับแคบ เป็นหลุมเป็นบ่อ</p> <p>(4) มีทางเข้าถึงได้สะดวกในทุกฤดูกาล เฉพาะพาหนะบางประเภท สภาพเส้นทางค่อนข้างดี</p> <p>(5) มีความสะดวกในการเข้าถึงด้วยรถทุกประเภท ทุกฤดูกาล สภาพเส้นทางดี</p>	<p>1 พิจารณาจากสภาพของเส้นทางที่เอื้ออำนวย</p> <p>2 ความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>	
2.2.2 บำบัดบอทาง	<p>(1) ไม่มีบำบัดบอทาง</p> <p>(2) มี แต่ไม่สามารถก่อสร้างได้อย่างชัดเจน เช่น ไม่มีป้ายบอกทางเมื่อถึงทางแยก หรือมีป้ายบอกทางเพียงบางจุด</p> <p>(3) มีป้ายบอกทาง เฉพาะเส้นทางสายรองเท่านั้น มีบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้</p> <p>(4) มีป้ายบอกทางทั้งในถนนสายหลัก และถนนสายรอง โดยมีระยะห่างในการติดตั้งป้ายอย่างเหมาะสม แต่ไม่มีบอกระยะทางเข้าถึงแหล่งธรณีสัณฐาน</p> <p>(5) มีป้ายบอกทางทั้งในถนนสายหลัก และถนนสายรอง และมีการบอกระยะทางในการเข้าถึงอย่างชัดเจน</p> <p>(6) มีป้ายบอกทางทั้งในถนนสายหลัก และถนนสายรอง และมีการบอกระยะทางในการเข้าถึงอย่างชัดเจน และมีป้ายที่แสดงถึงการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว</p>	<p>0 พิจารณาจากป้ายบอกทาง จำนวน การสื่อ</p> <p>1 ความหมาย ไปยังสถานที่ได้อย่างถูกต้อง</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>	
2.2.3 ความสะดวกของเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวธรณีสัณฐาน	<p>(1) เดินไกล หรือต้องเดินป่า ปีนเขา ทาทางเข้ายาก และอาจไม่มีการใช้เส้นทางเป็นเวลานาน</p> <p>(2) มีทางสภาพไม่ดี ต้องเดินไกลและเป็นเขา</p> <p>(3) มีทางเข้าสู่สภาพดี เข้าถึงได้ในบางฤดูกาล</p> <p>(4) มีทางเข้าสู่สภาพดี เข้าถึงได้เกือบตลอดปี</p> <p>(5) มีทางเข้าถึงด้วยตัวธรณีสัณฐานในทุกฤดูกาล เดินสะดวกสบาย และไม่ทำลายธรรมชาติ</p>	<p>1 พิจารณาจากสภาพของเส้นทางที่เอื้ออำนวย</p> <p>2 ความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่ตัวธรณีสัณฐาน</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>	

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.2.4 ความเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก	(1) แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่อย่างโดดเด่น ไม่มีส่วนท่องเที่ยวอื่นอยู่ใกล้เคียง (2) แหล่งท่องเที่ยวไม่อยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก แต่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่ใกล้เคียงบ้าง (3) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอาจไม่มีความน่าสนใจเท่าที่ควร (4) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอาจมีความน่าสนใจปานกลาง (5) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ง่ายแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความหลากหลาย สร้างวงจรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้	1 2 3 4 5	พิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลักหรือทางผ่านของนักท่องเที่ยวที่เดินมาจากจุดหนึ่งที่มีความสำคัญไปยังอีกจุดหนึ่งที่มีความสำคัญหรือไม่ มีแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบที่ส่งเสริมให้เกิดวงจรการท่องเที่ยวได้หรือไม่ ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่โดดเดี่ยวห่างไกลจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น
	คะแนนรวมข้อ 2.2 (20 คะแนน)		

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.3 ความปลอดภัย			
2.3.1 ความปลอดภัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	(1) เส้นทางไม่มีความปลอดภัย เช่น ช่องการเดินมีเพียง 1 ช่อง ไม่มีไฟส่องสว่างข้างทาง และห่างไกลชุมชน (2) เส้นทางมีความปลอดภัยต่ำ เช่น ผิวถนนขรุขระ ไม่มีไฟส่องสว่างข้างทางและห่างไกลชุมชน (3) เส้นทางค่อนข้างปลอดภัย เช่น ผิวถนนเรียบ แต่ไม่มีไฟส่องสว่างข้างทางและห่างไกลชุมชน (4) เส้นทางมีความปลอดภัย เช่น ผิวถนนเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่างข้างทางและมีเครื่องหมายจราจร (5) เส้นทางมีความปลอดภัยมาก เช่น ผิวถนนเรียบ มีไฟฟ้าส่องสว่างข้างทางมีเครื่องหมายจราจร และใกล้แหล่งชุมชน	1 2 3 4 5	พิจารณาจากสภาพเส้นทางก่อนที่จะเข้าถึงบริเวณเขตบริการ

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสัณฐาน

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.3.2 ความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	(1) มีอันตรายมาก เช่น มีร่องลึกทั่วไป หรือมีหินร่วง (2) มีอันตรายบ้าง เพราะบางบริเวณมีร่องลึก (3) มีอันตรายน้อย ทางเดินหลักมีความปลอดภัย อาจมีอันตรายอยู่ริมนอกๆ ที่มักไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปบริเวณนั้น (4) ไม่มีอันตรายในพื้นที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ทางเดินเรียบ อาจมีขรุขระบ้าง (5) มีความปลอดภัย พื้นที่ค่อนข้างเรียบ ไม่มีร่องหรือช่องที่อันตราย	1 2 3 4 5	พิจารณาจากอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว จากสภาพทางธรณีวิทยาของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ อาจมีรอยแยกของพื้นดินซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้เดินผ่าน
2.3.3 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติและปัจจัยอื่นๆ	(1) มีบ่อยตลอดปี (2) มีทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี (3) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 4-5 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (4) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 2-3 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (5) มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายน้อยกว่า 2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี	1 2 3 4 5	พิจารณาจากความถี่ของการเกิดเหตุอันตรายในระยะเวลา 10 ปี ทั้งจากตัวพื้นที่และในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยวที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว น้ำป่า ดินถล่ม เป็นต้น
	คะแนนรวมข้อ 2.3 (15 คะแนน)		

2.4 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว			
2.4.1 ผู้หน่วยงานรับผิดชอบ	(1) ไม่มีผู้รับผิดชอบ หรือถูกบุกรุกโดยเอกชน (2) มีผู้รับผิดชอบ แต่ยังพบการบุกรุกพื้นที่ (3) มีผู้หน่วยงานรับผิดชอบดูแลเฉพาะตัวธรณีสัณฐาน (4) อยู่ระหว่างดำเนินการประกาศพื้นที่รับผิดชอบ (5) หน่วยงานท้องถิ่น (อบจ. อบต.) รับผิดชอบ (6) มีหน่วยงานรับผิดชอบตามกฎหมาย	0 1 2 3 4 5	พิจารณาจากบริเวณพื้นที่ตั้งของธรณีสัณฐานว่ามีหน่วยงานหรือผู้ดูแลรับผิดชอบที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะเอื้อต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.4.2 ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว	<p>(1) ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มโดยองค์กรท้องถิ่น เพื่อช่วยกำหนดนโยบายและวางแผนทางการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ</p> <p>(2) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นร่วมกับกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ แต่ไม่มีความร่วมมือในการปฏิบัติ</p> <p>(3) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นร่วมกับกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ มีความร่วมมือในการปฏิบัติ</p> <p>(4) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นและภาคเอกชนให้การสนับสนุนด้านนโยบาย ความร่วมมือในการปฏิบัติ และงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติในระดับหนึ่ง ซึ่งยังมีปัญหาเรื่องงบประมาณและกำลังคน</p> <p>(5) มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย ความร่วมมือในการปฏิบัติ งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวได้ผลดีและเพียงพอในปัจจุบัน</p> <p>(6) มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุน และจัดการด้านนโยบาย ความร่วมมือในการปฏิบัติ งบประมาณและบุคลากรในการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวและมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มากกว่าอื่นในอาณาเขต</p>	<p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>	<p>พิจารณาจากการมีกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งศักยภาพในการประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง</p>
	คะแนนรวมข้อ 2.4 (10 คะแนน)		
	คะแนนรวม ข้อ 2 (เต็ม 55 คะแนน)		

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสถาน

เกณฑ์ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ			
3.1 การจัดการ			
3.1.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว	<p>(1) ไม่มีการจัดการใดๆ เลย</p> <p>(2) มีการจัดการอย่างน้อย 1 องค์ประกอบ แต่ยังขาดประสิทธิภาพและไม่เป็นระบบ</p> <p>(3) มีการจัดการทั้ง 2 องค์ประกอบ โดยมีระเบียบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติยังไม่ครบถ้วน</p> <p>(4) มีการจัดการทั้ง 3 องค์ประกอบ และมีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 องค์ประกอบ</p> <p>(5) มีการจัดการทั้ง 3 องค์ประกอบ และมีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน อย่างน้อย 2 องค์ประกอบ</p> <p>(6) มีการจัดการทั้ง 3 องค์ประกอบ และมีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน ครบทั้ง 3 องค์ประกอบ</p>	<p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>	<p>การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่</p> <p>1) การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่ที่สงวนพื้นที่นั้นทางการและพื้นที่ที่พักอาศัย</p> <p>2) การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล</p> <p>3) การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะ กับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ</p>
คะแนนรวมข้อ 3.1 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)			



คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสงวน

เกณฑ์ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.2 การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม			
3.2.1 การจัดการด้านภูมิทัศน์หรือความเรียบร้อยของพื้นที่	<p>(1) ไม่มีการจัดการด้านภูมิทัศน์ หรือขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดทัศนียภาพสกปรกเป็นสถานที่เสื่อมโทรม</p> <p>(2) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์น้อย และไม่กลมกลืนกับสภาพพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ดูต่างหากที่ลดลง</p> <p>(3) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางบริเวณที่ไม่เหมาะสม</p> <p>(4) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ แต่ขาดการดูแลรักษา</p> <p>(5) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ และมีการดูแลรักษาตลอดเวลา</p> <p>(6) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นมากขึ้น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ในระดับที่ดี และเคยได้รับรางวัล</p>	<p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>	<p>พิจารณาสภาพภูมิทัศน์และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเมื่อได้รับการจัดการหรือการดูแลความเรียบร้อยของพื้นที่ ซึ่งการพัฒนาใดๆ ต้องไม่ทำให้จุดเด่นต่างๆ ต้องเสื่อมโทรมลงไปต่างๆ การจัดการด้านภูมิทัศน์ที่เหมาะสม เช่น การจัดทำตำแหน่งของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้สอดคล้องกับพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น การจัดสร้างสิ่งก่อสร้างหรือการปรุงแต่งภูมิทัศน์ของบริเวณต่างๆ ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด</p>



คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรรมีสี่ฐาน

เกณฑ์/ตัวชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.2.2 การจัดการขยะมูลฝอย และการรักษาความสะอาด	<p>(1) ไม่มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย ไม่มีภาชนะรองรับขยะ มีขยะเกลื่อนกลาด เกิดความสกปรกไม่ทั่ว</p> <p>(2) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย โดยมีภาชนะรองรับขยะแต่ไม่เพียงพอ</p> <p>(3) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย โดยมีภาชนะรองรับขยะเพียงพอ แต่ยังไม่ทั่วถึง</p> <p>(4) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย โดยมีภาชนะรองรับเพียงพอ มีขยะเกลื่อนกลาด แต่มีพนักงานคอยดูแลทำความสะอาดในบางช่วงเวลา</p> <p>(5) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย การจัดเก็บและภาชนะรองรับขยะเป็นอย่างดี แต่ยังไม่เพียงพอหรือสมบูรณ์เต็มที่ในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวใช้บริการมาก แต่ก็สามารถจัดการให้พื้นที่สะอาดเรียบร้อยได้ในระยะเวลาสั้น</p> <p>(6) มีการจัดการกับขยะมูลฝอยเป็นอย่างดี มีภาชนะรองรับอย่างเพียงพอและมีอาสาสมัครคอยดูแลตลอดเวลา</p>	0 1 2 3 4 5	พิจารณาภาพรวมของการจัดการด้านขยะมูลฝอย ไม่ว่าจะเป็นระบบกำจัดขยะมูลฝอย การจัดเก็บ การกำจัด ความเพียงพอของภาชนะที่รองรับว่ามีอุปกรณ์ที่เพียงพอและมีการจัดการที่เป็นระบบหรือไม่
3.2.3 การจัดการน้ำเสีย	<p>(1) ไม่มีการจัดการน้ำเสีย</p> <p>(2) มีการจัดการน้ำเสีย แต่ยังมีข้อบกพร่องสูง และยังไม่พบเห็นการระบายน้ำเสียโดยไม่มี การบำบัดในบางบริเวณ</p> <p>(3) มีระบบบำบัดน้ำเสียเบื้องต้น เช่น มีบ่อเกรอะ บ่อซึม (septic tank) บ่อดักไขมัน เป็นต้น</p> <p>(4) มีระบบบำบัดน้ำเสียเบื้องต้นที่เหมาะสมกับพื้นที่ และมีการจัดการน้ำเสียที่ถูกต้อง แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแล</p> <p>(5) มีระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมกับพื้นที่ มีการจัดการน้ำเสียที่ถูกต้อง และมีการ ควบคุมให้เจ้าหน้าที่ที่มีการปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง</p> <p>(6) มีระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสม มีการจัดการน้ำเสียที่ถูกต้อง และมีการควบคุมให้ เจ้าหน้าที่ที่มีการปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง รวมทั้งมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องของความสำคัญและความจำเป็นในการจัดการน้ำเสีย และดูแลให้นักท่องเที่ยว ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง</p>	0 1 2 3 4 5	พิจารณาการจัดการน้ำเสียของ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมีสี่ฐานว่ามี การจัดการน้ำเสียหรือไม่ ซึ่งรวมถึงระบบ การบำบัดน้ำเสีย และวิธีการจัดการน้ำเสียว่ามี ความเหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งการดูแลให้ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามอย่าง ถูกต้อง เพื่อให้การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นไม่ทำลาย ความสวยงามและความสมดุลของ สภาพธรรมชาติ

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสัณฐาน

เกณฑ์ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย			คะแนน	หมายเหตุ
	0	0.5	1		
3.2.4 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	(1) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อห้ามของพื้นที่	0	0.5	1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน
	(2) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่	0	0.5	1	
	(3) มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	0	0.5	1	
	(4) มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นครั้งคราว	0	0.5	1	
	(5) มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นประจำ	0	0.5	1	
คะแนนรวมข้อ 3.2 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)					

เกณฑ์ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย			คะแนน	หมายเหตุ	
	0	0.5	1			
3.3 การจัดการด้านการท่องเที่ยว	3.3.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวธรณีสัณฐาน	(1) มีสถานที่สื่อความหมายธรรมชาติในเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวธรณีสัณฐานโดยใช้วัสดุที่มีความเหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ	0	0.5	1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน
		(2) มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้นและในระหว่างเส้นทาง	0	0.5	1	
		(3) จัดที่พักเป็นจุดๆ โดยมีลานหรือม้านั่งเป็นช่วงๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม	0	0.5	1	
		(4) จัดทำราวบันไดหรือราวเกาะสำหรับทางเดินในบริเวณที่มีความลาดชันมากหรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน	0	0.5	1	
		(5) มีการจัดการขยะรับขยะตามทางเดินเป็นช่วงๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม	0	0.5	1	

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสงวน

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.3.2 เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> (1) ไม่มี (2) มีแต่ผู้มาหารายได้ในกรณีเข้าชม แต่ไม่มีการในการดูแล (3) มีอาสาสมัครท้องถิ่นช่วยดูแลและหารายได้ (4) เจ้าหน้าที่ดูแลเป็นครั้งคราว (5) มีเจ้าหน้าที่ดูแลเป็นประจำ (6) มีเจ้าหน้าที่รวมกับอาสาสมัครชุมชนดูแลตลอดเวลา 	<ol style="list-style-type: none"> 0 1 2 3 4 5 	พิจารณาจากการมีเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เพื่อช่วยนำทางให้นักท่องเที่ยว เห็นเส้นทางที่ถูกต้องและปลอดภัย และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไม่ให้มีการขีดเขียนลงในตัวหิน
3.3.3 ความพร้อมของสาธารณูปโภค	<ol style="list-style-type: none"> (1) แหล่งท่องเที่ยวขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้ (2) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานบางประเภทและไม่เพียงพอหรือมีข้อจำกัดในการใช้งาน (3) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภท แต่มีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา (4) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพปานกลาง เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา (5) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพดี เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา 	<ol style="list-style-type: none"> 1 2 3 4 5 	พิจารณาจากความเพียงพอของสาธารณูปโภคพื้นฐานกับการใช้งานในช่วงเวลาปกติและช่วงเทศกาล ซึ่งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในที่นี้ ได้แก่ ระบบไฟฟ้า ระบบประปาและระบบการสื่อสาร



คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสงวน

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.3.4 มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย	(1) ไม่มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัย (2) มีมาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย แต่ไม่มีประสิทธิภาพ (3) มีมาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัยน้อย หรือมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ (4) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพปานกลาง แต่ยังไม่รัดกุม (5) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับดี แต่ไม่เพียงพอในชวงมีนักท่องเที่ยวมาก (6) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับดีมาก มีความเหมาะสม และเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวในทุกฤดูกาล	0 1 2 3 4 5	พิจารณาจากมาตรการด้านมาตรการด้านความปลอดภัย เช่น มีป้ายหรือสัญลักษณ์เตือนภัย มีป้ายบอกเส้นทาง เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
3.3.5 การให้บริการ	(1) มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ประจำ (2) มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ (3) มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว (4) มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มืออาชีพ และสามารถสื่อสารภาษาได้มากกว่าภาษาไทย (5) มีการปรับปรุงและพัฒนาบริการให้บริการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ	0 0.5 1 0 0.5 1 0 0.5 1 0 0.5 1 0 0.5 1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน
3.3.6 การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานอื่นๆ	(1) ไม่มีการจัดการ (2) มีเพียง 1 หน่วยงาน (3) มี 2 หน่วยงาน (4) มี 3 หน่วยงาน (5) มี 4 หน่วยงาน (6) มีมากกว่า 4 หน่วยงานขึ้นไป	0 1 2 3 4 5	พิจารณาจากการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยองค์กรตั้งแต่ในระดับเครือข่ายชุมชน หน่วยงานส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ

คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีพิสัยฐาน

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน		หมายเหตุ
		0	1	
3.3.7 การมีส่วนร่วมของชุมชน	(1) มีตัวแทนของชุมชนในการรวมวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	0	0.5	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรงให้ 1 คะแนน
	(2) ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว	0	0.5	
	(3) มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	0	0.5	
	(4) ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0	0.5	
	(5) ชุมชนมีรายได้จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น	0	0.5	
คะแนนรวมข้อ 3.3 (35 คะแนน)				
คะแนนรวมข้อ 3 (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)				



การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณี
 สันฐาน จากคู่มือการประเมินฯ ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
 ร่วมกับ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) โดยพิจารณา
 จากพื้นฐาน 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ธรรมชาติ

หมายถึง คุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณี
 สันฐาน ซึ่งเกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบ ทั้งในด้านความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่มีต่อ
 ระบบนิเวศ ความสำคัญต่อมนุษย์จากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติ คุณค่าทางด้าน
 การเรียนรู้ และคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมถึงความเสี่ยงต่อการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติ
 หมายถึง ภาวะของปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของธรณีสันฐานที่
 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติด้านใดด้านหนึ่ง ปัจจัยต่าง ๆ ซึ่ง
 ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น อาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถ
 คาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้ และ
 อีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผล
 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อมได้

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย
 ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทธรณีสันฐาน ประกอบด้วย ปัจจัยหลักที่ใช้ในการ
 พิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าด้านสภาพธรณีสันฐาน
2. คุณค่าด้านการท่องเที่ยว
3. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม
4. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ ให้มีความเหมาะสม
 ในการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งธรรมชาติอาจมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมาก หากแต่ขาด
 ความสะดวกในการเข้าถึง สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้น้อย ขาดความปลอดภัยใน
 การท่องเที่ยว หรือมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน สำหรับ
 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว มีเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การเข้าถึง
3. ความปลอดภัย
4. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านการท่องเที่ยว
2. การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกโดยพิจารณาจากการทำงานขององค์กรดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักท่องเที่ยวเจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่น ที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
3. การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคมพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

เกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการของ แหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติทางธรณีวิทยา (ธรณีทัศน์ฐาน) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการ
2. การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม
3. การจัดการด้านการท่องเที่ยว

ประเด็นที่ใช้ในการประชุมกลุ่มย่อย

ที่ประชุมเห็นด้วยกับเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปางที่ได้จากผลวิจัยหรือไม่ อย่างไร

1. ที่ประชุมเห็นด้วยกับร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปางหรือไม่ อย่างไร
2. ที่ประชุมเห็นว่า รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ควรเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ข ลงพื้นที่สัมภาษณ์



ผอ.จีโอปาร์คสตูล



ผอ.ททท. สตูล



ประธานหอการค้าสตูล



ประธานวิสาหกิจชุมชนปันทยามาติก



กทจ.สตูล



มัดคุเทศก์ชุมชน



ผู้ประกอบการร้านอาหาร

ลงพื้นที่จังหวัดสตูล เพื่อสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อถอดบทเรียนจากอุทยานธรณีโลกสตูล



ผอ.จีโอปาร์คโคราช

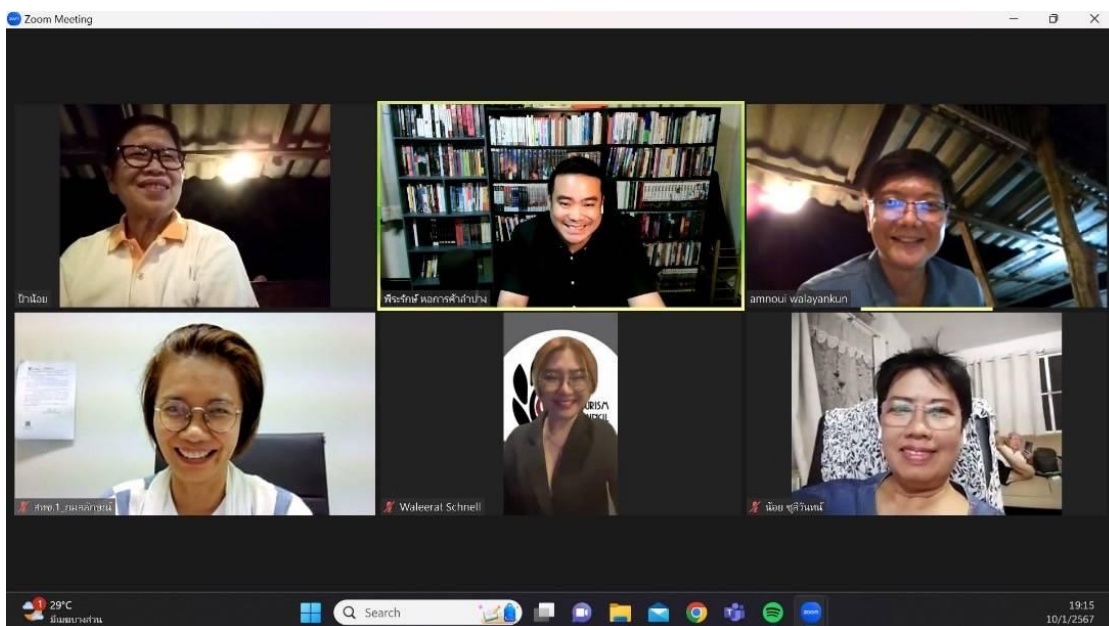


ประธานวิสาหกิจชุมชน
ท่องเที่ยวจีโอปาร์ค วัดเขาจันทน์งาม



ผู้ใหญ่บ้าน (บ้านสัมภะงาม)

ลงพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา เพื่อสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อถอดบทเรียน จากโคราชจีโอพาร์ค



การประชุมกลุ่มย่อย วันที่ 10 มกราคม 2567 เพื่อพิจารณาร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) การจัดการองค์กรอุทยานธรณีสลัมปาง 2) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายในอุทยานธรณีสลัมปางและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 3) การบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง 4) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และ 5) องค์ประกอบการท่องเที่ยวรวมถึงความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ภาคผนวก ค ผลการสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง จากผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.1 ด้านความพร้อมในการจัดตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ผลการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปาง ทำให้ทราบว่า

“...จังหวัดลำปางมีคณะอำนาจการ มีผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางเป็นประธาน และคณะทำงานอุทยานธรณีลำปาง ตามคำสั่งจังหวัดลำปาง ที่ 4428/2565 ลงวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2565 และผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเป็นผู้อำนวยการอุทยานธรณีลำปาง ตามคำสั่งจังหวัดลำปาง ที่ 4429/2565 ลงวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2565 (ภาคผนวก) ซึ่งคณะอำนาจการและคณะทำงานดังกล่าว เป็นคณะทำงานระดับจังหวัด และกำลังจะจัดให้มีคณะทำงานระดับพื้นที่...” (G 21)

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

“...ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ คณะทำงานอุทยานธรณีลำปางได้มีการทำงานร่วมกับกรมทรัพยากรธรณี เขต 1 ลำปาง เป็นหลัก และมีการทำงานร่วมกับกรมป่าไม้ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในจังหวัดลำปางเป็นป่านันทนาการเกิดขึ้น...” (G 21)

“...ความร่วมมือของภาคเอกชน ปัจจุบันภาคเอกชนในจังหวัดลำปางยังไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เนื่องจากระบบบริหารจัดการยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไม่มีโครงการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น...” (C 11)

“...ความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน พบว่า คนในชุมชนยังไม่ทราบถึงความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งทางธรณีวิทยาที่อยู่ภายในชุมชน อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีแนวทางพัฒนาหรืออนุรักษ์แหล่งทางธรณีวิทยา การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จึงเกิดขึ้นน้อยมากในขณะนี้...” (S 11)

1.3 ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

ในปัจจุบัน พบว่า การบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง ยังไม่มีความชัดเจน ทั้งด้านงบประมาณมาจากแหล่งใด หรือโครงสร้างจริง ๆ ของการบริหาร จะเป็นอย่างไร อีกทั้งคณะทำงาน ฯ ยังไม่ได้สื่อให้สาธารณชนได้ทราบถึงความหมายหรือเป้าหมายของการตั้งอุทยานธรณิลำปาง ยังไม่มีภารกิจที่ชัดเจน ดังนั้นจึงยังไม่เกิดการขับเคลื่อนการทำงาน และยังมีแผนในการดำเนินการทั้งการสร้างการรับรู้ถึงความหมายของอุทยานธรณี และยังมีคณะทำงานระดับพื้นที่หรือระดับปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายภารกิจโดยตรง ทำให้การจัดกำลังคนให้เหมาะสมกับเวลาและเกิดความเข้าใจในการทำงานจึงทำได้ยาก และที่สำคัญคือยังไม่มีกระบวนการแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีว่าแหล่งใด ควรจะได้รับการพัฒนา ก่อน เพื่อสามารถรองรับและจัดการนักท่องเที่ยวทั่วไปได้

1.4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

“...ต้องตั้งใจทำให้ถูกต้องตั้งแต่แรก ต้องแจ้งให้เห็นถึงคุณค่าหรือคุณสมบัติทางธรณีว่าทำไมถึงน่าสนใจ หรือทำให้ที่น่าสนใจได้อย่างไร ซึ่งต้องมีการพัฒนาทั้งในบริเวณโดยรอบของตัวแหล่งเอง ถนน สาธารณูปโภค และความปลอดภัย โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการ...” (G 11)

“...แหล่งทางธรณีที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่น ผาหอบ ผาก้าน น้ำพุร้อน แจ้ซ้อน ดอยพระพุทธรบาทสุททาวาส ซากหอยแอมโมไนต์เมืองมาย จากนั้นควรมีการร้อยเรียงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากยิ่งขึ้น...” (G 21)

“...ภาครัฐต้องเข้ามาอย่างจริงจังกว่านี้ ต้องมีเป้าหมายชัดเจนในการทำงานต่อเนื่อง เอกชนควรเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการ เพราะเอกชนมีความคล่องตัวและยืดหยุ่นในการทำงานมากกว่าภาครัฐ และภาครัฐควรจะทำแผนงบประมาณให้ทันต่อสถานการณ์...” (C 21)

“...คณะทำงานอุทยานธรณีควรจะต้องเลือกแหล่งที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเสียก่อนเป็นอันดับแรก...” (G 11)

“...เบื้องต้นควรสร้างการรับรู้ของชุมชนในพื้นที่ มีการปูพื้นฐานให้ชาวบ้านและผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญของพื้นที่ และมีการทำความเข้าใจกับทั้งนักท่องเที่ยวทั่วไปและชาวบ้านในชุมชน...” (G 21)

“...การบริหารจัดการในการสื่อความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจะต้องเป็นเรื่องที่จังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความร่วมมือด้วย...” (G 21)

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค

2.1 ด้านความพร้อมในการจัดตั้งคณะทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค พบว่า

“...ที่ผ่านมการบริหารงานของอุทยานธรณีจะผ่านทางจังหวัดซึ่งจะตั้งคณะกรรมการและมีผู้อำนวยการอุทยานธรณีมีหน้าที่ขับเคลื่อน รวมทั้งภาคเอกชน ไม่ว่าจะสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด หอการค้า และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ก็มาขับเคลื่อนไปด้วยกัน...” (ES 21)

“...สตูลดำเนินตามแนวทางของกรมทรัพยากรธรณี ซึ่งกรมทรัพยากรธรณีจะดูแลด้านวิชาการ จากนั้นให้จังหวัดประกาศพื้นที่ขอบเขตอุทยานธรณี โดยผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงานในจังหวัดเข้าร่วม มีผู้อำนวยการอุทยานธรณีเป็นผู้นำการปฏิบัติการกิจ โดยไม่มีงบประมาณ ไม่มีความคล่องตัว ดังนั้นอุทยานธรณีจึงควรเป็นนิติบุคคล จะทำให้มีความคล่องตัวและมีงบประมาณเป็นของตัวเอง...” (GS 11)

“...เดิมเขตพื้นที่ โคราชจีโอพาร์ค มีพื้นที่กว้างกว่านี้แต่คณะกรรมการประเมินให้คำแนะนำว่าควรจะมีขนาดพื้นที่แบบในปัจจุบัน จะนับเฉพาะหมู่หินโคราช ลุ่มน้ำลำตะคอง 5 อำเภอ ซึ่งเป็นกลุ่มหินทรายในยุค Mesozoic ซึ่งเป็นยุคไดโนเสาร์ ทำให้เห็นว่าการทำงานในพื้นที่เล็ก ส่งผลให้การประสานงานกับระดับอำเภอจะง่ายกว่า...” (GK 11)

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (ข้อสรุปใน best practice)

2.2.1 ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ

“...จังหวัดใช้งบประมาณมากกว่า 100 ล้านบาทไปแล้วสำหรับอุทยานธรณี ซึ่งช่วงแรกภาคเอกชนตื่นเต้นดีใจที่มีแนวทางที่จะทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น แต่เมื่อทำไปเรื่อย ๆ ปรากฏว่าชาวบ้านยังไม่รู้ว่าอุทยานธรณีคืออะไร ทำให้ชาวบ้านยังไม่มีส่วนร่วมมากพอ...” (CS 11)

“...ชุมชนมีหลายกลุ่มวิสาหกิจ จะมีการหมุนเวียนกันต้อนรับให้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้มีรายได้กันทุกกลุ่ม กระจายกันไป เด็กที่ติดยาเสพติด มีปัญหาครอบครัว ก็หากิจกรรมให้ทำและสร้างรายได้ ทำให้เด็กเหล่านั้นรู้คุณค่าของตนเอง ทำสิ่งที่มีประโยชน์และไม่ว่างงาน ภาครัฐนอกจากจะเข้ามาอบรมเรื่องมัดคุเทศก์แล้วยังเข้ามาอบรมการทำขนม มีการย้อมผ้า ทำกึ่งสามรส...” (ES 41)

“...การบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ เริ่มมาจากครูโรงเรียนกำแพงวิทยา เป็นผู้จุดประกาย โดยการพาเด็กนักเรียนลงพื้นที่ค้นหาซากดึกดำบรรพ์ ทำให้ประชาชนเริ่มรู้จักซากดึกดำบรรพ์ จากนั้นมีการค้นพบซากช้างใน อบต.ทุ่งหว้า โดยมี อ.ประเทือง มาพิสูจน์ และอธิบายความให้ท่านนายก อบต.ทุ่งหว้า ถึงความสำคัญของซากดึกดำบรรพ์ที่พบ...” (ES 21)

“...ตอนแรกมีอุทยานธรณี ชาวบ้านก็กลัว แต่พอเห็นประโยชน์มี UNESCO เข้ามาก็น่าจะมีความสนใจ เช่น แต่ก่อนอุทยานหมู่เกาะเกตรา อุทยานกับชาวบ้านเป็นคนละส่วนกัน แยกกันอยู่ แต่พอมีอุทยานธรณี ทำให้อุทยานกับชาวบ้านได้มาร่วมกันทำงาน สร้างประโยชน์ และช่วยกันอนุรักษ์เกิดการทำความเข้าใจกับชาวบ้าน เรื่องคนอยู่ได้ ระบบนิเวศอยู่ได้ ใช้การรักษา...” (ES 11)

“...การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มีหน้าที่ทางด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการตลาด ไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เอา Product ที่พร้อมระดับหนึ่งไปขาย ซึ่งอุทยานธรณีก็เป็น Product หนึ่ง...” (GS 31)

2.2.2 ความร่วมมือของภาคเอกชน

“...ภาคเอกชน มีหน้าที่ช่วยต้อนรับแขก ต้อนรับสื่อมวลชน ตรงไหนที่ภาครัฐไม่สะดวก เอกชนต้องช่วยรับงานไว้ก่อน...” (GS 21)

“...เมื่อคณะกรรมการยูเนสโก มาสอบถามว่ามีวัสดุอะไรเป็นของพื้นถิ่นบ้าง จึงไปหารีอกกับกรมทรัพยากรธรณี ทำให้ได้สีจากดิน Terra rossa ซึ่งเกิดจากการย่อยสลายของหินปูนจากแหล่งบริเวณนี้ เวลาย้อมผ้า ออกมาเป็นสีน้ำตาลอมส้ม...” (ES 31)

2.2.3 ความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่

“...การจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยายั่งยืนได้ ชุมชนต้องมีส่วนร่วม และไม่พึ่งพาบุคคลใดหรือองค์กรใดหรือหน่วยงานใดจนเกินไป ชุมชนต้องนำปัญหาหรือขอเรียกร้อง เสนอไปยังหน่วยงานพื้นที่ จากนั้นระดับพื้นที่ก็เสนอไปยังจังหวัด และหัวใจทั้งหมดก็คือ แหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ ต้องมีความพร้อม อย่างน้อยต้องมีความสะดวก สะอาด ปลอดภัย และอุทยานธรณีต้องบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย...” (GS 11)

“...อุทยานธรณีเป็นเรื่องใหม่ มีพื้นที่คาบเกี่ยวกับหลากหลาย อบต. และหลากหลายหน่วยงาน การจะทำให้เกิดการยอมรับ ต้องให้พื้นที่เห็นประโยชน์ ต้องอาศัยทั้งผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบอกให้รู้ว่าจังหวัดเรามีของดี และนำมาใช้ประโยชน์จากภาพเดิม ๆ ได้อย่างไร เมื่อนั้นผู้มีส่วนได้เสียก็จะมองเห็นโอกาส...” (ES 21)

“...ตอนแรกกลุ่มยังไม่เข้าใจคอนเซ็ปของอุทยานธรณี ภายหลังผู้อำนวยการอุทยานธรณีได้เข้ามาช่วยออกแบบลายผ้า เขียนลายเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ โดยเลือกจากทั้งแบบที่ชุมชนมีแต่เดิมอยู่แล้วนำมาต่อยอด และแบบที่ชุมชนเป็นผู้ดูแลแหล่งธรณีแล้วเราเข้าไปช่วยออกแบบ...” (ES 31)

“...มีประเด็นคนประท้วงเรื่องท่าเรือ ชาวบ้านไม่ยอมได้ท่าเรือ เพราะจะทำให้ทรัพยากรใกล้ชายฝั่งเสียหาย จึงได้หันมาสนใจสิ่งที่เราเกี่ยวข้องกับฟอสซิล มาทำการท่องเที่ยว ซึ่งแต่แรกคนที่นี้จะมองเป็นไปได้หรือ ใครจะมาดูแลหอยคูหินกัน...” (GS 21)

“...วิสาหกิจชุมชนเราเปิดตัวได้ด้วยอุทยานธรณี ทำให้เรามีโอกาส และทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีการรวมตัวกันมากขึ้น พอชาวบ้านมีรายได้ ทำให้มองเห็นประโยชน์และคุณค่า ทำให้เกิดความร่วมมือ ทำให้การอนุรักษ์และหวงแหน...” (ES 31)

“...หลังจากเราเลือกแหล่งที่เราจะศึกษาเบื้องต้นแล้ว ก็เชิญชุมชนเข้าประชุม รับฟังความคิดเห็น และนำเสนอบทบาทของชุมชน บอกถึงประโยชน์และคุณค่าของแหล่งที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชน ทำให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจ มองเห็นรายได้และสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ชุมชนกับแหล่งได้...” (GK 11)

2.3 ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

“...ในการบริหารอุทยานธรณี กรมทรัพยากรธรณีกับจังหวัด เป็นหน่วยงานหลัก จากนั้นเมื่อชาวบ้านมีรายได้ ชาวบ้านพอจะทำการท่องเที่ยวได้ หอการค้าก็ควรเข้ามาช่วย ภาคเอกชน ตรงไหนที่ภาครัฐไม่สะดวก เอกชนต้องช่วยรับงานไว้ก่อน เนื่องจากภาครัฐมีระเบียบด้านงบประมาณ...” (GS 21)

“...ผู้นำต้องมีการสื่อสารที่ดี มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น จะทำให้เกิดผลงาน โดยเฉพาะกับชุมชนต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม...” (CS 11)

“...ทางอุทยานธรณีไม่มีงบประมาณ ต้องขอจากหน่วยงานอื่น ซึ่งหน่วยงานอื่น ๆ ก็ไม่ได้รับผิดชอบโดยตรง การบริหารจัดการแต่ละครั้งต้องติดต่อหลายหน่วยงาน การบริหารจึงไม่เป็นองค์รวม...” (ES 11)

“...การทำงานที่ไม่ต่อเนื่องของภาครัฐ พอเปลี่ยนผู้นำ ผู้บริหาร ก็ขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ไปบ้าง ชุมชนกับรัฐไม่ค่อยได้คุยกัน ทำให้หน่วยงานรัฐคิดว่าสิ่งที่รัฐทำ ชุมชนจะได้ประโยชน์ แต่หลายครั้งกลับเป็นภาระให้ชุมชน...” (ES 31)

“...การทำงานแผนแม่บทอุทยานธรณี เป็นการทำงานแบบบูรณาการ โดยจะเชิญทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อร่วมกันเสนอความคิดเห็นและงานที่ตนอยากรับผิดชอบ และเมื่อได้แผนแม่บทแล้ว ต้องมีการวิจารณ์แผนแม่บทร่วมกัน เพื่อจะได้นำมาปรับให้สมบูรณ์ ซึ่งหอการค้า ภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การไฟฟ้า อาจช่วยงบประมาณบางส่วน เป็นต้น ซึ่งการทำแผนแม่บท จะเริ่มตั้งแต่การสำรวจแหล่งธรณี งานเอกสารที่มีการตีพิมพ์ ประชุมชาวบ้านในเขตพื้นที่แหล่ง ระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียหลายครั้ง แยกแหล่งท่องเที่ยวว่าแหล่งไหนควรจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไปจนถึงการเสนอจัดตั้งที่บริหารอุทยานธรณี ซึ่งได้ร่วมทีมสำรวจแต่แรก เข้ามาทำงาน...” (GK 11)

“...การบริหารจัดการอุทยานธรณี จะมีคณะอำนวยการ ซึ่งปัจจุบันคือ คณะอนุกรรมการอุทยานธรณี มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีหน้าที่กำหนดนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน จากนั้นมีคณะปฏิบัติงาน คือ คณะทำงานอุทยานธรณี มีผู้อำนวยการอุทยานธรณี เป็นผู้รับผิดชอบร่วมทำงานกับชุมชน 5 อำเภอ ซึ่งแต่ละอำเภอมีนายอำเภอเป็นประธาน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ เพื่อการสร้างรายได้ ซึ่งไม่มีงบประมาณเป็นของตนเอง...” (GK 11)

“...โคราชจีโอพาร์ค เลือکشูฟอสซิลเพราะตามหลักเกณฑ์การประเมิน จะต้องแหล่งธรณีระดับนานาชาติ ซึ่งทางโคราชมีทั้งงานวิจัยที่ผ่านการตีพิมพ์มากพอสมควร จึงเสนอฟอสซิลประเภทช้าง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และพวกไม้กลายเป็นหิน นำเสนอในการพิจารณา นอกนั้นก็จะมีธรณีสังฐาน เช่น Cuesta ภูเขารูปอู้นี้ได้ เป็นต้น...” (GK 11)

“...ผู้เชี่ยวชาญที่จะทำการประเมินนั้นสำคัญ คณะทำงานอุทยานธรณีต้องทำความเข้าใจ และพาลงพื้นที่ เพราะการที่คณะกรรมการผู้ประเมิน จะรับเพียงเอกสารที่นำเสนออย่างเดียว นั้นไม่เพียงพอ และเมื่อมีกิจกรรมในระดับนานาชาติควรไปร่วมด้วยกันบ้าง...” (GK 11)

“...ความสำเร็จของโคราชจีโอพาร์ค เกิดจาก 1) ผู้นำมองเห็นคุณค่ามีวิสัยทัศน์ ผู้ว่าราชการโคราช นำโคราชจีโอพาร์ค เข้าไปบรรจุในแผนพัฒนาจังหวัดเสมอมา 2) มีนักวิชาการระดับมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยให้การสนับสนุน 3) มีการบูรณาการกับท้องถิ่นในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวต้องหาแกนนำที่คนในพื้นที่ยอมรับ ซึ่งบางคนเป็นคนธรรมดา ต้องทำงาน

บูรณาการกับภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ดึงการสนับสนุนให้ได้ถึงระดับที่ชุมชนอยากให้อุทยานธรณี ได้เกิด...” (GK 11)

“...ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จ คือ ตัวผลิตภัณฑ์ที่มาจากธรรมชาติ และคนชุมชนเองที่ได้ประโยชน์ โดยปกติการเข้าถึงคนในชุมชนเป็นไปได้ยาก แต่การสร้างงาน สร้างรายได้ ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้วัยรุ่นกลับบ้าน เพราะชุมชน มีงานทำ...” (ES 31)

“...โฮมสเตย์ (Homestay) แรก ๆ ชาวบ้านไม่เข้าใจว่าคืออะไร แต่เมื่อมี นักศึกษามานอน 10 คืน ชาวบ้านได้เงิน เกิดรายได้ ชาวบ้านจึงยอมรับ จากนั้นก็นำชาวบ้านมาอบรม ว่าอุทยานธรณีคืออะไร จนตั้งกลุ่มได้และสามารถขับเคลื่อนไปได้...” (GS 11)

“...หลังจากเราเลือกแหล่งที่เราจะศึกษาเบื้องต้นแล้ว ก็เชิญชุมชนเข้าประชุมรับฟังความคิดเห็น และนำเสนอบทบาทของชุมชน บอกถึงประโยชน์และคุณค่าของแหล่งที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชน ทำให้ประชาชน เกิดความภาคภูมิใจ มองเห็นรายได้ และสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ชุมชนกับแหล่งได้...” (GK 11)

“...การอบรมบัตรมัคคุเทศก์ทำให้เพิ่มประสบการณ์ ทำให้สามารถพูดได้ดีขึ้น ภาษาก็ได้ทั้งมาเลเซียและจีน โดยไม่ต้องลงทุนมากเพียงอบรมบ่อย ๆ...” (ES 41)

“...อุทยานธรณีทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เป็นการหยิบของที่มีอยู่เดิมมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่...” (GS 11)

“...อุทยานธรณีทำให้เรามีนงานทำ มีรายได้ มีกิจกรรมทำ เริ่มแรกก็จะมีเหล่าอาจารย์มาพูดคุยชี้แจงเกี่ยวกับอุทยานธรณี ภายหลังได้มีการสัมมนา มีการอบรมไกด์ รู้จักการทำ โฮมสเตย์ (Homestay) ทำเส้นทางท่องเที่ยว อบรมกันหลายรอบมาก และมีการไปดูงานที่สตูล ที่ทำให้รู้ว่าจะไม่รอนักท่องเที่ยวกับอาชีพไกด์อย่างเดียวไม่ได้แล้ว ต้องมีการสร้างรายได้อย่างอื่นด้วย เช่น รายได้จากอาหารการกินของนักท่องเที่ยว และของที่ระลึก...” (EK 11)

2.4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูล และโคราชจีโอพาร์ค สามารถแยกได้ 6 ประเด็น ดังนี้

2.4.1 ด้านแหล่งธรณีวิทยา

“...ต้องหาแหล่งธรณีที่ดี ที่มีความโดดเด่นก่อน จากนั้นหาคนทำจริงต้อง ที่นอกจากมีความมุ่งมั่นทุ่มเทอย่างมากแล้ว จะต้องมีความฉลาดและมีความเสียสละ ลักษณะการทำงานต้องต่อเนื่อง มีการส่งไม้ต่อให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจุดนี้ผู้บริหารสูงสุดต้องเข้าใจ และลงมือทำงาน...” (GS 21)

2.4.2 ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ

“...โครงสร้างการบริหารอุทยานธรณี ถ้าดำเนินการระดับจังหวัดด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นส่วนหนึ่งขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีการตั้งหน่วยงาน กองหรือฝ่ายขึ้นมารองรับการทำงานนี้ และค้นหาผู้ที่มีความสนใจเข้ามาทำงาน จากนั้นดูว่าหน่วยงานไหนให้ความสำคัญ จึงคอยให้หน่วยงานนั้นตั้งทีมดำเนินการ และต้องมีความต่อเนื่องในการทำงาน...” (ES 21)

“...การทำงานของอุทยานธรณีควรเป็นวาระจังหวัด เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีโอกาสเปลี่ยน ดังนั้นองค์กรหลักที่จะดำเนินงานต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง และต้องมีโครงสร้างทางการเมืองรองรับ และภาคีเครือข่ายของอุทยานธรณีต้องได้รับการกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานร่วมกัน...” (ES 21)

“...ต้องมีแผนแม่บท เพราะถ้าไม่มีแผนแม่บทก็เสี่ยงที่ต้องเจอความล้มเหลว ต้องเอาการตลาดนำการท่องเที่ยว การตลาดนำการพัฒนา ในแผนภาครัฐต้องมีทั้งการท่องเที่ยว การศึกษา สังคม และทรัพยากรที่ต้องรักษา ต้องแบ่งแหล่งเป็นสามประเภท คือประเภทที่พร้อมขาย ประเภทที่ต้องพัฒนา และประเภทที่ต้องเก็บรักษาไว้ภายนอก...” (GS 21)

“...อุทยานธรณีควรเป็นนิติบุคคล เป็นองค์การมหาชน และมีงบประมาณเป็นของตัวเอง เป้าหมายของการบริหารจัดการอุทยานธรณีมหาชน จะทำให้การทำงานเกิดความ

คล่องตัวและมีความยั่งยืนกว่า เมื่ออุทยานธรณีมีมหาชนได้งบประมาณ ก็กระจายไปยังแหล่งอุทยานธรณีอื่น ๆ ระดับจังหวัดต่อไป ไม่ใช่อยู่ภายใต้หน่วยงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัย หรือจังหวัด เพราะถ้าหากผู้บริหารเปลี่ยน ผู้บริหารใหม่ไม่เข้าใจ หรือไม่เอาด้วยโครงการอุทยานธรณีก็จบ และต้องมีการบูรณาการด้านความสัมพันธ์ทั้งในระดับจังหวัด ประเทศ และนานาชาติด้วย...” (GS 11)

“...อุทยานธรณี (Geo park) คือ Brand เป็นการดึงคนที่สนใจด้านนี้เข้ามา ปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินงานให้บรรลุผลคือ บุคคลหลักที่ดำเนินงาน ต้องทุ่มเทและเข้าใจในงาน...” (GS 11)

“...อุทยานธรณีมีปัญหาเรื่องงบประมาณ เพราะไม่มีกฎหมายรองรับ ถ้าองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาช่วยทำจะดีขึ้น เพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นมาดูแลได้...” (GK 11)

“...การผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาต้องมีหน่วยงานที่ชัดเจน ทั้งในการทำงานและงบประมาณ มีความต่อเนื่อง มีแผนแม่บท มีแผนระยะยาว อีกทั้งหน่วยงานหลักต้องมีระเบียบรองรับและมีงบประมาณเป็นของตนเอง...” (CS 11)

“...ชุมชนต้องมีความอดทนและพยายามด้วย และเมื่อผ่านไปได้จะมีความเติบโต เพราะรัฐเองก็จะมองหาชุมชนลักษณะนี้อยู่แล้ว จากนั้นจึงมีการต่อยอด...” (EK 11)

2.4.3 ด้านการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม

“...ลำปางอย่ารีบในการทำอุทยานธรณีมากเกินไป สิ่งที่สำคัญคือการสร้างการรับรู้ในพื้นที่ที่จะทำ การทำบางอย่างสามารถทำจากบนลงล่าง (Top to down) ได้ บางอย่างก็ต้องทำจากล่างขึ้นบน (Bottom up Approach)...” (CS 11)

“...ต้องมีการอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับวิชาการทางธรณีวิทยาบ้าง แล้วเชื่อมโยงเรื่องราว (Story) ของพื้นที่ ทำให้เกิดจุดขาย กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รวมถึงการสร้างบรรยากาศให้รับรู้ถึงความเป็นอุทยานธรณี...” (ES 41)

“...ลำปางมีงานซาม ซึ่งเชื่อมโยงวิถีชีวิตผู้คน ต้องเล่าเรื่องดินที่นำมาใช้ทำเครื่องปั้นเหล่านี้...” (GS 11)

“...ต้องสร้างการรับรู้ว่า อุทยานธรณีไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องราวทางธรณี แต่ยังรวมทั้งระบบโลก (Earth System) มี ภาค คือ ธรณีภาค อุทกภาค บรรยากาศภาค ชีวภาค 5 มนุษยภาคและวัฒนธรรมวิถีชีวิต อธิบายเชื่อมโยงกับแหล่งธรณี แถบนั้นอย่างไร...” (GK 11)

2.4.4 ด้านการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา

“...การเข้าใจเรื่องอุทยานธรณี หรือ Geo park ทำได้ยาก ต้องอาศัยคนรุ่นใหม่ที่เป็นไกด์ ช่วยกันอธิบาย ช่วยกันทำ Storytelling แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ...” (GS 21)

“...แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี ควรแบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวรองต้องเชื่อมกับแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ได้...” (GS 21)

“...อุทยานธรณี หรือ Geopark เป็นอะไรที่ดูจับต้องยาก เป็นนามธรรม ต้องหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีที่สามารถชูการท่องเที่ยวได้ มานำร่องก่อน ดูพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ต้องการอะไร อยากจะเห็นอะไร หรือสัมผัสอะไร มีกิจกรรมอะไร และไปอย่างไร เข้าถึงแหล่งได้อย่างไรบ้าง ชุมชนมีมัคคุเทศก์ มีการเล่าเรื่องราว (Storytelling) หรือยัง ถ้าไม่มีต้องสร้างขึ้นมา มีจุดขาย (Gimmick) อะไร...” (GS 31)

“...การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ มีงานวิชาการรองรับ มีข้อมูลเฉพาะ นำเสนอได้ สามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความต้องการที่พัก เกิดการเดินทาง มีการยกระดับอาหารพื้นถิ่น เกิดประโยชน์ที่จับต้องได้กับชาวบ้าน...” (ES 21)

“...แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี ต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวแหล่งนั้น ๆ มีป้ายบอกทางเป็นระยะ และมีแผนที่นำทาง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว...” (ES 11)

“...การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ต้องมีการเชื่อมวิถีชีวิตผู้คน ชุมชน และวัฒนธรรม มีการพูดถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี บรรยายให้เห็นภาพเชื่อมโยงยุคก่อนให้เข้ากับยุคปัจจุบัน ไม่ใช่อธิบายเพียงแค่วิชาการทางธรณีเท่านั้น ต้องเชื่อมแหล่งธรณีธรรมชาติ นิเวศ วัฒนธรรม และวิถีชุมชน โดยเอาแหล่งอุทยานธรณีเป็นแกนกลางแล้วต่อเชื่อมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ...” (GS 11)

2.4.5 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

“...ตัวผลิตภัณฑ์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละกลุ่มไม่ควรทำเหมือนกัน เพราะทัวร์จะเลือกไปที่กลุ่มแรก หรือกลุ่มดั้งเดิมหรือกลุ่มที่ดีที่สุดก่อน ทำให้กลุ่มอื่นๆ ที่มีผลิตภัณฑ์ลักษณะใกล้เคียงกันหรือเหมือนกันจะไม่ได้ขายสินค้า ดังนั้นแต่ละกลุ่มควรมีเอกลักษณ์ของตนเอง....” (ES 31)

“...อยากจะให้หน่วยงานของรัฐ นำหน่วยงานหรือนักท่องเที่ยวมาช่วยโปรโมทแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณี เพราะการจะให้วิสาหกิจชุมชนออกบูธเองก็จะเป็นเรื่องลำบาก ต้องเดินทางไกล และมีค่าใช้จ่ายสูง ใช้เวลาเดินทางนาน เน้นการขายในแหล่งชุมชนจะดีกว่าเพราะตัวชุมชนจะมีรายได้จากการขายอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึกอื่น ๆ ด้วย...” (ES 31)

“...ผลิตภัณฑ์เราจะเลือกจากทั้งแบบที่ชุมชนมีแต่เดิมอยู่แล้วนำมาพัฒนาต่อยอด และแบบที่เข้าไปช่วยออกแบบให้กับชุมชน...” (GS 11)

2.4.6 ด้านการจัดการนักท่องเที่ยว

“...แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีนั้นต้องมีความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว และควรเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพราะนักท่องเที่ยวจะไม่เกิดความคาดหวังสูงนัก และพร้อมที่จะดูแลตัวเองได้...” (GS 21)

ภาคผนวก ง รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแก้ไขเครื่องมือ

1. ดร.มณฑล ศรีสุข
2. ดร.ศิริขวัญ ปัญญาเรียน
3. ดร.พิศาล แก้วอยู่
4. ดร.ปานณนาถ เกตุโคภิษฐ์
5. ดร.นิรมล พรหมนิล

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์บริบทพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

- | | |
|---------------------------------|--|
| 1. ชูสีวันทนีย์ สายสิงห์ทอง | ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง |
| 2. กมลลักษณ์ วงศ์โก | ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานชาติกำแพงเพชร ลำปาง |
| 3. เกษม ลากเกิด | รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองมาย
อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง |
| 4. พีระรักษ์ พิชญกุล | รองประธานหอการค้าจังหวัดลำปาง |
| 5. วลัยรัตน์ วิภาครีนิมิต ไลนส์ | ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง |
| 6. ปภาพินท์ ทองพัค | มัคคุเทศก์ชุมชนบ้านท่าลี่ ต.บ้านดง อ.แม่เมาะ
จ.ลำปาง |
| 7. เจนนุพงศ์ พรหมพอง | คนในชุมชนท่องเที่ยว ผาหอบ ต.สบป่าด
อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง |
| 8. ดาว สัจจะญาติ | คนในชุมชนท่องเที่ยว ผาหอบ ต.สบป่าด
อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง |

รายชื่อผู้ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาลำปาง

- | | |
|---------------------------------|---|
| 1. ชูลีวันทนีย์ สายสิงห์ทอง | ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง |
| 2. กมลลักษณ์ วงศ์โก | ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ซากดึกดำบรรพ์ฯ ลำปาง |
| 3. ปภาพินท์ ทองพัด | มัคคุเทศก์ชุมชนบ้านท่าสี่ ต.บ้านดง อ.แม่เมาะ
จ.ลำปาง |
| 4. พีระรักษ์ พิชญกุล | รองประธานหอการค้าจังหวัดลำปาง |
| 5. วลัยรัตน์ วิภาครีนิมิต ไลนส์ | ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
จังหวัดลำปาง |

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์การพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของจังหวัดลำปาง

- | | |
|---------------------------------|--|
| 1. ชูลีวันทนีย์ สายสิงห์ทอง | ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง |
| 2. กมลลักษณ์ วงศ์โก | ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ซากดึกดำบรรพ์ฯ ลำปาง |
| 3. เกษม ลากเกิด | รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองมาย
อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง |
| 4. พีระรักษ์ พิชญกุล | รองประธานหอการค้าจังหวัดลำปาง |
| 5. วลัยรัตน์ วิภาครีนิมิต ไลนส์ | ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง |
| 6. ปภาพินท์ ทองพัด | มัคคุเทศก์ชุมชนบ้านท่าสี่ ต.บ้านดง อ.แม่เมาะ
จ.ลำปาง |
| 7. เจนนุพงศ์ พรหมพอง | คนในชุมชนท่องเที่ยว ผาหอบ ต.สบป่าด
อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง |
| 8. ดาว สัจจะญาติ | คนในชุมชนท่องเที่ยว ผาหอบ ต.สบป่าด
อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง |

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของอุทยานธรณีโลกสตูล

- | | |
|---------------------------|---|
| 1. คุณณรงค์ฤทธิ์ ทุ่งปรือ | ผู้อำนวยการอุทยานธรณีโลกสตูล |
| 2. นางปณณานันท์ ทองหยา | ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล |
| 3. คุณไพรัช สุขงาม | ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
สำนักงานสตูล |
| 4. คุณกฤษฎา อึ้งสกุล | ประธานหอการค้าจังหวัดสตูล |
| 5. เจตกร หวันสู | ประธานสภาการท่องเที่ยว อบจ.สตูล |
| 6. กอบกุล โชติสกุล | ประธานวิสาหกิจชุมชนปั่นหยาบบาติก จ.สตูล |
| 7. ฟารีดา ทุมมาลี | ประธานเครือข่ายมัคคุเทศก์ จ.สตูล |
| 8. กฤตานนท์ ทศกุล | ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร จ.สตูล |

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาของโคราชจีโอพาร์ค

- | | |
|----------------------------|---|
| 1. ผศ.ดร.ประเทือง จินตสกุล | ผู้อำนวยการโคราชจีโอพาร์ค |
| 2. อาทิตยา เจริญรัตน์กฤตยา | ประธานวิสาหกิจชุมชนวัดเขาจันทน์งาม
จ.นครราชสีมา |
| 3. ภูสิทธิ์ จอสูงเนิน | ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านสัมภวงาม ต.เสมา
อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา |

รายชื่อผู้ประชุมกลุ่มย่อย

- | | |
|----------------------------------|---|
| 1. ชุติวันนท์ สายสิงห์ทอง | ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง |
| 2. กมลลักษณ์ วงศ์โก | ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานศึกษาคำบรพฯ ลำปาง |
| 3. คมกฤษ อารีย์เกิดเพียร | ผู้อำนวยการส่วนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง |
| 4. ปาลิตา คำปันนา | รองผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง |
| 5. ทรัพย์กร เสี่ยงหาญ | ผู้แทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดลำปาง |
| 6. พีระรักษ์ พิชญกุล | รองประธานหอการค้าจังหวัดลำปาง |
| 7. วลัยรัตน์ วิภาครินิmitt ไสนส์ | ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง |
| 8. ปภาพินท์ ทองพัด | มัคคุเทศก์ชุมชนบ้านท่าสี่ ต.บ้านดง อ.แม่เมาะ
จ.ลำปาง |
| 9. เจนนุพงศ์ พรหมพอง | คนในชุมชนท่องเที่ยว ผาหอบ ต.สบป่าด
อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง |



ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	อำนาจ วรรณานกุล
วัน เดือน ปี เกิด	8 สิงหาคม 2514
สถานที่เกิด	จังหวัดลำปาง
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2561 ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2559 ร.บ., มหาวิทยาลัยพะเยา, จังหวัดพะเยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	149 หมู่ 14 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100
ผลงานตีพิมพ์	อำนาจ วรรณานกุล, วาริชต์ มัชฌมบุรุษ, ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ และกัณณ์ทรีตน์ คะวัติกุล. (2568). พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาในพื้นที่อุทยานธรณีโลกประเทศไทย. วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน, 7(1), (อยู่ระหว่างการเผยแพร่). อำนาจ วรรณานกุล, วาริชต์ มัชฌมบุรุษ, ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ และกัณณ์ทรีตน์ คะวัติกุล. (2567). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 20(2), (อยู่ระหว่างกายเผยแพร่).